THE CADET

1999

Magazine of
Cadet College Petaro, Sindh

THE CADET

Officer Incharge
J. N. RAHI
Asstt. Prof. of English

Patron
Professor Akhtar Ali
Head, Deptt. of English

issued by:
Principal, Cadet College
Petaro Sindh

Printed by: ALLIED Printing Corporation, Gari Khata, Hyd. Ph: 616423-616523

Say O Prophet ! God is one,
He is neither a father nor a son,
Supreme, Unique and Immune,
But Equal to Him is none.

Composed by:
Prof. Shamim Ahmed
Head, Department of Islamic Studies

An inspiration from Surah Al-Ikhlas ("The Purity")

THE DUTIES OF MUSLIMS TO ONE ANOTHER

The Holy Prophet Muhammad (P.B.U.H) Says:

"The duties of Muslims to one another a[illegible]." It was asked "What are they, O Messenger of God?" He said, "When you meet a Muslim Salaam to him and when he inviteth you to dinner, accept; and when he asketh you for advice, give it him; and when he sneezeth and saith, `praise be to God', do you say `May God have mercy upon thee; and when he is sick, visit him; and when he dieth, follow his bier".

The sayings of Holy Prophet Muhammad (P.B.U.H)
edited by:
Muhammad Amin
Barrister-at-law

COMMANDER KARACHI
9, LIAQUAT BARRACKS
SHARAH-E-FAISAL
KARACHI - 75530

COMMANDER KARACHI MESSAGE

1. It gives me immense pleasure to learn that Cadet College Petaro is publishing the 1999 issue of its Annual Magazine "THE CADET" on schedule. This publication is a genuine medium to mirror very ably the multifarious activities of budding cadets, in all fields. It provides them with a proper forum to express their ideas and views on topics of their own choice and interest, as well as propagation of their creative thoughts. The articles, contributed by the staff and the cadets, portray an element of novelty and reflect appreciably on the strides taken by your prestigious institution in intellectual pursuits.

2. I attach great importance to every effort that is made by the College Faculty in developing the written expression of the young cadets. This would, no doubt, give rich dividends in projecting their thoughts and personalities in their future careers. I would like to impress upon all the young alumni to take full advantage of the facility through this Magazine.

3. I expect that the Principal, staff and cadets will continue their arduous efforts to maintain and further improve the high standard of training and education for which this glorious college is held in high esteem.

4. I would also like to place on record my sincere appreciation and felicitations for the splendid work and positive efforts that have been put in by the Patron, Editorial Board and other contributors towards publication of this Journal. I feel confident that the standard achieved both in form and content, will be kept up as a tradition and improved by unstinted devotion and honesty of purpose.

5. May your reputable College and its Magazine flourish more and more! Ameen! Well done! Keep it up!

SYED AHMED BAQAR, SI(M)
Rear Admiral
Commander Karachi
Chairman BOG CCP

Syed Ahmed Baqar, SI. (M)

Rear Admiral

Commander, Karachi,

Chairman, Board of Governors, C.C.P.

بِسْمِ اللّٰہِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

MESSAGE OF FELICITATIONS AND COMMENDATION FROM THE WORTHY PRINCIPAL AND COMMANDANT CADET COLLEGE PETARO

My dear Cadets,

Assalam-O-Alaikum!

It is a matter of immense pleasure and fascination, once again, to convey this message of admiration to you all for publishing the current issue of "THE CADET" on the auspicious occasion of 38th Parents' Day being celebrated on the eve of New Millennium; which is reflective of the intellectual productivity of its generous contributors. The education of the Faculty members alongside the young cadets is also one of the most visible arduous efforts, despite their very tight routine, is one aspect of this. Moreover, it is not only reflective of the curriculum and the achievements but also carries the Petarians traditional spirit with which this congenial environment remains imbued round-the-clock. I am fully content and impressed with the standard of articles, poems and other stuff contributed by the budding cadets.

2. *As it is well known, Cadet College Petaro stands out prominently as one of the country's biggest and unique institutions in its make-up which can relive its glorious past in its refulgent present and transfer all this to a happy and prosperous future. Over the years, it has earned a vastly acclaimed reputation of providing high quality-education and training as a centre of excellence. It has ushered in an era of rapid, constant and commendable achievements in academics and other spheres of multifarious activities. Luminaries of its distinguished Alumni have been engaged in many useful national service right from inception of their Alma Mater. Most of them rose to hold the highest positions in our beloved Armed Forces, Civil Administration, Politics, Medical / Engineering, etc., and are earning laurels in various other professions. The secret of their success and glory lies in the lasting spirit of training at Cadet College Petaro, the effects of which last longer than life. Creation of a good writer or speaker is a gigantic task and the quality of the Magazine is culmination of the untiring joint efforts and dedication of the members of the Editorial Board, including the Teaching Faculty, Administrative Staff and Cadets. Quest for producing a readable material, inculcates in young cadets, a habit of reading good books, sense of keen observation and listening to eminent scholars of repute, to equip themselves with the weapons of writing material.*

3. *I extend my warm felicitations to Hafiz Mushtaq Ahmed (Proprietor of Allied Printing Press Hyderabad), the members of the Editorial Board for bringing out this issue with a difference. I devoutly pray to Almighty ALLAH that He, through His infinite mercy, bestow His choicest blessings upon all of you and crown your noble and sacred endeavours with grand success! Amen! I also wish continued success and God-speed to the College Magazine, its Editorial Board and other contributors for which they deserve my heartiest congratulations. Well done! Keep it up!*

Wishing you all the best of the season's most sincere greetings, 'Eid Mubarak' and a prosperous New Year, "انشاء اللہ پیٹارو دن دونی رات چوگنی ترقی کرے گا آمین!"

Yours affectionately,

SYED QAMAR RAZA
COMMODORE
COMMANDANT & PRINCIPAL CCP

Commodore Syed Qamar Raza

Principal and Commandant

Cadet College, Petaro.

EDITORIAL BOARD 1998-99

Sitting on chairs L. to R.... Tahir Mir (Editor Urdu Section), Mr. Shaheen Ali, Mr. M. Saleem [illegible], Professor Akhtar Ali (HOD English), Commodore (OPS) S.Q. Raza PN (Commandent), Mr. Jethanand Rahi, Mr. Anis Khan (HOD Urdu) Rizwan Kaleem (Chief Editor), Amir Gopang (Editor Sindhi Section).

Standing row L. to R.... Ali Akbar (Editor English Section), Affan, Tanveer, Haris.

EDITORIAL BOARD

CHIEF PATRON

Commodore Syed Qamar Raza
Principal and Commandant

PATRON

Prof. Akhtar Ali
Head, Deptt. of English

OFFICER INCHARGE

Asst. Prof. J. N. Rahi

OFFICERS-IN-CHARGE

English Section:	Mr. Jetha Nand Asst. Prof. of English
Urdu Section:	Mr. M. Anis Khan Head, Deptt. of Urdu
Sindhi Section:	Mr. M.Saleem Sahto Head, Deptt: of Sindhi

Chief Editor: Cadet Rizwan Kaleem

EDITORS

English Section:	----------	**Cadet Ali Akbar Soomro**
Urdu Section:	----------	**Cadet Tahir Mir**
Sindhi Section:	----------	**Cadet Amir Gopang**

ASST. EDITORS

English Section:	----------	**Cadet Affan Syed**
Urdu Section:	----------	**Cadet Syed Haris Ali**
Sindhi Section:	----------	**Cadet Tanvir Abbas**

CADET COLLEGE PETARO
MEMBERS OF THE STAFF

Sitting on chairs L. to R.- Mr. Iqbal Khan, Mr. Javed A.K. Sherwani, S. Anwar Ali Shah, Mr. Akhtar Ali, Prof. Ahmed Ghulam Rasool, Prof. R.A.K. Ghori, Prof. M.P. Durrani (VP/DOS), [illegible] Raza PN (Principal), Lt Zafarullah PN (Adjt), Prof. Abdul Aziz, Prof. Ahrar Hussain Baig, Mr. Marghoob Ahmed, Mr. Jetha Nand Rahi, Mr. Naseem A. Farooqui, Mr. Saleem Sahto.

Standing I row L. to R.- M/s Shabbir Ahmed, Liaquat Shah (Librarian), Hakim Bux Khokhar Lt Cdr (Rtd) Abdul Aziz, Lt Cdr (Rtd) M. Ishaque Alvi, M/s Sharafat Ali, Ramzan Qureshi, A.M.K Rohail, Anis Khan, Ali Nawaz Phull, Dr. Safdar Raza (MO), M/s Riaz Zafar, Khashif Zia, Mubashir Ahmed.

Standing Ii row L. to R.- M/s Sardar Bux Wadho, Waseem Ahmed, Ayaz Ali Qureshi, Siraj Channa, Zafar Leghari, Muhammad Ali Shaheen, Najam-ul-Hassan, Javed Iqbal, Basit Mohiuddin, Wazir Ali Rattar, Ahmed Ali Qazi, Muhammad Waseem, Naeemuddin.

EX-PRINCIPALS

Cdr (R) M. Asrarullah (P.N)

Cdr (R) Firaz Shah (P.N)

Prof : S.Shaida Azeem

PROMINENT PETARIANS

Rear Admiral
Azhar Hussain H.I (m)

Maj. General
Syed Pervaiz Shahid

Cdr (R)
Mirza Ashfaq Baig S I (M)

Mr Iqbal Ahmed Jumani
Incom Tax Commissioner

Mr SN Hasan Shah
Admin officer CCP

Mr Bashiruddin a Memon
Chief Engineer.

CONTENTS

S.No	Name of Item	Name of Writer	Page No
1	Editorial		13
2	Impressions from the Visitors' Book		14
3	The Speech of Admiral ® Fasih Bokhari NI(M), S.Bt		18
4	Words of Wisdom	Cadet Naveen Arain	19
5	The Worthy Principal's Speech		20
6	Cdre Syed Qamar Raza's Speech at Habib Public School (Extract)		23
7	Prof Iqbal Ahmed's Speech (Extract)		24
8	Autobiography of Cdr ® Firoz Shah PN (Ex.Principal)		25
9	Advantages of Being Short	Cadet M. Usman Aslam Khokhar	27
10	Profile of Prof S Shaida Azeem (Ex.Principal)		28
11	The Pearl (Poem)	Cadet Ghulfam Soomro	28
12	Profile of Cdr ® M. Asrarullah PN (Ex.Principal)		29
13	Profiles of Prominent Petarians		30
14	Profile of Mr S N Hasan Shah	Prof Ahrar Hussain Baig	33
15	Profiles of prominent Petarians		35
16	Sky Is the Limit		37
17	Petaro, on the Road to Progress		38
18	Pollution (Poem)	Cadet Shoaib Bashir Kazi	39
19	Panorama	Asst. Prof J N Rahi	40
20	Panorama in Pictures		51
21	Divisional Reports		79
22	Knowledge (Poem)	Cadet Adnan Amin	82
23	Our S.L.C (Poem)	Cadet M. Usman Aslam Khokhar	90
24	Origin of Geometry	Prof Abdul Aziz	93
25	Do You Know ?	Asst Prof Syed Anwar Ali Shah	94
26	William Wordsworth, the Priest and Prophet of Nature	Mr Inayatullah Kakepoto	95
27	Profile of Ex.Cadet Salman Ahmed Khan	Cadet Kashif Fayaz	97
28	Atomic Explosion	Ex.Cadet Masood Akhtar	99
29	Life (Poem)	Cadet M. Usman Aslam Khokhar	100
30	A Case of Self Discovery	Cadet Deepak Kumar	101
31	Excursion Tour 1999	Cadet Awais Amar Mahar	102
32	What I Missed (Poem)	Cadet Shoaib Bashir Kazi	103

IN THE NAME OF ALMIGHTY ALLAH THE MOST MERCIFUL BENEFICENT AND GRACIOUS

EDITORIAL

We feel elevated, proud and honoured in presenting to our worthy readers our College Magazine "THE CADET" on the auspicious occasion of 38th Annual Parents' Day, which luckily falls on the eve of Millenium. It has been our best endeavour to collect as many good and informative articles as we could, stimulating the multifarious College activities during the year under review, to show the creative talents of our budding cadets, in spite of their very tight routine. There is nothing remarkable to relate except the absence of anything remarkable. However, we have no dearth of activity at Cadet College Petaro. The number of young writers has been gradually increasing every year; which is, undoubtedly, a healthy sign.

2. This year, a large number of cadets contributed different interesting and informative articles and poems, etc., for publication in the Magazine. The selected ones merit inclusion in this current issue. Some of our young writers are full of promise and, with more experience and practice, they are sure to shine in this significant field. The cadets, whose articles could not be selected, should not be disappointed and must try their luck, next year. Keeping in view, our limitations for space, we have to be rather selective and brief in our reportage.

3. The Editorial Board is extremely grateful to the worthy Principal Commodore Syed Qamar Raza, for his kind patronage, support and, above all encouragement; which facilitated the task of editing the improved issue of this Magazine. He illuminated the pathway with his vision. The Editorial Board is also profoundly thankful to Prof M P Durrani, Lt (OPS) Naseer Ahmed PN, Prof R A K Ghouri, Prof Abdul Aziz, Prof Ahmed G Rasool, Prof Ahrar Hussain Baig, Asst Professors Wahid Bux Shaikh, Jawaid A K Sharwani, Mufti M Olid, Ali Nawaz Phull, Departmental Heads, specially Mr S N Hasan Shah, Mr S M Asim Bukhari, Dr Iqbal Hussain Chandio, all Divisional Officers, Mr Liaquat Ali Shah, Assistant Divisional Officers, Mr Muhammad Ali Shaheen, Mr Siraj A Channa, Mr Wazir Ali Rattar and Mr Ayaz Ali Qureshi for their gesture of help, guidance and cooperation. Our sincere thanks are also due to all those who contributed to its compilation and composing on the Computer, particularly Dr Jawed Alam, Mr Mahmood Muhiuddin and Mr M Imran Khan.

Words like fine flowers have their colours too……… While compiling the articles for this Magazine, we have been circumspect not only to provide you with information and knowledge but also zeal, zest and pleasure.

"But words are things; and a small drop of ink,
Falling, like dew, upon a thought, produces,
Tthat which makes thousands, perhaps millions think"

4. In the conclusion, we ardently hope and pray that our esteemed readers would find this attempt useful and absorbing. Please favour us with your concrete suggestions and invaluable views / comments aimed at improving the subsequent issues of the Annual Journal. Please have a joyful reading. May God Almighty bless you all with health, happiness and everything best in life. We also wish, all Petarians, including other reverend readers, 'Eid Mubarak' and a very Happy New Year.

EDITOR-IN-CHIEF

2nd-Dec: 1996 VICE ADMIRAL JAWAID IQBAL

2-DEC 1996 VICE ADMIRAL JAWAID IQBAL

COMKAR

It was a pleasure and honour to be the Chief Guest on 55th Parent's Day. Effort put in by the staff and the cadets to make it such an impressive show is commendable. Pakistan Navy takes pride in managing this very fine institution. I am sure that the staff will leave no stone unturned to keep the flag of CCP flying high.

My best wishes to all the staff and cadets. May ALLAH bless you all. KHUDA HAFIZ.

V. ADM.

21-05-1998

1. Prof. Mohammad Idrees Khan Principal G.C. Hyderabad & Inspector of Centres HSC I & II
2. Prof. Abdul Razzaque Bhambhan Professor G.C. Hyderabad & Member Inspection Team of Exam. 1998
3. Prof. Nazir Ahmed Qazi Principal Govt. S.S. Arts College, Hyderabad & Member " " "

It is indeed a privilege to visit Cadet College Petaro during Examinations. Perhaps this is the only Examination Centre where the Examinations are being conducted in a fair and transparent manner. The cadets were busy in attempting their papers and were disciplined. Not a solitary instance of unfair means was ever detected. The entire credit for conducting the examinations in ideal conditions goes to the Principal & his team of dedicated teachers. We wish examinations at other Centres be held under the same environments / guidance.

We congratulate the Principal Mr. Qamar Raza & other members of the staff.

21/5/98

Noted with satisfaction

3.7.98

Impressions from the Visitor's Book

حکیم محمد سعید شہید
سابق گورنر سندھ

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

۲ ربیع الثانی ۱۴۱۵ھ
۱۰ ستمبر ۱۹۹۴ عیسوی

تعلیم و تربیت ایک فرض ہے۔ اس فرض کو ادا کرنا ملک و ملت کی خدمت ہے۔
سرفرازی اور فیروزی کا حق [illegible] مدرسے [illegible] تربیت [illegible] رہے ہیں
میں خوش قسمت ہوں کہ میں نے آج کیڈٹ کالج [illegible] کا دورہ [illegible]
شرف حاصل کیا۔ تعلیمی [illegible] اور [illegible] طلبہ [illegible]
حقیقت [illegible]۔ جو وقت [illegible]
[illegible] ۔ [illegible] طلبہ کی [illegible]
[illegible] علم و حکمت [illegible]
ہیں۔ ہم ان پر فخر کرتے ہیں۔
[illegible] طلبہ عزیز [illegible]
[illegible]

30th Sep: 1999 Rear Admiral Mahmood Ali

30.9.98 Rear Admiral Mahmood Ali.
COMKAR and Chairman BO,

1. Excellent performance in HSC. Pre Engineering

2. A good and enjoyable day at CCP, to have attended the 7th All Pakistan Inter Collegiate Dec contest. All arrangements were per, and the performance of participants of a high order.

"WELL DONE".

Impressions from the Visitor's Book

13th Feb: 1999 Air Cdre (Retd:) M. M. Alam

13 Feb., 99
Air Cdre (Retd.) M M. Alam.

It was a wonderful experience to visit The Cadet College Petaro. I am deeply impressed by your dedication to this institution The breeding ground of The future leaders of Sind and Pakistan. Alam.

MOIN AKHTAR
PRIDE OF PERFORMENCE

22nd may '99

This is my first visit to "Cadet Collage Petaro And hope not to be the last.

I wish to See the entire educational Institute's like cadet Collage petaro, in pakistan

I am gratefull to the principal of Cadet Collage CDRE S, D, Raza for providing me a chance to visit this great institution

I wish you all the best, mr principal.

Regards

Moin Akhtar
22/5/99
MOIN AKHTAR
PRIDE OF PERFORMENCE

Impressions from the Visitor's Book

13th Oct: 1999 IQBAL AHMED, PRINCIPAL, HABIB PUBLIC SCHOOL KARACHI

13th Oct. 1999 IQBAL AHMED, PRINCIPAL, HABIB PUBLIC SCHOOL KARACHI

First of all I would like to congratulate the young smart & energetic Principal of the College. I have been to many Public Schools/Cadets Colleges & the impression I have collected from this very College, is fantastic.

I wish many people to come & see this great institution. I have seen a dedicated, devoted & decent team of teachers around the Principal.

Allah gives more courage to continue with the noble profession.

I thank all the staff, students & their leader the smart Principal Comdre. Syed Qamar Raza.

Iqbal Ahmed
13/10/99

03rd Dec: 1999 Rear Admiral Syed A. Baqar SI(M) Comkar

I am extremely delighted to revisit the college after 33 years. I am honestly impressed at the developmental strides made by the college during these years. This is because of the untiring efforts of staff and students.

I hope that every effort will continue to be made by the principal, staff members and cadets to attain higher heights and bring laurels and fame to this college. In this college lies the hope of many parents and children. Don't disappoint them.

Keep up the good work. May Allah be with you in this noble endeavours. Happy Sailing.

S. A. Baqar

ADDRESS BY THE CHIEF GUEST
THE THEN ADMIRAL FASIH BOKHARI NI(M), S.Bt. CHIEF OF THE NAVAL STAFF
ON THE OCCASION OF 37TH PARENTS' DAY
HELD AT CADET COLLEGE PETARO ON 12TH DECEMBER 1998

Rear Admiral Mahmood Ali, Chairman Board of Governors, Principal, Members of the Board of Governors, College Staff, Cadets, distinguished guests, ladies and gentlemen

Asslam-o-Alaikum

1. I am indeed, happy to be here with you, on the occasion of the thirty-seventh Parents' Day, to have first-hand knowledge of the achievements of the cadets and staff of this institution, which has attended the reputation of one of the best in the country.

2. From what I have seen and heard, I feel reassured that the College has lived upto the high ideals of a centre of educational excellence. In my opinion, the primary aim of an educational institution is to help the individual in such a way that he develops a wholesome personality, not only physically and intellectually, but also spiritually; and all this in a balanced and harmonious way. I am pleased that the Navy has been very closely associated with the provincial government, in the inception, development and management of this College. What we see today, is the result of this cooperation.

3. Ladies and gentlemen, having seen the display put up by the young cadets this morning and having heard the Principal's report, I feel confident that the College is well tasked to the aim of good education and for this I compliment the Principal and the Staff of the College.

4. The Principal's annual report on the past years' performance is most gratifying, and I am sure the parents would join me in extending our congratulation to the staff and students for the very satisfactory academic results, and the accomplishments in sports and creative activities. Our congratulations are also due to the Chairman and Members of the Board of Governors, who have taken so much interest to oversee the affairs of the College. I hope that this institution will not only maintain it's high standard but will also try to achieve still further heights.

5. This College is well known for its fine traditions. Many Petarians are holding good positions in military as well as civil sector in the country and abroad. I hope that you will emulate them. I wish you success in the career you choose. I am sure, the training you receive here will enable you to serve the nation with utmost resolve, commitment and devotion to duty.

6. And, now, a word of advice to the young cadets. Quality education is not only expensive but its availability unfortunately, has become rare in our country. Please remember that you are from amongst the select few chosen to study at this College. As such, it is incumbent upon you to derive the maximum benefit from the facilities on offer. You must work hard to achieve excellence, for there is no short cut to success in life. It is hard work, coupled with a high sense of responsibility, honesty and absolute integrity that alone can stand you in good stead in your future practical life. An individual has to be strong physically, mentally and morally and I am pleased to note from the Principal's report that it is this inspiration that the staff is trying to instill in you.

7. I congratulate all those who have earned prizes today, particularly Cadets Muhammad Ali and Jawwad Taj for securing second and third positions respectively, in the entire Board, in the Matriculation Annual Examination 1998. My sincere felicitations are also due to Cadet Usman Habib for securing 2nd position and Cadets Syed Waqar

Nabi, Hasham Ahmed Khushk and Obaid Younus for sharing the 3rd position in the Intermediate Annual Examination (Pre-Engineering Group) 1998. My most sincere greetings and felicitations are due to all recipients of various awards, specially, Cadet Captain Waqar Nabi of Jinnah Division, Cadet Jawwad Taj of Muhammad Bin Qasim Division for receiving Stick of Honour and Badge of Honour respectively. Chief Cadet Captain Tariq Naseem of Ayub Division for being adjudged the Best Appointment Holder and Senior Leading Cadet Badar Munir of Muhammad Bin Qasim Division for the Best Sportsman of the year. My congratulations to Jinnah Division for being declared the Champions for the year 1997-98.

8. Ladies and gentlemen, before I close my address, I must once again lay emphasis on the importance of education. I do believe, and I hope parents agree that it is incumbent on us to look ahead. Our young must be equipped to play their part in a just and equitable society, wherein every individual will be able to develop his God-given talents, and with his labour, stand on his feet, proud and upright and contribute to the prosperity and well-being of our people.

9. I thank the Chairman Board of Governors, Rear Admiral Mahmood Ali, Commodore Syed Qamar Raza, Principal of the College, staff and cadets for inviting me on this occasion. I would also like to congratulate and commend the Chairman and Members of the Board of Governors, the Principal and his Staff, the Cadets, and all others associated with this College, for all they have done for its betterment. A special word of praise for Mr Ahmed Habib and Col ® Mir Akbar Ali Khan for their noble gesture of goodwill and help in the shape of generous donation of an Ambulance for the College. Ladies and Gentlemen it has been brought to my notice that the College faces some transport problem. I would like to take this opportunity to announce donation of Bus for the College. I wish you all the best of luck and God-speed in your sacred mission and endeavors.

Cadet College Petaro Zindabad Pakistan Paindabad

-x-x-x-

WORDS OF WISDOM

Cadet M Naveen Arain
Kit No: 96187 (LF)

1. Right is more precious than peace (Woodrow Wilson)
2. If you are scared to the brink, you are lost (John Foster Dulles)
3. A pessimist is a man who looks both ways before crossing a one-way street (Laurence J Peter).
4. A good pleasant and friendly word is 'Sadqa' (Sayings of the Holy Prophet)
5. The most hated (in the sight of Allah) are the most quarrels some (Saying of the Holy Prophet).
6. Do not be a witness to injustice.
7. Modesty is the conscience of the body.
8. Children require models and not critics.
9. There is no great genius without a mixture of madness
10. The instinct of ownership is fundamental in man's nature.
11. Listen to and obey your ruler except that his orders involve disobedience to Allah (Holy Prophet S.A.W)
12. A man finds himself seven years older the day after his marriage.

-x-x-x-

WELCOME ADDRESS AND ANNUAL REPORT PRESENTED BY COMMODORE SYED QAMAR RAZA, PRINCIPAL, CADET COLLEGE PETARO ON THE OCCASION OF THE 37TH PARENTS' DAY HELD ON SATURDAY, 12TH DEC 1998

BISMILLAH HIR RAKHMAN RAHIM

Honourable Chief Guest Admiral Fasih Bokhari Chief of the Naval Staff, Rear Admiral Mahmood Ali, Commander Karachi and Chairman Board Of Governors Cadet College Petaro, Members of the Board of Governors, distinguished guests, parents, ladies and gentlemen

Assalam-o-Alaikum !

On behalf of the Staff and Cadets, it is my privilege and honour to extend a warm welcome to you, Sir, as our Chief Guest on the occasion of thirty-seventh parents' day. Admiral, Sir, your presence amongst us, despite your multifarious pre-occupations, has made the day even greater and more fascinating. This is an ample proof of the Navy's interest in our affairs, coupled with your personal keenness to have first-hand knowledge of our achievements, in various spheres of activities. We are also thankful to all parents and other guests whose presence has added luster to the occasion.

2. Ladies and gentlemen, this premier institution, which has been declared as one of the best institutions in the whole of Sindh, aims at preparing lads physically, mentally, academically and morally to be outstanding citizens of tomorrow, fit for serving our armed forces and any other career calling they may choose. This you will agree is, indeed, a tall order. I and my staff constantly beseech Almighty Allah's mercy to grant us the strength of character to hold on to our ideals steadfastly.

3. I shall now proceed very briefly to make an itemized report on various facets of college activities:

Firstly academics

A. Sir, I am very glad to report that we continue to produce outstanding results both in SSC and HSC Board Examinations. At the Secondary School Annual Board Examination 1998, out of 157 Cadets, ninety one secured 'A-I' grade, fifty seven 'A', and nine in 'B'. Cadet Muhammad Ali and Cadet Jawwad Taj secured second and third positions, respectively in the entire Hyderabad Board. In the HSC Part-II (Pre-Medical Group) out of twenty-one, one secured 'A-I' grade, thirty-one 'A', six in 'B' while only one obtained 'C'. At HSC Part-II (Pre-Engineering Group) examination out of ninety-eight cadets, six secured 'A-I' grade, sixty-three 'A', twenty-eight 'B' while one in 'C'. Four cadets have the singular honour of securing top positions in Pre-Engineering Group. Cadet Usman Habib secured second position in the entire Board, while Cadet Waqar Nabi, Cadet Hasham Ahmed Khushk and Cadet Obaid Younus shared the third position. These commendable results reflect the sincere efforts put in by the Staff and Cadets. The College had established a new record in its history, during a span of two decades by securing five top positions, out of nine, in 1995. This year, the College has again secured six top positions in the entire Board.

B. Apart from academics and sports, special emphasis is laid on literary activities such as Debates, Declamation Contest, Quiz, Spelling Bee and Drama. Last year, Inter-Division Literary Competitions were organized in order to promote mutual understanding and cultural integration among the students of various regions, the College hosted its

seventh All-Pakistan Inter-Collegiate Declamation Contest on 30 September 1998 in which prominent teams from renowned institutions of Pakistan, participated. Our debating teams represented the college in the Bi-Lingual Declamation Contests at Army Burn Hall College Abbottabad, Sadiq Public School Bahawalpur, Cadet College Mastung, Government College Lahore, Bahria College Karachi and Habib Public School Karachi. Our Cadet Raza Ali got second position in English speech at Army Burn Hall College Abbottabad. At Sadiq Public School Bahawalpur we were the Runners-up, while at Cadet College Mastung, we got third position. Our 1997 issue of 'The Cadet' has been adjudged as **"Second Best Magazine"** in Pakistan by Jang forum. I convey my commendation to the Editorial Board and others who have contributed to its publication.

C. Functions on National and Religious Days were organized with great enthusiasm; which composed of Speeches, Milli Songs and Na'ats were held on Eid-e-Millad Un Nabi (S.A.W), Defence of Pakistan Day, Quaid-e-Azam death anniversary, Shah Latif Day, Allama Iqbal Day and Pakistan Day. Eminent scholars were invited to address the cadets particularly, including (late) Hakim Muhammad Saeed, who presided over independence day function on 14 august 1998 and Commodore Bukhat Ali Jumani at Defence of Pakistan day function on sixth September 1998.

D. Opportunities are also provided to cadets of various tastes to pursue their respective hobbies with proper facilities. An exhibition has been arranged today, reflecting the activities of these clubs. The parents and other guests are requested to witness this exhibition after the function.

F. Sports and games plays an important role in the formation of character-building just like studies. Inter-Division Sports Competitions were arranged last year and winners in these events, will shortly be awarded prizes by the honourable Chief Guest.

Our sports teams participated in Inter-Collegiate Sports Tournaments organized by the Board of Intermediate and Secondary Education Hyderabad. Our teams paid visits to various Educational Institutions of Punjab, Sindh and Baluchistan provinces including Cadet Colleges Mastung, Larkana, Sanghar, PAF College Sargodha and Habib Public School Karachi and their teams also visited Petaro to play friendly matches in which our teams played well. Our junior hockey team participated in Inter-school tournament organized by the Hyderabad Board and won the Champions' Trophy.

G. This elite institution is tasked to produce potential officers for the armed forces in which it has been regularly feeding officer-material. To day, we have a large number of high-ranking armed forces and civil service officers, who have excelled in their respective fields within and outside the country. Two of our proud eminent Petarians have risen to two-star exalted rank both in the army and Pakistan navy.

Eleven of our cadets who were selected as N-Cadets in the Pakistan Navy, have finally joined the Pakistan Naval Academy.

4. Sir, owing to its peculiar location, Petaro is facing enormous fiscal hardships in maintaining its activities and tempo, which if stopped, would deprive such Premier College of its distinctive character. Most of our ambitious projects like new Auditorium, security compound wall and Guest House, etc., are held up owing to paucity of funds. Annual grant-in-aid provided by the government of Sindh is quite inadequate to meet even our minimum requirements. Out of Annual Budget 1998-99 Rupees Eight Million sanctioned by the Government of Sindh, not even a single penny has so far been released

Consequently, the College is confronted with crisis of economic resource-crunch and untold financial difficulties.

5. On behalf of the Chairman, Members of the Staff, Cadets and my own personal behalf, I place on record our profound thanks to Mr Ahmed Habib, a Member of the Board of Governors Cadet College Petaro a well-known philanthropist who has so promptly arranged generous donation of rupees Eight Lac and fifty thousand for provision of an Ambulance. Similarly, our heartfelt thanks are due to Col (R) Mir Akbar Ali Khan, who procured the same at reasonably reduced discount. Their gesture of goodwill, cooperation and assistance will always be remembered with deep gratitude.

6. Before I conclude, I must express my deep gratitude to the Government of Sindh Education/Finance and Health Departments, Civil Administration, Directorates of College and School Education, Board of Intermediate and Secondary Education Hyderabad, Pakistan Armed Forces and other agencies for lending us material assistance and moral support. I am also thankful to the entire Staff and Cadets for their devotion, loyalty and discipline.

7. Finally, on behalf of the Staff, the Cadets, their parents and on my own behalf, I thank you, Sir, most profoundly for sparing so many of your precious hours to be with us to-day.

8. I, now, request you, the honourable chief guest, sir, to kindly present college colour to Champion Division, give away the prizes and enlighten us with your valuable advice.

Thank you.

With Compliments from

*
*
*

M/s ABLE COMPUTER SYSTEMS

MB-6, TAYYAB COMPLEX, CANTONMENT

HYDERABAD Telephone No: 0221 – 782134

Branch Office: Mohni Bazar, Near National Bank

Nawabshah Tel 0241 – 64965

SALES AND SERVICE

Deals in all kinds of Computer Hardwares and Softwares

Extract from the reply Address by the Chief Guest
(Commodore Syed Qamar Raza,Commandant & Principal CCP)
on the occasion of 9th All Pakistan Inter-School English Debate held
at Habib Pulic School Karachi on 20th November 1999

Mr Mohsin Habib , Managing Trustee Habib Public School and Worthy Principal Professor Iqbal Ahmed, respected Judges and Members of the faculty, talented participants, fellow Habibians, distinguished guests, ladies and gentlemen.

Assalam-o-Alaikum!

1. "I am extremely delighted to be here with you this morning. I profoundly thank the worthy Principal, Staff and Students for so cordially inviting me to preside over this colourful and memorable function. Inshallah, I can never forget that after my parents, it was the education, the environment, the teaching, the close friendship, the values as well as the pranks that I learnt; these are on account of Habib Public School. Indeed, thousands of Habibians all over Pakistan and even abroad, in different walks of life, must be looking back in gratitude to the education they received in this excellent institution. Particularly, on this momentous fortieth anniversary of the School's founding. I commend these memoirs to all the Habibians, past and present, as a priceless record of proud era in the long and eventful history of the esteemed school to which we owe so much".

2. "For an old student to return to his Alma-mater, is an emotional moment. I feel greatly honoured on being invited to be the Chief Guest, on the auspicious occasion of Ninth All-Pakistan Inter-School English Debate, about thrity years after leaving this prestigious institution for which my personal gratitude to my versatile teachers is boundless, who have generously reposed so much confidence in me. To the young Habibians, I must say that you have a great heritage and tradition to uphold and having met many of them in debating halls as well as the playgrounds. I have no doubt that they would match up to the high standards set by their predecessors. It is my fervent hope and pray that the youngsters who are presently in Habib Public School, should bring joy to their parents and laurels to their school and their great country, in their chosen fields"

3. "I take this opportunity to congratulate heartily the participants from all schools for the exceptionally high standard of debating and to my mind all of them deserve to be complemented whole-heartedly for their unprecedented efforts. I would like you to join me in giving a big round of applause for them to express our sincere appreciation of their hidden talents. Irrespective of what the Judges decide. I can say without any hesitation that, with such talents, the future of our country would, Insha-Allah, be in safe hands".

4. "The dire need of Pakistan is not more of education but of better education. The improvement of educational methods must keep pace with the extension of its domain if the best and tangible results are to be obtained. If the education imparted to the students has been seriously lacking in quantity, it has been still more sadly lacking in quality. It is particularly true of the early stage of education (that is from Primary to High School). The sooner the remedy is found the better will it be for the nation.

5. " It has really been a great pleasure to meet you all, this delightful morning. I carry with me happy and sweet memories of this visit. May God bless you all with Grand success in your sacred mission! Amen! I thank you once again".

Extract from the Address by **Prof Iqbal Ahmed, Principal Habib** Public School Karachi
<u>on the occasion of 9th All Pakistan Inter-School English Debate held</u>
<u>at Habib Pulic School Karachi on 20th November 1999</u>

Commodore Syed Qamar Raza, distinguished guests and judges, members of the faculty, young participants and their cheer leaders, Ladies & Gentlemen.

Assalam-o-Alaikum!

1. "It is my proud privilege to welcome you all to the Ninth All-Pakistan Invitation Inter School English Debate this morning. I am particularly happy that the Chief Guest today is no stranger to Habib Public School, being distinguished alumni of this institution. Today, we are proud of him because his dedicated services to the Armed Forces of Pakistan and, more so to the education of youngsters, has led him to the high chair of the Chief Guest at the debate. For a teacher to see his pupil rise in life is both an emotional and a supremely satisfying experience".

2. "Commodore Syed Qamar Raza, as most of you perhaps know, is the Principal of Cadet College, Petaro and after my recent visit to his College, I was amazed to see the tremendous improvement he has brought about to make the educative experience of pupils both useful and meaningful. The Language Lab and the Computer Lab, the Stadium and the well-kept environment took my breadth away by their upkeep and the high performance level. That is why Habibians are privileged to enjoy a close and cordial relationship with the Petarians".

3. "It is my belief that it is good and quality education which will eventually come to our rescue and enable Pakistan to be counted among the nations that care for their citizens, and enriches the quality of their lives. That is why we, in Habib Public School normally chose to honour people associated with education at all our functions, particularly at the All-Pakistan debates which are being organized for nine years on the trot".

4. "Commodore Qamar Raza' presence in our midst has another significance. This year, Habib Public School is observing the fortieth year of its founding and we could do no better than to honour one of our own former students to join us on this momentous occasion. Our former students mirror our performance and act as our ambassadors all over the world"

5. "Instead of resting on our oars and past achievements and glories, we can plan for the future, the next century, indeed the next millenium and Inshallah, make an even more emphatic presence in the field of education and turn out boys who can match the sense of commitment, competence and graciousness of our Chief Guest, this morning, commodore Qamar Raza".

COMMANDER (Retd) FIROZ SHAH (PN)

(Ex. Principal Cadet College Petro, from 1965 to 1972)

I was born on 7th of January, 1914 in a small village called Baghanwala located at the foot of the famous 'Salt Range', barely a mile from the mountaintop where the Nandna Fort of Al-Biruni fame overlooks the river Jhelum in the south

I started my shooling in the village primary school. At a tender age of 8, I migrated to a middle school hardly 2 miles from my home and started living in a makeshift boarding house – just a single large room with mud walls. It was a simple life in a serene rural environment. A cook whose salary used to be Rs 2/- per month used to prepare our daily meals. Whenever, the cook was absent (which was more frequent than not), we relished the chapatis and a plate of 'daal' that we would buy from Masi Lakhi's tandoor for 1 pice. (For the information of the younger generation, 6 pice would make 1 anna, and 16 annas would make 1 rupee. Thus, 96 pice would make 1 rupee).

After completing my 8th class from the middle school, I moved on to the Mission High School, Jhelum. From there, I completed my Matriculation, which took me onwards to the Islamia College Lahore for my college education. This started a new chapter in my life, teaching me the ropes of practical life.

During the years to follow, I continued on with my education and geared myself for a professional life as well. I first graduated from the Punjab University in 1934, and then from Kitchener's College, Nowgong in 1936. Shortly thereafter, I was inducted into the Education Branch of Royal Indian Navy in 1938. While in service, I had the opportunity to further my education, and I graduated from the Royal Naval College in London, UK in 1950.

With the independence of Pakistan, I moved on from the Royal Indian Navy to the Pakistan Navy. My career in the Navy was immersed in imparting education to the budding officers. I was the Chief Instructor Officer at the following schools:

- Anti-Submarine School
- Main Training Centre, PNS Bahadur, Manora
- PN Cadet Training School, PNS Himalaya
- Cadets' Training ship, PNS Shamsher

Subsequently, I was promoted to the position of Director of Education at the Naval Headquarters in Karachi from 1954 to 1965, leading to my retirement from the Navy and onwards to probably the most exciting tenure of my career – as the Principal of Cadet College, Petaro.

I remained at the helm of affairs of Cadet College, Petaro for a good 7 years from 1965 to 1972. These years were the fulfillment of a dream, where I was given the responsibility to lead this institution during its years of initial development. My British predecessor Col. J.H.H. Coombes retired from the position in the summer of 1965, and I was honoured to be chosen as the first Pakistani Principal of the college. As I look back to those years, I recognize that I was fortunate to have had a dedicated professional team of professors, teachers and other staff members. I can clearly remember some of the achievements of our teamwork during those years as follows:

- Increase in total population of cadets on campus from 350 to 600.
- Addition of 2 new houses- Iqbal House and Qasim House which allowed us to increase the population of the cadets.

- Induction of 7th Class for the underdeveloped areas of rural Sindh, so that these boys could be brought at par with other students of the 8th class entry
- Special training for selection in Defence forces academies.
- English medium primary school for the children of staff members on campus.
- Establishment of a Flying Club
- Sui Gas supplies
- Partial construction of a boundary wall for the campus
- Installation of a 35mm movie projector in the main auditorium for entertainment of students.
- Arranging courses for staff members in the UK
- Provision of a billiards table, TV, etc. at the Staff Club
- A guest house for visiting parents and VIPs
- Selection of staff members for commission into the Pakistan Navy
- Additional sanction for Senior House Masters and Assistant House Masters
- Construction of squash courts next to the swimming pool
- Development of playing fields for major sports separately for each house
- Development of grassy hockey field.
- Extension of the Riding Club
- Winners of the President's Shield for four consecutive years at the Inter Cadet Colleges Sports tournament (ICCST), previously known as the ISSST (Inter Services School Sports Tournament)

Out of this list of development during the 7 years period, probably the most remarkable achievements that distinguished Petaro from many other prestigious institutions were (1) the Flying Club, (2) provision of Sui Gas and (3) the 35 m.m Movie Projector. Once, the late Admiral H. H. Ahmed (CNS and Chairman Board of Governors, Petaro) remarked that Petaro had the distinction of establishing the Flying Club which no other college or university in Asia could afford simply because the college had it own airfield.

I guess one must look back at his roots some time in his life. I was afforded this opportunity after I left Petaro. I went back to my village Baghanwala, where I had a modest piece of land, and absorbed myself into farming, using modern techniques of agriculture and mechanization. Agriculture and farming is a very productive business otherwise as well. It provides a man enough extra time to indulge in activities that provide service to the community as well. Some people use this time for nefarious activities, while others utilize this God-given resource to pay back the society. I was fortunate to have been able to utilize that time to assist the village and the district in many ways. During this period, I held the following positions/achievements:

1. Chairman of the local Union Council
2. Member, District Agriculture Committee
3. Special Magistrate, P.D. Khan Sub-Division

4. Establishment of a Girls Primary School including donation of a plot of land on the main road and meeting around 75% of the cost of the school building
5. All out help towards the sanction of a road up to the village
6. All out help towards the sanction of electricity for the village and around 60 settlements on village lands

I am now 86 years old. As I look back, it has been a long and arduous struggle – a struggle that is analogous to the ascent from zero line to the top of a tree. With genuine competitions at every step forward, it was a satisfaction when Allah allowed me to keep on rising. And, indeed when one transcends favouritism and nepotism depending solely on one's own hard work, then the fruit of the efforts is even more rewarding.

Likewise, Petaro engendered the same spirit of creating healthy competition and a semblance of hard work amongst the cadets. It provided equal opportunities to each and every cadet. Only those excelled who spared no efforts in the classroom or in sports activities.

Long live Petaro and Petarians!

-x-x-x-

ADVANTAGES OF BEING SHORT

Cadet M Usman Aslam Khokhar
Kit No:9781 (A)

Those not blessed with the height of Alam Channa (Late) and Naseer Soomro must be constantly cursing fate. That is quite understandable because everyone wants to look down on others. But did you know that being short has certain amusing advantages that tallness can't give you. These advantages. If you were not aware of it, are listed below.

(i) You cannot be singled out in a crowd.
(ii) No one can rub shoulders with you.
(iii) No one can accuse you of telling tall tales.
(iv) If you join the armed forces, you don't have to dig very deep to make a trench.
(v) You can always wear other's clothes by folding.
(vi) If you are a girl you will be having more chances of knee-length hair.
(vii) Even in old age, you can travel on half ticket.
(viii) As a boss you will never give tall orders.
(ix) You can always describe a thing in short.
(x) You will need less time and money to eat.

So friends, if you are a few inches short in your heights, there is no need to lose heart, about it, I have listed quite a few advantages of being short and you can think of many more.

-x-x-x-

PROFESSOR S. SHAIDA AZEEM

(ex. Principal Cadet College Petaro from 1972 to 1975)

1.	Date of Birth	..	29th May 1917
2.	Education	..	M.A (Maths\) Lucknow M.A (English) Bombay
3.	Service Record		

Where Served	Designation	Duration
1. Zamindar College, Gujrat	Senior Lecturer, Vice Principal	Dec 5, 1947 - April 7, 1954
2. Cadet College, Hasan Abdal	Senior Master and Housemaster	April 8, 1954 - March 5, 1958

3. Cadet College Petaro.

After being selected by the West Pakistan Public Service Commission as Senior Housemaster, I joined the incipient Cadet College at Mirpurkhas on 7th March, 1958. Shifted the College lock, stock and barrel, to Petaro on 26th July 1959. There, I continued to serve as Vice Principal and Director of Studies till March 13, 1972, and thereafter as Principal till May 28, 1975, when I retired.

4. Pakistan Marine Academy, Karachi	Academic Instructor	June 25, 1975 - July 31, 1991
5. Pakistan Steel, Karachi	Educational Adviser	June 1982 - July 1989

Founded Pakistan Steel Cadet College in 1982
Elected Member Academic Council Punjab University 1954.

-x-x-x-

THE PEARL

Cadet Gulfam Soomro
Kit No:9577 (IQ)

A drop of rain
Falling from a cloud
Was ashamed when
Saw sea without bound
It wished to disappear
Evaporate in the air
Suddenly a shell emerged
And opened its mouth,
Took it in its embrace
To impart it grace

-x-x-x-

COMMANDER (RETD) MOHAMMAD ASRARULLAH PN

PRINCIPAL July 26, 1980 to Aug 31, 1988

B.A. (Maths – pure and applied, Eng. Lit., Persian) (Lucknow)
L.T. (With specialization in Maths) (Allahabad)
PG Specialist Course in Navigation (First Class First), Royal Naval College Greenwich, London.
ND Course in HMS DRAYD, onboard HMS STARLING, etc., (UK)
PN Staff & Tactical course, Karachi
At RNC, attended (Advanced) Lectures in applied Mech and applied Physics also.
Taught Maths for about two years while pursuing studies for Masters in Maths, before joining PN.

Was commissioned in the Education Branch of Pakistan Navy in the first batch in January 1949.

Upto 1959, besides various courses in Pakistan & UK, served in various ships and establishments, mainly: Cadet Training School, Engineering Training establishment KARSAZ, Midshipmen Training Ship SHAMSHER, Pakistan Naval Academy, Tactical School and PN Staff and Tactical College as its first Deputy Director.

Participated in planning, execution, briefing, Wash up and Analysis of Tactical Phase of Pakistan's first multilateral naval exercises (CENTO related): CRESCENT in 1957 and MIDLINK ONE in 1958. Received letter of Commendation and mentioned in PNTM.

Main teaching subjects for long at College and degree level, in academics – Maths and Navigation.

Well travelled in Pakistan and abroad. Fond of seeing lands and people.

Served for long periods in various capacities: naval Representative in Cadet College Petaro (1959 to 1962), Chief Education Officer and Secretary Governing Body Pakistan's first Marine Academy, Ctg. (1962 – 1968), attachment with ISSB Kohat as Deputy President (1969), Director of Studies Pakistan naval Academy (1970 to 1973).

On retirement from PN served as a Chief Education Officer, later Deputy Commandant (Grade-20) (Ex.officio Principal Marine College and Captain Superintendent STC) and Ag. Commandant Pakistan Marine Academy 1973 to 1980).

On retirement from Cadet College Petaro, was the Secretary PN Educational Trust and later served as Adviser to Commander Karachi. Helped in the establishment of a Government of Sindh Degree College in Arts, Science and Commerce for Boys and Girls and helped in the establishment of Cadet College Sanghar as Member Implementation Committee, Government of Sindh.

He performed Haj in 1998 and Haj-e-Akbar 1999. Presently residing in Madina Munawwara, visiting Pakistan frequently.

-x-x-x-

MAJOR GENERAL SYED PARWEZ SHAHID

Born on 10 June 1950 at Bahawalnager, as the second son of the late Syed Shahid Ali, Professor of Mathematics, with a distinguished career in the field of education in Sindh. Joined Cadet College Petaro in 1962. Given Kit No:332 and placed in Ayub House. Completed five years at Petaro with the following distinctions:

a. Almost remained first in all examinations / classes.
b. Throughout studied on College scholarship.
c. Was first in the College in Matric and F.Sc Board Examinations
d. Member of College Cricket team, which he captained in 1966/67.
e. College SUO (Senior Under Officer) in 1966 / 67.
f. First name in the famous forties of Petaro.
g. Badge of Honour and Stick of Honour winner from Petaro.

Major General Syed Parwez Shahid was Battalion SUO of 41st Pakistan Military Academy (PMA) Long Course and is the recipient of Sword of Honour, President Gold Medal and Norman Gold Medal. On commissioning from PMA joined an Infantry battalion of Baloch Regiment in 1969. Participated in 1971 Indo-Pak War with his battalion on the Sialkot fronts. In 1972, he joined PMA as a member of the faculty and remained there till 1975. In 1976 he attended Infantry Officers Advance Course and NBC Course at United States Army Infantry School, Fort Benning. He served on the faculty of School of Infantry and Tactics, Quetta from 1978 to 1979. Graduated from Command and Staff College, Quetta in 1980 and in 1981 he attended US Army Command and General Staff Course at Fort Leaven-worth, USA. In 1983, he was appointed Brigade Major of an Infantry Brigade. In 1985, on promotion to the rank of Lieutenant Colonel, he joined Command and Staff College Quetta as member of faculty.

In 1989, he took over the Command of an Infantry Battalion. In 1992, attended Armed Forces War Course at National Defence College, Rawalpindi. In July, 1992, was promoted to the rank of Brigadier and commanded an Infantry Brigade. In July, 1993, he was appointed Chief of Staff in a Corps Headquarters. In 1995, he was sent to Bosnia as Deputy Commander UNPROFOR / Pakistan Contingent Commander. In May, 1996, he was promoted to the rank of Major General and commanded an Infantry Division from where he has taken over as Commandant School of Infantry and Tactics Quetta, the appointment he is currently holding.

-x-x-x-

Laughter and tears are both responses to frustration and exhaustion. I myself prefer to laugh, since there is less cleaning up to do afterward.

KURT VONNEGUT

Misers are no fun to live with, but they make great ancestors.

TOM SNYDER

We call things we don't understand complex, but that means we haven't found a good way thinking about them.

TUSTOMU SHIMOMURA

REAR ADMIRAL AZHAR HUSSAIN HI(M) (Kit No: 227)

Rear Admiral Azhar Hussain is the first Petarian who has been blessed with the Flag Rank in Pakistan Navy and to be awarded Hilal-i-Imtiaz (Military) in recognition of his services over the last 30 years of commissioned service. He joined Cadet College Petaro in August 1961in Class IX and was initially allotted the 'Jinnah House' but a year later, was moved over to the newly established 'Latif House'. Prior to joining Petaro he had studied in St.Xviers School and Public School, Karachi Cantt.

2. Right from the beginning at Petaro, he concentrated on his studies and stood first in his class. This trend of maintaining a high position in Class had been brought forward from his last school attended at Karachi. Though, basically a keen sportsman he gave less time to it and focussed on academics with a view to excelling. This paid off in his Matriculation Examination, which he passed with laurels in 1963 and missed topping the Hyderabad Board merely by 14 marks. This was the first outstanding result of Petaro and published along with his picture in Indus Times of 19th July 1963. In Intermediate Examination his performance was as well.

3. In 1963– 65, he started giving more time to sports and other extra curricular activities. He actively participated in Basketball, Cricket, Hockey and Rifle Shooting. Apart from being Captain and colour holder of the Basketball team, he was also awarded colours in Rifle Shooting after winning the Gold medal at PARA at Kharian in March 1965. Owing to his good conduct, he was selected as House Prefect in 1962 and was made a Section leader in 1963. Later on, in 1964 he was made the Junior Under Officer of 'Latif House'. He was an active member of the College Quiz and Spelling Bee teams. He also adventured into dramatics and took part in many plays. He even participated in debates and went out on hiking and camping trips over the weekends in Dadu District area. He made some valuable contributions to the College Magazines and was the Chief Editor of the 1965 issue and awarded the best article prize also. The College honoured him as the first Petarian to get both the 'Badge of Honour' in 1963 and the 'Stick of Honour' in 1965.

4. He joined NED Engineering College after Intermediate but during 1965 war he was selected for Pakistan Navy which he joined and got his commission in 1969. After completing his graduation in Mechanical Engineering from Karachi University through PN Engineering College Karsaz in 1969, he did his post-graduation in Marine Engineering from U.K in 1976. Apart from doing specialization / application courses and Engineering Management from the U.K, he did his National Defence Course in 1996-97 and was awarded the M.Sc Degree in Defence and Strategic studies by the Quaid-e-Azam University, Islamabad. He is a fellow of the Institute of Marine Engineers, the U.K and classified as a Chartered Engineer.

5. He has served at sea on many destroyers / frigates of Pakistan Navy as a Chief Engineer. However, he has spent a major portion of his service in the PN Dockyard at all levels of management and heading it as a General Manager in 1992-94. He has been in command of PNS Karsaz, a technical training institution, in 1991-92 and has served at Naval Headquarters, Islamaad as a Deputy Chief of the Naval Staff (Material) in 1995-96. He was awarded Sitara-e-Imtiaz (Military) in 1996 and Hilal-i-Imtiaz (Military) in 1999 for his meritorious services in the Pakistan Navy.

6. He is currently on deputation with Pakistan National Shipping Corporation, serving as a Director Ship Management.

7. Rear Admiral Azhar Hussain is married and has three children. His eldest daughter is married and looking after his grandsons.

-x-x-x-

COMMODORE (RETD) MIRZA ASHFAQUE BAIG SI(M)

Date of Birth .. 26 JUNE 1944

EDUCATION

1964 - 1967	Pakistan Naval Academy & Pakistan Naval Engineering College Bachelor Of Engineering (Mech)- first Division Karachi University.
1969 – 1970	Marine Engineering Specializations – A postgraduate course at Pakistan Naval Engineering College.
1972 – 1973	Marine Engineering Application – A postgraduate course at Royal Naval Engineering College Manadon, Plymouth, UK.
1973	Nuclear, Biological, Chemical Damage Control & Fighting Course at Royal Naval NBCD & First fighting school at Portsmouth, UK.
1976 – 1977	Pakistan Naval Staff College Course leading to the award of Bachelor of Science (Honours) in War Studies by Karachi University

AWARDS AND HONOURS

1963 -- Merit Scholarship from BISE Sindh for obtaining second position in HSC Part-II (Pre-Engineering.)

1963 -- 'STICK OF HONOUR – 1963' – Highest Award at Cadet College Petaro.

1997 -- SITARA-E-IMTIAZ (MILITARY) by President of Pakistan.

PROFESSIONAL AND SOCIAL AFFILIATIONS

Registered Professional Engineer – Pakistan Engineering Council.
Member Chartered Institute of Transport (Pakistan)
Member Royal Institute of Marine Engineers (UK)
Former President & Life Member, Petarian Association
Council & Life Member, Horticulture Society of Pakistan
Member Karachi Boat Club
Member Karachi Golf Club
Member Defence Authority Creek Club.

DETAILS OF IMPORTANT APPOINTMENTS

31-3-1980 to 30-6-1983	Special Assignment with Kuwait Ministry of Defence on Deputation
01-7-1983 to 19-3-1985	Training Commander Engineering School – PNS Karsaz
12-5-1986 to 09-4-1990	Director Ships Maintenance & Repairs at Naval Headquarters
09-5-1990 to 11-1-1994	Chief Engineer Pakistan Naval Fleet & Captain Fleet Maintenance Group
11-1-1994 to 12-2-1995	General Manager Ship Rebuild and Construction Naval Dockyard
12-2-1995 to 17-8-1997	Director Ship Management – Pakistan National Shipping Corporation
17-8-1997 to 30-5-1998	Director General Inspection and Technical Development Naval Headquarters.

-x-x-x-

Memory feeds a culture, nourishes hope and makes a human, human.

BLIE WIESEL

AN AFFABLE AND UNFORGETTABLE PERSONALITY -
MR S N HASAN SHAH ADMINISTRATIVE OFFICER
CADET COLLEGE PETARO (ONE OF THE FOREMOST PIONEERS)

Prof Ahrar Hussain Baig
Head, Department of Chemistry

" I shall pass through this world but once .... Any good thing that I can do, or any unremitting kindness that I can show to any human-being, let me do it now........... and not defer it, for I will not pass this way again".

I have the privilege to have been closely associated with Mr S N Hasan Shah the present versatile Administrative Officer for the past several years. I can say without any hesitation or reservation that he has got a multi-dimensional personality and it is next to impossible for a person like me with little knowledge in College Administration to cover all the facets of his unforgettable character in limited space here. I would, therefore, touch upon a few facets of the personality of an undisputed and ideal gentleman of his high calibre. Mr Shah had initially joined this Premier College on 07 August 1958 and has seen it from the seed into the greenest oasis in the desert of Sindh, right from its inception to the time it attained to its full stature. He is one of those foremost pioneers, who have nursed and nourished this prestigious institution with their sweat, blood and tears. He is held in high esteem and enjoys a very good reputation amongst his superiors, other officers / employees, including the Naval Personnel, as also prominent ex.Petarians and even new cadets. During the tenure of his long and unflinching services, he has proved himself to be highly motivated, honest, loyal, efficient and dependable, besides being well-versed in office routine work of ephemeral nature, maintenance of establishment confidential record and other administrative set-up. Nearly all the former worthy Principals, under whom he had served, had recognized and commended his merit. They have always used superlatives for his excellent performance, unblemished conduct, fidelity, devotion, sincerity, reliability and proficiency and the present worthy Principal, Commodore Syed Qamar Raza, too, has found him so. In fact, he has proved himself to be his trusted Staff Officer and has been instrumental in bringing forward concrete suggestions and convincing facts, for the overall improvement and betterment of the College, its staff and students.

2. In recognition of his high order of meritorious services of almost 40 years, vis-à-vis, exemplary ACRs, spotless service record, great love for work, loyalty, honesty and efficiency. Mr S N H Shah had been adjudged as an ideal and 'Best Officer / Employee for the year 1997' and has had the singular honour of receiving Commendation Certificate for Pride of Performance by the Chief Guest (the then Prime Minister of the Islamic Republic of Pakistan) on the solemn occasion of 36th Annual Parents' Day held at Petaro on 23rd December 1997.

3. Mr S N Hasan Shah is conscientious and sober gentleman. He is kind, gentle and unassuming, coupled with charming manners. He has a soft corner in his heart for the poor deserving and the needy and is ever ready to do his utmost to help them. People in trouble seeking his advice and help often surround him.

4. One great quality of Mr Shah's character is that he is courageous, upright, straightforward and is not prepared to stand any nonsense from any quarter, high or low. He is highly impartial, giving censure to his subordinates where it is needed and praise where the same is deserved. In the past, his frank views, aggrieved by injudicious or clumsy partial actions from any undesirable element, have always remained quiet but persistent, even though they should prove to be a cry in the wilderness. He believes in fair-play, impartiality and expeditious disposal of official and personal matters and has always disliked the idea of procrastination.

5. Mr S N Hasan Shah has proved himself to be a tower of strength and is really an asset to this glorious College; which acknowledges him as one of those pioneers whose contributions have been visible and his utility as Administrative Officer is enormous. He has been making good contributions in many fields with deep interest, utmost determination and painful toil at the peril of his personal comfort, including literary activities (i.e. publication of College Magazine, Petaro Times and other Periodicals) and it would be very difficult to find his replacement after attainment the age of superannuation (i.e. 60 years). His going-away after his retirement from service, will not only create a serious vacuum but will also be an irreparable loss to the College. None of us can forget him upto the last days of our lives. He moved like a shaft of light with the force of storms, brooding in his eyes and had a thousand dreams in them for the glorious future of this prestigious College like other benefactors and pioneers. He is a unique person to come across, always concerned about the goodness of the College. He has left an indelible print on the history of Cadet College Petaro. Homogeneity was the hallmark of his tenure.

6. He takes meticulous care of his health by regular exercise and offers a model lesson in physical fitness not only to his colleagues but even to much younger men. He is God-fearing and religious-minded and tries his best to offer regular prayers. Even though, he is at the verge of retirement, he is still enjoying good physique, leading an active life, and being medically fit, to undertake such stupendous and responsible job in any mighty organization, elsewhere.

7. Last but not least, I must mention just one more of Mr Shah's sterling qualities. He is extremely hospitable. He is always happier when he has guests, including staff, ex.Petarians, parents of cadets, etc. to entertain a few, must be the days in which he has to dine alone because he is unable to catch someone to give him company at lunch or dinner. His lavish hospitality beats the proverbial hospitality of the East many a times.

8. I must conclude now with wishing Mr Shah, on behalf of the members of Staff, employees, Naval Personnel and Cadets, all the best of luck, grand success, God-speed and all happiness in his well-earned retirement and the assurance that we shall always affectionately remember him long with gratitude for all his numerous favours to us and ardently hope that he will also often think of us with unremitting kindness and abiding love. His noble deeds are a beacon light for others to follow and his character, an ideal, for all to achieve.

Long live Cadet College Petaro, its Principal, Staff and Cadets!

Long live Mr S N Hasan Shah !

IQBAL AHMED JUMANI

COMMISSIONER INCOME TAX

Birth Date	--	8th January 1949
Kit No:	--	317
House	--	Latif
Year of Joining	--	1962
Year of Leaving	--	1966
Education after Petaro	--	M.A. (Political Science)
Professional Career	--	Government Service, Income Tax Department
Permanent Address	--	26/1, Civil Lines, Hyderabad
Present Address	--	55/2, Street 17 Phase-V, D.H.S., Karachi
Present Assignment	--	Commissioner Income Tax
Hobbies	--	Reading and walking
Marital Status	--	Married

Children's Name		Education
1.	Jamaluddin Ahmed	Graduating
2.	Fizzah Iqbal	Graduating
3.	Maliha Iqbal	Student 'O' Level
4.	Kamal Ahmed	Student Class-III

-x-x-x-

If you are smarter than everyone, be smart enough not to remind them of the fact.

Don't worry so much about which direction to turn; all roads lead somewhere.

A good time to keep your mouth shut is when you are in deep water.

Anger is a thief who steals away the nice moments.

JOAN LUNDEN

It is curious that physical courage should be so common in the world and moral courage so rare.

MARK TWAIN

It's always helpful to learn from your mistakes because then your mistakes seem worthwhile.

GARRY MARSHALL.

BASHIRUDDIN A. MEMON

1.	Name	..		Mr Bashiruddin A. Memon
2..	Father's Name	..		Mr Ahmed Ali Memon
3.	Date of Birth	..		23rd February 1945
4.	Address	..	Residence:	G-18/2, 7th Gizri Street Ph-IV Defence Society, Karachi (Tel:5868284 – 5874936)
			Office:	Block No:60, Pak Secretariat A. M Area, Saddar, Karachi (Tel: 9203301. Fax No:9204356)

5. **Educational Qualification:**

	Qualification	Year	Discipline	Institution
i	B. E.	1967	Civil	NED Engineering University Karachi
ii	Intermediate	1963	Pre-Engg	Cadet College, Petaro
iii	Matric	1961	Science	Cadet College, Petaro

6.	Year of joining Cadet College Petaro	..	1958 (at Mirpurkhas)
7.	Year of leaving Cadet College Petaro	..	1963
8.	Kit No:	..	63
9.	House	..	Liaquat / Ayub / Latif

10. Professional Experience

(a). Joined Irrigation Department, Government of Sindh in 1967 as a graduate supervisor and switched over to Pakistan Public Works Department as an Assistant Executive Engineer in 1970. Since then, he has been serving Government of Pakistan in various capacities.

(b). At present, working as a Project Director Federal Government Employees Housing Foundation, Karachi and looking after the housing scheme on ownership basis for the Federal Government employees on 115 acres of land in KDA Scheme-33, sponsored by the Ministry of Housing and Works.

(c). Also has been working as an Associate Engineer and Architect with M/s Young Associates, Consulting Engineers and Architects (a family concern) since 1970. This organization has the privilege to serve as Consulting Engineers of many educational institutions, like University of Sindh Jamshoro, Shah Abdul Latif University Khairpur, Cadet College Petaro, Cadet College Sanghar, Public School Mirpurkhas and Public School Sukkur, etc.

(d). Has been working as an honorary consultant to Cadet College Petaro, since 1982 and have planned and supervised some major buildings at the campus, such as, Cadets' Mess, Computer Lab, Pavilion, First Floor of Shahbaz Division and Development of Infrastructures, etc

11. <u>Social Activties:</u>

(a). Established 'The Petarian Association' on national level and was elected the first Registered President in the year 1982. Drafted the Articles of Memorandum of Association to establish it on permanent footing. Served 'The Petarian Association' in various capacities till 1994.

b. Serving Cadet College Petaro as a nominated Member, Board of Governors Cadet College Petaro for a period of three years (from 1998 to 2001).

SKY IS THE LIMIT

BOARD POSITIONS SECURED BY CADET COLLEGE PETARO

DURING THE YEARS 1976 – 1999

Year	SSC Part-II	HSC Part-II		Total
		Pre-Engineering Group	Pre-Medical Group	
1976	2nd	Ist, 2nd	--	3
1977	Ist, 2nd	2nd, 3rd	--	4
1978	--	Ist, 2nd & 3rd	--	3
1979	Ist	3rd	2nd	3
1980	--	Ist, 2nd	Ist, 2nd	4
1981	--	--	Ist	1
1982	Ist	--	3rd	2
1983	--	2nd, 3rd	2nd	3
1984	--	3rd	--	1
1985	Ist, 3rd	Ist	--	3
1986	--	--	--	--
1987	2nd	Ist	3rd	3
1988	--	Ist	3rd	2
1989	2nd, 3rd	3rd (Secured by 02 cadets)	--	4
1990	--	--	--	--
1991	--	--	--	--
1992	3rd	--	--	1
1993	--	--	--	--
* 1994	2nd,3rd	3rd	--	3*
1995	Ist, 2nd	Ist, 3rd	2nd	5
1996	--	3rd	Ist, 3rd	3
1997	--	2nd, 3rd	3rd	3
1998	2nd, 3rd	2nd, 3rd (3rd position secured by 03 cadets)	--	6
1999		3rd		1

Note: *Top positions secured, particularly during the tenure of Commodore Syed Qamar Raza, Commandant and Principal Cadet College Petaro (i.e. from 1994 to 1999).

Out of a total 09 Board positions in both Matric and Intermediate Annual Board Examinations 1995 and 1998, the College has had a singular honour of securing 05 top and enviable positions and 06 top positions, respectively, in the entire Board of Intermediate and Secondary Education Hyderabad and has established a new record in the history of the College. These are one of the most outstanding and impressive results ever produced by the College during a span of last more than two decades.

-x-x-x-

PETARO, ON THE ROAD TO PROGRESS

LIST OF MAJOR DEVELOPMENT / CONSTRUCTION AND OTHER GENERAL UPLIFT / WELFARE WORKS AND IMPROVEMENT OF FACILITIES / AMENITIES FOR THE OVERALL BETTERMENT AND WELFARE OF THE COLLEGE STAFF AND CADETS UNDERTAKEN BY COMMODORE SYED QAMAR RAZA DURING THE YEAR 1994 TO 1999

Description of Work

* Introduction of Pension for College Employees (paid out of private funds) under Employees Old Age Benefit Scheme.
* Institution of Benevolent-cum-Welfare Fund for the poor and needy employees and orphan /distressed students of the College, including financial aid /donation of Wheel Chair /Artificial leg,etc., for the disabled persons of the campus and surrounding villages.
* Provision of raw-water to the surrounding villages.
* Special Commercial Audit of College Private Accounts.
* Conversion of old stores into full-fledged Computer Science Lab.
* Construction of Language Laboratory.
* Introduction of Summer Holiday Camp and arrangement for a free Medical Camp at CCP.
* Replacement / Conversion of the existing internal Telephone into Digital Telephone Exchange.
* Provision of Roofs in Kitchen, Bathrooms / Toilets of Type III and subordinate staffs' quarters (86 in Nos)
* Floor raising of the College Mosque - open courtyard
* Conversion of the existing Basketball Mud-plastered play-grounds into cemented courts (04 in Nos)
* Construction of Sub-power Station (Opposite to Shahbaz Division)
* Modernization of the College Physics and General Science Lab.
* Construction of 60 Cupboards in Divisions
* Conversion of open space (Verandah) into two Additional rooms in Jinnah Division
* Construction of 06 Cricket Pitches
* Beautification of College - Construction of Fountain (through donation).
* Tiling of Swimming Pool (tiles received through donation by National Tiles) and installation of Filter Plant.
* Construction of Box Room in Ayub, Latif and Iqbal Divisions
* Construction of Shades for College Transport at MT Garage.
* Construction of 05 Stables - Riding Club
* Construction of Additional Room (Govt. High School for Boys at CCP)
* Renovation of Cadets' Mess Kitchens
* Flooring of Classrooms, tiling and Construction of Staff room / Cadets' toilets in Admin Block, air-conditioning of the Staff Room.
* Construction of Ist Floor (08 Rooms) Shahbaz Division
* Purification of Water Treatment Plant (So-safe) in Cadets' Mess.
* Making of Mural in Cadets' Mess

- Purchase of Electric Water Coolers (06 in Nos) for Cadets' Mess.
- Construction of Sports Pavilion
- Construction of New Cadets Mess.
- Conversion of Old Cadets' Mess into Officers Mess / Ante Room for Latif Division
- Installation of Roti Plant in Cadets' Mess (made in Dockyard)
- Provision of separate rooms for Head of Departments. Previously there were no separate rooms for Heads of Departments.
- Renovation / Air conditioning of Cadets Auditorium.
- Renovation / Carpetting of College Library.
- Conversion of an old store into Classroom and providing Additional space for Stationery Shop.
- Renovation of Cadets' Canteen.
- Conversion of Latif Division Anteroom into living Accommodation (02 Rooms) for Cadets (Latif & Ayub Divisions).
- Plantation of 1000 trees (for Mango / Lemon Orchard and other places).
- Construction of New General-cum-Biology Laboratory.

-x-x-x-

POLLUTION

Cadet Shoaib Bashir Kazi
Kit No:98153 (J)

Pollution is destroying the earth, day by day
Our pollution problem is so bad.
Our Beautiful earth's fading away
Pollution is in rivers,
Pollution is in the lake,
Believe me, pollution is no false
It spoils the land,
It spoils the sea.
Pollution isn't good for you,
Neither is to me.
Pollution is a growing problem,
Which we should try to stop,
So let's put our heads together,
And get rid of this icely slop.
Then pollution would be no more
And we could live in peace,
And all our pollution problems,
Would finally cease.

-x-x-x-

PANORAMA

J. N. Rahi
Asst. Prof of English

The Parents' Day

The 37th Parents' Day was celebrated with great fervour and zeal on 12th December 1998. The then Admiral Fasih Bokhari NI (M), S.Bt. Chief of the Naval Staff was the Chief Guest. Rear Admiral Mahmood Ali HI (M), S.Bt. Commander Karachi and Chairman Board of Governors Cadet College, Petaro, accompanied him. A large number of high-ranking civil and military personnel, educationists, elites, prominent Petarians and parents attended the function. The cadets presented March Past, Gymnastic, P.T, Karate and Horse Riding display, which included Tent-pegging and crossing the hurdles.

The Chief Guest inaugurated and inspected the **"Exhibition 1998"** of Arts, Handicraft, Hobbies and Clubs, etc and greatly appreciated the hard work and sincere efforts put in by the young cadets and their pedagogues. The Commandant and Principal of the College, Syed Qamar Raza extended a warm welcome to the Chief Guest and briefly presented the annual report of the College, highlighting the excellent academic results and the accomplishments in sports and other creative activities. After the Principal's speech, the Chief Guest presented College Colour to the Champion Division i.e. Jinnah Division, Runners up Trophy to Iqbal Division and gave away the prizes and awards to the cadets for their outstanding performance in various spheres of activities during the year 1997-98.

Speaking on the occasion, the Chief Guest said that he was much impressed by the role, methodology and contribution of the College which had attained the reputation of being one of the finest and the best residential-cum-educational institution in the country. He complimented the Principal and staff for their untiring efforts and congratulated the cadets for securing top positions and outstanding results in the entire Board in both SSC & HSC Annual Exams 1998.

PROMOTION

The Principal Cadet College, Petaro, Captain Syed Qamar Raza was promoted to the exalted rank of Commodore on 11th December 1998. All the staff and cadets feel jubilant and heartily congratulate him on his well-deserved promotion.

Donation of an Ambulance

Through the courtesy of two prominent Members of the BOG, CCP, namely Mr Ahmed Habib an Industralist and Philanthropist and Col ® Mir Akbar Ali Khan, ex.President Petarians Association, the College received an Ambulance. It may be mentioned here that the College desperately needed an Ambulance. Mr Ahmed Habib donated an amount of Rs 850,000/- and Col ® Mir Akbar Ali Khan used his good offices in procuring the Ambulance from Sindh Engineering (Pvt) Limited at reasonably reduced rates. The Chief Guest presented the College Crest, traditional Ajrak and Sindhi Cap to Mr Ahmed Habib and Col ® Mir Akbar Ali Khan, in recognition of their selfless and honorary services. He complimented them for their noble gesture of goodwill, support and help which will be long remembered with sense of deep gratitude and abiding love.

The Board of Governors Meeting

The 61st Meeting of the Board of Governors Cadet College, Petaro was held on 3rd November 1999 in the Conference Room. Rear Admiral Mahmood Ali HI(M), S.Bt.,

Commander Karachi and Chairman BOG CCP chaired the meeting while it was attended by Air Vice Marshal Salim Arshad SI(M), T.Bt, Commandant PAF, Air War College Karachi, Mr Shafique Ahmed Khoso, Commissioner Hyderabad Division, Mrs Mehtab Akbar Rashdi, Secretary Education, Government of Sindh, Commodore Syed Qamar Raza, Commandant and Principal and Member-Secretary, Captain M S Shamshad TI(M) PN, Director Naval Educational Services Islamabad, Col (R) Mir Akbar Ali Khan, President Petarians Association, Prof S Mahmood Ali Rizvi, Director Colleges, Hyderabad, Mr Ghulam Nabi Memon, Director Schools Hyderabad, Mr Sajjad Ahmed Deputy Secretary, Finance Department, (Representative of Secretary Finance), Mr Ahmed Habib and Mr Bashiruddin Memon (Public Representatives).

Declamation Contest 1998

All Pakistan Inter Collegiate English Declamation Contest was held on 30th September in the Quaid Hall, Cadet College Petaro. About 17 teams from all over Pakistan attended. The first session was presided over by the Member Board of Governors Prof Mustajab Zuhra, Chairperson Board of Intermediate and Secondary Education, Hyderabad, while the second session was presided over by Rear Admiral Mehmood Ali HI(M), S.Bt. Commander Karachi and Chairman BOG CCP.

Cadet College Mastung took away the Champion's Trophy while Government Nazreth Girls College, Hyderabad became the Runner Up. Mr Yasir Ashraf of Habib Public School Karachi stood first, the second position was secured by Ms Amber Shaikh of Nazareth Girls College Hyderabad. Cadet Qudratullah Baloch of Cadet College Mastung took the third position.

Visit of Air Vice Marshal Salim Arshad SI(M), T.Bt.

He came to the College on 2nd November 1998 at 1700 hrs and presided over the Inter-Division Urdu Debates (seniors) in the evening. The function was a great success. The Principal welcomed and thanked the guest. The Chief Guest in his address appreciated the speakers and specially the prize winners. Latif Division stood first, Iqbal Division got second position and third position went to the Ayub Division.

Later on, at the Cadets' Mess, the Chief Guest was introduced to the members of the staff. He then attended a dinner with the staff and cadets.

Literary Activities

Literary activities, in any educational institution, play a very vital role in grooming and shaping the personality of the students and hence these form an important and integral part of training in the College. Besides regular contests at Divisional level in the Quaid Hall, literary functions are also held regularly in the anteroom of the Divisions on every Sunday.

During this academic year Inter-Division Debates in English, Urdu and Sindhi, Qirat, Spelling Bee and Extempore Speeches Contests for seniors and juniors were held according to the schedule given in the College calendar.

Hobbies and Clubs

The College has many Clubs where cadets spend their free time in the evening on Wednesdays and Saturdays. Their activities reach to their peak when the Parents' Day nears closer. Teachers who help and guide the young cadets head all the Clubs. The College has Clubs like; Chemical Hobbies, Biological Collection, Science Modelling, Aero-modelling and Coin and Stamp Collection. This year also cadets took full interest in the Clubs. Many stalls were set up in the Exhibition on the Parents' Day, which showed the talents, hard work and skill of cadets. The exhibition was liked and appreciated by the Chief guest, parents and other guests.

AWARD FOR TEACHERS FOR THE YEAR 1997-98

BEST TEACHER'S AWARD Prof Rasheed Ahmed Khan Ghouri
(For overall Best Performance) Divisional Coordination Officer

COMMENDATION CERTIFICATE (For Producing Excellent Results in Academics)

S.No	Name of Teacher	Aggregate Percentage	Subject
1	**Mr M Saleem Sahto** Head, Department of Sindhi	82.86%	Sindhi
2	**Prof M P Durrani** Vice Principal & Director of Studies	82.15%	Physics
3	**Mr Javed Iqbal** Lecturer in Chemistry	81.82%	Chemistry
4	**Mr Iqbal Khan** Head, Department of Physics	81.81%	Physics
5	**Mr Ahmed Ali Kazi** Lecturer in Urdu	81.13%	Urdu
6	**Mr Basit Muhiuddin** Lecturer in Chemistry	80.69%	Chemistry

Sports and Games

The activities concerning sports and games are very important as far as the life of a cadet at Petaro is concerned. All the cadets play different games in the evening for an hour. Sometimes, some of the teams play and prepare in the morning also for taking part in the sports tournaments, especially, outside the College.

During the academic year 1998-99, all the sports activities were organized according to the College Calendar. All the Inter-Division Tournaments were played with zeal and enthusiasm by the cadets of the six Divisions.

Sargodhians' Visit to Petaro

A sports contingent of PAF College Sargodha visited the College from 13th to 16th Nov 1998 for playing matches against the College teams. Group Captain Ch M Iqbal, Vice Principal and other teachers accompanied the teams. Matches were played, the College team won the hockey match while Basketball & Football matches were won by PAF College, Sargodha.

Visit of Habib Public School Karachi by the Petarians

The College Basketball, Cricket and Hockey teams visited Habib Public School, Karachi on 24 Nov, 1998. The sports contingent went by the College Bus and returned the same evening after playing matches. The College teams won Basketball and Cricket matches while lost the hockey match.

Sadiq Public School Bhalwalpur

Last year our team of two cadets, Chief Cadet Captain Azeem Khan and Cadet Jawwad Qadri participated in the All Pakistan Inter-Collegiate Bilingual Declamation held at Sadiq Public School Bahawalpur. Cadet Jawwad Qadri was declared the 2nd best speaker and

Cadet Azeem Khan missed the 4th position only by one mark. The team was declared the second best team all our Pakistan and brought the Runner's up trophy.

Bharia College Karachi

Last year we participated in the All Pakistan Inter Collegiate English Declamation contest in which famous universities and colleges from all over Pakistan participated. Cadet Jawwad Qadri and Cadet Qasimuddin took part in the function spoke very well and Cadet Jawwad Qadri, won the consolation prize and team was the third best team.

Cadet College Mustung

Our team of four cadets participated in the English and Urdu Declamation Contests held at Cadet College Mustung last year. In English our Cadet Jawwad Qadri stood 4th and overall the College was third.

Army Burnhall College

Our team consisting of Chief Cadet Captain Azeem Khan and Cadet Zeeshan participated in the 'All Pakistan Bilingual Declamation'; Chief Cadet Captain Azeem Khan secured the 3rd position.

Cadet College Kohat

Cadet College Kohat organized a "Educational Fair" which is one of its kinds at the Inter Collegiate level. Our team participated in five of the six competitions held. The competitions were of the English Declamation, Urdu Declamation, Computer Software, English Essay Writing, Table Tennis and Intelligence Quiz. The fair was held in the last week of September and carried out for a week. Our team for the Computer Software Cadet Arshad Channa and Cadet Ahad Nazir got the 2nd position. Our team for English Essay writing was of Cadet Faud who was declared the best essay writer and our team was the first. In intelligence quiz, Cadet Affan got the third position. In Urdu declamation, Cadet Najamul Wasi participated and was very much admired.

In the English Declamation, our Cadet Jawwad Qadiri spoke excellently well and was declared the best speaker. The Worthy Chief Guest was the then Chief of the Army Staff General Pervaiz Musharaf (Now the Chief Executive of Pakistan). He was very much pleased and admired Cadet Jawwad's style. We won separate trophies for Essay Competition and English Declamation and we were over all declared to be the Runners Up team with just a mark behind the champion. It is notable that we participated in only five out of six events. Our six cadets out classed the teams of 10 participants of other teams.

Inter-School Tournament

The College junior teams of hockey, cricket and badminton participated in the Inter-School Tournament held under the auspices of the Board of Intermediate and Secondary Education Hyderabad. The performance of the cadets was praiseworthy. They won the hockey Championship, while secured 2nd and 3rd positions in Badminton and Squash respectively. A good number of cadets were also selected in the Board's Swimming Team and represented the Hyderabad Board in the Inter-Board Competition

National and Religious Days

All national and religious days were celebrated with national and religious spirit. The under mentioned days were celebrated.

i. The Defence of Pakistn Day
ii. The Death Anniversay of the Quaid-e-Azam (R.U.A)
iii. Allama Iqbal Day iv. Shab-e-Meraj function
v. Shah-e-Qadar' function and Khatm-e-Quran
vi. The Pakistan Day vii Youme-Ashura (10th of Moharram)

Physical Fitness Club

The College started physical fitness club for the cadets of Class XI and XII. A room in the sports Pavilion had been reserved for the purpose. Nominal fee will also be charged from the prospective members.

Selection in the Pakistan National Hockey Team (Juniors)

Cadet Faheemullah Khan Kit No:97195 (L) achieved a singular honour when he was selected in the National Hockey Team. He attended the Hockey Camp held at Lahore for the selection of the team and was selected after the final trials.

Environmental Day

Environmental Day was observed on 14 October 1998. The cadets of Iqbal and Qasim Divisions took part. Commodore Syed Qamar Raza, Commandant & Principal along with Professors also attended, in order to encourage the young cadets, as per usual past practice. This day is observed weekly by two Divisions on rotation.

Suggestion Boxes

Suggestion Boxes have been prominently placed in all the Divisions and in the College Administration Block with a view to inviting suggestions from all concerned for the overall improvement, welfare and amelioration of the College and its employees.

Commendation from the Chief of Naval Staff

The then Chief of Naval Staff Admiral Fasih Bukhari NI(M), S.Bt. expressed his appreciation for the impressive guard of honour and march part on the Parents' Day. He was equally delighted to watch the immaculate physical display, Karate competition and horse riding skills of the young cadets. The high standard of arts, handicrafts, photographs and other items displayed by different clubs during exhibition show the creative activity skills of the students.

The Chief of Naval Staff has commended and praised the extraordinary efforts of the staff and the enthusiasm of cadets both in academic and extra-curricular activities.

Selection of N-Cadets

The Principal Commodore Syed Qamar Raza awarded N-Cadet Badges to the selected cadets of 1994 Entry in the morning assembly on 31 December 1998. He congratulated the N-Cadets on their selection in the Pakistan Navy and ardently hoped that they would work hard to earn good name for themselves and for their Alma mater.

Visit of Pakistan Steel Mills

The cadets of Class X visited the Pakistan Steel Mills on 03 December 1998. They left the College at 0630 by the College transport. During their visit they went round various departments of the Mill and greatly appreciated the working of the huge organization, which was playing a very vital role in the economy of the country.

The Golden Jubilee Edition of the College Magazine

The College Magazine Golden Jubilee Edition for the year 1997 won the second prize in the competition held under the auspices of newspaper Daily 'Jang', Karachi. The competition was organized on All Pakistan basis and a large number of educational institutions took part in it.

Visit of Journalists

A three-member team of Journalists hailing from leading English daily visited the College on 6th and 7th November 1998. They went round the College, visited different areas and observed the daily routine of the cadets, met the Principal and other staff members to have first-hand knowledge about the working of the College. They were highly impressed and eulogized the unflinching services of the Principal, faculty members and other staff for noble cause of education.

Letter of Commendation

Air Vice Marshal ® Raja Aftab Iqbal HI(M), T.Bt., Commandant and Principal of PAF College Sargodha, in his letter dated 18 November, 1998 praised the College arrangements. The excerpt of the same is given below:

"I am most grateful to you and your staff for making the visit of Sargodhian teams a memorable one. They are full of praise and talk very high of the fine atmosphere that exists in your College. My teams were really impressed by fine game and the sportsman spirit displayed by the Petarians. Please do convey my gratitude to every one involved in conducting this fixture. We will be anxiously looking forward to the visit of your junior teams early next year".

Exhibition 1998

An Exhibition displaying the items prepared by various clubs was held at the grassy field on the occasion of 37th Parents' Day. The Chief Guest, parents and a large number of high dignitaries witnessed the same and highly praised the herculean efforts of the cadets who prepared different items under the supervision of their teachers.

PRESIDENT TALENT FARMING SCHEME SCHOLARSHIP

The following Cadets of Cadet College Petaro (out of 5 of the entire Board) of Class XI for the year 1996-97 were awarded scholarship of Rs 300/-per month for a period of two years during the study period of Class XI & XII. In addition, an amount of Rs 500/- per annum was paid for purchase of books:

S.No.	Name	Kit No.	Percentage
1.	Cadet Muhammad Rizwan Kalim	94104 (L)	77.75%
2.	Cadet Adil Malik	94120 (MQ)	80.75%
3.	Cadet Sohaib Ahmed	9458 (LF)	80.25%

CLASS WISE DETAILS OF BOARD RESULT 1998-99

MATRIC

		SSC PART–I	SSC PART–II
a.	No of cadets securing A-I Grade	17	22
b.	No of cadets securing A Grade	80	109
c.	No of cadets securing B Grade	49	28
d.	No of cadets securing C Grade	07	03

Class Positions SSC Part-I (Class IX)

Kit No	Name	Total Marks	Percentage	Position
9750 (L)	Cadet Sher Afghan	347	86.75%	Ist
97140(L)	Cadet Samiullah	340	85.00%	2nd
9784(MQ)	Cadet Muhammad Saleem	388	84.50%	3rd

Class Positions SSC Part-II (Class X)

Kit No	Name	Total Marks	Percentage	Position
9642 (MQ)	Cadet Anwar Ali Shar Baloch	718	84.470%	Ist
96113 (IQ)	Cadet Kamran Aslam Saleemi	708	83.294%	2nd
9691 (J)	Cadet Salman Zafar Rajput	706	83.058%	3rd
96137 (IQ)	Cadet Fawwad Aslam Kashmiri	706	83.058%	3rd

INTERMEDIATE

		HSC PART – I	HSC PART – II
a.	No of cadets securing A-I Grade	21	01
b.	No of cadets securing A Grade	77	78
c.	No of cadets securing B Grade	33	56
d.	No of cadets securing C Grade	05	06

Class Position in HSC Part-I (Pre-Engineering Group)

Kit No	Name	Total Marks	Percentage	Position
97196 (MQ)	Cadet Arshad Hussain	463	84.18%	Ist
95137 (IQ)	Cadet Adnan Sharif	460	83.63%	2nd
9566 (MQ)	Cadet S M Farhat Abbas	459	83.45%	3rd

Class Position in HSC Part-I (Pre-Medical Group)

Kit No	Name	Total Marks	Percentage	Position
95143 (IQ)	Cadet Ahmed Ayyaz Azam	463	84.18%	Ist
9501(J)	Cadet Tahir Hassan	458	83.27%	2nd
95131 (IQ)	Cadet Syed Haris Ali	451	82.00%	3rd

Class Position in HSC Part-II (Pre-Engineering Group)

Kit No	Name	Total Marks	Percentage	Position
94104 (L)	Cadet M Rizwan Kalim	895	81.363%	Ist (3rd in the entire Board)
97158 (L)	Cadet M Haseeb Abid	879	79.909%	2nd
9441 (IQ)	Cadet Ahmed Bilal	878	79.818%	3rd

Class Position in HSC Part-II (Pre-Medical Group)

Kit No	Name	Total Marks	Percentage	Position
9457 (A)	Cadet Shahzado Saleem Lakho	861	78.27%	Ist
94102 (MQ)	Cadet Sajjad Ali Shaikh	850	77.27%	2nd
94112 (LF)	Cadet Adnan Ashraf	850	77.27%	2nd
9409 (A)	Cadet Ghulam Hussain	849	77.18%	3rd

Prize Distribution

On the occasion of 37th Parents Day held on the 12th December 1998, the then Admiral Fasih Bokhari NI(M), S.Bt., Chief of the Naval Staff graced the occasion by his presence as the Chief Guest. He gave away the prizes to cadets on account of their best performance in various fields, i.e. Academics, Sports and Extra-Curricular Activities during the year 1997-98. The details are given below. The following cadets were the recipients of awards for the year 1997-98.

ANNUAL EXAMINATION CLASS VII

Cadet Rohail Aziz	(P-785-SH)	82.14%	Ist
Cadet Ajeet Kumar	(P-776-SH)	82.14%	Ist
Cadet Umair Sadiq	(P-779-SH)	81.71%	2nd
Cadet Umair Saeed	(P-780-SH)	81.29%	3rd

ANNUAL EXAMINATION CLASS VIII

Cadet Zia-ur-Rehman	(97125-J)	84.75%	Ist
Cadet Sikandar Azam	(9753-IQ)	83.75%	2nd
Cadet Rizwan Rasool	(97130-LF)	83.63%	3rd

ANNUAL BOARD EXAMINATION CLASS IX

Cadet Anwar Ali Shar Baloch	(9642-MQ)	85.50%	Ist
Cadet Fuad Khan Baloch	(9601-J)	82.75%	2nd
Cadet Danish Mairaj	(9648-MQ)	82.00	3rd

ANNUAL BOARD EXAMINATION CLASS X

Cadet Muhammad Ali	(9547-IQ)	88.94%	Ist
Cadet Jawwad Taj	(95102-MQ)	88.82%	2nd
Cadet Muzammil Ahmed Farooqui	(95110-L)	88.58%	3rd
Cadet Jawwad Akbar	(95130-LF)	88.58%	3rd
Cadet Syed M Farhat Abbas	(9566-MQ)	88.58%	3rd

ANNUAL BOARD EXAMINATION CLASS XI (Pre-Engineering Group)

Cadet M Haseeb Abid	(97158-L)	80.72%	Ist
Cadet Ahmed Bilal Azam	(9441-IQ)	80.18%	2nd
Cadet M Rizwan Kaleem	(94104-L)	78.90%	3rd

ANNUAL BOARD EXAMINATION CLASS XI (Pre-Medical Group)

Cadet Sajad Ali	(94102-L)	77.27%	Ist
Cadet Shehzado Saleem	(9457-A)	76.18%	2nd
Cadet Sohrab Khan	(9402-L)	75.45%	3rd
Cadet Adnan Ashraf	(94112-LF)	75.45%	3rd

ANNUAL BOARD EXAMINATION CLASS XII (Pre-Engineering Group)

Cadet M Usman Habib	(9348-MQ)	82.63%	Ist
Cadet Hasham Ahmed Khushk	(9302-L)	80.81%	2nd
Cadet Obaid Yonus	(9378-MQ)	80.81%	2nd
Cadet Captain Waqar Nabi	(93115-J)	80.81%	2nd
Cadet Fawwad Shaikh	(9322-LF)	80.55%	3rd

ANNUAL BOARD EXAMINATION CLASS XII (Pre-Medical Group)

Chief Cadet Captain Tariq Naseem	(93123-A)	80.18%	Ist
Cadet Saifal Anwar	(9315-A)	76.90%	2nd
Cadet S Ghazanfar Ali Shah	(9321-A)	75.90%	3rd

INTER-DIVISION SPORTS COMPETITIONS

Winner Divisions 1997-98

Seniors

Cricket	--	Liaquat Division
Hockey	--	Jinnah and M Qasim Divisions
Football	--	Jinnah Division
Basketball	--	Jinnah Division
Athletics	--	M Qasim Division
Volleyball	--	Jinnah Division
Riding	--	Liaquat Division
Shooting	--	Jinnah Division
Swimming	--	Jinnah Division
Tennis	--	Latif Division
Squash	--	Jinnah Division
In-door Games	--	Jinnah Division
Replica for Indoor Games (i.e. 1995-96, 1996-97 & 1997-98)	--	Jinnah Division

Juniors

Cricket	--	Ayub and Iqbal Divisions
Hockey	--	Jinnah Division
Football	--	Latif Division
Basketball	--	Liaquat and Iqbal Divisions
Athletics	--	Iqbal Division

Extra-Curricular Activities

Hamd-o-Na'at and Qirat	--	M Qasim Division
National and Religious Days	--	Ayub Division
Debates / Speeches	--	Iqbal Division
Quiz and Spelling Bee	--	Iqbal Division
Parade and Inspection	--	Iqbal Division
Credit Cup	--	Iqbal Division

Shields for the Overall Best Performance

Inter-Division Sports Shield for Juniors	--	Iqbal Division
Inter-Division Sports Shield for Seniors	--	Jinnah Division
Inter-Division Extra Curricular Activities Shield	--	Iqbal Division
Inter-Division Academic Shield	--	Latif Division

SPECIAL PRIZE

Cadet Captain Adil Rauf Kit No:9364 (LF)

AWARD OF MEDALS ON ACCOUNT OF EXCELLENT PERFORMANCE IN THE ANNUAL BOARD EXAMINATIONS 1997-98

BRONZE MEDAL and Cash award Rs 1000/-	To Cadet Jawwad Taj (95102-MQ) for securing THIRD position in the entire BISE Hyderabad in SSC-II Annual Exam 1998.
BRONZE MEDAL and Cash award Rs 1000/-	To Cadet Obaid Younus (9378-MQ) for securing THIRD position in the entire BISE Hyderabad in HSC-II Annual Exam 1998.
BRONZE MEDAL and Cash award Rs 1000/-	To Cadet Captain Waqar Nabi (93115-J) for securing THIRD position in the entire BISE Hyderabad in HSC-II Annual Exam 1998.
BRONZE MEDAL and Cash award Rs 1000/-	To Cadet Hasham Ahmed Khushk (9302-L) for securing THIRD position in the entire BISE Hyderabad in HSC-II Annual Exam 1998.
SILVER MEDAL and Cash award of Rs 2000/-	To Cadet Muhammad Ali (9547-IQ) for securing SECOND position in the entire BISE Hyderabad in SSC-II Annual Exam 1998.
SILVER MEDAL and Cash award of Rs 2000/-	To Cadet Usman Habib (9348-MQ) for securing SECOND position in the entire BISE Hyderabad in HSC-II Annual Exam 1998.

COLLEGE HONOURS

ON ACCOUNT OF OVERALL BEST PERFORMANCE IN ACADEMICS SPORTS AND CO-CURRICULAR ACTIVITIES 1997 - 98

SILVER MEDAL	To Cadet Badar Munir (9324-MQ) for being THE BEST SPORTSMAN for the year 1997-98.
MEDAL OF HONOUR and Shield for the Best Debater (1993 - 98)	To Chief Cadet Captain Tariq Naseem (93123-A) for being THE BEST APPOINTMENT HOLDER for the year 1997-98.
BADGE OF HONOUR	To Cadet Jawwad Taj (95102-MQ) for overall best performance upto Clas X.
STICK OF HONOUR	To Cadet Captain Waqar Nabi (93115-J) for overall best performance upto Class XII.

TROPHIES FOR OVERALL BEST PERFORMANCE TOWARDS THE GENERAL CHAMPIONSHIP

RUNNERS UP TROPHY -- IQBAL DIVISION

CHAMPIONS TROPHY -- JINNAH DIVISION

OVERALL DIVISIONAL POSITIONS

JINNAH	LIAQUAT	AYUB	LATIF	IQBAL	M QASIM
I	VI	IV	V	II	III

The banking skyline is green in Pakistan and in 26 countries across 5 continents.

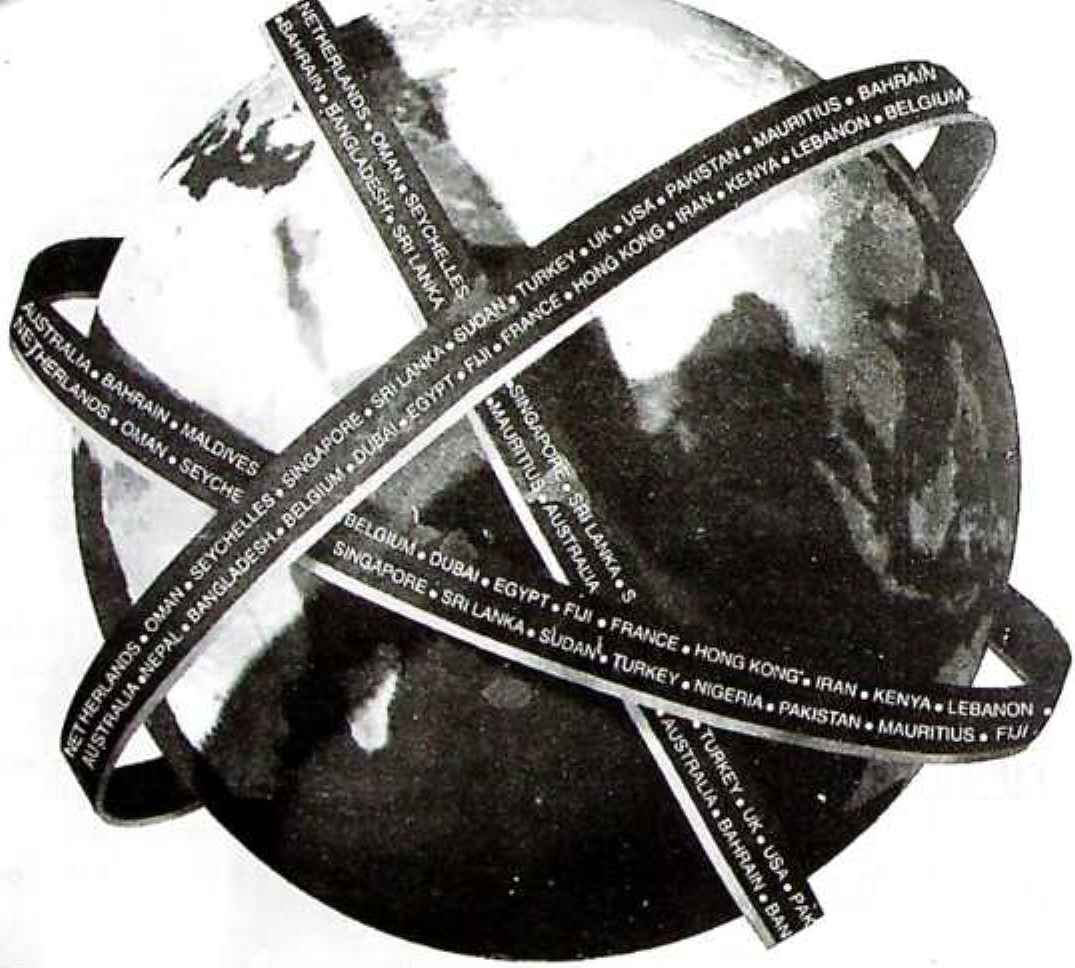

The national colour is our mark of commitment to excellence in modern banking – at home and abroad. With the largest network of branches in Pakistan, we have the edge in better service. Our strong global presence of over 100 branches in 26 countries across 5 continents puts the world within your reach.

HABIB BANK LTD

THE POWER TO LEAD

Interflow

PANORAMA IN PICTURES

(1) The 37th Parent's Day __Chief Guest, Admrial (Rtd) Fasih Bukhari NI (M) S. Bt, former Chief of the Naval Staff.

(2) The Former Chairman BOG_Rear Admiral Gul Zaman Malik S.J_ S.I (M) visits the College.

(3) Air Vice Marshal Saleem Arshad, SI (M) T.Bt, visits the College.

(4) PAF College Sargodha's students visits the College.

(5) Major General Khalid Munir Khan, visits the College on 6th September, 1999.

(6) Habib Public School Karachi's students visit the College.

(7) All Pakistan Declamation Contest.

(8) Moin Akhtar Show.

(9) Cadets of Petaro visit Cadet College, Kohat.

(10) Coca-Cola Junoon Concert.

(11) Cadets who brought laurels for the College.

(12) Sports Teams, Clubs & Societies.

(13) The Best Teacher Prof: RAK Ghouri (for the year 1997-98)

(14) Divisions & Appointment Holders for the year 1998-99.

HABIB BANK

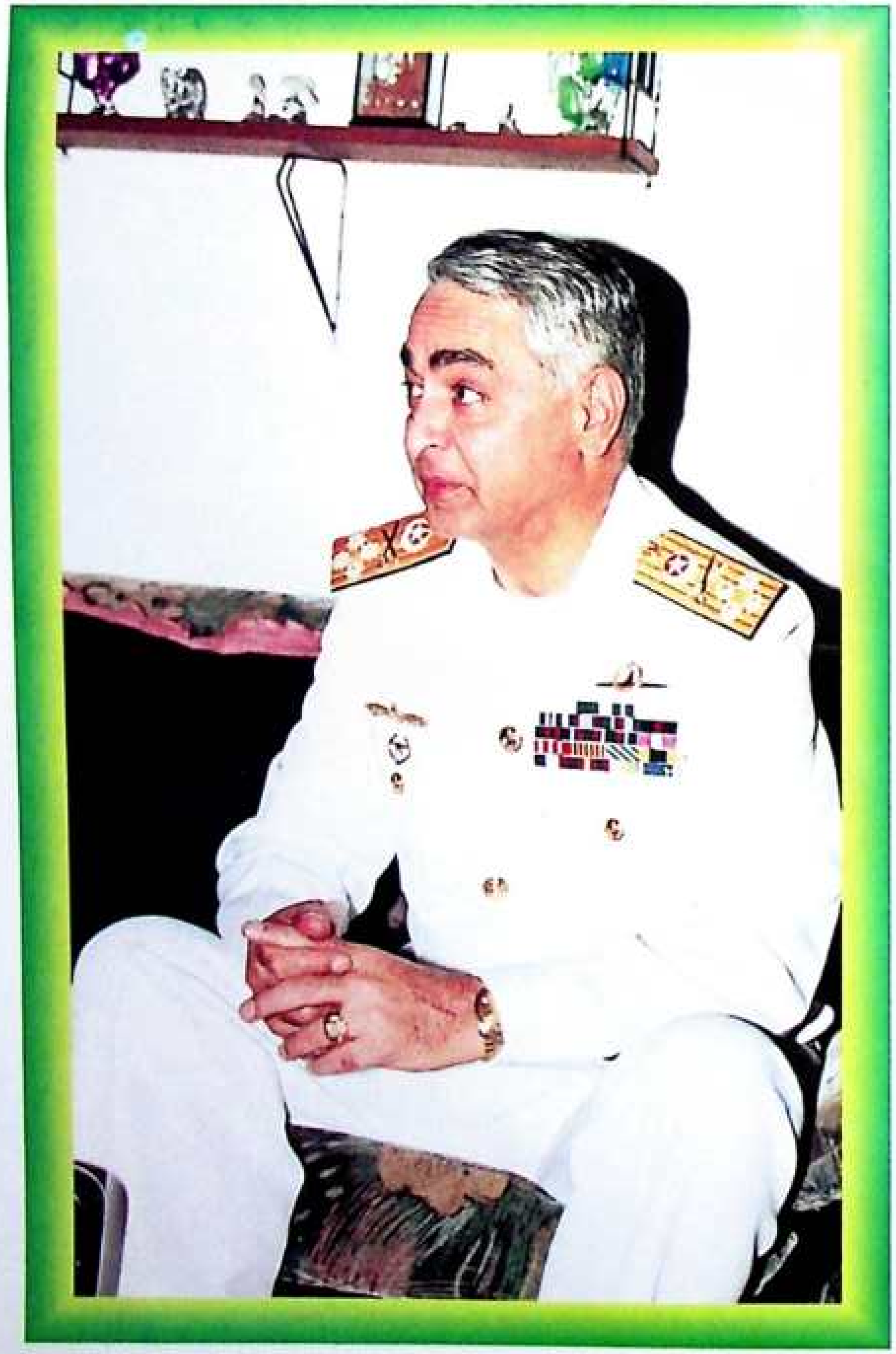

The Chief Guest Admiral (R) Fasih Bukhari N.I (M) S.Bt.

The College Colour being awarded to the Champion Division

Chief Cadet Captain Tariq Naseem receives his award

The Honourable guests at the Parent's Day

The Chief Guest signs the Visitor's Book

Jinnah Division receives the Champions Trophy

The Chief Guest addresses the Parents and Guests

Inspection of the Exhibition

The Chief Guest receiving Salute

Opening Ceremony of the English Language Lab.

The Guard at the Parent's Day

Inspection of the College Guard

A Cadet flies in the air during a gymnastic display

The P.T show by young cadets

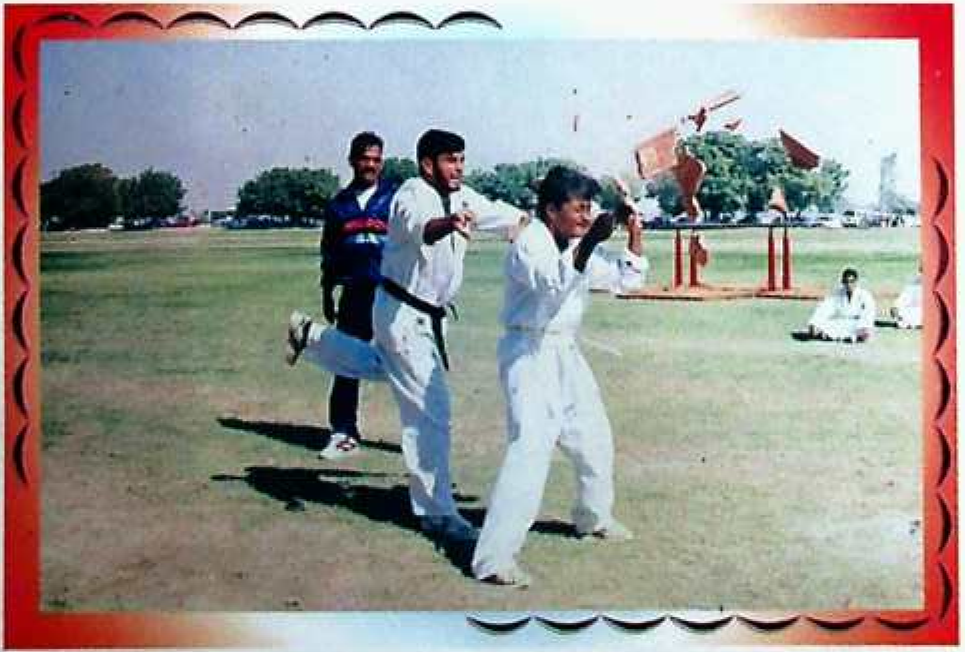

The Marshal Art display

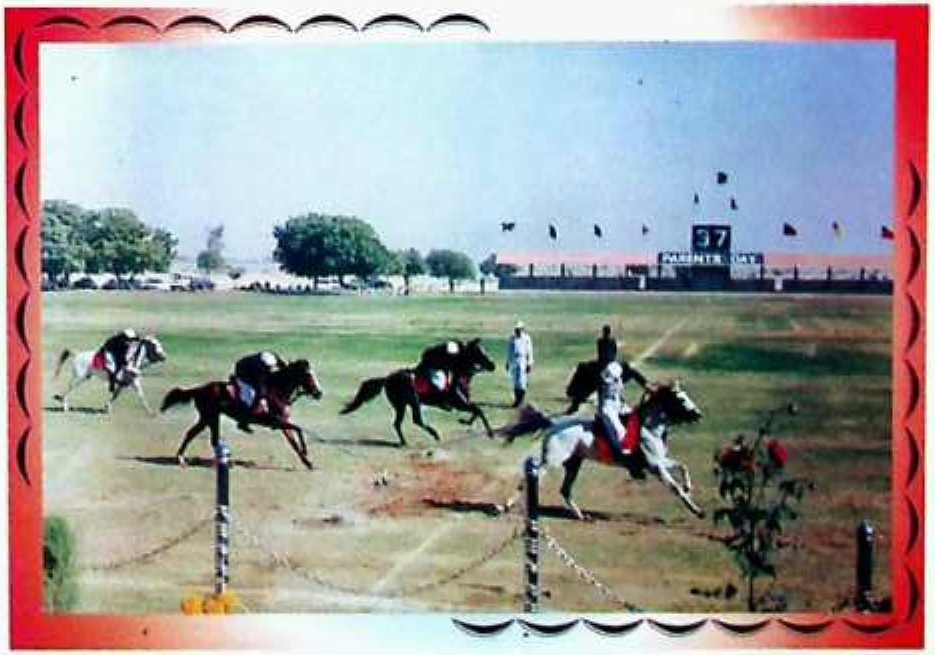

Tent-pegging in full swing

Former Chairman B.O.G and COMKAR Rear Admiral Gul Zaman Malik S.J, S.I (M) presides over a meeting

Visit of the Iqbal Division

Visit of the Sick-Bay

The Chief Guest signs the Visitor's Book

Inspection of the Guard

Opening Ceremony of the Biology and General Science Lab.

Air Vice Marshal Saleem Arshad S.I. (M) T. Bt.
Member BOG CCP receives the traditional Sindhi Ajrak

The signing of the Visitor's Book

The Petarians being introduced to the Principal of the P.A.F College, Sarghoda.

The Principal meets the players of P.A.F College, Sarghoda.

The Principal briefs a Meeting of the Board of Governors

The famous Artist Moin Akhter receives the College Crest

Major General Khalid Munir Khan inspects the Guard on 6th Sept.

The Principal receives a gift from the Chief Guest

In the Principal's Office

Inspection of the Computer Lab.

The Principal meets the players of Habib Public School Karachi

The Principal giving a lecture to the young Cadets on the Eve of Navy Day.

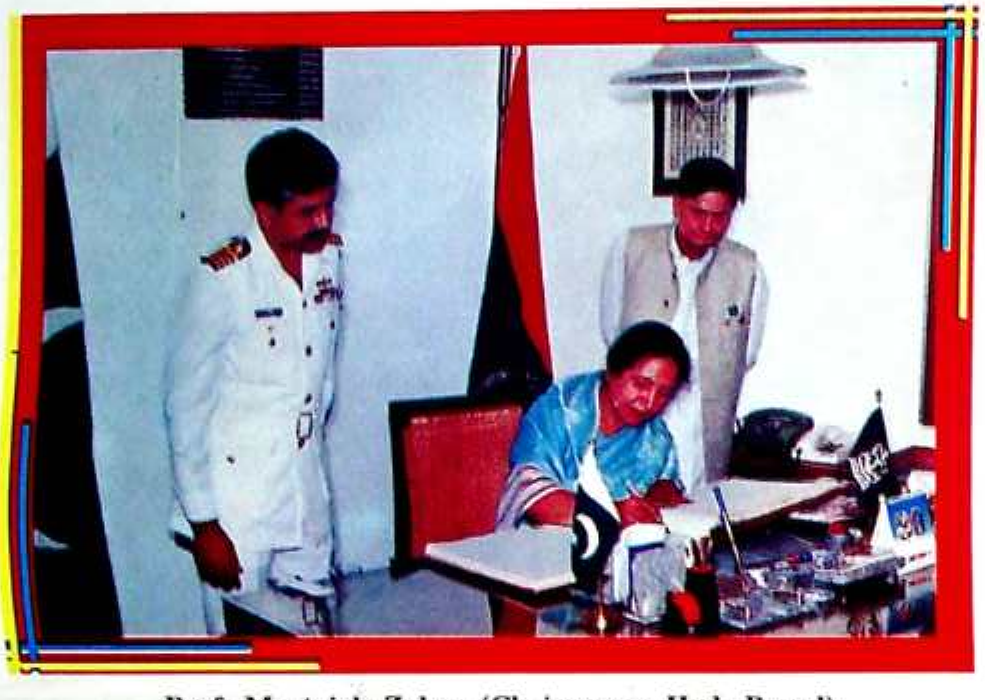

Prof. Mustajab Zahra (Chairperson Hyd. Board) signs the Visitor's Book

The Chairperson presides over All Pakistan English Declamation Contest 1998

Honourable guests enjoying the Moin Akhter Show

Dr. Hadi Bux Jatoi, Director General Health, in the Principal Office

Young Cadets showing their talents

The Moin Akhter Show in progress

Prof. Iqbal Ahmed, Principal Habib Public School Karachi, presides over the All Pakistan Declamation Contest 1999

Cadet College Mastung wins the Champion's Trophy

The Chief Guest signs the Visitor's Book

Mr. Nizamuddin Memon, Director Schools, receives the College Crest

Members of the staff being introduced to
Rear Admiral Gul Zaman Malik S.J, S-I (M)

The Petarians win many trophies at Cadet College Kohat

A girl speaker from Nazareth College, Hyderabad
speaks at the Contest

Cadet Jawwad Qadri speaks at the Declamation Contest

Mr. Zahoor-ul-Hassan, Sales Manager,
Coca-Cola receives the College Crest

Mr. Rizwan Bhatti, Operation Manager,
Coca-Cola, receives the College Crest

The Petarians bring laurels from Cadet College, Kohat

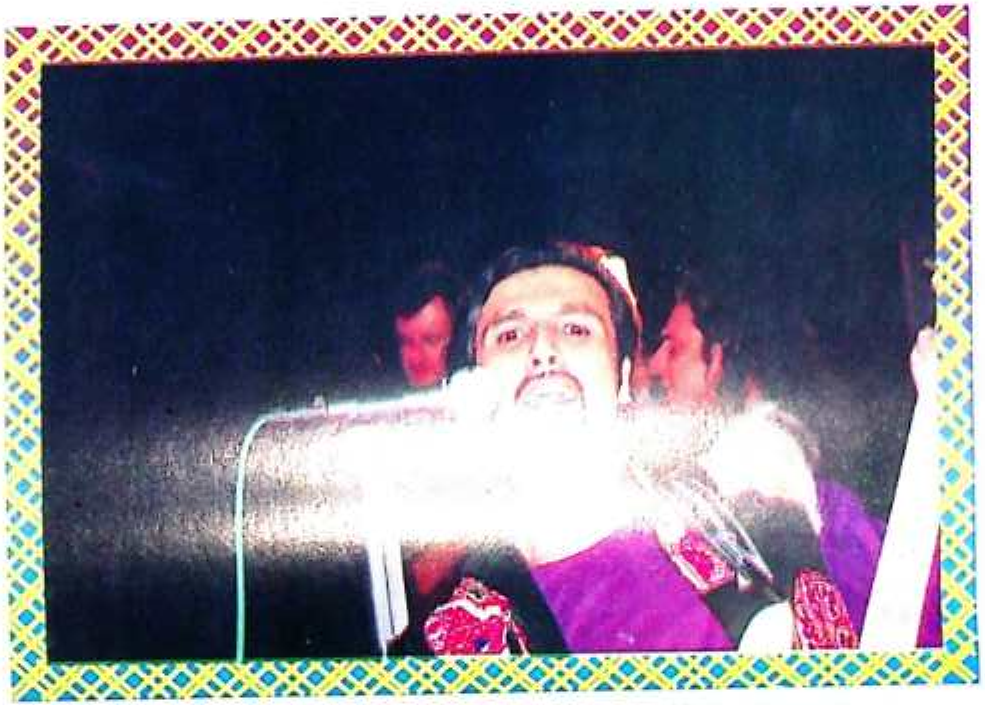

The Junoon Group sings at the Coca-Cola Concert

Foot ball Team 1998-99

Debating Soceity 1998-99

Cricket Team 1998-99

Naval Cadets

Hockey Team 1998-99

Basket-ball Team 1998-99

Shooting Team 1998-99

Gymnastic Team 1998-99

Squash & Tennis Teams 1998-99

Shooting-ball Team 1998-99

Swimming Team 1998-99

Riding Team 1998-99

Indoor Games Teams 1998-99

Athletics Team 1998-99

College band

Karate Team 1998-99

Cadet Rizwan Kaleem
Who stood second in the Enter Board
in H.S.C. II (P.E) Exam.1999

Prof. Rasheed Ahmed Khan Ghouri
The Best Teacher 1997-1998

Cadet Yasir Dapar
Brought Many Trophies
in Swimming Competitions

Cadet Jawwad Qadri
1st in all Pakistan
English declamation Contest
held at Cadet College Kohat

Cadet M.Hamza Khan
Stood 1st in all Pakistan
English declamation Contest
held at Cadet College Mastung.

Cadet Fuad Baloch
1st in all Pakistan
Essay Writing Competition
held at Cadet College Kohat

Cadet Faisal Munir
3rd in all Pakistan
Essay Declamation Contest
held at Cadet College mastung.

Cadet Ahad Nazir
3rd in all Pakistan
Software designing competition
held at Cadet College Kohat.

Cadet Affan Syed
3rd in all Pakistan
Quiz competition
held at Cadet College Kohat

Cadet Arshad Channa
3rd in all Pakistan
Software designing competition
held at Cadet College Kohat

Cadet Qaseenuddin
one of the best
English Speakers.

Cadet Wajeeh Ansari
one of the best
Urdu Speakers.

Cadet Syed Talat Hussain
one of the best
English Speakers.

Sitting on chairs	L. to R	Shahrukh Haneef, Adnan Durrani, Muhammad Haleem, Abdul Razzaque, Usman Ashraf, Saad Bin Adil, Imran [illegible] Ahmed, Naeem Ahmed, Affaq Shams, Ghazanfer Ali, tariq Nazeer (SLC), Mr. M. Ali Shaheen (ADO), Mr. Sharafat Ali (DO), Muhammed [illegible] (ADO), Faisal Akbar (SLC), Khurram Shahzad, Asif Nawaz, Farooq Ahmed, Imran Khan, Iqbal Haider, Rashid Afzal, Muhammad Ameen, Mohibullah Khan, Jehanzeb Khan, Asif Rehman, Nasir Khan, Muhammad Khalid, Saliq Shams, Mohsin Nisar, Wasi Ansari.
Standing I row	L. to R	Zubair Hanif, Nasrullah Khan, Muhammad Nawaz, Awais Amar, Anwar Khalid, Sher Ali, Zaigham, Khurram Shahzad, [illegible], Rizwanullah Khan, Rao Aftab, Muhammad Irfan, Tariq Aziz, Fahad Zakir Khan, Ashfaque Ahmed, Rasool Bux, Shaheer Muhammad, Kashif Khan, Ahsan Mughal, Imran Sirohi, Waqar, Tahir Hassan, Khalid Aziz, Imran Khan, Irshad Ali.
Standing II row	L. to R	Faisal Ashraf, Babrus Roman, Lashkari Khan, Afzal Hussain, Talat Hussain, Zarrar Khan, Danial Khan, Muhammad Taha Khan, Tufail Ahmed, Adnan Ali, Yasir Ahmed, Suleman Omair, Farooq Ahmed, Ali Raza, Zia-ul-Hasan, Haq Dad, Ghulam Rasool, Abdul Muneeb. Jagan Khan, Yasir Raza, Bassam Ali, Sajid Nazir (JLC), Adeel Ahmed, Saqib, Ghulam Nabi, Muhammad Aziz, Adil Zafar, Faheem Akhtar, Fuad Khan (JLC), Hafiz Salman Zafar, Imran Akhtar, Amir Khan.
Standing III row	L. to R	Majid Mahmood, Muhammad Mohsin, Muhammad Imran, Atif Ahmed, Danival Ahmed, Touqeer Ahmed, Majid Khan, Shahzado Saleem, Moazzam Ali, Adnan Shah, Anwar Nabi, Akbar Shah, Amir Ali, Muhammad Mubashir, Faisal, Abtassam Faooque, Waseem Raja, Kashif Fayyaz, Muhammad Owais, Wajeeh Ansari, Amjad Ali, Ahmed, Ehsan-ul-Haq, Tahir, Jan Alam Khan, Hafiz Ashique.
Standing IV row	L. to R	Iqbal, Faisal, Nazir, Kashif, Zohaib, Aftab, Noman, Suneel Kumar, Ajeet Kumar, Umar, Asim, Umair Sadiq, Fahad Abrar, Mansoor, Adnan Aftab, Khawar Sultan, Sharjeel Khan, Talal Chand, Usman, Haseeb Tufail.

LIAQUAT DIVISION 1998-99

Sitting on chairs L. to R..... Sarmad, Zain,, Zulfiquar, Mansoor, Shahbaz, Zohaib, Sohrab, Kamran, Arif, Mr. Yaseen Soomro (PO), Waqar Ghouri (SLC), Sadaquat Memon (ADO), Haseeb Abid (CHC), Asstt. Prof: M. Saleem Sahto (DO), Javed Dars (CC), Mubashir Nizamani (ADO), Qambar Abbas (SLC), Fahad, Ali, Rizwan, Bisharat, Rasool Bux, Saad, Farrukh, Khurram.

Standing I.row L. to R..... Allah Dino, Zeeshan, Fahad, Azim, Zaid, Qadir, Muzammil, Faiq, Faiz, Najam, Atif, Naveed, Asif, Faraz, Pardeep, Zulfiquar.

Standing II row L. to R..... Ali B. Bozdar, A. Rehman, Abdullah, Farhan, Kashif, Wasiq, Usman, Fahad, Faizan, Hammad, Imran, Shakaib (JLC), Faheem, Naeem, Babar, Wasif, Nabeel, Ataullah, Naseem, Fahad, Farrukh (JLC), Suleman, Atif, Waseem, Ashfaque, Adnan.

Standing III row L. to R..... Faheem, Rehman, Samiullah, Ghulam Ali, Raheel, Noman, Hadi, Daud, Atif, Salman, Akhtar, Manzar, Hammad, Iqbal, Ubaid, Madani, Roman, Rafay, Shahzore, Raheem, Hasan, Mohsin, Arsalan, Aftab.

Standing IV row L. to R..... Rasool Bux, Umar Farooq, Akbar, Kashif, Rohail, Abdullah, Hafiz Talha, Naveed, Ali Zeeshan, Muneeb, Faraz, Sanwal, Ali, Mannan, Rabbani, Atif, Hasnain, Rafiullah, Muzammil, Junaid, Ahad, Chun Sultan, Iftikhar, Aneel, Faizan.

AYUB DIVISION 1998-99

Sitting on chairs L. to R......... Muzammil, Farman, Shahdad, Shahzado, Ali Saifullah, Farhan, Sufyan, Habiballah, Umer, Ali Sher (SLC), Mr. Ahmed Ali Kazi (ADO), Asad (CCC), Mr. Muhammad Ramzan (DO), Ghaffar (PO), Abbas (CC), Faheem (SLC), Bilal, Tahir, Basir, Adnan, Imranullah, Hu[illegible] [illegible]

Standing I row L. to R......... Farhan, Rasool Bux, Murtaza, Jehanzeb, M. Ali, Shahjehan, Waheed, Vijay Kumar, Bilal, Manik, Yasir, Sohail, Aftab, Imran, Zaman, Adam, Humayoon, Qasim, Wali, Noman, Azeem, Imtiaz, Ayaz.

Standing II row L. to R......... Ahmed, Abdullah, Wasif, Saqib, Ateeq, Asif, Naveed, Abid, Bashir, Jabbar, Kashif, Adnan, Ali, Mansoor, Haseeb, Kaleem, Arshad, Akhlaque, Saeed, Ali, Kashif, G. Ali, Usman, Bashir, Iftikhar, Shahid, Abid (JLC), Rab Nawaz (JLC).

Standing III row L. to R......... Amin, Shair Zaman, Ayaz, Sohail, Asim, Sanaullah, Rizwan, Danish, Meraj, Ayaz, Asad, Zubair, Adnan, Faisal, Kashif, Raheel, Shahzeb, Faisal, Mubashir, Iftikhar, Rehmatullah, Raza, Usman, Saleem, Atif, Naveed, Imran, Akhtiar, Sattar.

Standing IV row L. to R......... Sohail, Imam, Samad, Fahad Kashif, Arsalan, Ammar, Sajjad, Basit, Qasim, Noman, Noman Asif, Minhaj, Ikhlaque, Hadi, Saqib, Hasnain, Zafar, Gulsher, Siddique, Usman, Shoaib, Imran, Roshan, Rizwan, Umair.

LATIF DIVISION 1998-99

Sitting on chairs	L. to R.	Awais Mahmood, Usman, Imran Malik, Allah Bux, Saleem, Zafar, Imtiaz Raza, Shahrukh, Kamran (SLC), Raza (CC), M. Zafar Leghari (ADO), M. Anis Khan (DO), M. Waseem & Rehan Abbas (ADO'S), Shahid (SLC), M. Arif (PO), Mukhtiar, Maseer, Sohaib, Awais Arif, Kamran, Imtiaz, Khushk
Standing I row	L. to R.	Affan, Samiullah, Rashid, Adeel, Qaiser, Imran, Zeeshan, Mueen, Ghufran, Shahid, Adnan, Abid, Jawwad, Nasrullah, Shakeel, Kamran Bhatti, Kamran Nazeer, Ali kHan, Hasnain, Mazher, Hasan.
Standing II row	L. to R.	Asad (JLC), Yawar, Muzammil, Asad, Sarfaraz, Muazzam, Jawed, Adnan, Abid, Danish (JLC), Junaid, Murtaza, Faheem, Umair, Abdullah, Azam, Ahmed, Waqas.
Standing III row	L. to R.	Shahnawaz Imran, Rajesh, Nasir, Jawwad, Sheeraz, Naveed, Washdev, Sohail, Dilawar, Zulfiqar, Irfan, A Hameed, Ayaz, Atique, Hafeez, Sajjad, Shahid, Farhan, Adnan.
Standing IV row	L. to R.	Azam, Faisal, Yasir, Sanawar, Rizwan, Wasay, Ayaz, Faraz, A. Sami, Shaheryar, Hasan, A. Salam, Asad, Altaf, Jawed.
Standing V row	L. to R.	Ahsan, Hasan, Umar, Sadique, A. Ghaffar, Saleem, Amin, Atif, Ali Bux, Saeed, Aftab, Nisar, Ashhad, Habib, Qasim.
Standing VI row	L. to R.	Munir, Umair, Farhan, Salik, Mubashir, Umair Saeed, Minhaj, Touseef, Saleem, Haseeb, Mansoor, Naeemullah, Shahab.

IQBAL DIVISION 1998-99

Sitting on chairs L. to R .... Minhajuddin, Yasir, Arsalan, Mushtaque, N. Cadet Imran, Javed, Mujtaba, P.O. Ghaffar, Badar (SLC), [illegible] (ADO), Hasan Javed (CC), Mr. Snabbir Ahmed (DO), Mr. Basit Mohiuddin (ADO), Bilal (SLC), Noman, Sohail, Kelash, Talha Unaiz, Ehsan, A. Raheem, Mujeeb, Tariq.

Standing I row L. to R .... Junaid, Khalil, Harris, Azfar, Aijaz, A. Ahad, M. Ali, Zahid, Yar Muhammad, Ahmed Ayaz, Jawwad, Fayyaz, Adnan, Tasleem, Azeem, Farrukh, Zulfiqar Ali, Abdul Basit, Deepak, Gulfam, Kamran, Abdul Malik.

Standing II row L. to R .... Khalid, Mujeeb, Naveed, Owais, Nisar, Zeeshan, Mujeeb, Abdul Kaliq, Siraj, Majid, Khurram, Saifullah, Farooq, Kamil, Naveed, Hyder Ali, Sohail, Waqas, Taimoor, Ali Aman, Ali Zardari, Imran, Asif.

Standing III row L. to R .... Shehzad, Imran, Raja, Najum, Shuja, Jamal, Mushtaque, Zia-ur-Rehman, Mubashir, Muhammad, Anup, Fazal, Asif, Furqan, Maqbool, Zaheer, Zulfiqar, Tilal, Karim, Akash, Kashif, Zubair, Amir, Sikander, Saad, Yasir..

Standing IV row L. to R .... Zaheer, Ali, Ali, Zeeshan, Adeel, Ahmed, Munsif, Junaid, Nusrat, Mehdi Fahad, Naveed, Tahir, Mohsin, Zaka, Naveed, Mehdi, Yasir, Kashan, Atif, Kashif Javed, Kamran, Zakir.

MUHAMMAD BIN QASIM DIVISION 1998-99

Sitting on chairs	L. to R	Farhad, Ashar, Kamran, Haresh, Ghalib, Masood, Irfan, Nazim (SLC), M. Yaseen (PO), Mr. Siraj Channa, Sheikh Sajjad Ali (CC), Mr. Iqbal Khan (DO), Mr. Shoukat (ADO), Mr. Shamil (ADO), Hamid (SLC), Zulqarnain, Mubashir, Shahab Aziz, Adil, Faisal, Israr, Khaliq, Tahir.
Standing I row	L. to R	Sohail, Farhat, Imran, Yasir, Omar, Arshad, Adeel, Aijaz, Ashfaque, Shahzad Ali, Basit, Adnan, Jawwad Taj, Tanveer Abbas, Abdul Sami, Zubair Palh, Ali Yasir, Nabi Bux, Aijaz Kamboh, Wasif Abbasi.
Standing II row	L. to R	Abeer, Pardeep, Muzammil (JLC), Danish (JLC), Babar, Faheem, Nasir, Shah awaz, Asif, Sattar, Ovais, Asif, Jalil, Jamshed, Anwar, Shujaat, M. Ali, Kamran, Faisal, Naeem, Fahad, Kamran, Ibraiz, Bilal, Jalil, Zeeshan, Majid, Zulfiqar, Omar.
Standing III row	L. to R	Faizan, Arif, Babar, Hasan, Arslan, Fahad, Nasir, Azad, Farhan, Adnan, Ansar, Shabbir, Waqas, Safdar, Farooque, Hamza, Touseef, Fahad, Salman, Yasir, Ubaid, Nasir, Mujeeb Inayat, Jahanzeb, Rakesh, Naseem, M. Ali, Rashid, Saleem.
Standing IV row	L. to R	Imran, Manoj, Zulfiqar, Haseeb, Naveed, Sajid, Zulfiquar, Zulfiquar, Ramzan, Aurangzeb, Arif, Sajjad, Saif, Bilal, Gul Muhammad, Yasir, Faisal, Mokesh, Shahid, Faisal, Babar, Kashif, Javed, Zeeshan.

SHAHBAZ DIVISION 1998-99

Sitting on chairs L. to R ..... Farhan, Naveed Jatt (D.I), Syed Faraz Ali (D.I), Mr. Zabihullah (ADO), Mr. Kashif Zia Durrani (Divisional Officer), Mr. Waseem Ahmed (ADO), Arif (D/PO), Muhammad Yasir Asif (D.I), Danish Hussain Soomro (D.I), Saeed.

Standing I row L. to R ..... Shahmir, Suhail, Ehsan, Suhail, Sammad, Saad, Shahjahan, Adnan, Ali, Yasir, Abuzar, Haleem, Noman.

Standing II row L. to R ..... Jameel, Asad, Saeed, Faheem, Faraz, Qayyum, Sajjad, Umair, Ehsan, Zahid, Husnain, Adeel, Fahad, Abdul Razzaque, Adnan.

Standing III row L. to R ..... A. Sammad, Naveed, Bahar Lal, Mudassir, Faisal, Zohaib, Tasawwar, Owais, Azam, Ehsan, Farooq, Imdad, Waqas, A. Haque.

APPOINTMENT HOLDERS 1998-99

Sitting on chairs L. to R ..... Raza Ali (C.C. Latif), Sajjad (C.C.M. Qasim), Abbas Abid (C.C. Ayub), Bilal Chand (C.C. Jinnah) Asad Rafaqat Khan (Chief Cadet Captain), Commodore (OPS) S.Q. Raza PN (Principal), Lt. Naseer Ahmed (Adjutant), Haseeb Abid (Chairman Honour Committee), Javed Dars (C.C. Liaquat). Hassan Javed (C.C. Iqbal).

Ex-Cadet Salman Ahmed Khan
(Winner of Sword of Honour for overall best performance in Enginering during entire Cadet-ship) with AVM ATTA (Base Commander) with Commandants. (Flying & Engineering)

Ex-Cadet Salman Ahmed Khan
Receiving CAS (Chief of Air Staff) Trophy for best performance in Engineering Discipline from Air Vice Marshall ATTA (Base Commander)

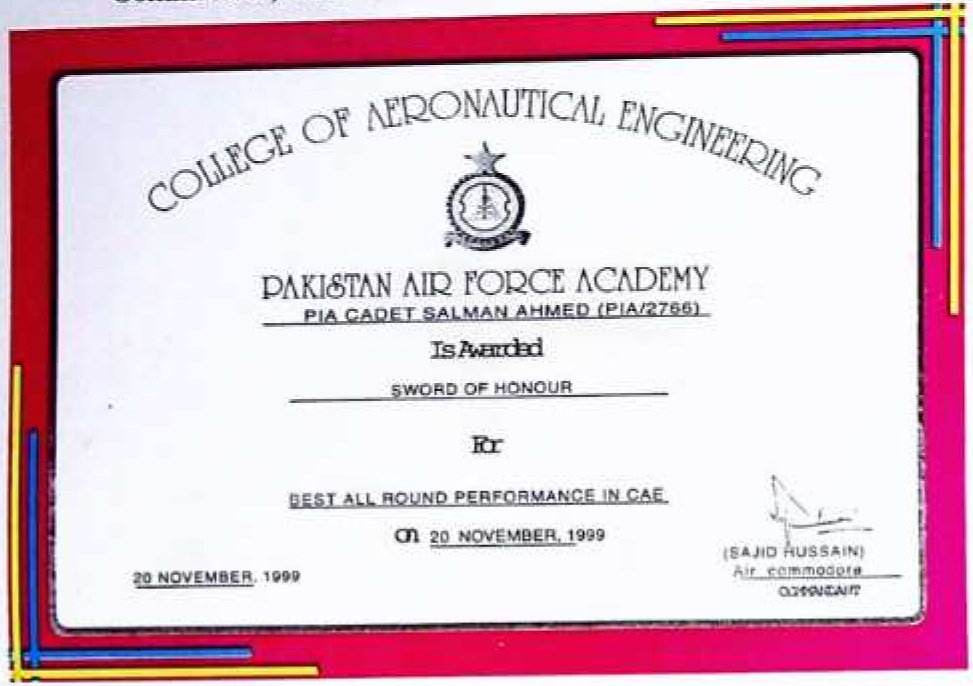

COLLEGE OF AERONAUTICAL ENGINEERING

PAKISTAN AIR FORCE ACADEMY

PIA CADET SALMAN AHMED (PIA/2766)

Is Awarded

SWORD OF HONOUR

For

BEST ALL ROUND PERFORMANCE IN CAE

On 20 NOVEMBER, 1999

20 NOVEMBER, 1999

(SAJID HUSSAIN)
Air commodore
COMMANDANT

COLLEGE OF AERONAUTICAL ENGINEERING

PAKISTAN AIR FORCE ACADEMY

PIA CADET SALMAN AHMED (PIA/2765)

Is Awarded

C A S TROPHY

For

[illegible]

On [illegible]

20 NOVEMBER 1999

(SAJID HUSSAIN)
Air commodore
COMMANDANT

JINNAH DIVISION

(THE CHAMPIONS: 1997-98)

Divisional Officer	..	Mr. Sharafat Ali
Assistant Divisional Officers	..	Mr. Mohammad Ali Shaheen
	..	Mr. Sardar Bux Wadho
Cadet Captain	..	Cadet M. Bilal Chand
Senior Leading Cadets	..	Cadet Tariq Chandio
	..	Cadet Faisal Akbar
Junior Leading Cadets	..	Cadet Fuad Khan Baloch
	..	Cadet Sajid Nazeer Chandio
Incharge Literary Activities	..	Cadet Wasi Ansari
Incharge Sports	..	Cadet Asif Nawaz Malik
Incharge Pocket Money	..	Cadet Amin Palijo
Incharge Ante Room	..	Cadet Haleem
Incharge Library	..	Cadet Ghazanfar Abbas
Incharge Break Food	..	Cadet Naeem Akhtar
Incharge Wall paper	..	Cadet Usman Ashraf
Incharge Indoor Games	..	Cadet Mohsin
Incharge Garden	..	Cadet Jehanzeb Afridi
Incharge Mess Committee	..	Cadet Mohsin Nisar

DIVISIONAL TEAM CAPTAINS

Teams	Seniors	Juniors
Basketball	Cadet Imran Khan	Cadet Talat Jatoi
Cricket	Cadet Tariq Chandio	Cadet Farooq Tanoli
Hockey	Cadet Tariq Chandio	Cadet Zarar Jan
Football	Cadet Asif Nawaz	Cadet Sajid Chandio
Sqaush	Cadet Farooq Jatoi	Cadet Fuad Baloch
Athletics	Cadet Farooq Jatoi	Cadet Sajid Chandio
Tennis	Cadet Asif Nawaz	Cadet Yasir Raza
Indoor Games	Cadet Wasi Ansari	Cadet Sajid Chandio
Shooting	Cadet Farooq Jatoi	Cadet Talat Jatoi
Swimming	Cadet Imran Khan	Cadet Afzal Chandio
Riding	Cadet Bilal Chand	Cadet Nadeem
Volley Ball	Cadet Imran Khan	Cadet Faheem Akhtar

Divisional Report

We Jinnahians, lived up to our motto "Unity, Faith and Discipline this year as well. Due to the good leadership of our Divisional Officer, Appointment Holders and hard work put in by our cadets, we managed to bag the champion's trophy. It is a great honour for us and we hope to remain champions for the next year, as well. The various achievements of our cadets can be summarized below.

Academics

Academics is the most important field to be excelled. This year, we managed to maintain the high standards that have always been our hallmark. Cadet Salman secured 83% in SSC-II Exam and was declared third in the College. Six other cadets also managed A-1,

grades. The overall percentage of Classes IX & X was also more than encouraging. Cadet Sammad Balcoh managed to secure 2nd position in Class VII. Promising cadets like these are the future asset of Pakistan.

Sports We believe, sports are very necessary for a healthy body and mind. Our junior cadets once again proved that they are no less than their senior housemates:

Our achievements in Sports are as follows:

Event	Position	Event	Position
Basketball (Jrs)	Ist	Squash	2nd
Football	2nd	Indoor Games	Ist (Replica)
Shooting	Ist (Replica)	Cricket	2nd
Shooting Ball	2nd	Hockey (Jrs)	2ns
Athletics (Jrs)	2nd	Athletics	Ist

Extra Curricular Activities

There is no need to say any thing about our extra-curricular achievement as our results speak for themselves.

Inter Division Urdu Debates	(Srs) 2nd	Inter Division English Debates (Jrs)	2nd
Spelling Bee	(Jrs) 3rd	General Quiz	(Jrs) Ist
Inter Div. Hamdo-Na'at Competition	2nd	Spelling Bee (Srs)	(Srs) Ist

Divisional Inspections Because of the high standard of cleanliness shown by us, the worthy Principal once again commended Jinnahians and we were declared Ist in the Divisional Inspection.

Parade Our Cadet Imran Khan was appointed "Guard Commander" to lead the College Guard. We, Jinnahians also managed to put up a good show in all the parade competitions.

Members of College Teams:

Cricket:	Tariq Chandio, Imran Iqbal, Moeed, Mohsin Nisar, Irshad, Farooq Tanoli.
Basketball:	Imran Khan, Bilal Chand.
Football:	Asif Nawaz, Khurram Ghouri, Imran Sirohi, Sajid Chandio. Tahah Ghouri, Zarar Jan, Talat Jatoi
Hockey:	Mohibullah , Saad Bin Adil, Nawaz, Adil, Yasir Raza, A.Aziz and Khurram Shahzad.
Athletics:	Farooq Jatoi, Asif Nawaz Tariq Chandio, Sajid Chandio,
Gymnastics:	Jehanzeb, Sajid Chandio,, Taha Ghouri.
Shooting:	Farooq, Iqbal Haider, Talat.
Squash:	Farooq Jatoi, Fuad Baloch.
Indoor Games:	Faisal Akbar, Sajid Chandio.

Captains of the College Teams

Shooting:	Farooq Jatoi	Athletics:	Farooq Jatoi
Cricket:	Tariq Chandio (V.C)	Football:	Asif Nawaz
Badminton:	Farooq Jatoi	Gymnastic:	Jehanzeb Afridi. (V.C)

-x-x-x-

LIAQUAT DIVISION

Divisional Officer	..	Asst. Prof. M. Saleem Sahto
Asst. Divisional Officer	..	Mr. Mubashir Ahmed Nizamani
Asst. Divisional Officer	..	Mr. Sadaquat Ali Memon
Petty Officer	..	PO Yaseen Soomro
Cadet Captain	..	Cadet Javed Ali Dars
Senior Leading Cadets	..	Cadet Rana Qamar Abbas
	..	Cadet Waqar Ghouri
Junior Leading Cadets	..	Cadet Shakaib Pervaiz
		Cadet Farrukh Ismail
Sports Captain	..	Cadet Sheeraz Gill
Incharge Extra Curricular Activities	..	Cadet Rizwan Kaleem
Incharge Ante-room	..	Cadet Fahad Shaikh
Incharge Library	..	Cadet Sarmad Hussain Larik
Incharge Pocket Money	..	Cadet Basharat Rasool
Incharge Wallpapers	..	Cadet Zohaib Ahsan
Incharge News papers & Magazines	..	Cadet Khurram Aftab
Incharge Garden	..	Cadet Anus Khan
Member Mess Committee	..	Cadet Farrukh Baig

Captain Divisional Teams 1998-99 (Seniors)

Cricket	..	Cadet Rana Qumber Abbas
Hockey	..	Cadet Waqqar Ghouri
Football	..	Cadet Sheeraz Gull
Basketball	..	Cadet Anus Khan
Tennis	..	Cadet Zulfiquar Memon
Athletics	..	Cadet Sheeraz Gull
Riding	..	Cadet Anus Khan
Shooting	..	Cadet Zulfiqar Memon
Indoor Games	..	Cadet Zohaib Ahsan
Shooting Ball	..	Cadet Mansoor Ali
Squash	..	Cadet Kamran Ali Rajput

Divisional Report

"Truth, valor and unity is the motto of Liaquatians. Acting upon these principles under the guidance of our Divisional Officer Asst. Prof M. Saleem Sahto and command of Cadet Captain Javed Dars, we put our heart and soul throughout the year. Our cadets displayed their best performance in academics, sports and extra curricular activities.

Academics

Our overall performance was excellent in the field of academics. Cadet Haseeb Abid, Cadet Rizwan Kaleem and Cadet Sohrab Khan secured good percentage in HSC-I Annual Examination. Our eleven cadets got A-1 grade in SSC Part-II Annual Examination. Cadet

Muzzamil, Cadet Asim Baig and Cadet Atif Ali were placed in top ten positions of the College.

Sports

In the field of sports, our overall performance was not up to the expectations. This year we secured first position in the Inter-Division, Hockey tournament for juniors. Cadet Faheemullah Khan was selected for Under-16 of Pakistan National Hockey Team. We congratulate Cadet Anus and his Riding team members to win second position in Horse and Cattle show in Quetta. Our Division secured first position in the Inter-Division riding competition. Our Cadet Zohaib Ahsan represented Hyderabad Board Table Tennis team in Quetta.

Extra Curricular Activities

Our division has been producing good debaters for the college. Our Cadet Captain Javed Dars and Cadet Sohrab secured second and first positions respectively in Inter -Division Sindhi Debate for seniors. Our Cadets Zulfiqar and Farrukh Baig were selected in the Pakistan Navy.

We are thankful to our Divisonal Officer Asst Prof. M. Saleem Sahto for his guidance and advice, which he has been giving to us from time to time. We are also thankful to our Asstistant Divisional Officers Mr Javed Iqbal, Mr M. Waseem and Mr Shoukat Ali Samoo for their help. We bade farewell to our Asst. Divisional officers Mr. Mubashar Nizamani and Mr. Sadaquat Ali Memon, we wish them good luck and happy future. May Almighty Allah, the Merciful the Benevolent, always bless our Division! Ameen!

Members of the College Teams

Hockey:	Cadet Waqar, Cadet Atif Ali and Cadet Faheemulalh
Football:	Cadet Zainul Abedin
Basketball:	Cadet Sheeraz, Cadet Zainul Abedin
Cricket:	Cadet Qaumbar (Captain), Sheeraz
Riding:	Cadet Zeeshan, Cadet Babar, Cadet Bahzad, Cadet Ali Raza and Cadet Noman.
Gymnastic:	Cadet Shahzoor, Cadet Murtaza Hadi Cadet Sanwal

-x-x-x-

KNOWLEDGE

Cadet Adnan Amin
Kit No:9493 (A)

Acquire knowledge
It enables it possessor
To distinguish right from wrong
It flashes the way to heaven
It is our friend in time of need.
Our companion in solitude
It guides us to the horizons of happiness
It relieves of all miseries and misfortunes.
It is an ornament among friends
And armour against enemies.

AYUB DIVISION

Divisional Officer	..	Mr Muhammad Ramzan
Asst. Division Officers	..	Mr Javed Iqbal
		Mr Ahmed Ali Qazi
Divisonal Petty Officer	..	PO Aman Ullah
Chief Cadet Captain	..	Asad Rafaquat Khan
Cadet Captain	..	Abbas Abid
Senior Leading Cadets	..	Faheem Anwar
		Ali Sher
Junior Leading Cadets	..	Rab Nawaz
		Abid Shah
Incharge Extra Curricular Activities	..	Cadet Ghulam Hussain
Incharge Wall Paper	..	Cadet Ali Akbar
Incharge Sports	..	Cadet Farman Rao
Incharge Ante Room	..	Cadet Mohammad Bilal
Incharge Garden	..	Cadet Atif
InchargeDivision Maintenance	..	Cadet Umair Hussain

DIVISIONAL TEAMS CAPTAIN

TEAMS	SENIORS	JUNIORS
Cricket	Cadet Imran Khattak	Cadet Jabbar
Hockey	Cadet Asad Rafaquat	Cadet Ali Murtaza
Football	Cadet Farman Rao	Cadet Kaleemullah
Basketball	Cadet Faheem Anwar	Cadet Mansoor
Athletics	Cadet Faheem Anwar	Cadet Rab Nawaz
Shooting ball	Cadet Ali Sher	Cadet Rab Nawaz
Squash	Cadet Shahdad Shah	Cadet Usman Ghani
Tennis	Cadet Tanweer	
Swimming	Cadet Ali Sufyan	

All our cadets were inspired by our motto, "Unite Work and Achieve'. We worked very hard and by the grace of Allah, we showed great performance in every field. The desired result were achieved under the able guidance of our Divisional Officer Mr Muhammad Ramzan, Assistant Divisional Officers Mr Javed Iqbal and Mr Ahmed Ali Qazi, Cadet Captain Abbas Abid, Senior Leading Cadets Faheem Anwar and Ali Sher.

Academics

Academics are the most important field to be excelled. This year, as usual, all our cadets performed well in this field. In SSC Part-II Annual Board Examination, out of 28 Cadets 05 got "A-1" Grade and 19 got "A" Grade.

Sports

Event	Position	Event	Position
Football (Seniors)	Ist	Cricket (Seniors)	2nd
Basketball (Seniors)	Ist	Hockey (Seniors)	2nd

We are proud that three cadets of our Division. Cadet Habibullah, Kaleemullah, M. Usman Cheema were the members of the College Football team. Five Cadets, Cadet Abdul Jabbar, Cadet Rabnawaz, Cadet S.Atiq Bukhar, Cadet Saquib, Cadet Imran were in the College Cricket team. Seven Cadets were in the College Hockey team.

Extra Curricular Activities:

Event	Position	Event	Position
Sindhi debate (seniors)	Ist	Urdu debate (seniors)	2nd
Spelling bee (seniors)	2nd	Spelling bee (juniors)	2nd
English Debate(juniors)	3rd		

Selection of Naval Cadets

This year 11 cadets were selected as Naval Cadets. Out of these two belonged to Ayub Division; they were Cadet Asad Rafaquat Khan and Cadet Farman Rao which is the great honour for us.

Captains of College Teams:

1. Shahdad Shah Captain (Squash) 2. Asad Rafaquat Captain (Hockey)
3. Faheem Anwar Captain (Basketball) 4. Faheem Anwar Captain (Indoor games)
5. Rabnawaz Captain (Shooting team).

Members of the College Teams

Hockey: Cadet Yasir Rafaquat, Asad Rafaquat, Bilal K.K. Basir Yahya, Faheem Anwar and Yasir Aziz.

Cricket: Cadets Imran Khuttak, Abdul Jabbar, Syed Atiq Bukhari, Saqib, Rab Nawaz and Yasir Aziz.

Football: Cadets Habibullah, Kaleemullah, Usman Cheema.

Gymnastics: Cadets Faheem Anwar, Ali Sher, Muzammil, Asad Rafaquat, Abbas Abid, Narindar, Mansoor, Sohail and Haseeb.

Squash: Shahdad Shah, Narrindar Kumar, Farhan Ayaz and Ali Murtaza .

Distinction of Chief Cadet Captain

Our Division enjoys the Honour of having two Chief Cadet Captains selected in the last couple of years i.e. Cadet Tariq Naseem (1997-98) and Cadet Asad Rafaquat (1998-99).

-x-x-x-

LATIF DIVISION

Divisional Officer	..	Mr. M. Anis Khan
Assistant Divisional Officers	..	Mr. M. Zaffar Leghari
		Mr. M. Waseem
Cadet Captain	..	Cadet Raza Ali Baloch
Senior Leading Cadets	..	Cadet Shahid Nabi Mehar
		Cadet Kamran K.K.
Sports Captain	..	Cadet Waqas Saeed
Incharge Library	..	Cadet Kamran Bhatti
Incharge Ante-room	..	Cadet Awais Farooq
Incharge Extra-curricular Activities	..	Cadet Suhaib
Incharge Indoor Games	..	Cadet Shahrukh
Incharge Pocket Money	..	Cadet Raza Ali Baloch
Incharge Weekend/Short Leave	..	Cadet Awais Mehmood
Member Mess Committee	..	Cadet Imtiaz
Incharge Wallpaper	..	Cadet Kamran Bhatti
President Divisional Maintenance	..	Cadet Imran Malik

Divisional Teams

Teams	Seniors	Juniors
Hockey	Cadet Waqas	Cadet Yawar
Football	Cadet Kamran Bhatti	Cadet Ahmed Kamal
Basketball	Cadet Awais Mehmood	Cadet Waqas
Squash	Cadet S Usman Azim	Cadet G. Murtaza
Cricket	Cadet Awais Farooq	Cadet Junaid Tariq
Shooting	Cadet Maseer	Cadet Azam Siddique
Volleyball	Cadet Imtiaz Khushk	Cadet Yawar
Gymnastics	Cadet Awais Farooq	Cadet Waqas
Swimming	Cadet Mukhtiar	Cadet Adnan
Badminton	Cadet Suhaib	Cadet Asad

Member College Teams

Cricket:	Awais Farooq
Basketball:	Qaiser, Rashid, Awais Mehmood, Raza Ali Baloch.
Riding:	Shabbir Awan, Kamran Nazir, Zeeshan, Asad.
Shooting:	Usman Azeem,
Swimming:	Mukhtiar, Jawwad Akbar
Squash:	Usman Azeem, Hassan Murtaza

Divisional Report:

We bade farewell to our ex D.O Mr. Anis Khan and A.D.Os Mr. Waseem and Rehan Abbas and welcomed our new D.O Mr. Muhammad Zaffar Leghari. The year 1998-1999 started off amid hopes of achieving distinction like the past few years. Keeping the motto of "simplicity, sincerity, and service" and under the able guidance of our D.Os and A.D.Os and

our Cadet Captain Raza and SLCs we do hope that this year we shall churn out fruitful results, Inshallah!

Academics

The year 1998-1999 was a blessing for us. By the Grace of Allah the SSC-II (Matric) results were unique and outstanding! Cadet Rashid, Jawwad, Usman Bugti, Kamran Nazir, Shabbir Awan were among the top ten students in the College. We also, received the academic shield.

Extra Curricular Activities:

An excellent year passed by for the Latifians. We were lucky enough to lift several top positions. In the Sindhi debates for juniors we marched off with first position. The same fate waited for us in the quiz. We were the Runners' up for Spelling Bee and Urdu debates. But luck didn't favour us for long. Both the English debates went out of our hands. In the Spelling Bee for seniors we got first position for the second consecutive year. Cadet Nasrullah's enchanting and charming debate led us to the first position in the Sindhi Debate Seniors.

We bade farewell to Ex-Cadet Captain Raza now in Pakistan Army. He was an excellent debater and last year represented the college on various declamations, which include Army Burnhall and Government College Lahore.

In short we are in high spirits of achieving the unique extra-curricular shield this year.

Drill and Inspection

Rear Admiral Gul Zaman Malik SJ, SI(M) Commander Karachi and the then Chairman BOG CCP, took a round of our Division when he visited the College and praised us. This shows that we do have the potential to put up a good show.

N-Cadets

Kamran Bhatti, (9404) and Kamran K.K (9464) are the Naval Cadets from Latif Division. They will join the PNA in January 2000.

Sports

The juniors of our division who secured first positions in Football, Cricket and Basketball but unfortunately missed to achieve distinction in the Hockey tournament put up highly excellent show. This clearly indicates that the sports shield (juniors) is ours for the next year.

The year began up with the basketball tournament. Cadet Qaiser and Awais Mehmood put up a very good show and we were third. In football we were fifth and so were in cricket. We hope that our junior sportsmen will keep the flag high when they wear seniors' shoes.

-x-x-x-

IQBAL DIVISION

Divisional Officer	..	Mr Shabbir Ahmed
Assistant Divisional Officer	..	Mr. Ayaz Ali Qureshi
	..	Mr. Rehan Abbas
Petty Officer	..	PO Shahbaz Ahmed
	..	PO Tarique
Cadet Captain	..	Cadet Hassan Javed
Senior Leading Cadets	..	Cadet Bilal Azam
	..	Cadet Badr Alam
Junior Leading Cadets	..	Cadet Kamran Saleem
	..	Cadet Fawwad Aslam
Sports Captain	..	Cadet Captain Hassan Javed
Incharge Extra Currciular Activities	..	Cadet Aamir Mumtaz Gopang
Incharge Library	..	N-Cadet Usman Ali Mughal
Incharge Ante-Room	..	N-Cadet Usman Ali Mughal
Incharge Wall Paper	..	Cadet Minhajuddin
Incharge Garden	..	Cadet Javed Iqbal
Incharge Pocket Money	..	Cadet Mujtaba.

DIVISIONAL TEAM CAPTAINS

Team	Seniors	Juniors
Cricket	Cadet Talaha Khan	Cadet Rizwan
Football	Cadet Mujeeb	Cadet Imran
Basketball	Cadet Captain Hassan	Cadet Kamran
Hockey	Cadet Minhj-ud-Din	Cadet Taimoor
Athletics	Cadet Captain Hassan	Cadet Rizwan
Riding	N-Cadet Usman Ali Mughal	--
Shooting	N-Cadet Usman Ali Mughal	--
Indoor Games	Cadet Minhaj-ud-Din	--
Swimming	Cadet Captain Hassan	--
Shooting Ball	Cadet Javed	--
Tennis & Squash	Cadet Minhaj-ud-Din	--

Divisional Report:

The Iqbalians were inspired by the motto 'Sky is the Limit' and made marvelous achievements for their Division. The good leadership of our Divisional Officers and the able command of Cadet Captain Hassan Javed brought Iqbalians the Runners Up Trophy for three consecutive years 1996, 97 and 98 which is the testimony of our extra ordinary performance in Academics, Sports & Extra curricular activities.

Academic Status

It is a matter of great honour and glory that Cadet Mohammad Ali got Ist position in the College and stood 2nd in entire Hyderabad Board in the SSC-II Board Examination. Senior Leading Cadet Bilal Azam stood 2nd in the College in HSC-I Annual Examinations.

SELECTION IN ARMED FORCES

It is a matter of great satisfaction that our Cadet Captain Hassan Javed has been selected in the Pakistan Army. Cadet Usman Ali Mughal and Imran Aslam were selected as N-Cadets in Pakistan Navy.

MEMBERS OF COLLEGE TEAMS

Cricket	Cadet Talha and Senior Leading Cadet Bilal
Basketball	Cadet Captain Hassan Javed, Cadet Zahid, Cadet Adnan and Cadet Fayyaz.
Football	Cadet Zahid, Cadet Adnan, Cadet Imran and Cadet Rizwan.
Hockey	Cadet Yasir, Cadet Mohammad Ali, Cadet Tasleem and Cadet Ahmed Ayaz.
Riding	N-Cadet Mirza Usman Baig (Captain) Cadet Mohammad Ali and Cadet Khalil
Indoor Games	Cadet Ayyaz, Cadet Zahid, Cadet Noman and Cadet Adnan

SPORTS TOURNAMENTS

In the field of Sports, our cadets showed marvelous and matchless results as given under:

Tournament	Seniors	Juniors	Tournament	Seniors	Juniors
Football	II	II	Basketball	III	I
Hockey	IV	I	Cricket	III	II
Shooting Ball	III	--	Riding	II	--
Athletics	III	I	Indoor Games	II	--
Tennis	II	--	Squash	IV	--
Shooting	V	--			

Extra Curricular Activities

Our cadets M. Azeem Khan, Jawwad Qadri, and Syed Haris Ali represented the College at All Pakistan Bilingual Declamation Contest held at Sadiq Public School Bahawalpur, Cadet College Mastung, Bahria College, Karachi and showed the real potential in them. Our position in competitions:

Urdu Debate	Jrs	Ist
Spelling Bee	Jrs	Ist
Spelling Bee	Srs	4th
General Quiz	Jrs	6th
English Debate	Jrs	Ist
Hamd-o-Na'at Competition		Ist

It is a great honour for Iqbalians that this year our Cadet Azeem Khan (95119) has been selected as the Chief Cadet Captain for the year 1999-2000 after a long pause of ten years.

-x-x-x-

MUHAMMAD BIN QASIM DIVISION

Divisional Officer	..	Mr M Iqbal Khan
Assistant Divisional Officer	..	Mr Siraj Ahmed
	..	Mr. Naeemuddin Shamil
Divisional P.T Officer	..	P.O Sammar Abbas
Cadet Captain	..	Cadet Sajjad Ali Shaikh
Senior Leading Cadet	..	Cadet Hamid Bukhari
	..	Cadet Nazim Abbas
Junior Leading Cadet	..	Cadet Muzammil, Cadet Danish
Sports Captain	..	Cadet Sajid Qureshi
Chairman Divisional Honour Committee	..	Cadet Tanveer Abbas
Incharge Break food	..	Cadet Ghalib
Incharge Weekend	..	Cadet Shaikh Sajjad
Incharge Pocket Money	..	Cadet Ghalib
Incharge Ante Room	..	Cadet Ashar
Incharge Indoor Games	..	Cadet Tahir
Incharge Wall Paper	..	Cadet Shaikh Sajjad
Incharge Newspaper and Magazines	..	Cadet Tahir
Incharge extra curricular activities	..	Cadet Shahab Khanzada.
Incharge library	..	Cadet Haresh
Incharge Salat Committee	..	Cadet Shaikh Sajjad

By the grace of Almighty Allah, we Qasmians started the year with great zeal and keen interest. By the able guidance of our Divisional Officer Mr Iqbal Khan and Assistnat. Divisional Officers Mr Siraj Channa and Mr. Naeemuddin Shamil. We brought laurels to our Divisions.

DIVISIONAL TEAM CAPTAINS

Team	Senior	Junior
Hockey	Cadet Adil	Cadet Kamran Baig
Cricket	Cadet Shahab	Cadet Naeem Khan
Football	Cadet Ghalib	Cadet Kamran
Basketball	Cadet Sajid	Cadet Abeer Jumani
Athletics	Cadet Sajid	Cadet Nasir
Volley ball	Cadet Khalique	
Riding	Cadet Omer	
Swimming	Cadet Shahzad	
Squash	Cadet Irfan	
Badminton	Cadet Shahab	
Indoor Games	Cadet Tahir	
Shooting	Cadet Omar	

ACADEMIC POSITION IN THE COLLEGE

Class	Position	Name
XII	Ist, 2nd (Pre-Engineering)	Cadet Usman and Cadet Ubaid
XI	Ist (Pre-Medical)	Cadet Shaikh Sajjad
X	2nd, 3rd	Cadet Jawad and Cadet Farhat
IX	Ist, 3rd	Cadet Anwar and Cadet Danish

We feel great pleasure and immense happiness to announce that this year our cadets were brilliant in academics. Our Cadet Usman Habib and Cadet Ubaid stood Ist and 3rd in the entire Hyderabad Board's HSC-II exam. Cadet Jawad Taj got 3rd position in BISE Hyderabad in SSC-II Exam.

LITERARY ACTIVITIES:

This year, Qasminans showed their best performance in the literary activities such as Debates, Quiz, Spelling bee and so many other competitions. This year, we stood first in the Hamd-o-Na'at Competition.

Our Cadet Jawad Taj was awarded Badge of Honour for year the 1998-99 for his over all performance until Matric class.

SELECTION IN THE ARMED FORCES

It is a matter of great honour for Qasminans that our two cadets were selected as N-Cadets. They were Cadet Shahab Aziz Khanzada and Cadet Adil Rauf.

-x-x-x-

OUR SLC

Cadet M Usman Aslam Khokhar
Kit No:9781 (A)

There is an SLC in our Division
He is just like a hungry lion
He is always in search
Of mischievous guys
With his fearful eyes
All are within his reach
He doesn't let us rest a while
Anyone caught gets punishment royal
We pray God to have more like him
To transform us into Gem

-x-x-x-

SHAHBAZ DIVISION

Divisional Officer	..	Mr Kashif Zia Durrani
Assistant Divisional Officers	..	Mr. Waseem Ahmed
		Mr. Zabiullah
Divisional Petty Officer	..	PO Arif Lodhi
Incharges Upper Wing	..	Naveed Jat, Yasir Asif
Incharge Khalid Dorm	..	Syed Faraz Ali
Incharge Tariq Dorm	..	Ahmed Farhan
Inchage Tipu Dorm	..	Danish Hussain Soomro

Divisional Team	Captains	Vice Captains
Cricket	Danish Hussain	Waqas Arshad
Football	Yasir Asif	Naveed Shaikh

CADETS INCHARGE

	Incharge	Assistant
Division Maintenance	Cadet Naveed Jatt	Cadet Ahmed Farhan
Daily Order	Cadet Yasir Asif Shaikh	
Library	Cadet Naveed Jatt	Cadet Sammad
Indoor Games	Cadet Yasir Asif Shaikh	Cadet Sohail Zafar
Prayers	Cadet Syed Faraz Ali	Cadet Yasir Asif
Office Maintenance	Cadet Danish Hussain	Cadet Shahmeer
Washing	Cadet Syed Faraz Ali	Cadet Abuzur Qazi
Extra Curricular Activities	Cadet Dansih Hussain	Cadet Adeel Shahab
Garden	Cadet Danish Hussain	Cadet Ahmed Farhan
Pocket Money	Cadet Syed Faraz Ali	
Ante Room	Cadet Yasir Asif	Cadet Owais Memon
Sports Captain	Cadet Danish Hussain	Cadet Saad Baloch

Divisional Report

This year, we bade farewell to our ex.Divisional Officer Mr Ali Nawaz Phull and ex.Assistant Divisional Officer Mr. Wazir Ali and welcomed our new Divisional Officer and Assistant Divisional Officer Mr Kashif Zia Durrani and Mr. Zabiullah respectively. We hope that they will help us with their advice and guidance at every stage. During the academic year 1998-99, our ex.Shahbazians Cadet Bilal, Cadet Javed Dars, and Cadet Raza Ali were appointed as Cadet Captains.

Our Divisional motto is "FALCON TO FLY", under this slogan, we worked hard and the performance of Shahbazians in various fields was appreciable. According to our Motto "FALCON TO FLY". Insha Allah, we shall also fly still higher. We pray God Almighty to materialize our wish (Amen).

Academics:

Congratulations to Cadets who secured first three positions in Shahbaz Division during the academic year 1998-99. Cadet Abuzar Qazi secured Ist position by 82% marks,

two cadets Cadet Samad Baloch and Cadet Sajjad Ali shared 2nd position by 81.14 percent marks and Cadet Naveed Shaikh secured 3rd position by 80.50% marks. ! Well done, keep it up!

Extra Curricular Activities:

Functions like Urdu, Sindhi and English Speeches contests, Spelling bee, Quiz, Hamdo-Na'at, Milli Songs, and weekly Speeches were also held. Positions are as under:

POSITION	NAME	DORM
Hamd-o-Na'at Competition.		
Ist	Cadet M. Sajjad	Khalid
2nd	Cadet Adeel Shahab	Tariq
3rd	Cadet Sammad	Tipu
Sindhi Speeches Contest		
Ist	Cadet Saad Baloch	Tipu
2nd	Cadet Qayoom Palijo	Tariq
3rd	Cadet Saeed Deeper	Khalid
Urdu Speeches Contest		
Ist	Cadet Sammad Shah	Tariq
2nd	Cadet Saad Baloch	Tipu
3rd	Cadet Shahmeer	Khalid
Spelling Bee Contest		
Ist	Cadet Samad	Tipu
2nd	Cadet Shameer	Khalid
3rd	Cadet Sohail Zafar	Tariq

Cricket Tournament

Ist	Tipu Dorm
2nd	Khalid Dorm
3rd	Tariq Dorm

Football Tournament:

Ist	Tariq Dorm
2nd	Khalid Dorm
3rd	Tipu Dorm

Indoor Games Tournament

Ist	Tipu Dorm
2nd	Khalid Dorm
3rd	Tariq Dorm.

-x-x-x-

Truth has to fall on fertile soil.

PAULAD' ARCY

If you can't excel with talent, triumph with effort.

PETER BODO

ORIGIN OF GEOMETRY

Prof Abdul Aziz
Department of Mathematics

Plane Geometry is a branch of Mathematics, which deals with points, lines, angles, triangles, Quadrilateral, circles etc. The word geometry has originated from the Greek word 'geometria' which means earth measurement. The learned Greek mathematician, Euclid (300 B.C) who taught Geometry at the Museum of Alexandria in Egypt was regarded as the father of Geometry. He systematized the total knowledge of geometry and presented it in 13 volumes called 'Elements'. The last three volumes deal with solid geometry. The solid and plane geometries are together called Euclidean geometry, which is based on self-evident postulates. The educationists considered Euclidean geometry as an integral part of education for the development of mind. He used Aristotalian logic, certain undefined notions and some postulates to establish geometrical knowledge of his time. Euclid gave the definitions of a point, a line and an angle though in an ambiguous manner yet they provided the footing for the subject. Later Rene Descartes (1596–1650), a French mathematician introduced coordinate system and the geometry so obtained is called Cartesian or Analytic geometry. Analytic geometry explains geometric figures in terms of algebraic formulae. In fact, the Persian poet Omar Khayyam was the first who tried to combine algebra and geometry in the 12th century.

Pythagoras, a Greek philosopher and mathematician who lived during the second half of the sixth century B.C discovered the theorem known as the Pythagorean theorem which was used by the ancient Egyptians known as 'rope stretchers' who surveyed the land by stretching ropes to form a 3 by 4 by 5 triangle. It never occurred to them that the relationship of sides in the proportion 3,4,5 resulted in what nowadays are called a right-angled triangle.

Archimedes (287 B.C) who is considered one of the greatest mathematicians that ever lived,discovered the formula for calculations of areas of circles, ellipse and segments of the parabola. One of his greatest discoveries was that the volume of a sphere is two-third the volume of the circumscribing cylinder. Archimedes calculated the value of π to be between $3\frac{1}{7}$ and $3\frac{10}{71}$ but William Jones gave the symbol to denote the ratio of the circumference to the diameter of a circle.

After Rene Descastes Sir Issac Newton (1642-1727) of England and Bason Gottfried Wilhelm Von Leibritze (1664 – 1716) who discovered differential calculus used it in Geometry for drawing tangents and normals to curves.

-X-X-X-

DO YOU KNOW?

Syed Anwar Ali Shah
Asstt. Prof of Zoology

Q.1. Which is the largest living bird?

Ans. The ostrich is the largest living bird, which cannot fly but can run very fast. Of the flying birds, the wandering albatross has the greatest wingspread, the condor is the heaviest and largest in other ways.

Q.2. Which is the smallest living bird?

Ans. The Humming bird.

Q.3. Who are the 'Champion Divers' among birds?

Ans. The duck called old squaw has been brought up alive in fishnets from a depth of 160 feet.

Q.4. How far do birds fly?

Ans. The Arctic tern makes an annual round trip of 20,000 miles between the Arctic and the Antarctic. The blue goose and the snow goose make the largest non-stop flight 1600 miles from James Bay, in Canada, to the Gulf Coast of Louisiana. Many land birds, including the humming bird, fly across the Gulf of Mexico to Yucatan, 600 miles.

Q.5 How fast do birds fly?

Ans. Most birds average 20 to 40 miles an hour in normal flight. They can almost double this speed for escape or pursuit. The champion is the duck hawk. It strikes its prey at 150 to 180 miles per hour. The following speed in miles per hour, have been timed by Stop Watch, automobile or airplane speedometer, golden eagle, 120; duck, 55-70; geese, 50-60; pheasants, 60; quail, 48-58; crows, top speed 60; normal speed 25-30; ruby throated humming bird, 55.

Q.6. How fast do birds run?

Ans. The following have been chosen by automobile, Australian emu, 31 miles per hour, Californian road tuner, 15 miles per hour, quail, 12 to 15 miles per hours.

Q.7. How high do birds fly?

Ans. Most birds when they are migrating fly far blow a cruising airplane. They can cross high mountains if necessary. Asiatic migrants cross the Himalayas the world's highest mountain range.

Q.8. How long do birds live?

Ans. It is difficult to say what the natural's length of life is. In nature most birds meet death by accident or hardship, condition in captivity is not natural.

Q.9. Which are the most intelligent birds?

Ans. Members of the family carvidac crows, ravens, jackdawes magpies and jays.

Q.10. How many birds spend at least part of the year on the North American? Continent North of Mexico?

Ans. The number has been estimated at betiween 12 and 15 billion. It includes some 815 species.

Q.11. How many kinds of birds are there in the world?

Ans. About 30,000 varieties divided into 8,600 species.

-x-x-x-

WILLIAM WORDSWORTH
THE PRIEST AND PROPHET OF NATURE

Mr Inayatullah Kakepoto
Lecturer in English

William Wordsworth is one of the greatest romantic poets of English literature and an ardent lover of Nature. He is the eulogizer of Nature. Nature is his teacher he is its preacher. It is his deity, he is its devotee. As a boy, he drank into the glory of Nature, when he wandered among the vales and dales, the meadows and streams of "Lake District". He was almost like a child of nature, brought up entirely by her. The (Nature) moulded him. The stately clouds, the flowers of the meadows, the stars, the streams and all lovely things in Nature gave him their best. He finds tongues in trees, books in the running brooks, sermons in stones and good in everything. Each flower, stream and hill had a peculiar character for him. The loveliness of streams and meadows, dells and heaths stole into his soul. The witchery of soft blue sky threw him into a transport. At the sight of Rainbow, his heart leaped up in joy. Nature was to him the anchor of his purest thoughts she was also like a kind nurse, who had preserved him for poetry and the service of humanity. Wordsworth thought that Nature had several lessons to teach humanity and thus he appointed himself her interpreter. So great is his understanding of Nature that as Mathew Arnold has pointed out "Nature herself seems to snatch the pen from his hand and write for him with her own sheer penetrating power" He ardently believed that Nature had a lesson of her own to deliver to the world. He considered himself her chosen interpreter and went on explaining throughout his life the lessons, which Nature intended him to learn. He was never wearied of telling the world that only in the presence of Nature could the greatest truth be learnt.

Nature exercised on him a very happy and beneficial influence. She (Nature) saved him from misanthropy in the gloomy days that followed the "French Revolution". He felt that, had it not been for the sweet and chastening influence of Nature, he would not have been preserved for the service of humanity. He has sung Nature's praises unceasingly. His mission in life and his message to the men of all ages and all times is "Return to Nature" because plain living and high thinking is no more, because little do we find in Nature that is ours. It is his firm conviction that Nature is the only source of joy and peace in the humdrum, work-a-day world. It exercises a strong moral power on man. It holds an irresistible fascination for him as he says:

"To me the meanest flower that blows can give thoughts that do often lie too deep for tears".

He is pantheist. He believes that big soul is in Nature. He finds the immanent spirit in fields and hills, vales and dales. In his poem "Trintern Abbey" he says:

"And I have felt
A presence that disturbs me with the joy
Of elevated thoughts; sense sublime
Of something for more deeply interfused
Whose dwelling in the light of setting Suns
And the Round Ocean and living air
And the blue sky, and in the mind of man
A motion and a spirit, that impels
All thinking things, all objects of all thoughts
And rolls through all things".

In his opinion Nature is a living soul that reveals she alike in the movements of sea, the moon, winds, flowers and lea. He finds invisible power and divine guidance in Nature. He has expressed all the objects of Nature in a way and with an intensity of feeling that no one had done before. Although the poet is very much worried because guilty soul of mankind cannot be fascinated by these mysteries and marvels of Nature.

"It moves us not great God! I rather be
A pagan suckled in a creed outworn;
so might I standing on this pleasant lea,
Have glimpses that would make me less forlorn"

To him true manifestation of Nature is in simple and rustic life. The rugged highlands and vales are the endowments of bounties of Nature. The people of vales and dales live in perfect harmony with Nature. They express their joy and sorrow in their folk songs. The poet stands spellbound to listen to the melodious lay. The melody leaves an unending imprint on his soul.

I listened motionless and still;
And, as I mounted up the hill,
The music in my heart I bore,
Long after it was heard no more.

William Wordsworth believes that Nature is the real teacher of man. A man can get moral preaching with the manifestation of Nature. He says:

One impulse from vernal wood,
May teach you more of man,
Of moral evil and of good,
Than all the sages can.

In the poem, "the Daffodils" he says about Nature that from the company of Daffodils he got a lot of wealth as:

I gazed and gazed but little thought
What wealth the show to me had brought
For oft on my couch I lie
In vacant or pensive mood
They flash upon that inward eye
Which is the bliss of solitude.

In a nutshell the whole poetic philosophy of William Wordsworth revolves round the axis of Nature. He is the child of Nature. The deep love of Nature had motivated William Wordsworth to the love of humanity. W. J. Long calls him 'The world's greatest interpreter of Nature's message." No doubt he is an outstanding literary figure and all his poems are priceless pearls in the ocean of English literature.

-x-x-x-

Nothing but the heart can change the heart.

CARROL O'CONNOR,

SALMAN AHMED KHAN
(AN EX.CADET)

Cadet Kashif Fayaz
Kit No: 9761 (J)

My dear readers,

Today, I am going to tell you the success story of our ex.Cadet Salman Ahmed Khan Kit No:8926(L). He was born on 31st March 1977 at Cadet College Petaro in the home of Prof Rasheed Ahmed Khan Ghouri, a Professor of Chemistry. From the very beginning, he was a very intelligent and hardworking student. He had an opportunity to study Class I and II in Nigeria because his father Prof R A K Ghouri was serving over there on deputation.

I shall request, especially, our cadets to learn a lesson from the success of our dear ex.Cadet Salman Ahmed Khan and get an inspiration to follow his footsteps.

The following is the academic and sports record of Salman Ahmed Khan:

Class		Passed/Position	Instituion
I (In Nigeria)	..	With Good Grade	
II (in Nigeria)	..	With good grade	
III	..	2nd	Model Middle School Petaro
IV	..	Ist	Model Middle School Petaro
V	..	2nd	Model Middle School Petaro
VI	..	Ist	Model Middle School Petaro
VII	..	2nd	Cadet College Petaro
VIII	..	2nd	Cadet College Petaro
IX	..	2nd (875 marks)	Cadet College Petaro
X	..	87% Marks	Cadet College Petaro
XI.	..	Ist in the College	Cadet College Petaro
XII	..	3rd in the entire BISE Hyderabad (Bronze Medal)	
		Ist in the College (88.54% marks)	

B.E. Aeronautical Engineering (Avionics) .. Accumulative Grade Point Average (GPA) is 3.76 on a scale of 4.00 comprising seven Semesters of Studies (3½) years

1. Top in Avionics Department
2. Overall top in Aeronautical Engineering (both in Aerospace and Avionics) at CAE (College of Aeronautical Engineering) PAF Academy Risalpur

SCHOLARSHIP

1. Special Merit Scholarship during secondary Education
2. President Talent Scholarship.
3. Full Scholarship for 3 years from PIA for studying (BE) at PAF Academy Risalpur including cost of tuition, uniform, boarding, lodging and travel expenses

Cash Awards

1. BISE Hyderabad by Governor Sindh for academics .. 3rd position in the Board.
2. Press Club Hyderabad Sindh for academics .. in HSC Part-II(88.54%)
3. Chief Minister of Sindh for academics .. in 1994
4. Commander Karachi for academics .. in 1994

Medals

1. Bronze Medal for 3rd position in BISE Hyderabad in Class XII 1994
2. Gold Medal for standing Ist in Avionics Department in Aeronautical Engineering (B.E) at PAF Academy Risalpur (1999)
3. Gold Medal for overall Top in Aeronautical Engineering (B.E) both in Aerospace and Avionics at PAF Academy, Risalpur

Trophies

1. From Classes VII to XII for securing top positions at Cadet College Petaro.
2. CAS (Chief of the Air Staff) Trophy for Best Performance in the College of Aeronautical Engineering at PAF Academy, Risalpur (1999)

Honours

1. Stick of Honour for overall Best Performance at Cadet College, Petaro during the year 1993 – 1994.

SPORTS

1. Member of College Hockey, Football and Squash teams at Cadet College, Petaro
2. Captain of the Squadron Hockey Team at PAF Academy Risalpur, Academy level hockey player, member of the Squadron Football and Squash teams.

3. Academy Athletics

Silver Medalist in	..	100 m sprint
Silver Medalist in	..	400 m
Silver Medalist in	..	4 x 400 Relay
Silver Medalist in	..	4 x 100 Relay

Academy Distinctions-

1. Two Gold medals one for first in Avionics Department and other for being Overall First in both Aerospace and Avionics Departments, at the College of Aeronautical Engineering, PAF Academy, Risalpur
2. Chief of Air Staff's (CAS) Trophy of Best Performance in Engineering Discipline BET (Best Engineer's Trophy)
3. Sword of Honours for overall Best Performance in the Engineering Discipline for entire **Cadetship (3½ years) at College of Aeronautical Engineering, PAF Academy, Risalpur**

ATOMIC EXPLOSION

Ex.Cadet Masood Akhtar
Kit No:94137 (MQ)

Pakistan exploded six nuclear devices on 28th May 1998, in the distant mountains of Chaghi District in the province of Baluchistan. The explosions were a success, which were confirmed by the reports recorded on the seismic devices installed in different parts of the world to monitor such explosions. The tests were carried out in response to the explosions made by India on 11th and 13th May, 1998. The news of successful experiments came as a shock and sent a wave of terror to the enemies of Pakistan. The people of Pakistan felt jubilant and came out on the streets in every nook and corner of the country from Khyber to Karachi. They congratulated one another, danced, rejoiced on this great achievement. Sweets were distributed and thanks-giving prayers were offered in the Mosques and other places of worship.

The creation of Pakistan was a miracle. The Indians, however, have never accepted Pakistan and they have been trying to undo this country of the Muslims since its inception. Three wars were thrust upon Pakistan and Kashmir was forcibly occupied. After defeat in two wars, they succeeded in separating its Eastern Part i.e. East Pakistan, with the active help and connivance of the super powers - the defunct USSR and the USA. Still India was not satisfied. It wanted to establish its hegemony in the region and wished to intimidate and coerce Pakistan to behave like other countries Sri Lanka, Nepal, Bhutan, Bangladesh and accept India as the Super Power of the region. With this goal in mind, India exploded in 1974 its first device in Rajhistan, close to the Pakistan border describing its "Smiling Budha". Pakistan reacted sharply as this was a serious threat to the security and existence of Pakistan and gave India superiority in the modern warfare. Pakistan army was fully prepared for conventional war but not for nuclear war. The then Prime Minister of Pakistan the late Mr Zulfiquar Ali Bhutto declared in unequivocal words that Pakistan would also make a bomb even if the Pakistanis were to eat grass. He set his team and handed over the target to some of the devoted scientists.

There has been an organization with the title of Pakistan Atomic Energy Commission, which has been working on different projects for the peaceful purposes. The job required entirely a new set up. Some patriotic scientists volunteered to accomplish the job. On top of all was Dr Abdul Qadeer khan. The laboratories for the purpose were established at Kahota. Thousands of Scientists and other technicians worked day in and day out, which bore fruits in a short span of time and they were crowned with success.

There were many changes in the Government set up after the start of the work on making a bomb. There came many governments, but none dared to go back although there were compulsions and threats from the big powers. The late Mr Zulfiquar Ali Bhutto was followed by the late General Zia ul Haque, who ruled the country for eleven long years and the work continued. All the governments continued the nuclear programme facing all the hardships imposed by the world powers.

Pakistan had succeeded in making atomic bomb and cold tests were conducted in eighties. But it did not pick courage to explode it, as it feared a strong reaction from the super powers especially the USA, which was threatening to impose financial sanctions and declare Pakistan a terrorist state for its alleged support to the freedom fighters in Kashmir,etc God Almighty provided an opportunity, when the BJP Government in India exploded six devices in

Pokhran a village close to the border of Pakistan. The Pakistan Government lodged protest and sought world support. But the response of the world was very poor. Instead of condemning India and taking strong action against India, they started asking Pakistan not to explode its devices.

The Government of Pakistan watched the reaction of the whole world and felt the sentiments of the people of Pakistan. They were impatient and wanted government to act promptly. The Prime Minister declared that they would take some decision in the greater interest of Pakistan. The delay, however, caused wrong impression in the minds of the enemies and they began to claim that Pakistan had no nuclear device at all. But their mouths were shut and they heard the news with terror struck eyes about the explosions on the 28th May 1998. This was a great moment for the people of Pakistan, its scientists and even for the entire Muslim world.

The USA and other members of G-8, the World Bank, IMF and other monetary organizations imposed sanctions against Pakistan. It was a very hard time. No foreign exchange was forthcoming. Pakistan had to pay back its loan. The whole nation stood behind the Government like a solid rock. The overseas Pakistanis helped a lot. Besides some of the brotherly Muslim countries of the Middle East not only supported our stand, but also gave financial help. There was danger of Pakistan being declared a default state. But with the sincere wishes of its people and blessings of God, the difficult period passed and the world powers had to change their stand and start giving aid to Pakistan.

Pakistan today occupies an honourable and enviable position in the comity of nations. It is the only Muslim State and seventh (country) in the world to have nuclear capability. The greatest benefit that we have achieved is that we have, for all times to come, sent warning to our arch enemy that it would be destructive for both the countries to wage any war. We thank God for having blessed us with this capability.

-x-x-x-

LIFE

Cadet Usman Aslam Khokhar
Kit No:9781 (A)

Life is sorrow,
Life is tear
Without a smile
Full of fear
Life is a sentence
Life is a phrase.
Without a meaningful of craze
Life is a story
Life is a book
Life the one without bridge,
A seldom flowing brook

-x-x-x-

A CASE OF SELF DISCOVERY

Cadet Deepak Kumar
Kit No: 95164 (IQ)

The modern generation is being raised on Micky Mouse, Donald Duck, Superman and Star wars. They begin with Baa Baa Black Sheep, Jack and Jill, Humpty Dumpty, Ring-O-ring roses and graduate to Rock and Roll, Cha Cha cha and Break dance. Some of them reach the highest of Junoon", and aerobatics of height of "Dil Dil Pakistan" which are quite amusing to watch. The older generation which is known seventy, used to start with 'Rab ka Shukar ada kar bhai and graduate to "Ya Rab dile Muslim ko woh zinda tamana dey." The older generation had their own set of stories to amuse themselves with the Aesop's fables but parables of Saadi and Roomi. Permit me to narrate a parable from Roomi.

A lion's cub was born in a jungle. When he was only a few days or few hours old, a hunter killed the father lion and mother lioness. The cub had not yet opened his feet. He lay staring. A shepherd with his flock of sheep passed that way and picked up the cub and fed him on a sheep's milk. The cub was raised with the sheep and bleated when happy or hungry and nipped on the grass with other lambs. But the cub was all time growing in size.

One day, a pack of wolves attacked the flock of sheep. A pair of wolves seeing that a particular sheep (the lion cub) was large in size and heavier than others, attacked the cub. The cub ran for cover but the two wolves were soon upon him. The lion cub attacked and killed the wolves and discovered his real self. He bleated in happiness but it was a roar of lion.

He roared and again and again. Now not the cub but the lion was, roaring. The lion had achieved in the words of Roomi, "Irfan-e-Zat". Irfan-e-Zat can only be translated as "recognition of self". The lion had discovered himself and that is the crux of the parable.

Now, I would like to narrate a modern parable also. On the 14th August 1947 at midnight, a cub was born. But very soon on 11th September 1948, the father lion died. A number of self-styled protectors sprang up from all over. They gave the cub the wheat and pizzas, burgers and fried chicken. They gave the cub a number of toys to play with CEATO and CENTO, aircraft and tanks, Harvard graduates and the green cards.

The cub remained sick and meak and the doctors from Oxford and Harvard and Pairs provided injections of IMF, World Bank Aid and Loans. Don't ask what fee they charged for the injections. The net result was that those who gave the injections kept on fattening and the cub became more and more thin and sickly.

On 26th My 1998, two enemies of the cub gathered their aircrafts on one side and the tank regiment on the other. One enemy had meadels of Balfon declaration and other was flying flags of non-violence and peaceful co-existence. They were like two wolves of the parable of Roomi, out to destroy the cub. The cub, finding no other way, reacted and on 28th May at mid day, the cub roared not once but five times. The thin sickly cub became a lion and achieved Irfan-e-Zat.

History has no beginning and no end as what the future would be. No body knows but the parable ends with the words: <u>"THE LION HAS DISCOVERED HIMSELF"</u>

-x-x-x-

EXCURSION TOUR 1999

Cadet Awais Amar Mahar
Kit No: 95145 (J)

An excursion trip was arranged by the College, which was scheduled from the 7th June 1999. It was a matter of great joy for the young cadets that the College planned to entertain study tour of Sawat valley, in fact up to a very thrilling site of 'Kalam'.

The journey started on the 7th June 1999 with 36 cadets and 9 officials. The first stop were at Lahore lasted for three days during which the contingent visited Minar-e-Pakistan, Daata Darbar, Shahi Fort, Badshahi Mosque, Science Museum, Shalimar Bagh, Lahore Zoo, Lahore Museum, Pakistan Mint, PIA Planetarium, Soozo Water Park. The Cadets also visited 'Wagha Border' and got an opportunity to purchase different things from Anarkali Bazar.

From Lahore they turned their face towards Islamabad. On reaching the capital city, the team visited Faisal Mosque and performed Asar Prayer in the Mosque. There, we also saw Daman-e-Koh and Shakar Pariyan hills and enjoyed a lot. There was a stay of one night at 'Bariyan' another very beautiful picnic resort under the custody of Pakistan Arm Forces. Everybody thoroughly enjoyed his stay at Bariyan. In fact it was first time that night stay at Murree was arranged through the courtesy of ex.Cadet Maj General S. P. Shahid. On the 14th June the party started its journey towards Sawat valley. There was a two-day stay at 'Hotel Koh-e-Sar' in Mangora City. There, we visited white palace resort. Said-u-Sharif at Marghzar. The next day the party undertook the journey to 'Kalaam' visiting Madian and Behrain on the way. In fact the visit to Kalam is a dream for all those who love the adventure of mountaineering. The Sawat River with its violent journey down-stream presented a very thrilling sight, With one night stay at Islamabad on way back home they took the opportunity to visit Raja Bazar and purchased some valuable items for their families.

The contingent boarded the train on the 17th June at Rawalpindi Railway Station for the journey. All the cadets and officials enjoyed the beautiful sceneries of the Northern areas. They will remember the journey throughout their lives.

-x-x-x-

For all the advances in medicine, there is still no cure for the common birthday.

SENTOR JOHN GLENN

How fantastic is an unexpected victory.

DAVE WEINBAUM

Prejudice is a burden that confuses the past, threatens the future and renders the present inaccessible.

MAYA ANGELOU

There are two ways to slide easily through life: to believe everything or to doubt everything. Both ways save us from thinking.

ALFRED KORZYBSKI

WHAT I MISSED

Cadet Shoaib Bashir Kazi
Kit No: 98153 (J)

Everyday I see them come, smiling in the sun,
I see them laugh and run,
Coming out of school, having fun.
Their mothers come and take them in their arms.
For me my life is full of harms.
They kiss them and take them home,
I've got no one, I'm simply alone.
Every day I wait for someone,
Who wants his shoes to be done,
With polish and wants them,
To be shining and looking new.
I polish shoes day and night,
That's my job; to make them bright,
Then some coins I receive,
That the person leaves.
Every night I cry,
Thinking what I've done with my life,
And regret why I,
Didn't learn when I had the time.
No one cares anymore about me,
And every one has left me,
Because I was the one who didn't want to read,
And I am the person guilty.
I want you to listen carefully,
And please do pay a lot of heed.
To what I tell you today here,
Because about you I really do care,
Reading and writing is a good thing,
It can make you even a perfect being.
And only learning you can be,
One of the world's great personalities.

-X-X-X-

Talent is always conscious of its own abundance and does not object to sharing.
ALEKSANDR SOLZHENITSYN

MY FAVOURITE QUOTATIONS

Cadet M Rizwan Kaleem
Kit No:94104 (L)

Leadership is a potent combination of strategy and character. But if you must be without one, be without the strategy.

.. Gen. H. Norman Schwarzkopf

We are born with our eyes closed and our mouths open, and we spend our whole lives trying to reverse that mistake of nature.

.. Dale E. Turner

Heredity is what sets the parents of a teen-ager wondering about each other.

.. Laurence J. Peter

We are taught to respect our parents. Blessed are the children who obey and serve their parents.

Tell me whom you love, and I'll tell you who you are.

.. Creole proverb

Count no day lost in which you waited your turn, took only your share and sought advantage over no one.

.. Robert Brault

A positive attitude may not solve all your problems, but it will annoy enough people to make it worth the effort.

.. Herm Albrighyt

The day a person becomes a cynic is the day he loses his youth.

.. Marvin D. Levy

Good thoughts bear good fruit, bad thoughts bear bad fruit and man is his own gardener.

To be wise is to know how little can be known.

The pessimist complains about the wind; the optimist expects it to change; the realist adjusts the sails.

The future has a way of arriving unannounced.

.. George F. Will

You never really understand a person until you consider things from his point of view.

.. Harper Lee

ڪيڊٽ نثار احمد سومرو
ڪٽ نمبر 98133
لطيف ڊويزن

نظم

علم ٿي اهڙي دولت آهي
جنهن جي ڪائي قيمت ناهي

علم سان جنهن ڀي چاهه رکيو آ
موتين مان تنهن جهول ڀريو آ

مڙسي ڪريو وک وڌايو
وڃي نہ هٿ مان هي سرمايو

ڪم تي جيڪو ڌيان ڌري ٿو
ٻيڙو تنهن جو پار ٿئي ٿو

✣ ✣ ✣ ✣

ڪيڊٽ ياسر علي ڏيپر
ڪٽ نمبر 95156
محمد بن قاسم ڊويزن

(غم)

تنهنجي غم ۾ گهاريان ويٺو
واٽون روز نهاريان ويٺو

روشن روشن رات ۾ نظري
توسان مان ڳالهايان ويٺو

ڏسندي ڏسندي رات وهائي
تنهنجو نانءُ اچاريان ويٺو

توکي ڇو ٿي هڏڪي ٿئي؟
مان جو توکي ساريان ويٺو

✧ ✧ ✧ ✧

ڪيڊٽ تنوير عباس موجائي
ڪٽ نمبر 9572
محمد بن قاسم ڊويزن

مرحوم اظهر جي ياد ۾

ٻيءَ جو پيار ماءُ جو ممتائون
هر هر سڏڪن ٽيون
اربيلي اظهر لئه

هن جي [illegible]ان ملي
منهنج[illegible]ون ڪوتائون
هر هر [illegible]ڪن ٽيون
اربيلي اظهر لئه

استادن جون شفقتون
دوستن جو دعائون
هر هر سڏڪن ٽيون
اربيلي اظهر لئه

هن جون حسرتون لڳيون
ماءُ جون آشائون
هر هر سڏڪن ٽيون
اربيلي اظهر لئه

هر هڪ سندر ٻول جون
سڀ سندرتائون
هر هر سڏڪن ٽيون
اربيلي اظهر لئه

منهنجون شاعري صفون سيئي
گيت غزل وايون
هر هر سڏڪن ٽيون
اربيلي اظهر لئه

دوستن جڪي ڏنيون
هن ڪي ميچتائون
هر هر سڏڪن ٽيون
اربيلي اظهر لئه

هن پيتارو ڪاليج جون
گهميل هوائون
هر هر سڏڪن ٽيون
اربيلي اظهر لئه

چار سٽا

اڪيون تڪ ڙيون اکين سان حادثو ٿيو
زمين دل تي ڄڻ ڪو زلزلو ٿيو
هئاسين سانت ۾ ويٺل ڀٽي سامهون
هو پنهنجو پيار ڪيڏو بيو سو ٿيو

هوءَ هوا ۾ لهرائيندي چنري وئي
ويڙهي ۾ وڏڻ جي خوشبو واري وئي
آس پريمي تنهنجي گهرجي تالهي تي
ڪويل وانگي ڪوڪي اڏري وئي

سهپ منهنجي ڪان ڏهوٺو درد آ ڳورو مليو
چو تہ ڏاڍو آ ڏکهو لبر جو ويڇوڙو مليو
اوچتو جو يار جو امر مليو ٿورو پتو
ٻار ڪي ڄڻ عيد تي ڪپڙن جو نئون جوڙو مليو

ڪيڊٽ ڪاشف علي سومرو
ڪٽ نمبر 9849
جناح ڊويزن

نظماڻو نثر

منهنجا پيارا ڪيڊٽ ڪاليج
آءُ توکان پلا
ڏور رهي سگهان ٿو؟
مون تہ توکان ڏور رهي
ائين محسوس ڪيو آهي
ڄڻ تون ۽ آءُ
محبت ۽ عقيدت جي ڄنڊڙن ۾
جڙجي ويا آهيون
جن جي هر پلاند ۾
اها عظمت رکيل آهي
جنهن کي فقط آءُ ڄاڻان ٿو
تنهنجي لائبريري
منهنجي محبوبہ آهي
جيڪا هر روز مون کي
دنيا جي ڏاهن انسانن سان
ملائيندي آهي
هتي شاه لطيف کان وٺي
ٽئگور جهڙا انسان رهن ٿا
جن سان مون
رات جو دير تائين
ڪچهريون ڪيون آهن
اسان گڏجي انهن مسئلن کي
سلجهايو آهي
جن ۾ دنيا الجهي ويل آهي
ڪاليج بلڊنگ سان تہ منهنجو
ازل کان ابد تائين جو
اڻ ميو پيار آهي
جتي ملائڪن جهڙا
معصوم ٻارڙا پڙهن ٿا
جڏهن بورڊ صاف ڪندو آهيان
تڏهن چاڪ جي مٽي
منهنجي هٿن ۽ ڪپڙن تي
پيار وچان چنبڙي پوندي آهي
ڪلاس کان ٻاهر نڪري
آءُ ائين محسوس ڪندو آهيان
ڄڻ دوستن سان ڳالهائيندي
سڄي دنيا جي ڏاهپ ڪٺي ڪئي نڪتو هجان
جنهن ۾ ذهني ٿڪ تہ هوندو آهي
پر ان ۾ جا خوشي لڪل هوندي آهي
اها فقط آءُ ئي ڄاڻان ٿو
اها فقط آءُ ئي ڄاڻان ٿو

ساه سيباڻو

ڪيڊٽ ڪاليج پيارو
آهہ اسان لئہ ساهہ سيباڻو

ڪرڻي آ سڀني کي محنت
محنت ۾ ئي آهي عظمت

هتي جا ڪيڊٽ سڀ هوشيار
ڇگن ڪمن لاءِ هردم تيار

ڪاليج جو معيار اتم آ
منهنجو هن سان پيار اتم آ

منهنجو هن سان دل جو ناتو
ذهن جو ناتو فڪر جو ناتو

ڪيڊٽ محمد سليم سومرو
ڪٽ نمبر 9864
لطيف ڊويزن

عالمي معلومات

★ روزا رمضان شريف ۾ (٢ هجريء) ۾ فرض ٿيا.
★ پاڪستان ۾ وڏي ۾ وڏي ريلوي اسٽيشن لاهور ۾ آهي.
★ پاڪستان ۾ پهرين آدم شماري 1951ع ۾ ڪئي وئي.
★ مارٽن ايچ ڪلوڪ يورنيم معلوم ڪيو.
★ آواز جي رفتار 1100 ميل في سيڪنڊ آهي.
★ مڪمل چنڊ گرهڻ ٿيڻ سان زمين جو پاڇو چنڊ تي پوي ٿو.
★ جيڪو شخص ڪنهن به مذهب جو پوئلڳ نه هجي ان کي (زنديق) چيو ويندو آهي.
★ ڊينمارڪ ملڪ جون سڀ عورتون ۽ سڀ مرد پڙهيل آهن.
★ چين جي ملڪ ۾ پوليس نه هوندي آهي.
★ ڪراچي شهر ۾ پهريون عجائب گهر 1950ع ۾ قائم ٿيو.
★ برصغير ۾ قرآن شريف جو فارسي ۾ ترجمو سڀ کان پهرين ١٧٠٣ع ۾ شاه ولي الله ڪيو.
★ اسان جي جسم تي (پنج) لک وار آهن.
★ ملڪ فلسطين پيغمبرن جي سرزمين آهي.
★ قاهره بازارين جو شهر ڪري سڏاتو ويندو آهي.
★ سيام (ٿائيلينڊ) اڇن هاٿين جو ملڪ آهي.
★ سڀني ملڪن کان وڌيڪ بيروت ۾ هوٽلون آهن.

❑ ❑ ❑ ❑

ڪيڊٽ سليم عباس لاشاري
ڪٽ نمبر 9810
لطيف ڊويزن

ماءُ جي عظمت

★ حضور نبي ڪريم صلي الله عليه وسلم جن فرمايو ماءُ جي پيرن هيٺان جنت آهي.
★ سمنڊ چيو: هيءَ اها سپي آهي جنهن ۾ بي بها دنيا سمايل آهي.
★ چنڊ چيو: هيءَ اها روشني آهي جنهن جي ڪري هي معاشرو وڻندڙ آهي.
★ وڻ چيو: هيءَ اها ڇانو آهي جنهن جي ڇانو ۾ ويهي سڪون ملندو آهي.
★ ماکيءَ جي مک چيو: هن ۾ اهو مٺاج آهي جو ڪائڻ بغير ئي محسوس ڪري سگهجي ٿو.
★ شاعر چيو: هي اهو لفظ آهي جيڪو بار بار لکندي سڪون ملندو آهي.
★ هيري چيو: هن جي قيمت بي انداز آهي جنهن کي دولت عيوض نٿو خريد ڪري سگهجي.
★ آسمان چيو: هن جي پيار جي بلنديءَ کي ڇهڻ ناممڪن آهي.
★ گل چيو: هن جي خوشبو ايتري ته وڻندڙ اهي جو پوپٽ به پريشان ٿي وڃي ٿو ۽ خوشبو جي تعريف ڪري ٿو.

کيڊٽ منير احمد
ڪٽ نمبر 98130
لطيف ڊويزن

اسلامي معلومات

★ جنت جي داروغي جو نالو رضوان آهي.
★ اسلام جو پراڻو نالو دين حنيف آهي.
★ اسلام جو سڀ کان ننڍو سپہ سالار حضرت اسامہ بہ زيد آهي.
★ دوزخ جي داروغي جو نالو مالڪ آهي.
★ زمين تي سڀ کان پهرين مسجد جو نالو مسجد الحرام آهي.
★ اسلام جو سڀ کان پهريون شهيد حضرت حارث بن ابن هالہ آهي.
★ قرآن پاڪ جو سڀ کان پهريون حافظ حضرت عثمان بن عفان رضہ آهي.
★ اسلام جي سڀ کان اول شهيد عورت حضرت ثمينہ رضہ هئي.
★ قرآن شريف ۾ ۱۴ دفعا سجدا لازمي آهن.
★ حضرت بيبي عائشہ صديقہ رضہ جي والد جو نالو حضرت ابوبڪر صديق رضہ هو.
★ دنيا جي سڀ کان وڏي مسجد ترڪيءَ ۾ آهي. جنهن جو نالو استنبول آهي.
★ حضرت نوح عليه السلام کي ۴۰ سالن جي عمر ۾ نبوت ملي.
★ حضور اکرم صلي الله عليه وسلم جن جا ڏند مبارڪ احد واري جنگ ۾ شهيد ٿيا هئا.
★ حضرت نوح عليه السلام کي بغي الله چيو ويندو آهي.
★ حضرت عثمان غني رضي الله تعاليٰ عنه ڪڏهن بہ بيت المال مان پنهنجي لاءِ هڪ رپيو بہ نہ ورتائين.
★ قرآن شريف کل ۲۳ سالن ۾ نازل ٿيو.
★ قرآن پاڪ ۾ ڪل ٦٦٦٦ آيتون آهن.

کيڊٽ نبي بخش بلوچ
ڪٽ نمبر 95144
محمد بن قاسم ڊويزن

مان سمجهان ٿو تہ

★ زندگي ۽ موت جي درميان ساهہ آهي.
★ خوشي ۽ غم جي درميان احساس آهي.
★ پڙهيل ۽ اڻ پڙهيل جي درميان تعليم آهي.
★ امير ۽ غريب جي درميان دولت آهي.
★ استاد ۽ شاگرد جي درميان احترام آهي.
★ پُڪ ۽ پيٽ جي درميان ڪاڌو آهي.
★ رات ۽ ڏينهن جي درميان شام آهي.
★ محبت ۽ نفرت جي درميان ڀروسو آهي.
★ زمين ۽ آسمان جي درميان دنيا آهي.
★ منزل ۽ مسافر جي درميان رستو آهي.

پڙهائڻ جو شوق هو ۽ اپلاءِ ڪرڻ تي چوندجي ويو. ان وقت ڪيڊٽ ڪاليج جي عمارت پيٽارو ۾ اڃا نـ ٺهي هئي ۽ عارضي طرح ميرپورخاص جي هڪ ڪاليج ۾ پڙهائي شروع ڪئي وئي جتي ڪرنل ڪومبس آيو. ان کان اڳ وزير شورو، بشير وسطڙو، نور احمد نظامائي، زين العابدين، عالم هاليپوٽو، نجم انصاري ۽ مون جهڙا ڪيترا ئي درويش ٻڍاپور، مچر، ٽنڊو قيصر، سيوهڻ، ٽنڊوالهيار ۽ هالا جا اسڪول ڇڏي اچي هتي نڪتا هئا. اسان به انٽر ڪري ڪيڊٽ ڪاليج ڇڏيو تـه ڪرنل ڪومبس به پيٽارو کي خداحافظ چئي پنهنجي وطن انگلينڊ روانو ٿيو. ويندي ويندي مون پڇي ورتو هئومانس تـه انگلينڊ وڃي ڇا ڪندائو؟ ڪلي وراڻيائين تـه ڏاڍو ٿڪل ٿڪل محسوس پيو ڪريان. اڳتي هلي ڇا ڪندس اها خبر نـه اٿم پر في الحال اهو پيو سوچيان ته سمنڊ جي ڪناري تي آرام ڪندس ۽ اتاهـ سمنڊ جي سونهن پسندس.

ڪرنل ڪومبس سان گڏ اسان جو تمام وڏو عرصو گذريو. شايد ان ڪري هن سان اسان جي گهڻي اٽئچمينٽ آهي ۽ اڄ بـه ياد ڪريونس ٿا. سندس شخصيت ۽ سندس ڳالهين ڪي. پاڻ هر هر اهو چوندو هو ته اسڪولي ڪتابن سان گڏ اخبارون، رسالا ۽ ٻيا ڪتاب بـه پڙهندا ڪيو. ماڻهن سان ملي انهن جا خيال به معلوم ڪريو. ان سان گڏ پنهنجو پاڻ کي جسماني طرح درست رکڻ لاءِ رانديون بـه ڪيڏو. ڪيس اڙدو يا سنڌي نـه ايندي هئي تـه بـه شاهـ لطيف ۽ ڊاڪٽر اقبال جا ترجمو ٿيل شعر پڙهندو رهندو هو. سندس بابت هي احوال ختم ڪرڻ کان اڳ تعليم بابت سندس لکيل مضمون مان ڪجهـ سٽون هتي پيش ڪجن ٿيون؛

To my mind a Mathematician who lives in a world of symbols and is unable to enjoy for instance Shah Abdul Latif's poetry or who can not discuss such things as a village-Aid Scheme or What Eisenhower said to Macmillian in the white house is a menace to his country and almost as illiterate as a peasant who has never been to school."

ڪرنل ڪومبس آخر ۾ سرسانگ مان ڪيترائي شعر سنڌيءَ ۾ بـه ياد ڪيا. هن مايوسي ۽ نااميديءَ کي حرام سمجهيو ٿي. مسلسل جدوجهد ۽ خاطرخواهـ نتيجن ۾ هن جو پڪو ۽ پختو يقين هو. هو پيٽارو جي مسئلن کي ملير جي مارونڙن جي مسئلن سان بيٽ ڏيندي پنهنجي تقرير جي شروعات اڪثر هن بيت سان ڪندو هو:

آڳميو آهي لڳهـ پس لطيف چئي،
وسي پيو وڏ ڦڙو، ڪيو ڏڻ ڪاهي،
ويهوم لاهي، آسرو الله مان.

مٿيون بيت ڪرنل ڪومبس کي سنڌي لهجي ۾ ادا ڪرڻ لاءِ ڪافي مشق ڪرڻي پوندي هئي پر آخرڪار تقرير ۾ هو چڱي نموني اهو بيت چئي ويندو هو.

اسان جو ڪرنل ڪومبس ٻاهتر ورهين جي ڄمار ۾ 1978ع ۾ انگلينڊ ۾ گذاري ويو.

پورا گرائي ڏيو."

ڪرنل ڪومبس 1918ع کان 1924ع تائين ڪاليج ۾ پڙهيو. ان بعد آڪفورڊ يونيورسٽيءَ جي پنجين سال (1928ع ۾) امتحانن کان ڪجهه ڏينهن اڳ ۾ ڪيس ڊبل نمونيا ٿي پئي. امتحان رهجي ويس. پئسي جي تنگي هيس. مجبور ٿي تعليم ڇڏي نوڪري اختيار ڪيائين. ڪيس سوڊان ۾ ڪپهه جي پوک جي انسپيڪٽري ملي وئي. سوڊان ۾ ڪرنل ڪومبس چار سال رهيو. هن اتي جي سول سروس ۾ نوڪري ڪرڻ چاهي ٿي. ان لاءِ هن اتي جي زبان عربي به چڱيءَ طرح سکي پر پوءِ چونڊ ۾ هو ڪري پيو. هن کي آڪسفورڊ يا ڪئمبرج يونيورسٽيءَ جا نوجوان ڪتا ٿي. ڪرنل ڪومبس ٻڌايو. ان بعد 1932ع ۾ هو واپس برطانيا آيو ۽ نوي پاؤنڊ ساليانو پگهار تي هڪ پرائمري اسڪول جو ماسٽر ٿي ڪم ڪرڻ بهتر سمجهيو. جيتوڻيڪ سوڊان ۾ منهنجو ساليانو پگهار هڪ هزار پاؤنڊ هو ان کان علاوه رهڻ لاءِ گهر ۽ سواريءَ لاءِ گهوڙو ۽ اٺ مليل هو. انهن ڏينهن ۾ ڪارون نه هيون. ڪرنل ڪومبس ٻڌايو.

1935ع ۾ ڪرنل ڪومبس آڪسفورڊ يونيورسٽيءَ مان بي اي ڪرڻ بعد شادي ڪئي. ان بعد هڪ پبلڪ اسڪول ۾ جاگرافي ۽ فرينچ جو ماسٽر ٿي رهيو. 1939ع ۾ ايم اي ڪيائين. ڪرنل ڪومبس آڪسفورڊ وارا ڏينهن ڏاڍا ياد ڪندو هو. "آڪسفورڊ ۾ مون کي دنيا جي ڪيترن ماڻهن سان ملڻ جو موقعو مليو. منهنجي خيال ۾ فقط اسڪول جا ڪتاب پڙهي نمبر کڻڻ ڪامياب زندگي لاءِ ڪافي ناهي. پنهنجي نوڪري جي پوئواريءَ سان گڏ ماڻهن سان ملڻ، انهن جا تجربا ۽ خيال ٻڌڻ جهڙيون شيون به ضروري آهن."

ايم اي ڪرڻ بعد ڪرنل ڪومبس آرمي (بري فوج) ۾ ڪئپٽن جي حيثيت سان ڀرتي ٿيو. بعد ۾ ڪيس رايل ايئرفورس ۾ ٽرانسفر ڪيو ويو. ٻي جنگ عظيم شروع ٿي چڪي هئي. فرانس رواني ٿيندڙ شروعاتي فوج جي جٿي ۾ پاڻ به هو. ڊنڪرڪ ۾ سندن ريجمينٽ شڪست کاڌي ۽ پاڻ قيد ٿي پيو پر اتان ڀڄي نڪرڻ ۾ ڪيس ڪاميابي ملي. موٽي انگلينڊ آيو. 1941ع جي آخري مهيني ۾ ڪيس فيلڊ ريجمينٽ جي 330 آرٽلري ريجمينٽ جو ڪمانڊر ٺاهي ملايا (هاڻوڪي ملائيشيا) موڪليو ويو. هن جپاني فوج جو ٿائي بارڊر جي شهر جٽرا وٽ مقابلو ڪيو. ان بعد ڪيس سينگاپور موڪليو ويو جيڪو 15 فيبروري 1942ع تي جپانين جي قبضي ۾ اچي ويو. اسان جو پرنسپال جپانين وٽ آگسٽ 1945ع تائين پي او ڊبليو (جنگي قيدي) ٿي رهيو.

جپانين جي جنگي قيد ۾ هن "Banpong Express" نالي ڪتاب لکيو جنهن ۾ جپانين جي ظلم هيٺ گذاريل زندگيءَ جو احوال آهي جنهن ۾ هن جو هڪ هڪ ڏينهن موت جي ڀاڇي ۾ گذريو ٿي. سون ۾ جيڪي ٿورڙا جيئرا سلامت بچي سگهيا انهن مان هڪ پاڻ به آهي. جپانين جي قيد مان آزاد ٿيڻ بعد پاڻ هڪ آزاد ماڻهوءَ جي حيثيت ۾ ٻه سال رهيو ۽ ڪيس ڪئپٽن مان ليفٽيننٽ ڪرنل بنايو ويو. 1947ع ۾ هو واپس انگلينڊ آيو ۽ 1951ع ۾ ڪرنل ٿيو ۽ آرمي جو اينٽي ايئرڪرافٽ ڪمانڊ اسڪول ۾ چيف ايڊوڪيشن آفيسر مقرر ٿيو. ان بعد 1954ع ۾ ڪيس ڏور اوڀر جو ايڊيوڪيشن آفيسر بڻائي سنگاپور موڪليو ويو. سندس ڪم جو علائقو ڪوريا، هانگ ڪانگ کان بورينيو، انڊيا ۽ نيپال تائين هوندو هو. هن ملايا مان انگريزي اخبار ڪڍي جيڪا ملئي، گورکالي ۽ ڪورين زبانن ۾ به ڪڍي وئي ٿي. پاڻ انگريز، گورکن ۽ ملئي ٻارن لاءِ اسڪول پڻ کوليائين ۽ تعليم تربيت ڀوليءَ ۽ براڊ ڪاسٽنگ جي دنيا ۾ تمام وڏي خدمت ڪيائين جنهن لاءِ ڪيس انگلينڊ ۾ سي.بي.اي ايوارڊ ڏنو ويو.

1957ع ۾ آرميءَ مان رٽائرڊ ٿيڻ تي ڪرنل ڪومبس انگلينڊ پهتو. هن ٽائيمس اخبار ۾ پاڪستان حڪومت طرفان ڪيڊٽ ڪاليج جي پرنسپال لاءِ ڏنل اشتهار پڙهيو. هن کي اهڙي ڪاليج ۾

ڪندو هو. هو صبح جو ستين بجي گهر ڇڏيندو هو ۽ سڄي ڏينهن جي پڙهائي، پريڊ، راندين بعد گهر موٽندو هو تہ رات جا اٺ ٿي ويندا هئا. هڪ اهو بہ سبب هو جو پيٽارو ۾ جڏهن اسان صبح جو پي ٽي ۽ ٽي؛ سيءَ جون دانهون ڪندا هئاسين تہ پاڻ پنهنجو مثال ڏيندو هو تہ انگلينڊ ۾ ڪيڏي سيءَ ۾ پاڻ اهي سڀ ڪم ڪندو هو. "توهان خوش نصيب آهيو." اسان جي هر وقت همت افزائي ڪندو هو تہ "توهان کي ڪاليج اچڻ لاءِ پنڌ نٿو ڪرڻو پوي. رات جو سمهڻ کان اڳ ۽ صبح جو اٿڻ سان پيٽ ڀري کائڻ لاءِ ملي ٿو. هي پي ٽي، پريڊ، رانديون، ڊسيپلين توهان کي سخت جان بنائيندا جنهن جو قدر توهان کي اڳتي هلي ٿيندو." ڪرنل ڪومبس کي اسان (خاص ڪري اسين شروع جي سالن وارا) اهو ٿي چوندا هئاسين تہ ڪاليج ۾ ايڏي ٿي ٿي پريڊ ڇو ٿي ڪرائي وڃي؟ 1963ع ۾ ڪاليج ڇڏي انگلينڊ وڃڻ بعد 1971ع ۾ جڏهن هو پاڪستان آيو هو تہ اسان (پيٽارو جي پراڻن شاگردن) طرفان ڏنل ڊنر ۾ تقرير ڪندي چيو هئائين:

"And some of you ask: 'What worth while about this kind of parade?' To this I reply. "The precision of preparation with its meticulous attention to the detail of turn out, dress and bearing inculcates the habit of mind and body which becomes automatic through out life, of paying attention to details. And the man who does this is more likely to achieve success than the man who doesn't."

That this is so, as illustrated by the kind of conversation one may over-hear in the streets of Karachi and Hyderabad. Who are those smart looking youngmen over there?

Oh! they are so and so's sons, Petaro boys you know?

May that sort of remark always apply to you and may you leave this college proud to have been here and carry the stamps of Petaro with you throughout life. If you do, you will háve done well."

ڪرنل ڪومبس پنهنجن ڏينهن ۾ راندين ۾ بہ هوشيار هو ۽ پنهنجي ايلزبيٿ ڪاليج ۾ هاڪي، فٽ بال ۽ ائٿليٽڪ ٽيم جو ڪئپٽن هو. اسان لاءِ بہ رانديون ڪڏهن معاف نہ ٿيون. رمضان ۾ بہ رانديون ڪيڏٿيون پونديون هيون. سندس هر وقت سرڪار سان جهيڙو راندين جي گراؤنڊن لاءِ هو. هڪ دفعي سيد غلام مصطفيٰ شاهہ (1961ع ڌاري) جڏهن شايد سنڌ حڪومت جو سيڪريٽري هو يا شايد ڊائريڪٽر ايڊيوڪيشن ڪرنل ڪومبس کان پڇيو: "ڪرنل صاحب! توهان وٽ پنج گراؤنڊ موجود آهن. آخر توهان ڪيترا ٿا چاهيو تہ هجڻ کپن؟"

"فقط ٻارهن" ڪرنل ڪومبس تحمل مان جواب ڏنو.

"ٻارنهن! ايترا ميدان." شاهہ صاحب تعجب مان پڇيو.

"ها بلڪل! مون وٽ ادائي سؤ کان وڌيڪ ڪيڊٽ آهن. هڪ هڪ گراؤنڊ ۾ ويهہ ڄڻا کيڏن تہ بہ سيني لاءِ گهٽ ۾ گهٽ ٻارنهن گراؤنڊ تہ هجن. آئون ڪڏهن بہ اهو نہ چاهيندس تہ ڪجهہ چونڊ شاگرد کيڏن ۽ ٻيا راندين کان محروم رهن. مون کي ڪلاس روم ڀلي گهٽ ڏيو پر ٻارن جي کيڏڻ لاءِ ميدان

۾ ڪرنل ڪومبس قاضي عابد صاحب جي ٻہ نہ ٻڌي، ان بعد ڪيترن ڇوڪرن جا مائٽ وري قاضي عابد صاحب وٽ پهتا تہ ڪجهہ ڪيو. قاضي صاحب فيلڊ مارشل محمد ايوب ڪي سفارش لاءِ چيو. ان بعد مس مس ڪرنل ڪومبس راضي ٿيو ۽ پوري هفتي بعد ڪاليج مان ڪڍيل ٻوڙهن ڪيڊٽن ڪي واپس گهرايو ويو.

تن ڏينهن ۾ ڪاپي ڪلچر نہ هو. پڙهائي سخت هئي. ڪلاس ۾ تقريباً سيني جو سٺو سيڪڙو ايندو هو تہ بہ ڪرنل ڪومبس چوندو هو تہ آئون رڳو توهان جي پڙهائيءَ ۾ دلچسپي نٿو رکان. آئون توهان کي هر ڳالهہ ۾ سٺو ۽ ڪامياب ڏسڻ چاهيان ٿو. رانديون، پي ٽي، پريڊ، ڳالهہ ٻولهہ عام معلومات، اخلاق هر ڳالهہ ۾ توهان سٺا ۽ محنتي ماڻهو ٿيو.

ڪرنل ڪومبس ڪاليج ڇڏڻ بعد انگلينڊ مان لکيل هڪ خط ۾ پڻ ان ڳالهہ ڪي ورجايو:

"I decided to produce a good cadet college and to produce yougmen who were more concerned with the "Code of Honour" and being sympathetic human beings than to obtain Ist Division. I was not academic results, simply about Real Men." concerned about

ڪرنل ڪومبس ڪي هر وقت اهو اونو هوندو هو تہ اسان ڪاليج ڇڏڻ بعد فوج ۾ وڃون. هڪ دفعي ميس ۾ ڳالهيون ڪندي مون چيو تہ سيني ڪاليجن ۾ بايولاجي بہ پڙهائي وڃي ٿي اسان جي ڪاليج ۾ فقط مئٿس." پاڻ وراڻيائين تہ "ڪيڊٽ ڪاليج جو مقصد ئي اهو آهي تہ هتي مئٽ ۽ ملٽري ٽريننگ (پي ٽي پريڊ، شوٽنگ وغيره وغيره) رکي وڃي جيئن هتان نڪرڻ بعد خاص ڪري سنڌي شاگرد فوج ۾ وڃن جو پاڪستان جي فوج ۾ سنڌي تمام گهٽ آهن."

افسوس جي ڳالهہ آهي تہ اڄ ڪاليج ۾ پري ميڊيڪل هجڻ ڪري اسان جا اڌ کان وڌيڪ ڪيڊٽ، خاص ڪري سنڌي فوج ۾ وڃڻ بدران ڊاڪٽر پيا ٿين جيڪو هو ٻين ڪاليجن مان بہ پڙهي سگهن ٿا ۽ نہ وري هينئر ڪيڊٽ ڪاليج ۾ فوج ۾ وڃڻ لاءِ ايڏي همت افزائي ڪئي وڃي ٿي جيتري ڪرنل ڪومبس يا ان جي ڏينهن جا ماڻهو. اسرارالله صاحب يا عالم جان محسود ڪندا هئا.

ڪرنل ڪومبس کي نہ فقط اسان شاگردن جو پر پيٽارو جي ڳوٺ ۽ پسگردائيءَ جو پڻ ڏاڍو خيال هوندو هو. هن ڳوٺاڻن لاءِ تعليم بالغان شروع ڪرائي هن جي ڀلائيءَ لاءِ ڪيترائي سماجي ڪم ڪيا. ڪاليج ۾ مالهي، چوڪيدار يا ڪنهن ڪم واري جي ضرورت پوندي هئي تہ هو پهرين ترجيح ڳوٺ جي ماڻهن کي ڏيندو هو. ڳوٺ جي وڏي توڙي غريب غربي کي گهرائي سنڌس مسئلن جو ويچار ۽ حل ڳولهيندو هو. اسان کي تعجب لڳندو هو تہ هي انگريز ماڻهو موڪل وارن ڏينهن تي ڳوٺ جي ماڻهن کي وٺيو وينو آهي ۽ هر وقت هن جو فڪر لڳو رهيس ٿو پر پاڻ چوندو هو تہ: "جتي رهو اتي جي مڪاني ماڻهن جي خوشحاليءَ جو بہ سوچيو. اسان هتي هيڏو ڪاليج هلايون ۽ ويندي ڇهہ کي بہ نل ذريعي پاڻي ڏيون ۽ هي سڄو پنڌ تي رهندڙ ڳوٺاڻا واٽر ڪورس جو مٽيءَ هاڻو پاڻي پيئن. روشنيءَ لاءِ چونجها ڏيا ٻارين، معمولي نوڪريءَ لاءِ حيدرآباد، ڪراچيءَ ۽ ڏورانهن شهرن ڏي وڃن."

ڪرنل ڪومبس ١٩٠٦ع ۾ انگلينڊ ۾ ڄائو. سندس زندگي بقول منهنجي روم ميٽ ڪمانڊٽ (هاڻ ڪموڊور) اشفاق بيگ جي "هڪ غريب جي مختصر ۽ ڏک جي تواريخ آهي." پاڻ اڃا پنجن سالن جو هو تہ سندس ماءُ گذاري ويئي. سندس پيءُ گرنسي ٻيٽ جيڪو انگلينڊ جي چئنل آئسلينڊ جو ٻيو نمبر وڏو ٻيٽ آهي، تي فشرمئن (مڇيون ڦاسائي وڪڻندو) هو. ڪرنل ڪومبس کي گرنسي جي ايلزبيٿ ڪاليج ۾ پڙهڻ لاءِ اسڪالر ملي جنهن لاءِ هو روزانو گهر کان چار ميل پنڌ ڪري ويندو هو ۽ اهڙا چار ميل واپس پنڌ جا

ڪريو ويٺا آهن پر نوڪري آهي ڪونہ. هوائي جهازن جا سوين پائلٽ ٿيو ويٺا آهن پر جهاز لين ٿي ڪونہ. نوڪري ڪونهي، روزگار ڪونهي. هاڻ ويٺا سوچين تہ هيڏا قرض کڻي ڊاڪٽري يا انجنيئري پڙهڻ بدران ويلڊنگ، واڍڪي يا ڪار مرمت جي مڪينيڪي ڪجي ها تہ اچ قرض بدران بچت هجي ها ۽ انڊو منڊو دڪان هجي ها جتي ڪنهن ٻئي مائٽ مٽ کي بہ روزگار ۾ لڳائي سگهجي ها.

ڪرنل ڪومبس پنج سال ڪن ڪيڊٽ ڪاليج ۾ رهيو يعني مون وارو سمورو وقت. اسان ڪڏهن بہ هن کي ڪنهن جي طرفداري ڪندي نہ ڏٺو چاهي ڪو وڏي آفيسر جو پٽ هجي، چاهي ڪنهن هاري، ڊرائيور جو. هن جي نظرت ۾ سڀ ڪيڊٽ (شاگرد) اهو هوندو هو جيڪو محنت ڪري. جيڪڏهن ڪو پڙهائي يا راندين روندين ۾ ڪمزور هوندو هو تہ ان کي ڏڪارڻ بدران ان جي ڪمزوريءَ جا سبب ڳولي ان کي بهتر بنائڻ جي ڪوشش ڪندو هو. پڙهائيءَ ۾ ڪمزور شاگردن لاءِ انهن جي ڪلاس ٽيچرن کي ڪين ٽيوشن پڙهائي پڙ ڪرڻ لاءِ چوندو هو. جسماني طرح ڪمزور کي ميس طرفان روزانو اڌ سير وڏيڪ ميوي يا ڪير لاءِ بہ چوندو هو. ميس يا مائٽن طرفان فنڊ نہ هوندا هئا تہ خبر ناهي ڪهڙن قومي ۽ بين الاقوامي ادارن کان اسڪالرون تائين وظيفا ڏيندو هو. هالينڊ جي هڪ ڪمپني کي ڪير لاءِ چيائين تہ شاگردن کي مهيا ڪري. انهن ڏينهن ۾ پائوڊر ملڪ پيئڻ جو نہ ڪلچر هو نہ عادت. يارهين ٻجي واري رسيس ۾ اسان کي اهو ڪير پيئڻ لاءِ ڏنو ويندو هو پر تمام ٿورا پيئندا هئا. ڪرنل ڪومبس اسان کي سمجهايو تہ اهو ڪير هالينڊ جي هڪ تمام مشهور ڊچ ڪمپنيءَ جو ٺهيل آهي ۽ پيئڻ ۾ اسان جو فائدو آهي. ان سان گڏ ميس وارن کي چيائين تہ ان ڪير ۾ روح افزا وجهي ملڪ روز ٺاهي ڏيو جيئن ڇوڪرا ضرور پيئن.

منهنجي لکڻ جو مطلب فقط اهو آهي تہ اڄڪلهہ مائٽ بہ اولاد جو ايڏو خيال نٿو رکي جيترو هي هڪ ڌاريو ٿي ڪري شاگردن لاءِ ڪندو هو. ساڳي وقت ڊسپلين رکڻ ۾ پڻ سخت هو. معمولي غلطي تي بہ يڪدم والدين کي گهرائي تنبيهہ ڪندو هو تہ پنهنجي ٻار کي سمجهايو نہ تہ آءٌ ڪاليج مان ڪڍي ڇڏيندو وسانس ۽ پوءِ هڪ دفعو ڪاليج مان ڪڍڻ بعد دنيا ڀلي اٿلي پوي پنهنجا آرڊر واپس نہ وٺندو هو. ها فقط هڪ دفعو واپس ورتائين سو بہ وڏي مشڪل سان. ڪاليج جي آخري سال ۾ هڪ ڏينهن راندين تان موٽندي ڳالهين ڪندي سيني کي اچي خيال ٿيو تہ ٽوڙهہ ڪرائجي. سيني هائوڪار ڪئي ۽ ٻنا ڪنهن پهرين جي رٿيل پروگرام يا شرارت جي ائين ئي اسان اهو ارادو ڪيو ۽ حجام کي ٽوڙهہ ڪرڻ لاءِ چيوسين. اسان ڪل ارڙهن ڄڻا هئاسين. حجام هڪ ٻئي پويان ٽوڙهہ ڪنديو ويو. بشير وسطڙو، تاج بگٽي، شوڪت جمالي، اظهر عباسي(قاضي عبدالمجيد عابد صاحب جو فرزند)، ميرپورخاص جو مرحوم عبدالرحمان ميمڻ، غلام حسين چانڊيو، خالد مخدوم، غلام محي الدين ۽ نياز وغيره يارنهن ڄڻن جي ٽوڙهہ ٿي بس ٿي تہ حجام وٽ پرنسپال طرفان هڪ ماڻهو آيو تہ ڪيڊٽن جي ٽوڙهہ نہ ڪر ۽ جن ٽوڙهہ ڪرائي آهي انهن کي پرنسپال ڏي موڪل. مون سميت باقي چار پنج ڄڻا ٽوڙهہ ڪرائڻ ۾ رهجي وياسين جنهن جو ان وقت اسان کي افسوس ٿيو پر پوءِ ٿوري دير بعد خبر پئي تہ جن يارهن ڄڻن ٽوڙهہ ڪرائي انهن کي پرنسپال ٽپڙ ٻڌڻ ۽ هڪدم ڪاليج ڇڏڻ لاءِ چيو آ ي. اسان سڀ وائڙا ٿي وياسين. دراصل اسان جي دل ۾ ڪجهہ بہ نہ هو پر اسان جو انگريز پرنسپال ان قسم جي ڳالهہ کي هڪ احتجاج يا داداگيري سمجهي ڪاوڙجي پيو. جن ٽوڙهہ ڪرائي انهن کي شام جو پنهنجن گهرن ڏي روانو ڪيو ويو. ٻئي ڏينهن صبح ساڻ ويجهن شهرن وارن ڪيڊٽن جا والدين پهچي ويا پر ڪرنل ڪومبس هڪ جي بہ ڳالهہ نہ ٻڌي. پاڻ قاضي عابد صاحب جو ڏاڍو خيال ڪندو هو جو قاضي عابد توڙي سندس ڀاءُ قاضي اڪبر صاحب (جنهن جو فرزند بشير پڻ اسان جو ڪلاس ميٽ هو) ڪاليج جي تمام گهڻي مدد ڪندا هئا پر ان معاملي

کي امتحان جي تياري ڪرڻ لاءِ ڪلاس روم ۾ اچي پڙهائڻ لاءِ گهرايو. اسان مان مانيٽر ٽائيپ ڪيڊٽن (جي يو اوز) مان جي آفيس ۾ وڃي ڪيس عرض ڪيو ته اهو ڏينهن موڪل ٿي رهي. بهرحال ڳالهه نه مڃيائين. موڪل نه ڪيائين. ڪيس مڃرائڻ لاءِ يا هڪ ٻئي کي قائل ڪرڻ واري بحث ۾ سندس هڪ جملو مون کي اڃا تائين ياد آهي. جڏهن اسان چيس ته سائين توهان ٿي ته ساليانو ٽائيم ٽيبل ناهيو آهي ۽ هاڻ توهان پروگرام ٿا بدلايو. ته ورائيائين "پروگرام بدلائڻ ۾ ڇا آهي؟ منهنجو پروگرام ڪو قرآني آيتون ته نه آهي جو ڦيرڦار نه اچي." ۽ پوءِ چانهه جو وڏو ڍڪ ڀري چيائين "جڏهن ملڪ جو آئين بدلجي سگهي ٿو ته منهنجو نهيل شيڊول ڇا ڳالهه آهي؟ هاڻ هلو." ۽ اسان وري چيڙي ڪري موٽي آياسين.

ڪرنل ڪومبس جي هتي هڪ ٻي دلچسپ ڳالهه لکڻ ضروري سمجهان ٿو جيڪا اڄ جي شاگرد ۽ والدين لاءِ وڏي سوچ رکي ٿي. اسان جڏهن مئٽرڪ ۾ پهتاسين ته اونهاري جي موڪلن ۾ اسان کي ٻئي هوم ورڪ سان گڏ ڪرنل ڪومبس هڪ مضمون لکي اچڻ لاءِ چيو جنهن جو عنوان ڪجهه من ريت هو ته اسان جو ڇا ايم آهي؟ يعني اسان مستقبل ۾ ڇا ٿيڻ چاهيون ٿا؟

ڇا ٿيڻ چاهيون ٿا؟ اڄ به اٺون ڳوٺ جي ڇوڪرن کان پڇندو آهيان ته اهو ئي جواب ڏيندا آهن جيڪو اسان اڄ کان چاليهه سال اڳ ڏنو ٿي ته جيڪي قسمت ۾ هوندو. سو اسان به مضمون ۾ ڇا لکون؟ هڪ هوئڻ هوم ورڪ ڪرڻ کان ٻرو چڙهيو ٿي ٻيو ڪجهه عنوان اهڙو جنهن لاءِ اسان وٽ ٻار کي تيار نه ڪيو ويندو آهي ۽ ويتر مائٽن کان به پڇيوسين ته انهن به چيو ته بابا اها به ڪا ڳالهه! جيڪي قسمت ۾ هوندو اهو ٿيو. اهي ايندڙ وقت جون ڳالهيون ڪي سوچبيون.

نتيجي ۾ مون جهڙن اڌ کان مٿي ڪلاس ميٽن ڪجهه نه لکيو ۽ پوءِ ڪاليج کلڻ تي ۽ ڪرنل ڪومبس تي به چار ڪلاس ميٽ اهو لکي آيا هئا ته اسين انجنيئر ٿينداسين، فوجي ٿينداسين، پائليٽ ٿينداسين باقي اسان ٻين نه لکڻ جو اهو ئي سبب ڏنو ته سائين اسان کي خبر ناهي جيڪي قسمت ۾ هوندو اهو ئي ٿيندو.

ڪرنل ڪومبس اهو جواب ٻڌي باهه ٿي ويو ۽ اسان ان ڏوهه ۾ ٿي ڏينهن ايڪسٽرا ڊرل جي سزا کائيندا رهياسين ته اسان ايڏا سست ۽ نڪما آهيون جو مستقبل قريب جي لاءِ پلاننگ نٿا ڪري سگهون. انتر ڪرڻ ۾ باقي وڃي به سال بچيا آهن ۽ نہ اسان جي مائٽن ۽ نه اسان پاڻ پنهنجي دماغ ۾ اهو وڌو آهي ته اسان کي اڳتي ڇا ڪرڻو آهي؟ ڇا ٿيڻو آهي؟ جيڪي ڇوڪرا ان عنوان تي مضمون لکي آيا هئا ڪرنل ڪومبس انهن مان به فقط انهن کي معاف ڪيو جن تفصيلي مضمون لکيو. باقي جن مثال طور ائين لکيو اسان کي ننڍي هوندي کان هوائي جهاز هلائڻ جو شوق آهي. اسان وٽ پائليٽ جو پگهار گهڻو آهي يا پائليٽ دنيا گهمي ٿو وغيره وغيره ته انهن تي به ڪرنل ڪومبس سخت ڪاوڙيو ته رڳو توهان جي شوق ۽ لکڻ سان پائليٽ نه ٿيندائو. پهرين ته اهو لکو ته جيڪي توهان ٿيڻ چاهيو ٿا ان جي ضرورت آهي. ملڪ جون اهڙيون حالتون آهن جو ايترا هوائي جهاز هوندا جن لاءِ توهان پائلٽ ٿيڻ چاهيو ٿا يا ايترا انجنيئرنگ جاب هوندا جو توهان سڀ سول انجنيئر ٿيڻ چاهيو ٿا ۽ ٻي ڳالهه ته توهان پائليٽ، انجنيئر، فوجي يا جيڪي ڪجهه ٿيڻ چاهيو ٿا ان لاءِ توهان کي ڇا ڇا محنت ڪرڻي پوندي؟ پنهنجي صحت برقرار رکڻ ۽ مضبوط جسم بنائڻ لاءِ توهان ڇا ڇا ڪندائو؟ اهو ته لکيو نه اٿانو.

سچي ڳالهه اها آهي ته اسان وٽ اڄ به اها جاهليت هلندي اچي ته سڪيلڏي پٽ لاءِ مائٽ چوندا وتندا آهن ته هي پائليٽ ٿيندو يا فلاڻي شيءِ ٿيندو پر ان لاءِ ڪين ۽ سندن ٻار کي ننڍي هوندي کان ڇا محنت ڪرڻ کپي يا ان جي ملڪ کي ضرورت به آهي يا نه ان جو نه سوچيندا آهن. نتيجي ۾ اڄ هزارين نوجوان انجنيئرنگ اهڙين برانچن ۾ ڪريو ويٺا آهن جن جي ضرورت ناهي. هزارين ڊاڪٽري، ايم بي اي

"Dont ask me about cups, ask me about Kettles."

پاڻ خوشمزاج طبيعت جو هو. هر وقت چرچا ڀوڳ ٻڌائيندو رهيو ٿي. جيتوڻيڪ سندس زندگي نندڍپڻ کان وٺي ڏکن جو داستان هئي. هوندڻ آفيس ۾ سنجيدو هوندو هو پر ميس ۾ ۽ راندين جي گراؤنڊ تي هميشه سندس منهن تي مرڪ هوندي هئي. ڪاليج جي ليڪچرارن کان وٺي ڪيڊٽن ۽ اسٽاف ميمبرن سان چرچا ڪندي نه گسائيندو هو ۽ اسان جي ايجيوٽنٽ ڪيپٽن عالم جان مسعود ۽ ڪمانڊر اسرارالله جن کي اين او (يعني نيول آفيسر) سڏيندا هئاسين. اهي ته ورنديءَ ۾ ساڻس به چرچا ڪندا هئا جن مان هو لطف اندوز ٿيندو هو.

هڪ دفعي نيويءَ جو سي اين سي ائڊمرل اي آر خان پيٽارو آيو ۽ منجهند جي ماني اسان سان کاڌائين. اسان انهن ڏينهن ۾ انٽر (ٻارهين ڪلاس) ۾ هئاسين. مين ٽيبل تي پرنسپال، ائڊمرل اي آر خان ۽ جي يو او (هڪ ڪلاس جا مانيٽر) ويٺا. آئون لياقت هائوس جو، جي يو او هوس ۽ مون کي چيف گيسٽ جي ڀر واري سيٽ ملي. مانيءَ دوران ائڊمرل صاحب انگريزيءَ ۾ مون کي چيو ته هر ڪاليج ۾ چرچائي مڙس يا مسخرو هوندو آهي توهان جي ڪاليج ۾ ڪو آهي؟ مون جواب ۾ نه (يعني نو) چيو.

تنهن تي ائڊمرل صاحب تعجب مان ڪرنل ڪومبس کي چيو ڇا واقعي ڪير به نه آهي؟ ڪرنل ڪومبس کلندي وراڻيو ته ڪيڊٽ الطاف توهان کي هڪ همراهه لاءِ ٻڌائي ته رهيو آهي.

نه هي ته جواب ۾ نو پيو چوي. ائڊمرل صاحب چيو.

اهو ٿي ته ان همراهه جو نالو نو آهي. ڪرنل ڪومبس کلندي چيو. الطاف هن جو سچو نالو ٻڌائيندي ڊڄي ٿو. اهو ٻڌي آئون به گهبرائجي ويس ته ڪرنل ڪومبس الائي ڪنهن لاءِ پيو سمجهي؟ ائڊمرل چيو ڪرنل صاحب مون نه سمجهيو.

الطاف نو پيو چوي يعني نيول آفيسر يعني ڪمانڊر اسرارالله. هاڻ اهو توهان جي ڪميونٽيءَ (نيويءَ) جو ماڻهو آهي ان ڪري ان جو سچو نالو وٺندي ڊڄي ٿو. ائڊمرل سان گڏ سڀني ٽهڪ ڏنا. واقعي ڪاليج ۾ سڀ کان گهڻو چرچائي مڙس اسان جو اين او نيول آفيسر اسرارالله هو. ائڊمرل صاحب کي به اهو معلوم ڪري خوشي ٿي ته سندسن اداري جي موڪليل نمائندي کي سڀ ڪو پسند ڪري ٿو ۽ ان ئي وقت ڪرنل ڪومبس ائڊمرل صاحب کي اسرارالله صاحب جي ٻه سال وڌيڪ ڪاليج ۾ رهڻ لاءِ عرض ڪيو.

ڪرنل ڪومبس جون ٻيون سڀ ڳالهيون سٺيون پر اسان کي نه موڪل ڪرڻ ڏيندو هو ۽ نه پيريڊ گسائڻ ڏيندو هو. هڪ ڏينهن اسان کي خبر پئي ته ٻين اسڪولن ۽ ڪاليجن ۾ قائداعظم جي وفات جي ڏينهن تي موڪل ٿئي ٿي پر اسان کي پيٽارو ۾ موڪل نٿي ڏني وڃي. انهن ڏينهن ۾ اسان فرسٽ ايئر ۾ هئاسين ۽ ڪرنل ڪومبس سان مڙيئي هائي بحث ڪرڻ جي همت پيدا ٿي چڪي هئي. ڊيليگيشن جي صورت ۾ هن وٽ موڪل جو اعلان ڪرڻ لاءِ پهتاسين ته سائين هي ڇا آهي؟ اسان ههڙي ڀلاري ڏينهن تي به ڪم ڪريون ٿا. پاڻ سڄي ڳالهه غور سان ٻڌي سوال ڪيائين ته جي توهان ان ڏينهن تي به ڪلاس اٽينڊ ڪريو ٿا، پي ٽي پريڊ ڪريو ٿا ته ڪهڙو نقصان آهي؟ اسان ان سوال جو جواب ته ڀرين سوچي نه ويا هئاسين بهرحال اسان مان هڪ ڪيڊٽ شفيق الرحمان ڇنا پنهنجي سمجهه آهر جواب ڏنو ته سائين ان ڏينهن تي ڪم ڪنداسين ته اسان جي قوم جي باني جناب قائد اعظم جي روح کي تڪليف پهچندي. نه هرگز نه ڪرنل ڪومبس وراڻيو. هن جي روح کي يقين ڪريو ". راحت رهندي ته هن جي قوم جا نوجوان موڪلون ڪري وقت وڃائڻ بدران محنت ڪري رهيا آهن. ڇا توهان جناح صاحب جي بايوگرافي نه پڙهي آهي ته هن هر وقت اها ئي تلقين ڪئي ته ڪم، ڪم ۽ ڪم ڪريو؟ اسان چڙي ڪري ٻاهر هليا آياسين.

هڪ دفعي ته ساليانو پروگرام موجب موڪل واري ڏينهن تي ڪرنل ڪومبس متين ڪلاس وارن

منهنجي ڀيڻ جي شادي ٿي رهي هئي. ڪرنل ڪومبس مون کي هڪ ڏينهن جي به موڪل نه ڏني. منهنجو پيءُ تن ڏينهن ۾ وليج ايڊ ڪاليج ٽنڊوڄام جو پرنسپال هو. منهنجي موڪل لاءِ پاڻ پرنسپال وٽ هلي آيو پر ڪرنل ڪومبس صاف صاف بابا کي چيو ته ان ۾ ڇوڪري جي پڙهائيءَ ۾ رخنو ايندو ۽ توهان پاڻ پرنسپال ٿي ڪري اهڙي ڳالهه جي همت افزائي نه ڪريو.

ڪرنل ڪومبس جتي سختي ڪندو هو (اڳتي هلي جڏهن مٿين ڪلاسن ۾ پهتاسين ته ڪاليج مان ڀڄڻ يا سگريٽ پيئڻ جهڙن ڏوهن لاءِ ڪيننگ به شروع ڪئي هئائين) اتي ڀائيندو پڻ هو. ماني ٽڪي يا رهائش جو مسئلو هجي يا اگهائي سگهائيءَ جو سڀ ڪان وڌو مائٽ ڪرنل ڪومبس هوندو هئو. ڪيترا ڳوٺن کان آيل شاگرد ڪاليج جي ڪموڊ سسٽم ڪاڪوس کان اڻ واقف هجڻ ڪري ڪموڊن جون مٿيون پلاسٽڪ جون سيٽون پيچي رکندا هئا. نيٺ هڪ ڏينهن اسيمبليءَ ۾ ڪرنل ڪومبس اسان کي سمجهايو ته ڪموڊ تي ڪرسيءَ وانگر ٿي ويهو پر ته به نتيجو ڪو خاطر خواهه نه نڪتو. هڪ ڏينهن اسيمبليءَ لاءِ جڏهن قطارن ۾ بيهڻ لڳاسين ته ڏسون ته پرنسپال جي بيهڻ واري هنڌ تي هڪ ڪموڊ رکيل آهي. اسان سمجهيو ته ڪنهن پرنسپال کي چيڙائڻ خاطر ڪاڪوس مان ڪموڊ ڪڍي اچي هتي رکيو آهي ۽ ڪرنل ڪومبس جيڪو هاڻ چاڻ پهتو اهو ڏسي پڪ ڪاوڙ ڪندو. ساڳي سوچ جو اظهار آيل ڪلاس ٽيچر به ڪري رهيا هئا ته مٿان ڪرنل ڪومبس به اچي ڪڙڪيو پر هن جي منهن تي ڪنهن به قسم جا جذبا نه هئا. نه ڪاوڙ جا نه تعجب جا. ڪيڊٽ خالد درانيءَ قرآن جي تلاوت اچي ڪئي جنهن جو انگريزيءَ ۾ ترجمو هميشه وانگر ڪرنل ڪومبس ڪيو. (باءِ دي وي ڪرنل ڪومبس کي عربي لکڻ پڙهڻ پڻ آئي ٿي جيڪا هن چار سال ڪن سوڊان ۾ رهڻ دوران سکي هئي) ترجمي بعد ڪاليج جا ڊيلي آرڊر ٻڌائي پوءِ ڪموڊ وٽ آيو ۽ ان تي ڪرسيءَ وانگر ويهي چيو ته هن تي هيئن ويهندا ڪريو. پوءِ وري ان مٿان چڙهي ويٺو جيئن پير زمين تي رهڻ بدران ڪموڊ جي پلاسٽڪ واري سيٽ تي رهن ۽ چوڻ لڳو ته مهرباني ڪري هن تي ائين نه ويهو. ائين ويهڻ سان ڪموڊ جي هيءَ سيٽ ڀڄي پوندو.

ڪرنل ڪومبس لاءِ آفيس ٽائيم مقرر نه هوندا هئا. اسان ڪاليج ۾ گهڙندا هئاسين ته اسان کان اڳ هو آفيس ۾ هوندو هو ۽ موڪل مهل هن کي آفيس ۾ ئي ڇڏي ايندا هئاسين. آچر (موڪل) تي به هو آفيس ۾ رڌل هوندو هئو. هڪ دفعي اهڙي موڪل واري ڏينهن تي اسان ڪجهه ڪيڊٽ سندس آفيس جي پويان چانو ۾ (هيءَ ميرپور خاص واري ڪاليج جي ڳالهه آهي ۽ اسين ائين ڪلاس ۾ هئاسين) ڪرڪيٽ کيڏي رهيا هئاسين ۽ رکي رکي بال سندس آفيس جي پٽ کي لڳي رهيو هو. هي ڪو آفيس ۾ ويٺو هو پر اسان کي خبر ئي نه. ڪلاڪ کن رکي هي آفيس کي لاڪ ڪري اسان ڏي پنيان آيو. اسان جيئن ئي ڪيس ڏٺو بٽ بال ڇڏي وٺي ڀڳاسين. پٺيان بشير ميمڻ (مکي احمد علي ميمڻ وڪيل جو فرزند هاڻي بي ڊبليو ڊي ۾ ايس اي آهي) تنهن کي سڏ ڪيائين. اسان چيو شريف ماٺهو ڦاسي پيو. ٿوري دير کان پوءِ بشير ميمڻ ڪڪندو آيو ته ڪرنل ڪومبس سيني کي سڏي پيو ۽ چوي ٿو ته ڊڄو نه. ڀلي کيڏو ۽ جيڪو وڏو شاٽ هڻندو (جنهن سان بال منهنجي آفيس جي دريءَ جو شيشو ڀڃي رکي) ان کي انعام ڏيندس. اسان سڀ موٽي آياسين. سڀ خوش هئاسين. شيشو ڀڄي يا نه پر اسان کي راند جي موڪل ملي وئي ۽ تعجب جي ڳالهه ته هڪ شاٽ بشير بلوچ (يا شايد سندس وڏي ڀاءُ شمس بلوچ) اهڙي هنئي جو شيشو واقعي ڀڄي پيو. ٻئي ڏينهن ڪرنل ڪومبس کيس ڪئڊبري چاڪليٽن جو وڏو دٻو ڏنو جيڪو انگلينڊ مان ڪيس ڪنهن موڪليو هو.

ڪرنل ڪومبس ڏسڻ ۾ ڳاڙهو بلڪ گلابي منهن ڀريل، امريڪن فلمن جي شئرف وانگر وڏين مڇن وارو هو. چانهه تمام گهڻي پيئندو هو. ڪنهن ڀڇيس روز ڪيترا ڪوپ چانهن پين ٿو. وراڻيائين؛

اچار سڌارڻ لاءِ هن ٽي اهڙا انگريز انگلينڊ مان گهرايا جن بنا پگهار جي اچي پڙهايو. انهن ۾ هڪ برٽش آرمي جو رٽائرڊ ڪئپٽن هارلي هوندو هو جيڪو لياقت جتوئي، محسن پنهور، رشيد ابڙي ۽ نصير قاضي جن جي ڪلاس جو ٽيچر هو ۽ سڄو ڏينهن انگريزي سيکارڻ پويان هو ۽ ٻه نوجوان ٽيچر ڪنهن اداري طرفان انگلينڊ کان آيا هئا جن جو پڻ ساڳيو ڪم هو. ان بعد ڪرنل ڪومبس کي ٻه پاڪستاني همراهه به دل وٽان ملي ويا جن اهو ئي ڪيو ٽي جيڪو ڪرنل ڪومبس چاهيو ٿي يعني اسڪول جي سبجيڪٽن سان گڏ اسان کي انگريزي ۽ عام معلومات ۾ پڙ ڪرڻ، پي ٽي پريڊ ۽ ڊسيپلن ۾ چٽيوان ڪرڻ، فوج ۾ وڃڻ لاءِ ان طرف لاڙو پيدا ڪرڻ وغيره. اهي هئا هڪ نيول آفيسر ليفٽيننٽ اسرارالله جيڪو پوءِ پرنسپال به ٿيو هو ۽ ڪمانڊر ٿي رٽائرڊ ٿيو ۽ ٻيو آرمي جو نوجوان آفيسر ڪپٽن عالم جان محسود جيڪو هينئر ٻه ٽي سال کن اڳ ليفٽيننٽ جنرل ٿي رٽائرڊ ٿيو آهي. مون کي ياد آهي ته وئڪيشن جي ڏينهن ۾ گوٺ وڃڻ بدران ڪرنل ڪومبس جي چوڻ تي اسرارالله صاحب اسان شاگردن کي گهٽ ۾ گهٽ ١٥ ڏينهن منوڙي جي نيول اڪيڊمي ۾ اچي رهائيندو هو ۽ نيوي جا ادارا ۽ جهاز گهمائيندو هو. جيئن نيويءَ ۾ اچڻ جو شوق ٿئي. هڪ دفعو ته "سي اسڪائوٽن" جي جمهوري ڏيکارڻ لاءِ سڄو انڊيا ۽ ايسٽ پاڪستان ريل رستي گهمايائين. ساڳيو حال عالم مان محسود صاحب جو هو. هڪ دفعي جڏهن اسان مئٽرڪ ۾ هئاسين ته عالم جان صاحب سڄو سال اسان کي پنهنجو پاڻ ۾ به انگريزي ڳالهائڻ جو پابند ڪري ڇڏيو. هاسٽل ۾ ڪمرن تي لکي لکي سنڌي يا اڙدو ڳالهائيندا هئاسين پر پريڊ گرائونڊ يا ڪلاس روم ۾ ان قانون جي ڀڃڪڙي ڪرڻ تي اٺ آنا ڏنڊ هوندو هو.

ڪرنل ڪومبس جڏهن ڪيڊٽ ڪاليج ۾ آيو تڏهن فقط ٻه ڪلاس هئا ۽ ٻنهي ڪلاسن جا جملي ڪيڊٽ سٺ کن مس هئاسين. ڪيس اسا سيني جا نالا آيا ٿي. اها اسان لاءِ وڏي مصيبت هوندي هئي. هڪ دفعي جمعي نماز بعد مسجد جي ٻاهران رضا شيخ (ڊينٽل سرجن)، شبير لغاري (ٽيليفون کاتي واري) ۽ مون ڏينهن جي ککر کي پٿر پئي هنيا. ڪرنل ڪومبس خبر ناهي ڪٿان اسان کي ڏسي ورتو ۽ اسان جي هائوس ماسٽر کي فون ڪري اسان کي تنبيهه ڪرڻ لاءِ چيو. هائوس ماسٽر اسان کي گهرائي دڙڪا ڏنا. اسان گهڻو ئي ڪوڙ ڳالهايو ته ڪرنل ڪومبس ڪنهن ٻئي کي ڏٺو هوندو پر هائوس ماسٽر عبدالله خادم حسين صاحب (هاڻي ايڊيوڪيشن ڊپاٽمنٽ ۾ جوائنٽ سيڪريٽري) چيو ته نه سوال ئي نٿو پيدا ٿئي. ٻئي ڪنهن کان غلطي ٿي سگهي ٿي پر ڪرنل ڪومبس کان هرگز نه. اڳتي هلي هر سال ڪلاس وڌندا ويا ۽ هڪ وقت اهڙو اچي ويو جڏهن اٺين کان ٻارهين تائين ڪلاس ٿي ويا ۽ شاگردن جو هڪ ئي وقت تعداد ٻه سؤ کان به مٿي ٿي ويو ته به ڪرنل ڪومبس کي سيني جا نالا آيا ٿي. اها ٻي ڳالهه آهي ته ڪن ڪن نالن جا اچار غلط وٺندو هو. جيئن الطاف بدران مون کي الثاف چوندو هو پر واقف سيني کان رهيو ٿي.

ڪرنل ڪومبس کي هر وقت اسان شاگردن جو فڪر هوندو هو. بقول مرزا بشير چاند (هينئر واپڊا ۾ ايس اي) جي ڪرنل ڪومبس کي نه آهن ٻار ۽ نه گهمڻ جو شوق. سڄو ڏينهن اسان جي پٺيان آهي. پڙهو پڙهو. وري پڙهو ٿا ته رانديون به کيڏو. پي ٽي پريڊ به ڪريو. لئبريري ۾ به وڃو. اخبارون به پڙهو. ڪئيز ۽ جنرل نالج جي مقابلن ۾ به حصو وٺو. تقريرون ۽ بحث مباحثا به سڀ ڪريو. موڪلن ۾ مرضي موجب گهمڻ وڃون ٿا باقي اڌ موڪل لاءِ ايڏو هوم ورڪ ۽ ڪاليج مئگزين لاءِ مضمون لکڻ لاءِ ڏئي ٿو جو پنهنجي مرضيءَ مطابق ته ڪجهه به نٿا ڪريون.

هونئن اڪثر شاگرد پنهنجن ماسترن جون ڪوڙيون سچيون شڪايتون مائٽن سان ڪري رليف حاصل ڪندا آهن پر اسان جي پرنسپال ڪرنل ڪومبس کان اسان جا مائٽ به ڊڄندا هئا جو هو انهن کي به دڙڪا ۽ سمجهاڻيون اهڙيءَ طرح ڏيندو هو جو هو مطمئن ٿي ويندا هئا. آئون مئٽرڪ ۾ هوس ته

اڳوڻو ڪيڊٽ الطاف شيخ
ڪٽ نمبر 47
لياقت ڊويزن

ڪرنل ڪومبس
هڪ يادگار شخصيت

ڪرنل ڪومبس عجيب مرد مجاهد هو. مون جيترا ڪيترائي ٿي هن مان بيحد متاثر آهن ان ڪري نہ تہ هو ڪو اڇو پورو انگريز هو. انگريز تہ ڪرنل ڪومبس جي ڏينهن ۾ ٻا ٻہ هٿا پيا ٻين تعليمي ادارن ۾ آفيسن ۾ ڪيترن ئي انگريزن ۽ يورپين سان گڏ ڪم ڪرڻو پيو پر ڪرنل ڪومبس جي ڳالهہ ئي ٻي هئي.
هن وقت آئون ڪرنل ڪومبس ڪي پسند ڪرڻ جا سبب معلوم ڪرڻ لاءِ هن جي سڄي ڳالهين جو سوچي رهيو آهيان تہ آخر هو اسان ڪي ڇو ٿو وڻي تہ ڪيترين ئي ڳالهيون ڌيان ۾ اچن ٿيون.
ڪيڊٽ ڪاليج ۾ اسين ڳوٺن کان آيا هئاسين ۽ اڃا اڙدو ئي جهڙي تهڙي سمجهہ ۾ آئي ٿي تہ مهيني کن بعد ڪومبس آيو. گهڻو ڪري پرنسپال صاحبان پنهنجو پاڻ ڪي رڳو پنهنجين آفيسن تائين محدود رکندا آهن يا نيم سرڪاري دورن ۾ مشغول هوندا آهن پر ڪرنل ڪومبس ڪلاسن ۾ گهڙي ڪڏهن انگريزي تہ ڪڏهن جاگرافي يا مئٿس پڙهائڻ شروع ڪري ڏيندو هو. سبجيڪٽ ٽيچر ڪي بہ اسان سان گڏ ويهاري ڇڏيندو هو. گهڻو پوءِ جڏهن آئون هن وٽ پنج سال ۽ جهازران اداري مان بہ پنج سال تعليم حاصل ڪري جهاز ذريعي انگلينڊ پهتس ۽ سندس لنڊن واري گهر پيٽارو هائوس (جنهن کان متاثر ٿي مون بہ ڪراچي واري گهر جو نالو پيٽارو هائوس رکيو) پهتس تہ هن ڳالهين ڪندي ٻڌايو تہ هن جو مطلب ڪو ڪلاس روم ۾ دخل اندازي ڪرڻ نہ هو پر اسان مان ڊاروپڻ ۽ گهبراهٽ ڪڍڻ هو جيئن اسان ۾ اعتماد پيدا ٿئي ۽ بردبار ٿيون ۽ ساڳئي وقت ٽيچر (جنهن ڪي پڻ هن پنهنجي ٻارن وانگر ٿي سمجهيو) ڪي پڻ احساس ٿئي تہ هن جو ڪنهن بہ وقت احتساب ٿي سگهي ٿو ۽ دل لڳائي پڙهائڻ سان سندس تعريف ۾ واهہ ٿيندي ٻي صورت ۾ هو پنهنجي گلا ڪرائيندو. (متي لکيو اٿر تہ ڪرنل ڪومبس اسان سڀني ڪي ٻارن وانگر سمجهندو هو پر اها ٻي ڳالهہ آهي تہ هن ڪي آخر تائين ڪوبہ اولاد نہ ٿيو. پيٽارو ڇڏڻ بعد هن جي پهرين زال گذاري وئي. ان بعد انگلينڊ مان هڪ ٻي پوڙهيءَ سان شادي ڪيائين. ان مان بہ اولاد نہ هوس. پاڻ ان سان گڏ بہ ڪيترا دفعا مرڻ گهڙيءَ تائين پاڪستان گهمڻ ايندو رهيو جتي سندس اچڻ جو وڏو مقصد پنهنجن شاگردن ڪي ڏسڻ هو تہ هو هن جي چوڻ مطابق نہ فقط فوج ۾ ويا آهن پر اتي سٺا آفيسر ٿي ڪم ڪري رهيا آهن يا نہ؟)
بهرحال سچي ڳالهہ آهي تہ سواءِ شوڪت جمالي، رفيع ڪاڇيلي ۽ ڪي جي اين انصاريءَ جي اسان شاگرد ڪرنل ڪومبس کان ڇهندا پيا هئاسين تہ متان سامهون نہ ملي وڃي ۽ انگريزي نہ ڳالهائڻي پوي پر ڪرنل ڪومبس بہ اسان ڪي ڇڏڻ وارو نہ هو. جيڪو گهڻو شرمائيندو ۽ لهرائيندو هو ان سان ئي گهڻو ڳالهائيندو هو. نہ فقط ڪلاس روم ۾ اچي پر شام جو راندين جي ميدان تي، مانيءَ جي ٽائيم تي ميس ۾، پڪنڪ تي وٺي هلڻ مهل ۽ نہ فقط پاڻ پر پوءِ ٻين ٽيچرن تي بہ زور پريائين تہ اهي بہ اسان سان گهڻي کان گهڻي انگريزي ڳالهائين ۽ تعليم ڪي رڳو ڪلاس روم تائين محدود نہ رکن پر ڪلاس روم کان ٻاهر اسان ڪي اخبارون ۽ رسالا پڙهڻ لاءِ چون ۽ عام معلومات جا مقابلا رکي اسان ڪي مشغول رکن. انگريزيءَ جي

ڪيڊٽ واصف حسين عباسي

ڪٽ نمبر 9512

محمد بن قاسم ڊويزن

محبت جا مختلف روپ

★ محبت خدا سان ڪيو تہ بندگي بڻجي ويندي آهي. ★ محبت دولت سان ڪيو تہ مرض بڻجي ويندي آهي. ★ محبت وقت سان ڪيو تہ پابندي بڻجي ويندي آهي. ★ محبت خود سان ڪيو تہ خود غرضي بڻجي ويندي آهي. ★ محبت وطن سان ڪيو تہ ايمان جو حصو بڻجي ويندي آهي. ★ محبت والدين سان ڪيو تہ فرض بڻجي ويندي آهي. ★ محبت عبادت سان ڪيو تہ جنت جي ڪنجي بڻجي ويندي آهي. ★ محبت محنت سان ڪيو تہ ڪاميابي بڻجي ويندي آهي.

ڪيڊٽ روشن لال

ڪٽ نمبر 9889

ايوب ڊويزن

قدر ڄاڻڻ چاهيو ٿا تہ

★ اکين جو قدر نابين کان پڇو. ★ پاڻيءَ جو قدر اڃايل کان پڇو. ★ دولت جو قدر غريب کان پڇو. ★ صحت جو قدر بيمار کان پڇو. ★ والدين جو قدريتيمن کان پڇو. ★ مانيءَ جو قدر بکايل کان پڇو. ★ محبت جو قدر ديوانن کان پڇو. ★ علم جو قدر اڻ پڙهيل کان پڇو. ★ منزل جو قدر مسافرن کان پڇو.

ڪيڊٽ زبير احمد پلھ

ڪٽ نمبر 9518

محمد بن قاسم ڊويزن

محبت

محبت هڪ بي لوث جذبو آهي ان جي ڪا قيمت ڪانهي
هي پاڪيزگي يا خلوص جو نالو ناهي
محبت انسان جي ساهہ سان گڏ گڏ هلندي آهي
محبت انسان لاءِ ائين آهي جيئن دل هوندي آهي
هر انسان محبت کان واقف هوندو آهي
مگر ڏاڍا ٿورا ماڻهو هوندا آهن جيڪي ان جي گهرائي کي سمجهندا آهن
محبت هونءَ تہ ننڍيءَ ڪجهہ لفظن جو ميلاپ آهي
پر پنهنجي اندر وڏي ڪشش ۽ گهرائي رکندي آهي
محبت تمام ٿورا ماڻهو ڪندا آهن، محبت هر هڪ جي وس جي ڳالهہ ناهي
حقيقي محبت اها آهي جيڪا خلوص دل سان ڪئي وڃي
ڪجهہ ماڻهو محبت کي حاصل ڪندا آهن
مگر
ڪجهہ ماڻهو محبت کي حاصل نہ ڪرڻ جي ڪري سِرَ دل تي رکي ڇڏيندا آهن
حقيقي خوشي انهن کي حاصل ٿيندي آهي جيڪي محبت کي نيلام نہ ڪن
ڇو تہ اِها محبت جي توهين آهي

ڪيڊٽ شعيب بشير قاضي
ڪٽ نمبر 98153
جناح ڊويزن

بنڪ

ڇنڇر جو ڏينهن هو. مان ۽ منهنجا ڪجهہ دوست پاڻ ۾ صلاح ڪري رهيا هئاسين تہ چوڻہ اڄ بنڪ هڻجي. اسان نائين ڪلاس جا شاگرد هئاسين. اسان کي خوف بہ هو پر اسان سوچيوسين تہ جيڪڏهن ٻارهين ڪلاس جا ڇوڪرا بنڪ هڻي سگهن ٿا تہ اسان ڇو نہ ٿا هڻي سگهون؟

پوءِ منهنجي هڪڙي دوست جنهن جو نالو فهد هو ان چيو تہ يار مٽان جن وغيره نظ[illegible] جن تہ پوءِ ڇا ٿيندو؟ پوءِ اجيت چيو يار جن کي ڇڏيو ڪتن کان بچڻ جو سوچيو.

سيني ڪـان پوءِ ڪاشف سـومـري صـلاح ڏني تہ يار ڇڏيو جن ۽ ڪتن کي دل ٻڏ[illegible] پوءِ [illegible]ـون مصيبتون ڏسون ٿا.

پوءِ رات جو انتظار ڪرڻ لڳاسين. جيئن رات جو سڀ ڇوڪرا مووي تي وڃڻ لڳا تيئن اسان بہ بنڪ لاءِ تيار ٿيڻ لڳاسين. سيني لانگ بوٽ پاتا ڇو تہ نانگ ۽ ٻين جيتن جو خطرو هو. پوءِ هينئر رات جا ڏهہ وڃي رهيا هئا. هائوس جي گرل ڪليل هئي ۽ اسين چار ڄڻا هلي پياسين.

شهباز هائوس ٽپڻ کان پوءِ اسين صحيح معنيٰ ۾ تيار ٿياسين. شهباز هائوس جي سامهون وارا وڻ ياد ڪري پريڊ گرائونڊ تي پهتاسين. اسان کي ڪجهہ ڀرريون اکيون ڏسڻ ۾ آيون. فهد چيو تہ اڙي جن ڙي جن، پوءِ اجيت چيو اڙي جن نامي ڪتا آهن پوءِ سيني چيو اڙي وٺي ڀڄو مٽان چوڏهن سيون هئاٽيون پون. پوءِ اسين ڀڄندي ڀڄندي شريئن تي پهتاسين. اتي هڪڙو ماڻهو ويٺو هو ان سان گڏ ويهي اسان ماني کاڌي ۽ ان سان ڪچهري ڪئي. پوءِ هن چيو تہ اچو تہ مان توهان کي پنهنج گاڏي تي پهچائي اچان. اسان راضي ٿياسين. اسان جلدي جلدي ۾ گاڏي تي غور نہ ڪيوسين ڇو تہ اونداهي هئي. پوءِ هو اسان کي ڄامشورو وٺي وڃڻ جي بجاءِ ڪاليج جي مين گيٽ ڏانهن مڙيو. اسان رڙيون ڪيوسين او چاچا! او چاچا! جنهن قيد مان هيڏي مشڪل سان نڪتا آهيون اِن ۾ وري پهچائين ٿو؟ پوءِ جڏهن هن چادر پنهنجي منهن کان لاٿي ۽ بتي ٻاريائين تڏهن ڏٺوسين تہ اهو اسان جي ڪاليج جو ايجوڊينٽ هو پوءِ اسان جو ساهہ نڪي سگهي ويو.

ٻئي ڏينهن اسان جي ايجوڊينٽ آفس ۾ رپورٽ هئي. جڏهن اسان اتي وياسين تہ ..... ويٺو هو. ايجوڊينٽ چيو ڀهريون مٿان حاضري ڀرايو پوءِ مون ڏانهن اچو. اتان حاضري ڀرائي گنجا ٿي ايجوڊينٽ ڏانهن وياسين پوءِ هن اسان جي گنج ٺي گنج ڪئي. لڪڻ سان اسان جي مٿي تي ٽيبل ٽينس کيڏڻ شروع ٿي ويو.

ان ڏنهن کان پوءِ اسان توبه ڪئي تہ آئينده بنڪ هڻڻ ڇا ان جي باري ۾ بہ نہ سوچينداسين.

✿ ✿ ✿ ✿

ڪيڊٽ: وسيم احمد ڪوسو
ڪٽ نمبر: 96134
لياقت ڊويزن

ڄاڻ وڌايو

* انساني جسم ۾ سڀ کان وڏي هڏي ڪرنگهيءَ جي هڏي هوندي آهي.
* آدم ثاني "حضرت نوح" کي چيو ويندو آهي.
* پاڪستان ۾ سڀ کان پهرين بحري جهاز جو نالو العباس آهي.
* پاڪستان جو نالو پاڪستان چوڌري رحمت عليءَ رکيو.
* جنگ ۾ ٽينڪ جو استعمال سڀ کان پهرين جرمنيءَ ڪيو هو.
* هن مهل دنيا ۾ جيڪي به تجربا جاندارن تي ٿيا آهن انهن جاندارن ۾ سڀ کان وڌيڪ ماڪيءَ تي ٿيا آهن.
* پاڪستان جي مشهور پائيلٽ ايئر ايم عالم 1965ع جي جنگ ۾ صرف 30 سيڪنڊن ۾ پارت جا پنج جنگي جهاز ڪيرائي عالمي ريڪارڊ قائم ڪيو.
* چين ۾ هڪ هاريءَ کي اهڙو وڻ مليو آهي جيڪو رات جو ان هاريءَ جي گهر کي روشن ڪري ٿو.
* جنوب مشرقي ايشيا جي ملڪ "برونائي" جي قانون مطابق جمعي جي ڏينهن جمع نماز جي لاءِ جامع مسجد ۾ نه اچڻ جرم آهي.

❄ ❄ ❄ ❄

ڪيڊٽ امتياز علي پرڙو
ڪٽ نمبر 9569
ايوب ڊويزن

ڪرڪيٽ ۽ زندگي

مان زندگيءَ جي پچ تي اڪيلو بيٺو آهيان. وقت بي رحم بولر آهي. مون خوشيءَ جو شارٽ ڪيڏڻ جي ڪوشش ڪئي مگر منهنجي چئني طرفن غمن جي ڀرپور فيلڊنگ مون کي ڪريز تي بيهڻ تي مجبور ڪري ڇڏيو. محبت جو چوڪو هنيو ته زماني جا سنگدل تماشائي مون کي نفرت سان ڏسڻ لڳا. سڪ جو سنگل وٺڻ جي ڪوشش ڪيم ته سلپ تي بيٺل بي ايمان فيلڊر يڪدم پيار جي بال کي ڪٽي سر تي تلوار جيان لٽڪيل ڪيپر جي هٿ ۾ ڏنو. مان اينترو پريشان ٿي ويس جو فل ٽاس جهڙي قسمت واري بال کي به نه ڪيڏي سگهيس. بالر بغاوت جي اپيل به ڪئي مگر سچ جي ساٿي ايمپائر مون کي بيهاري ڇڏيو. نيٺ صدمن جي يارڪر مون کي ڪلين بولڊ ڪري ڇڏيو ۽ آءٌ مايوسيءَ وچان مخالفن جي خوشيءَ کي ڏسندو روانو ٿيس. ●

ڪيڊٽ رحمت الله پيرزاده
ڪٽ نمبر 9789
ايوب ڊويزن

ڇا توهان کي خبر آهي؟

★ چيتو سڀ کان تيز رفتار جانور آهي. هو ستر ميل في ڪلاڪ جي رفتار سان ڊوڙندو آهي. ★ جسماني طور شاهين کي بادشاهه پکي سمجهيو ويندو آهي. ★ ڪرڪيٽر ماجد خان جي والد جهانگير خان جي شاٽ اڏندڙ پکيءَ کي ماري وڌو. ★ دنيا ۾ پهريون سيارو روس 16 آڪٽومبر 1957ع تي خلا ۾ موڪليو هو. ★ سعودي عرب دنيا جو واحد ملڪ آهي جتي ڪو درياءُ ناهي. ★ مائيڪرو اسڪوپ يعني خوردبين 1665ع ۾ ايجاد ٿي. ★ دنيا جو پراڻو جهنڊو ڊينمارڪ جو آهي. ★ دنيا جو سڀ کان وڏو پارڪ نيشنل پارڪ آمريڪا ۾ آهي. ★ دنيا جو سڀ کان وڏو گهر مادام سائو برطانيه ۾ آهي. ★ دنيا ۾ سڀ کان گهٽي برج چين ۾ آهي. ★ دنيا ۾ گهڻا ايئرپورٽ آمريڪا ۾ آهن. ★ دنيا ۾ سڀ کان گهڻا اڇا هاٿي سيام ٿائيلينڊ ۾ آهن. ★ استنبول ترڪي جو واحد شهر آهي جيڪو اڌ ايشيا ۽ اڌ يورپ ۾ آهي. ★ دنيا جو سڀ کان وڏو پيٽ آسٽريليا ۾ آهي. ★ پاڪستان ۾ ٽي وي سڀ کان پهريائين 1956ع ۾ ڏٺي وئي. ★ دنيا جو سڀ کان وڏو راڪيٽ لانچر آمريڪا ۾ آهي. ★ دنيا ۾ اهو سائنسدان آئن اسٽائن آهي جنهن جو دماغ شيشي ۾ بند آهي. ★ دنيا ۾ سڀ کان وڏو درياهه ايمزون برازيل ۾ آهي. ★ کنوڻ جي چمڪ ۾ طاقت پنج ڪروڙ هارس پاور جي آهي.

ڪيڊٽ: غلام نبي بخش
ڪٽ نمبر 9631
جناح ڊويزن

سهڻا سخن

★ ڪنهن شيءِ کي سکڻ ۾ شرم محسوس نہ ڪريو. ★ بي عزتي ڪرائڻ کان تڪليف برداشت ڪرڻ بهتر آهي. ★ دنيا جي عزت دولت سان آهي ۽ آخرت جي عزت اعمالن سان آهي. ★ خاموشي ڪاوڙ جو بهترين علاج آهي. ★ الله جو خوف سڀ کان وڏي سياڻپ آهي. ★ ان شخص سان دوستي رکو جيڪو نيڪي ڪري ۽ وساري ڇڏي. ★ زندگيءَ ۾ جيڪڏهن خوش رهڻ چاهيو ٿا تہ ڪنهن سان دل نہ لڳايو. ★ معافي گهرڻ آسان آهي پر گناه ڇڏڻ مشڪل آهي. ★ ڳوڙها وهائڻ سان انسان جي دل ڪمزور ٿي ويندي آهي. ★ خراب دوست کان بيوقوف دشمن بهتر آهي.

ڪيڊٽ: اعجاز حسين جتوئي
ڪٽ نمبر: 9524
محمد بن قاسم ڊويزن

شاهه لطيف رحه ۽ نوجوان

ڪنهن به قوم، ملڪ يا سماج ۾ عظيم انسان روز روز پيدا نه ٿيندا آهن پر جڏهن به پيدا ٿين ٿا تڏهن اهي ان جي نئين جنم جا ساکي ۽ سبب بڻجن ٿا. هو پاڻ سان کو فکر جا فطري ڏاهپ ڪٺي اچن ٿا جنهن سان هو پاڻ کي ثابت ڪري ڏيکاريندا آهن ته انهن کي ڪهڙي طرح پاڻ کي تيار رکڻ گهرجي. جنهن سان هو پنهنجي زندگيءَ ۾ دوکن ۽ فريبن کان پاڻ بچائي سگهن. هو ذاتي مفاد کي ڇڏي عام مفاد لاءِ لڇندا آهن. پاڻ کان هٽي ٻين لاءِ جيئندا آهن. قوم، ملڪ يا سماج ۾ نئين جاڳرتا پيدا ڪندا آهن. ارسطو جو قول آهي ته شاعري فلسفي کان وڌيڪ فڪر انگيز ۽ تاريخ کان وڌيڪ سبق آموز ٿئي ٿي ان ڪري جو شاعري مجموعي طور انساني فطرت کي زياده اونهائي سان ڏسي ٿي. شاعري اندر جي اسرارن جي اکرن جي نه پر روح جي عڪاسي ڪري ٿي.

حقيقي شاعري ادب سيکاري ٿي ۽ ادب اهو آهي جو انسان کي سنواري، سڌاري ۽ خليق ۽ اديب بنائي ٿو. ادب زندگيءَ جو آئيندو آهي ۽ سندس تعلق زندگيءَ سان آهي. زندگي جو هر واقعو ادب جو هڪ موضوع بڻجي سگهي ٿو. ادب سماج ۽ ماحول جو ترجمان آهي. ادب انسان جي ڪردار مان نفس پرستي، خود غرضي، بغض ۽ حسد، ڪينو، ڪروڌ، مڪاري ۽ عياري جهڙيون وحشيانه ڳالهين کي ختم ڪري ٿو.

ادب جو ڪم صرف زندگيءَ جي ترجماني ڪرڻ نه آهي بلڪ انسان ۾ حسن پيدا ڪرڻ پڻ آهي.

شاهه لطيف رح هڪ عظيم لافاني شاعر هو. سندس ڪلام اسلامي تصوف جو آئينده دار آهي جنهن جو قرآن ۽ حديث سان ڳانڍاپو آهي. اهڙو اعتراف مغربي عالمن به ڪيو. ڊاڪٽر سورلي پنهنجي ڪتاب (ميوزا پراوگاس) ۾ دنيا جي چوٽيءَ جي شاعرن جو ذڪر ڪندي لکي ٿو ته "شاهه لطيف رح دنيا جو عظيم شاعر آهي."

شاهه لطيف جي ڪلام ۾ ڪردار، اخلاق، همت ۽ جرئت جا سوين مثال موجود آهن. رياڪاري، خودغرضي ۽ بزدلي جهڙين برائين کي ختم ڪرڻ ۽ انسان ذات جي ڀلائيءَ لاءِ سبق سيکاريل آهي. سندس ڪلام ۾ هميشه هڪ زنده مشعل راهه ملي ٿي. شاهه نه فقط وادي مهراڻ لاءِ بلڪ ساري عالم لاءِ رهبر ۽ رهنمائي جو پيغمبر آهي. شاهه معرفت الاهي جو اٿاهه سمنڊ آهي. شاهه جي ڪلام ۾ صبر، تحمل وقرب ۽ حب الوطني جا سوين درس سمايل آهن. شاهه صاحب جو ڪلام هونئن ته سمورن انسانن لاءِ پيغام آهي پر خاص طور جوانن لاءِ زندگيءَ جو آئينه دار آهي ڇاڪاڻ ته زندگيءَ ۾ جوانيءَ جو دؤر اهو دؤر آهي جنهن ۾ انساني ڪوشش سان هر ڪنهن مشڪل تي قابض ٿي سگهجي ٿو.

❑ ❑ ❑ ❑

ڪيڊٽ مڪيش ڪمار
ڪٽ نمبر: 98108
محمد بن قاسم ڊويزن

زنـــدگـــي

زندگي الله تعالي جي طرفان هڪ بهترين تحفو آهي. الله اسان کي زندگي انهيءَ لاءِ ڏني آهي ته اسان سٺا ڪم ڪريون ۽ اسان کي سٺا دوست بڻائڻ گهرجن.

الله تعالىٰ زندگي ڏيڻ کان اڳ اسان کان واعدا ورتل آهن ته اسان دنيا ۾ سٺا ڪم ڪنداسين. جڏهن ماڻهو دنيا ۾ اچي ٿو ته پوءِ ان کي الله سان ڪيل واعدا وسري وڃن ٿا ۽ انسان خراب ڪم ڪري ٿو. "زندگي عارضي طور آهي." قيامت جي ڏينهن الله تعالىٰ اسان کان سڀ ڪجهه پڇندو ته تو مون کي واعدو ڏنو هو ته مان زندگيءَ ۾ سٺا ڪم ڪندس ۽ اهي وساري تو خراب ڪم ڇو ڪيا؟ ۽ انهن ماڻهوءَ سٺا ڪم ڪيا اهو ماڻهو هميشه لاءِ خوش ٿي جنت ۾ ويندو. انهيءَ لاءِ اسان کي الله سان ڪيل واعدا ياد رکڻ گهرجن ۽ زندگيءَ ۾ سٺا ڪم ڪرڻ گهرجن.

زندگيءَ ۾ ڏکيا ڏينهن به هوندا آهن جنهن کي ڏسي ماڻهو پاسو وٺي ٿو ۽ انهن ڏکين ڏينهن کي به منهن ڏجي ۽ انهن ڏکين ڏينهن کي برداشت ڪرڻ گهرجي. جيئن هڪ شاعر جو چوڻ آهي ته:

"ڏکن پٺيان سکَ، گهوريان سکَ ڏکن ريءَ"

جيڪڏهن انسان ڏکين ڏينهن کان پاسو وٺندو ته انهيءَ ماڻهوءَ کي جيڪڏهن ڪا مشڪل پيش ايندي تـه هـو پريشـان ٿـي ۽ گهبرائجي ويندو. انهيءَ لاءِ ڏکيـن ڏينهن کـي بـه منهن ڏجي ۽ ان کان پاسو نـه وٺجي.

الله تعالىٰ جي ڏنل تحفي (زندگي) کي سٺي نموني سان گذارجي. ان جي عبادت ڪجي ۽ ڏکين ڏينهن کان پاسو نـه وٺجي ۽ ڏکين ڏينهن کي همت ۽ صبر سان برداشت ڪجي.

ڪيڊٽ وڄئہ ڪمار
ڪٽ نمبر 9521
ايوب ڊويزن

چوڻيون ۽ پهاڪا

★ انڌي اڳيان روئڻ اکين جو زيان. ★ پاڻ نہ پالي ڪتا ڌاري. ★ گهٽين ڏاندين هَر نہ هلي. گهٽين زالين گهر نہ هلي. ★ وٽ ڪتيو ڪائڻ کان اگهہ ڪتيو ڪائڻ بهتر آهي. ★ اها ئي زبان ڪٽ تي بہ ويهاري تہ پٽ تي بہ ويهاري. ★ بہ پائر ٽيون ليڪو. ★ مڙس ڪيترو بہ هيٺو هميشہ زال کان ڀيٺو. ★ بک ٻيڙو ٽول دانا ديوانا ڪري. ★ ڦاٽي ڪان پوءِ ٽَتڪڻ ڪهڙو؟ ★ سڪئي کي ڪو سَهي ڪون ڏکئي کي ڪو ڏئي ڪون. ★ سچ لڏندو آهي پر ٻڏندو ناهي. ★ ماءُ ڇٽيندي ٻچڙا وندي نہ ڏيندي ياگ. ★ چنڊا ٻارَ پينگهي ۾ پڌرا سمهار سڏا تہ اونڌا ئي اونڌا. ★ صبر جن جو سير تير نہ کسي تن جو.

✿ ✿ ✿ ✿

آهي جتي سونهن روزانو جنم وٺي ٿي. اها سونهن ٿي هئي جنهن ڪري هن پنهنجو پاڻ کي ۽ پنهنجي دنيا کي وساري ڇڏيو. هن جي سچي شاعري خوبصورتيءَ سان ڀريل آهي. جان ڪيٽس (John Keats) کي هڪ حساس شاعر طور سمجهيو ويجي ٿو. هن پنهنجي شاعري ڪرڻ وقت پنهنجا سيئي حواس استعمال ڪيا. جيتوڻيڪ هو تمام ٿورو عرصو زنده رهيو پر ان ٿورڙي عرصي ۾ هن تمام گهڻا نظم لکيا جيڪي تمام گهڻا مقبول ٿيا. انهن مان ڪجھ مکيه هي آهن:

(1) Ode to Nightin gale
(2) Ode on Grecian Urn
(3) Ode to Autumn

بلبل جو آواز هن جي لاءِ سونهن جي علامت طور اڀريو. بلبل هن جي لاءِ اڻ کٽ خوشيءَ جو سبب بڻي. هيءَ نظم (Ode on Nightin gale) جان ڪيٽس (John Keats) پنهنجي ڀاءُ ٽوم (Tom) جي مرڻ کان پوءِ لکيو جيڪو ننڍڙي عمر ۾ گذاري ويو. هن جو چوڻ آهي تہ هيءَ دنيا ڏکن ۽ غمن سان ڀريل آهي جتي نوجوان بہ ان جو شڪار ٿين ٿا. جان ڪيٽس هڪ تمام گهڻو ڏکايل شخص هو. هڪ ڏينهن هن بلبل جو مٺڙو ۽ سريلو آواز ٻڌو تہ هو ڪجھہ گهڙين تائين تصوراتي دنيا (Imaginative world) ۾ گم ٿي ويو جتي ڪي بہ ڏک ۽ سور نہ هئا ۽ اها دنيا هن جي لاءِ تمام گهڻي خوبصورت هئي. جڏهن پڪي اڏامي ويجي ٿو تہ هو وري هن ڏکن ۽ سورن جي دنيا ۾ موٽي اچي ٿو. هو بلبل جي آواز کي دائمي آواز سمجهي ٿو جيڪو هميشه مٺڙو ۽ سريلو رهندو. جان ڪيٽس (John Keats) پنهنجي ٻئي نظم (Ode on Grecian Urn) ۾ زندگيءَ ۽ فن (Art) کي پاڻ ۾ ڀيٽ ڏئي ٿو. هڪ ڏينهن هو هڪ تصوير (Painting) ڏسي ٿو جنهن کان هو تمام گهڻو متاثر ٿئي ٿو. هڪ ٺڪر جي ٿانو تي سڀ ڪردار سهڻي نموني اڪريل آهن. هو چوي ٿو تہ زندگي ۾ وقت بوقت تبديليون ايندڙيون رهن ٿيون پر هن فن ۾ ڪابہ تبديلي نہ ايندي مثلاً: هڪ ماڻهو بين وڄائي ٿو تہ اهو بين ٿي وڄائيندو رهندو. ان تصوير ۾ هڪ ماڻهو لور (Lover) جو ڪردار ادا ڪري ٿو تہ اهو پيار ٿي ڪندو رهندو. اها تصوير فن جي بقا ڏيکاري ٿي.

هو پنهنجي ٽئي نظم (Ode to Autumn) ۾ سرءُ جي موسم جي تعريف ڪري ٿو جتي باغن ۽ باغيچن ۾ گل ڦل ٽڙن ٿا. هن موسم ۾ ڦل ۽ ميوا پچن ٿا. هن موسم ۾ ماکيءَ جون مکيون مختلف گلن مان رس چوسي ماکي ٺاهن ٿيون. هو پاڻ مڃي ٿو تہ جيتوڻيڪ سرءُ جي موسم ۾ بهار وارا مزا نہ آهن پر پوءِ بہ سرءُ کي هڪ پنهنجي خوبصورتي آهي. هو هن نظم ۾ ڪجھ نظارا پيش ڪري ٿو جيئن هڪ جهار هڪليندڙ پيهي تي ويهي جهار هڪلي ٿو ۽ هڪ لابارو ڪندڙ لابارو ڪندي فصل ۾ سمهي پوي ٿو ۽ شام جو گاهہ ڪندڙ گاهہ مٿي تي رکي گهر ڏانهن لڏندو لمندو موٽي ٿو. مطلب تہ هي سچو نظم خوبصورتيءَ سان ڀريل آهي.

هي انگريزي ادب جو عظيم شاعر اٽڪل پنجويهن سالن جي ڄمار ۾ گذاري ويو. جيڪڏهن هو ڪجھہ عرصو وڌيڪ زنده رهي ها تہ جيئن شيڪسپيئر ڊرامي جي ميدان ۾ نالو ڪڍيو تہ هو شاعريءَ جي ميدان ۾ شيڪسپيئر سڏيو ويجي ها. جان ڪيٽس کي سونهن، پيار ۽ محبت جو عاشق سڏيو ويجي ٿو. تقريباً هن پنهنجي سيني نظمن ۾ انهن موضوعن جي پرچار ڪئي آهي. هن جا سڀ نظم اسان جي لاءِ قيمتي سرمايو آهن جيڪي اسان کي سونهن، پيار، سچائي ۽ خلوص جو سبق ڏين ٿا.

* * * *

عنايت الله ڪاڪيپوٽو
ليڪچرار، انگريزي شعبو

جان ڪيٽس سُونهن جو شاعر

جان ڪيٽس (John Keats) انگريزي ادب جي شاعرن مان هڪ وڏي شاعر طور ليکيو وڃي ٿو. هن کي سونهن جو شاعر به چيو ويندو آهي. هن جو جنم هڪ غريب گهراڻي ۾ 1795ع ۾ ٿيو. جڏهن هو اڃا ننڍو ئي هيو ته هن جو پيءُ وفات ڪري ويو. هن جي پيءُ جي مرڻ کان پوءِ تمام جلد ئي هن جي ماءُ ٻي شادي ڪئي. ننڍپڻ کان ئي هن کي شاعريءَ سان لڳاءُ هو. شروعاتي ڏينهن ۾ هن هڪ ڊاڪٽر وٽ هڪ هيلپر طور ڪم ڪيو پر هن جي اتي دل ڪانه لڳي ۽ اهو پيشو ڇڏي ڏنائين. ننڍپڻ کان ئي هن جي دل ۾ شاعريءَ جا احساس ۽ جذبا اڌما ڪائي رهيا هئا تنهن ڪري هن هڪ اسڪول ۾ پنهنجي تعليم جاري رکي ۽ اتي به هو شاعريءَ جي ڪري تمام گهڻو ساراهيو ويو. وقت گذرڻ سان گڏ هن پنهنجي شاعري جاري رکي ۽ ان ميدان ۾ تمام وڏو نالو ڪمايو.

جان ڪيٽس (John Keats) شروع کان ئي ڏکن ۽ سورن جي لپيٽ ۾ هو. هاڻي ڏک ۽ سور هن جا وفادار دوست بڻجي چڪا هئا. هن هڪ ڀيري خود اعتراف ڪيو ته ڏک ۽ سور منهنجي لاءِ ڪوبه عذاب يا پيڙا نٿا پيدا ڪن ڇاڪاڻ ته انهن ۽ منهنجو هاڻي پاڻ ۾ گهرو لاڳاپو بڻجي ويو آهي. هن جي هڪ ڀاءُ هن سان ٻي رخيءَ وارو رويو اختيار ڪندي آمريڪا لڏي ويو جڏهن ته ٻيو ڀاءُ ٽوم (Tom) جنهن کي هن پنهنجي هٿن سان نپايو هو سلهه جي بيماريءَ جي ڪري هن جي هٿن ۾ گذاري ويو. انهن سورن هن کي صفا ڳاري وڌو. هڪ ڇوڪري (Fanne Brawne) جنهن سان هن پيار ڪيو هن کي ڪابه مثبت موٽ ڪونه ڏني. ويتر هن جي ڦٽن تي لوڻ ٻرڪي ڇڏيو.

جان ڪيٽس (John Keats) جي شاعري زندگيءَ جي تجربن ۽ مشاهدن تي ٻڌل آهي. جيڪي ڪجهه هن ڏٺو ۽ محسوس ڪيو انجو اظهار ڪيو. جان ڪيٽس (John Keats) جي لاءِ سيني قدرتي شين ۾ سونهن سمايل هئي. هو ان خيال جو آهي ته خوبصورتي سچ آهي ۽ سچ خوبصورتي آهي. هڪ خوبصورت شيءِ يا خوبصورت نظارو هميشه جي لاءِ امر آهي. هن پنهنجي سڄي زندگي خوبصورت شين جي لاءِ وقف ڪري ڇڏي. گل وڻ، ٽڻ، سائو گاهه، چنڊ جي روشني ۽ ماڪ جا ڦڙا هن جي لاءِ خوشيءَ جو باعث هئا. جان ڪيٽس (John Keats) جي لاءِ خوبصورتي ۽ سچ هڪ ئي شيءِ جا ٻه نالا آهن. هن کان وڌيڪ ڪوبه شاعر سونهن جي شاعر طور نٿو ليکيو وڃي. هن جو خيال آهي ته زندگي ڏکن ۽ سکن جو ميلاپ آهي. ڏک ۽ سور گڏجي هڪ خوبصورت زندگي بڻائين ٿا. هو مثال ڏيندي چوي ٿو ته: "گلاب جو گل هڪ خوبصورت گل آهي پر ان سان گڏ ڪنڊا به آهن. هر ماڻهو گلن سان پيار ڪري ٿو پر انهن کي ڪنڊن سان به پيار ڪرڻ گهرجي." هو وڌيڪ مثال ڏيندي چوي ٿو ته "جيئن رات ۽ ڏينهن گڏجي ٽائيم ٺاهن ٿا اهڙي طرح ڏک ۽ سور گڏجي هڪ خوبصورت زندگي بڻائين ٿا." هن خوبصورتيءَ کي هر روپ ۽ رنگ، گل ۽ ڪکر ۽ پکيءَ جي خوبصورت آواز ۾ ڏٺو.

سونهن جان ڪيٽس (John Keats) جي لاءِ غذا هئي. ڌرتي هن جي نظر ۾ هڪ اهڙي جڳهه

كيڊٽ اياز علي شيخ
ڪٽ نمبر 9581
ايوب ڊويزن

حيرت انگيز ڳالهيون

لکي ڪائڻ

مال[illegible] رهاڪو جڏهن ماني ڪائيندا آهن ته اهي اوندهه ۾ ماني ڪائيندا آهن جيئن انهن کي ڪو ڏسي نه وٺي [illegible] عقيدي موجب جيڪڏهن هن کي ڪنهن ڏسي ورتو ته ڏسندڙ جو پيٽ پرجي ويندو ۽ هو بکيو ره[illegible] ان ڪري هو پنهنجي مائٽن آڏو به ماني ڪونه ڪائيندا آهن.

پنج سال بيهوش ماڻهو

برطانيه جي هڪ اسپتال ۾ هڪ ڇوڪرو "مائيڪل" پنج سال بيهوش رهيو. اهو رائل نيشنل آرٿو پبلڪ اسپتال ۾ داخل هو. ڊاڪٽر جو چوڻ هو ته هن جي دماغ جي نشونما رڪجي وئي آهي ۽ هو اجا ۱۵ سال جيئرو رهي سگهي ٿو.

وار ڪوڙائڻ

سوئيزرلينڊ ۾ جڏهن به ڪو بادشاهه مرندو آهي ته اتان جا سڀ باشندا ڏک ۾ پنهنجي مٿي جا وار ڪوڙائي ڇڏيندا آهن ۽ جيڪڏهن ڪو وار نه ڪوڙائيندو آهي ته هن کي سخت سزا ملندي آهي.

کير واري مڇي

درياهه ڦاز ۾ اهڙي قسم جي مڇي ملي ٿي جنهن جو منهن ڳئون جهڙو ۽ بدن مڇيءَ جهڙو آهي. هوءَ هر موسم ۾ ۳.۲ ڀار ٻچا ڄڻيندي آهي ۽ کير به ڏيندي آهي ان ڪري ان مڇيءَ کي کير واري مڇي به چوندا آهن.

جانورن کي گولي نٿي لڳي

ڀوپال جيل کان ۱۰ ڪلوميٽر پري هڪ ڳوٺ جي ماڻهن اهڙو عجيب وغريب جانور پڪڙيو جيڪو اتر آمريڪا ۽ ڏکڻ آفريڪا جي جهنگن ۾ ملي ٿو. هن کي "پينگوليٽ" چون ٿا. هن جي کل اهڙي قسم جي آهي جنهن تي گولي اثر نٿي ڪري. هن جانور کي ڀوپال جيل جي ويجهو چڙيا گهر ۾ رکيو ويو آهي.

ڪيڊٽ شعيب بشير قاضي
ڪٽ نمبر 98153
جناح ڊويزن

نواب، ڪباب ۽ ثواب

اج مان توهان کي ٿو ٻڌايان هڪڙي ڳالهہ تہ هڪڙو هو ماڻهو جنهن جو نالو هو نواب، سو پيٽ گذر لاءِ ٺاهيندو هو ڪباب. هڪ ڀيري جي ڳالهہ آهي تہ اهو چاچو نواب پنهنجي دڪان تي پچائي رهيو هو ڪباب تہ وٽس آيو هڪڙو ماڻهو. تنهن چيس؛ "اي ادا! الله تنهنجي رزق ۾ سدا برڪت وجهي ٿي ان مولا جي مون کي اج کاراءِ ڪباب تہ توکي ٿيندو وڏو ثواب."

نواب وراڻيو؛ اي ڀائو! تون بہ مون وانگر ٿيءُ ڪمائو. هي تہ آءُ ٻچڙن جي لاءِ ٿو ڪريان روزگار، جي اٿين ڪارايان سيني کي تہ پوءِ ڪيئن هلندو گهر ٻار! جي منهنجي تون صلاح مڃ تہ اج ڪاله وٺي مون وٽ ڪر ڪم ڪار، ماني سان گڏ توکي شام جو ڏيندس رپيا چار. الله گهريا تہ تنهنجا ٿيندا ٻيڙا پار. پِني کائڻ وڏو عيب توڙي ملي مکڻ وارو ڪيڪ. پنهنجي محنت سان رکي ملئي تہ بہ سٺي ڳالهہ. ان شخص کي نواب جي ڳالهہ وٽي وئي. سو هو اتي ويهي رهيو. پوءِ هو روز محنت ڪندو هو. پاڻ کائيندو هو ۽ چارئي رپيا رکندو هو گڏ ڪري. ٿورن ڏينهن کان پوءِ ان ماڻهوءَ وٽ چڱا پئسا ٿي ويا گڏ. ان ڪري هن بہ ورتو بازار مان ڪباب پچائڻ جو سامان. چاچي نواب کان موڪلائي پنهنجو ڏنڊو ڪيائين ڌار ۽ اهڙي طرح هن کي ويو وٺي روزگار. جڏهن ڪيائين ججها پئسا گڏ تہ پوءِ ڪيائين شادي ۽ رب جي ڪرم سان گهر ۾ ٿيس آبادي. پنهنجي محنت سان گهر جي هر ضرورت ڪندو هو پوري ۽ پوءِ هو ٿي ويو سکيو ستابو. ٻچا ٻار پڻ رهڻ لڳس آسودا شال اهڙا ڪري خدا سڀ سان ڀال.

ڪيڊٽ غلام علي ڪٽو
ڪٽ نمبر 9780
لياقت ڊويزن

★ بيڪار آهي اُهو بادشاهہ جو انصاف پسند نہ آهي. ★ بيڪار آهي اُها دوستي جيڪا لالچ تي قائم آهي. ★ بيڪار آهي اُهو مرد جنهن جي عزت نہ آهي. ★ بيڪار آهي اُهو ضمير جيڪو سجاڳ نہ آهي. ★ بيڪار آهي اُهو انسان جيڪو پاڻ لاءِ جيئي ٿو. ★ بيڪار آهي اُها دل جنهن ۾ پيار نہ آهي. ★ بيڪار آهن اُهي اکيون جنهن ۾ شرم نہ آهي. ★ بيڪار آهي اُهو پيار جنهن ۾ سچائي نہ آهي. ★ بيڪار آهي اُهو علم جنهن ۾ عمل نہ آهي. ★ بيڪار آهي اُهو عشق جنهن ۾ همت نہ آهي. ★ بيڪار آهي اُها دل جنهن ۾ رحم نہ آهي.

✧ ✧ ✧ ✧

ڪيڊٽ رضا علي ڊومڪي
ڪٽ نمبر 9422
لطيف ڊويزن

پريت جي واڪاڻ

مان پنهنجي محبت جي ڇا تعريف ڪريان

جنهن جي اکين کي جيڪڏهن ڍنڍ سان تشبيهہ ڏني وڃي تہ اها ان جي توهين آهي ڇو تہ ان جون اکيون تہ ان سمنڊ وانگر آهن جنهن ۾ نہ صرف مان بلڪ سڄي دنيا پنهنجي ڏکن، خوشين ۽ غمگين جذبن سان گڏ ٻڏل آهي.

جنهن جي صورت کي جيڪڏهن چنڊ وانگي سهڻو چئجي تہ اها ان جي حُسن ۽ معصوم چهري جي بي عزتي آهي ڇو جو چنڊ تي داغ هوندو آهي پر منهنجي محبت جو خوبصورت چهرو سياري جي سج وانگر صاف شفاف چمڪندڙ ۽ من موهيندڙ آهي.

جنهن جي وارن يعني زلفن کي جيڪڏهن گهنگهور ڪڪرن وانگي گهاٽو ۽ ڪارو چيو وڃي تہ اها منهنجي محبت جي وارن سان زيادتي آهي ڇو جو ان جا وار ايڏا گهاٽا ۽ ڪارا آهن ڄڻ دنياجي گهري ترين سمنڊ جي تري ۾ رات جي وقت اونداهي هجي.

جنهن جي خوبصورت چپن کي جيڪڏهن محض گلاب جي گل جي پنکڙي چيو وڃي تہ اِها ان جي چپن سان زيادتي آهي ڇو جو ان جا چپ تہ ايرندي ۽ الهندي سج وانگي آهن جيڪي اگر ڳالهائڻ بند ڪن تہ سج پنهنجي جاءِ تي ڄڻ بيٺو رهي ۽ سڄي دنيا جو وقت بيهي رهي.

جنهن جي آواز کي جيڪڏهن ڪوئل جي ڪوڪ سان تشبيهہ ڏني وڃي تہ اها سندس آواز سان ناانصافي آهي ڇو جو ان جو آواز تہ ايڏو خوبصورت آهي جيئن ڪو ٿڪو مسافر ماندو هڪ خوبصورت ۽ حسين وادي ۾ اچي ۽ سمهڻ لاءِ ڪنهن وڻ هيٺان ويهي رهي، هر طرف ساوڪ هجي، ٿڌي هوا جا جهونڪا ملن ۽ پري پهاڙن ڪان خوبصورت رباب جي ڌن وڄندي هجي جنهن کي ٻڌي اهو مسافر وري تازه دم ٿي وڃي ۽ سفر شروع ڪري.

جنهن جي هلڻ جي خوبصورت ۽ باحيا انداز کي هرڻي جي چال چيو وڃي تہ اها سندس انداز سان گستاخي آهي ڇو جو منهنجي محبت جي هلڻ جو انداز هڪ اهڙي واچوڙي وانگر آهي جنهن نہ صرف مونکي پر تمام گهڻن کي متاثر ڪيو آهي.

منهنجي محبت جيڪر کلي تہ بهار جي مند اچي وڃي، جيڪر خوش ٿئي تہ گل کلي پون، جيڪا غمگين ٿئي تہ قهر ٿي وڃي جيڪا، روئي تہ قيامت اچي وڃي، جيڪا ويهي تہ سڄي دنيا جا چرند پرند ڳائڻ شروع ڪن، جيڪا اٿي تہ ٿڌي ۽ خوشبودار هوا جو جهونڪو سندس زلفن کي چمندي سڄي دنيا لاءِ خوشي ۽ مسرت جو پيغام کڻي وڃي، جيڪا مٿي نهاري تہ صبح جو سج نڪري ۽ جيڪڏهن هيٺ ڏسي تہ مغرب جو وقت ٿي وڃي.

غرض تہ مان پنهنجي محبت جي ڇا تعريف ڪيان جنهن مون کي ۽ منهنجي وجود کي جيئڻ سيکاريو آهي.

ڪمپيوٽر ايجاد ڪيو جنهن ۾ اسٽور ڪرڻ جي صلاحيت جو پروگرام پڻ شامل هو.

جنريشنز: (generations)

ڪمپيوٽر جي ظاهري ترقي ۽ ان جي ايجاد چئن مختلف حصن تي مشتمل آهي جنهن کي جنريشنز جو نالو ڏنو ويو آهي.

(١) پهريون جنريشن: (First Generation 1945-55)

ڪمپيوٽر جي پهرين جنريشن وئڪيوم ٽيوبز (Vacum Tubes) جي ٽيڪنالاجي تي مشتمل آهي هن وقت ۾ انيڪ، مارڪ وغيره ايجاد ٿيا جيڪي ان وقت جا مشهور ۽ ڳرا پرزا هئا.

(٢) ٻي جنريشن: (2nd Generation 1955-64)

هن جنريشن ۾ ٽرانزسٽر استعمال ٿيا جيڪي گهٽا ڳرا نه هئا ان دور ۾ يوني ٻيڪ I، IBM 4. I ۽ CDC 1604 ايجاد ٿيا.

(٣) ٽين جنريشن: (Ihird Genation 1964-70)

سن1916ع جي شروع ۾ IMB 360 ۽ P.D ڪمپيوٽر ايجاد ٿيا جيڪي پوين ٻنهي جنريشنز کان وڌيڪ مقبول ٿيا.

(٤) چوٿين جنريشن: (Fourth Generation 1970......)

سن1970 ۾ I.C ٽيڪنالاجي کي بهتر بنائڻ لاءِ مائڪرو پروسيسر ايجاد ٿيا. اها چوٿين جنريشن اڃا تائين استعمال ڪئي پئي وڃي ۽ اڃا نوان نوان ڪمپيوٽر ايجاد ٿي رهيا آهن.

ڪمپيوٽر جا قسم:

سائيز ۽ صلاحيت جي اعتبار کان عام طور تي ڪمپيوٽر جا ٽي قسم آهن:

اينالاگ (Analog)　　ڊجيٽل (Digital)　　هائبرائڊ (Hybrid)

اينالاگ ڪمپيوٽر:

اهي ڪمپيوٽر جيڪي ماپڻ جي ڪم اچن ٿا مثلا بجلي جو ڪرنٽ، مفاصلو وغيره تن کي اينالاگ ڪمپيوٽر چئبو آهي.

ڊجيٽل ڪمپيوٽر:

اهي ڪمپيوٽر جيڪي مختلف قسمن جا حساب ڪتاب ڪرڻ لاءِ ڪم ايندا آهن تن کي ڊجيٽل ڪمپيوٽر چئبو آهي.

هائبرائڊ ڪمپيوٽر:

اهي ڪمپيوٽر جيڪي اينالاگ ۽ ڊجيٽل ڪمپيوٽرن جون گڏيل صلاحيتون رکن ٿا مثلاً تيزي ۾ اهي اينالاگ ۽ يادداشت ۾ ڊجيٽل واري صلاحيت رکن ٿا.

ڪمپيوٽر موجوده دؤر ۾ سائنس جو هڪ حيرت انگريز ڪرشمو آهي. موجوده دور ۾ تعليمي، صنعتي، تجارتي، دفاعي ترقي جو سڄو دارومدار ڪمپيوٽر ۽ ان جي جديد ٽيڪنالاجي تي آهي. ڪوبه ملڪ يا ڪابه قوم اگر هن ميدان ۾ پوري رهجي وئي ته اها دنيا جي تيز رفتار ترقي سان قدم قدم ۾ ملائي نه سگهندي ۽ ميلن جا ميل پوئتي رهجي ويندي. هيءَ هڪ اهڙي حقيقت آهي جنهن کان انڪار نٿو ڪري سگهجي.

ڪيڊٽ اشعر يوسفائي
ڪٽ نمبر 94144
محمد بن قاسم ڊويزن

ڪمپيوٽر جي تاريخ

اڄ اسان جديد سائنس ۽ ٽيڪنالوجي جي دؤر ۾ ساهه کڻي رهيا آهيون. سڄي دنيا سائنس جي ڪرشمن جا ڳڻ ڳائي رهي آهي. اهڙن ئي اهم ڪرشمن مان هڪ اهم ڪرشمو جنهن فني، تعليمي، تجارتي ۽ صنعتي دنيا ۾ انقلاب برپا ڪيو آهي اهو آهي ڪمپيوٽر.

ڪمپيوٽر لفظ جي معنيٰ:

ڪمپيوٽر لاطيني زبان جي لفظ "ڪمپيوٽ" مان نڪتل آهي جنهن جي معنيٰ آهي "ڳڻڻ" ان ڪري ڪمپيوٽر کي هڪ اهڙي مشين قرار ڏنو ويو آهي جيڪا حساب ڪتاب جي جائز حڪمن کي ڳولي ان تي عمل ڪرڻ ۾ مدد ڏيندي آهي. ڪمپيوٽر جي اهميت ۽ افاديت ۾ ان جي رفتار اهم ڪردار ادا ڪري ٿي. اهي ڪم جيڪي ڪمپيوٽر ڪان سواءِ مهينن ۽ سالن ۾ ٿيندا هئا، هاڻي ڪمپيوٽر جي مدد سان ڪلاڪن منٽن ۽ سيڪنڊن ۾ ٿين ٿا. هن خوبي ڪمپيوٽر جي اهميت کي چار چنڊ لڳائي ڇڏيا آهن.

ڪمپيوٽر جي تاريخ:

ڪمپيوٽر جي ايجاد ڪيترن ئي سائنسدانن جي محنت، جاڪوڙ ۽ قربانين جو نتيجو آهي. ابتدا ۾ ته اهڙي مشين جو تصور به محال هو پر مسلسل جاڪوڙ هٿي وڃي هنڌ ڪيو، محنت رنگ لاتو ۽ ڪمپيوٽر ايجاد ٿيو. ڪمپيوٽر جي تاريخ کي ٽن حصن ۾ ورهائي سگهجي ٿو.

پهريون حصو:

ڪمپيوٽر جي تاريخ ۾ هن دور کي ڊارڪ ايج تصور ڪيو وڃي ٿو. هن دور ۾ ڪمپيوٽر جهڙي ڪنهن به شيءِ جو وجود نه هو. ڳڻڻ لاءِ ابيڪس نالي هڪ مشين ايجاد ٿي هئي جيڪا صرف جوڙ ۽ ضرب ڪري سگهندي هئي. ان ڪان پوءِ جان نيپئر سن١٦١٦ع ۾ "نيپئر لون" نالي هڪ ٻي مشين ايجاد ڪئي جيڪا هٿ سان هلائي سگهبي هئي. سن ١٦٤٢ع ۾ بليز پاسڪل نالي هڪ سائنسدان ڪيلڪوليٽر ايجاد ڪيو. جيڪو صرف ضرب ۽ جوڙ ۾ مدد ڏيندو هو. ٣٠ سالن ڪان پوءِ گڊفرائڊ ڊبليو هڪ ٻيو ڪيلڪيوليٽر ايجاد ڪيو جنهن جي ذريعي گهٽائي حساب لڳائي سگهيا ٿي.

ٻيو حصو:

سن ١٨٨٠ ۾ هڪ سائنسدان حرمن هولرٿ Herman holerthe سڀ ڪان پهرين هڪ برقي ڪمپيوٽرايجاد ڪيو جنهن ۾ 3.5 جا پنچ ڪارڊ استعمال ٿيندا هئا. سن ١٩٠٨ع ۾ ڊاڪٽر جيس نالي هڪ سائنسدان هولرٿ جي تجربي جي تصديق ڪئي ۽ ان نموني تي ٢٠ ڪالمن واري هڪ مشين ايجاد ڪئي.

ٽيون حصو:

پهريون ڪمپيوٽر هارورڊ اي ايگلن نالي هڪ سائنسدان I-B M ڪمپني جي تعاون سان ايجاد ڪيو جنهن جو نالو مارڪي "MARKI" رکيائين. سن ٤٢-١٩٣٩ع ۾ ڊاڪٽر جان اٽيسن هڪ ٻيو

هڪ دفعو ٻن عورتن روزو رکيو. سندن حالت تمام خراب ٿي پئي بک وگهي مرڻ لڳيون. صحابہ ڪرام رضي الله عنهم اجمعين حضور صلي الله عليه وسلم جن جي خدمت ۾ حاضر ٿيا ۽ سڄو قصو عرض ڪيائون. پاڻ سڳورن جن هڪ پيالو گهرايو ۽ ٻنهي عورتن کي حڪم ڏنائون ته ان ۾ الٽي ڪن. جڏهن ٻنهي الٽي ڪئي ته تازي گوشت جا ٽڪرا ۽ رت نڪتو. صحابہ ڪرام حيران ٿي ويا ته هي ته روزي سان هيون. حضور جن فرمايو ته هنن حلال کاڌي سان روزو رکيو پر روزي دوران حرام کاڌائون يعني ٻين ماڻهن جي گلا ڪيائون.

٣- انسان کي پنهنجي ڪنن جي بہ حفاظت ڪرڻ گهرجي. جيڪي ڪجهہ ٻڌي سو محتاط ٿي ٻڌي ان لاءِ جو جيڪو ڪجهہ ڳالهائڻ کان منع ڪيو ويو آهي اهو ٻڌڻ بہ منع آهي. حضور جن جو ارشاد مبارڪ جو مفهوم آهي تہ گلا ڪرڻ وارو ۽ ٻڌڻ وارو ٻئي گناهہ ۾ برابر جا شريڪ آهن.

٤- انسان کي پنهنجي جسم جي ٻين اعضاء بابت بہ محتاط رهڻ گهرجي. هٿ غلط ... استعمال نہ ٿين. پير غلط جاءِ ڏانهن نہ وڃن خاص طور تي روزو افطار ڪرڻ وقت اهو خيال رکڻ گهرجي تہ کاڌو حرام نہ هجي. جيڪڏهن حرام کاڌي سان روزو افطار ڪيو ويو تہ اهو حرام کاڌي سان روزو ٽوڙڻ جي برابر آهي. اهو بلڪل ان بيمار ماڻهوءَ وانگر آهي جيڪو علاج لاءِ دوا کائي ۽ ٿورو زهر پڻ ملائي ڇڏي.

٥- روزو افطار ڪرڻ وقت پيٽ ڀري کاڌو کائڻ نہ گهرجي نہ تہ روزي جو مقصد فوت ٿي ويندو. روزو رکڻ جو مقصد ئي اهو آهي انسان پنهنجون خواهشات گهٽائي ۽ روحاني طاقت وڌائي. گهڻي کائڻ سان اهو مقصد فوت ٿي وڃي ٿو.

٦- آخر ۾ انسان کي فڪرمند ٿيڻ گهرجي تہ منهنجو روزو الائي قبول ٿيو يا نہ ۽ ان فڪر سان روزي ۾ روزانو بهتري آڻڻ جي ڪوشش ڪرڻ کپي.

مٿين سڀني ڳالهين جو مقصد اهو آهي تہ انسان پنهنجي جسم جي سمورن عضون جو روزو سمجهي ۽ پوءِ جيئن پنهنجو پاڻ کي کاڌي پيتي کان محفوظ ٿو رکي بلڪل ائين جسم جي سڀني عضون جي حفاظت ڪري تہ جيئن تقويٰ حاصل ٿئي. وڌيڪ اهو تہ رمضان جو مهينو اها مشق ڪرڻ کان پوءِ پنهنجي جسم جي تمام اعضاء کي حرام کان روڪي تہ جيئن موت تائين اهو معمول بڻجي وڃي ۽ ايمان تي خاتمو ٿئي.

ڪيڊٽ محمد فرحان الدين لاکو
ڪٽ نمبر 9772
محمد بن قاسم ڊويزن

خوش نصيب انسان

★ قرآن مجيد جي تلاوت ڪرڻ وارو ★ زبان کي فضول ۽ برين ڳالهين کي روڪڻ وارو.

★ اگهاڙن جي جسم تي ڪپڙو ڍڪڻ وارو

★ الله تعاليٰ جي محبوب حضرت محمد مصطفيٰ صلي الله عليه وسلم جن تي درود پڙهڻ وارو.

★ ٻڪين کي کارائڻ وار.

✪ ✪ ✪ ✪

۽ بري ڪم لان رڪجڻ تي مجبور ڪري ٿو ته جيڪر چڱا ڪم ڪرڻ ۽ برن ڪمن کان بچڻ مشڪل آهي. تقويٰ جو اختيار ڪرڻ ان لاءِ به ضروري آهي جو خود الله رب العزت جو ارشاد آهي؛

"اي مؤمنو! الله کان (ائين) ڊڄو جيئن ڪانئس ڊڄڻ جو حق آهي ۽ اوهان مسلمان هئڻ کان سواءِ نه مرجو." (آل عمران ۱۰۲)

روزي دوران انسان اختيار هئڻ باوجود اڃ جي حالت ۾ پاڻي نه پيئندو آهي ۽ بک هوندي کاڌي جي ويجهو نه ويندو آهي ۽ نه ئي زبان مان ڪا فحش ڳالهه ڪڍندو آهي. اهو روزو ئي آهي جيڪو انسان جي اندر ۾ الله رب العزت جو خوف يعني تقويٰ پيدا ڪندو آهي. درحقيقت رمضان المبارڪ جو مهينو انسان جي تربيت جو مهينو آهي جنهن ۾ انسان الله رب العزت جي خوف کان حلال شين جي ويجهو نه وڃي مشق ڪندو آهي ته جيئن باقي مهينن ۾ حرام ڪمن کان بچي سگهي. ان ڪري نبي پاڪ صلي الله عليه وسلم جن فرمايو ته:

"روزو ڍال آهي بشرطيڪه ان کي ڦاڙيو نه وڃي."

الله رب العزت حضور صلي الله عليه وسلم جن جي امت تي رمضان ۾ خاص مهرباني فرمائي آهي. حضرت ابوهريره رضي الله عنه روايت ڪري ٿو ته نبي پاڪ صلي الله عليه وسلم فرمايو؛ منهنجي امت کي پنج مخصوص شيون ڏنيون ويون آهن جيڪي اڳين امتن کي نصيب نه ٿيون. روزيدار جي وات جي بدبو الله جي نزديڪ مشڪ جي خوشبو کان وڌيڪ پسنديده آهي جيستائين روزيدار روزي سان هوندو آهي، مڇيون پاڻيءَ ۾ ڪيس لاءِ دعا ڪنديون رهنديون آهن. الله رب العزت پنهنجي مخصوص جنت کي روزانو تيار ڪندو آهي ۽ پوءِ ارشاد فرمائيندو آهي اهو وقت ويجهو اچڻ وارو آهي جڏهن منهنجا نيڪ ٻانها دنيا جي بوجهه کان آجا ٿي تو وٽ ايندا. هن مهيني ۾ سرڪش شيطان زنجيرن ۾ جڪڙيا ويندا آهن. رمضان جي آخري رات ۾ روزيدار بخشيا ويندا آهن.

صحابه ڪرام رضي الله عنهم اجمعين عرض ڪيو ته يا رسول الله! ڇا اها رات ليلة القدر آهي؟ پاڻ سڳورن فرمايو ته نه بلڪ اها ته اها رات آهي جڏهن مزدور کي پنهنجي مزدوري جو اجر ڏنو ويندو.

روزي ۾ سراسر نجات آهي پر شرط اهو آهي ته روزي جو قدر ۽ احترام ڪيو وڃي ۽ روزي جون جيڪي تقاضائون آهن انهن کي پورو ڪيو وڃي ته جيئن اصل مقصد يعني تقويٰ حاصل ٿئي نه ته سواءِ بک ۽ اڃ ڪاٽڻ جي ٻيو ڪجهه به نصيب نه ٿيندو. ان متعلق علماء ڪرام جو چوڻ آهي ته هيٺين ڳالهين جو اهتمام ڪيو وڃي؛

۱- انسان کي پنهنجي نظرن جي حفاظت ڪرڻ گهرجي ان ڪري جو رسول الله صلي الله عليه وسلم جن جي ارشاد مبارڪ جو مفهوم آهي ته نظر شيطان جي تيرن مان هڪ تير آهي. جيڪو ماڻهو الله جي خوف کان پنهنجي نظر جي حفاظت ڪندو الله پاڪ انهيءَ جي دل کي ايمان جي نور سان منور ڪندو. هڪ ٻي جڳهه تي فرمايو ويو آهي ته جهنم جي باهه ان اک تي حرام آهي جيڪا نامحرم کي ڏسڻ کان رڪجي وڃي.

۲- انسان کي پنهنجي زبان جي حفاظت ڪرڻ گهرجي. اجائي بڪواس، ڪوڙ، گارگند ۽ خاص طور تي گلا کان پاسو ڪرڻ گهرجي ان لاءِ جو گلا روزي کي ختم ڪري ڇڏيندي آهي.

رات توڙي پورو ڪيو...." (البقرة ١٨٧)

حضور جن جي امت تي الله پاڪ خاص عنايت فرمائي ۽ روزي رکڻ جي طريقي ۾ آساني فرمائي. ان سان گڏوگڏ رمضان جي مهيني کي خاص مبارڪ ۽ برڪت وارو فرمايو.

حضرت سلمان رضي الله عنه نقل ڪري ٿو ته شعبان جي آخري ڏهاڙي رسول الله صلي الله عليه وسلم جن اسان کي خطاب فرمايو؛

"اي انسانو! هاڻ اوهان لاءِ هڪ عظيم مهينو اچي رهيو آهي جيڪو تمام گهڻي برڪت وارو آهي جنهن ۾ هڪ رات آهي جيڪا هزار مهينن کان بهتر آهي. الله تعاليٰ انهيءَ مهيني ۾ ڏينهن جو روزو رکڻ لازمي قرار ڏنو آهي ۽ رات جو تراويح نماز کي سنت قرار ڏنو آهي جيڪو ماڻهو هن مهيني ۾ نفل ادا ڪندو ان کي غير رمضان جي فرض جيترو اجر ملندو ۽ جيڪو هن مهيني ۾ هڪ فرض ادا ڪندو ان کي غير رمضان جي ستر فرضن جي مثل ثوابُ ملندو. يقيناً هي مهينو صبر جو آهي ۽ سچي صبر جو اجر جنت آهي. اهو مهينو پنهنجي دوستن سان مهرباني ڪرڻ جو مهينو آهي. هي اهو مهينو آهي جنهن ۾ سچي مؤمن جي رزق ۾ اضافو ڪيو وڃي ٿو. جيڪو ماڻهو روزيدار کي روزو افطار ڪرائيندو ته انهيءَ جا گناهه بخش ڪيا ويندا ۽ جهنم جي باهه مان ڪيس ڇوٽڪارو ملندو ۽ روزيدار جيترو ثواب هن کي به ملندو جڏهن ته روزيدار جي ثواب ۾ ڪا ڪمي نه ڪئي ويندي."

رمضان المبارڪ جو مهينو اهو بابرڪت مهينو آهي جنهن جا پهريان ڏهه ڏينهن رحمت جا، وچ وارا ڏهه ڏينهن مغفرت جا ۽ آخري ڏهه ڏينهن جهنم جي باهه کان نجات جا آهن.

جيڪو شخص هن مهيني ۾ پنهنجي ماتحتن جي بوجهه ۾ ڪمي ڪندو الله تعاليٰ انهيءَ کي معاف ڪندو ۽ جهنم جي باهه کان نجات ڏيندو.

هن مبارڪ مهيني ۾ چئن عملن کي وڌ ۾ وڌ ڪرڻ لاءِ چيو ويو آهي. ٻه عمل الله پاڪ کي راضي ڪرڻ لاءِ ۽ ٻه عمل اهي جن کان سواءِ چارو نه آهي. ٻه عمل جيڪي الله رب العزت کي راضي ڪرڻ لاءِ آهن سي آهن ڪلمه طيبه جو وڌ ۾ وڌ ذڪر ڪرڻ ۽ ٻيو استغفار جو ڪثرت سان ورد ڪرڻ. اهي عمل جن کان سواءِ انسان لاءِ ڪو چارو نه آهي اهي آهن؛ جنت جي طلب ڪرڻ ۽ جهنم کان پناهه گهرڻ.

رمضان المبارڪ جو مهينو ان ڪري به گهڻو بابرڪت آهي جو حضرت ابراهيم تي صحيفا پهرين يا ٽين رمضان تي نازل ڪيا ويا. حضرت داؤد تي زبور ٻارنهين يا ارڙهين رمضان تي نازل ٿيو. حضرت موسيٰ تي توراة ڇهين رمضان تي نازل ٿيو. حضرت عيسيٰ تي انجيل ٻارنهن يا تيرهين رمضان المبارڪ تي نازل ٿيو جڏهن ته حضرت محمد صلي الله عليه وسلم تي آخري آسماني ڪتاب قرآن پاڪ ستاويهه رمضان المبارڪ تي نازل ٿيو.

روزو ان ڪري فرض ڪيو ويو ته جيئن انسان روزي ذريعي تقويٰ حاصل ڪري. سورة البقرة جي آيت نمبر ١٨٣ ۾ ارشاد فرمايو ويو آهي ته: "اوهان تي روزا فرض ڪيا ويا آهن جهڙي طرح اوهان کان اڳين امتن تي فرض ڪيا ويا ته من اوهين پرهيزگار ٿيو."

پرهيزگاري يا تقويٰ جي لغوي معنيٰ آهي خوف رکڻ يا ڊڄڻ. شرعي اصطلاح ۾ تقويٰ مان مراد آهي الله رب العزت جو خوف رکڻ. اها تقويٰ يعني الله تعاليٰ جو خوف ئي آهي جيڪو انسان کي نيڪ عمل ڪرڻ

مبشر احمد نظاماڻي
ليڪچرار شعبہ اسلاميات

روزو (الصوم)

روزي کي عربي ۾ صوم چيو ويندو آهي. صوم جي لفظي معنيٰ آهي رڪجي وڃڻ خواهہ کاڌو هجي يا گفتگو هجي يا گھمڻ ڦرڻ هجي. انهيءَ لاءِ اهو گھوڙو جيڪو کاڌي پيتي ۽ گھمڻ ڦرڻ کان رڪجي وڃي ان کي صائم چيو ويندو آهي. شرعي اصطلاح ۾ صوم مان مراد آهي ماڻهوءَ جو عبادت جي نيت سان صبح صادق کان وٺي سج لهڻ تائين کاڌي پيتي ۽ طبعي خواهشات کان پنهنجو پاڻ کي روڪڻ.

روزو اسلام جي بنيادي رڪنن مان هڪ انتهائي اهم رڪن آهي. روزو سن٢ هجريءَ ۾ فرض ٿيو. درحقيقت رمضان المبارڪ جو اهو بابرڪت مهينو آهي جيڪو روزن لاءِ مخصوص ڪيو ويو آهي. ان کان اڳ هر مهيني ۾ ٣ روزا رکيا ويندا هئا.

ارشاد خداوندي آهي؛

"رمضان جو اهو مهينو آهي جنهن ۾ قرآن نازل ڪيو ويو جيڪو ماڻهن کي هدايت ڪرڻ وارو آهي جنهن ۾ هدايت ڪرڻ (۽ سچ ۽ ڪوڙ جي وچ ۾) سَنڌي وجهڻ جون چٽيون ڳالهيون آهن پوءِ اوهان مان جيڪو انهيءَ مهيني ۾ (گھر ۾) حاضر هجي تنهن کي ان ۾ روزو رکڻ گھرجي ۽ جيڪو بيمار هجي يا سفر تي (هجي) تنهن کي ٻين ڏينهن مان (اوترو) ڳاڻاٽو (لازم) آهي. الله اوهان تي آساني ڪرڻ گھرندو آهي ۽ اوهان تي (ڪا) اوکائي ڪرڻ نہ گھرندو آهي." (البقرة ١٨٥)

مٿين آيت سڳوريءَ مان اها ڳالهہ واضح ٿي تہ رمضان جي مهيني ۾ هر عاقل، بالغ، صحتمند ۽ مقيم (جيڪو گھر ۾ رهيل هجي، مسافر نہ هجي) تي روزا رکڻ لازم قرار ڏنا ويا آهن. هڪ ٻي جڳهہ تي ارشاد فرمايو ويو آهي تہ "اي مؤمنو! جيئن اوهان کان اڳين تي روزا فرض ڪيا ويا هئا تيئن اوهان تي (بہ) روزا فرض ڪيا ويا آهن تہ من اوهين پرهيزگاري ڪريو." (البقره ١٨٣)

ان مان اهو واضح ٿيو تہ حضور صلي الله عليه وسلم جي امت کان اڳين امتن تي بہ روزا فرض ڪيا ويا هئا البتہ اهو فرق ضرور هو تہ اهي هر مهيني ۾ ٽي روزا رکندا هئا جڏهن تہ حضور جن جي امت تي پورو رمضان جو مهينو روزا فرض ڪيا ويا. ٻيو فرق روزي رکڻ جي طريقي ۾ پڻ هو. اڳي روزو رکڻ جو طريقو هيئن هو تہ رات جو عشاء کان پوءِ سمهڻ سان روزو شروع ٿي ويندو هو پوءِ اهو روزو ٻئي ڏهاڙي مغرب وقت افطار ڪيو ويندو هو. اسلام جي اوائلي دور ۾ پڻ روزو ائين رکيو ويندو هو.

هڪ دفعو حضرت صرمہ رضي الله عنه نالي هڪ انصاري صحابيءَ ڏينهن جو ڪم ڪار تان ٿڪي ٿڪي واپس گھر آيو. عشاء جي نماز ادا ڪرڻ کان پوءِ کيس هڪدم ننڊ وٺي وئي. ٻئي ڏهاڙي بنا ڪائڻ پيئڻ جي روزو رکئو پيس تہ حالت ڏاڍي نازڪ ٿي ويس. حضور جن ڪانئس پڇيو تہ ڇا ڳالهہ آهي؟ تہ هن سڄو قصو ٻڌايو. ان کان پوءِ الله رب العزت قرآن پاڪ ۾ هيءَ آيت نازل ڪئي؛

"۽ (ايستائين) کائو پيئو جيستائين ڪاري ڌاڳي کان باڪ جو اڇو ڌاڳو اوهان لاءِ پڌرو ٿئي پوءِ روزو

گهرڻ لاءِ ڪافي آهي.

٢٢- سورة السؤال: جيئن امام رازي ذڪر ڪيو آهي، ڇوتہ ٻانهو الله تعاليٰ کان رهنمائي جو سوال ڪري ٿو.

٢٣- سورة تعليم المسئلة: (سوال ڪرڻ جو طريقو سيکارڻ واري سورة) ڇوتہ هن ۾ سوال ڪرڻ جا آداب، پنهنجي عاجزي ۽ ٻين کان مايوسي ظاهر ڪري، هڪ الله کان سوال ڪرڻ سيکاريو ويو آهي.

٢٤- سورة المناجات: (ٻاهمي خفيہ گفتگو جي سورت) يعني جنهن وقت اوهان مان ڪو نماز ۾ آهي تہ پنهنجي رب سان مناجات ڪري ٿو.

٢٥ - سورة التفويض: يعني سڀ ڪم الله تعاليٰ جي حوالي ڪرڻ.

سورة فاتحہ جون فضيلتون

سورة فاتحہ جون ڪئي فضيلتون بيان ڪيون ويون آهن. هڪ حديث ۾ اچي ٿو تہ حضور ڪريم صلي الله عليه وسلم هڪ صحابيءَ کي فرمايو تہ توکي قرآن شريف جي سڀ کان وڏي سورة يعني [illegible] کان افضل ٻڌائيندس. پوءِ پاڻ فرمايائون تہ الحمد شريف جون ست آيتون آهن. اهي سبع مثاني آهن ۽ قرآن عظيم اهي آهن. ڪن صوفين کان منقول آهي تہ "جيڪو ڪجهہ پهريان نازل ڪيل ڪتابن ۾ هو، اهو سڀ ڪجهہ ڪلام پاڪ ۾ اچي ويو ۽ جيڪي ڪجهہ ڪلام پاڪ ۾ آهي، اهو سڀ سورة فاتحہ ۾ اچي ويو ۽ جيڪي ڪجهہ سورة فاتحہ ۾ اچي ويو آهي، اهو بسم الله ۾ اچي ويو ۽ جيڪي ڪجهہ بسم الله ۾ آهي اهو ان بسم الله جي ب ۾ اچي ويو."

هڪ ٻي روايت ۾ حضور اڪرم صلي الله عليه وسلم جن جو ارشاد مبارڪ آهي تہ ان ذات جو قسم آهي جنهن جي قبضي ۾ منهنجي جان آهي. هن سورة جهڙي سورة ڪڏهن بہ نازل نہ ٿي آهي، نہ توريت ۾، نہ انجيل ۾، نہ زبور ۾ ۽ نہ وري باقي قرآن پاڪ ۾.

مشائخ لکن ٿا تہ جيڪڏهن سورة فاتحہ کي ايمان ۽ يقين سان ڪوبہ پڙهي تہ هر بيماريءَ کان شفا ٿئي ٿي. پوءِ اها بيماري ديني هجي يا دنيوي ظاهري هجي يا باطني. هن سورت کي لکي ڪري لٽڪائڻ يا ڦرهي تي لکي چٽڻ سان بہ مرضن کان نجات وٺي سگهجي ٿي. ڪتابن ۾ اچي ٿو تہ صحابہ نانگ ۽ وڇونءَ جي ڏنگن تي، مرگهي وارن ۽ چرين تي سورة فاتحہ پڙهي دم ڪندا هئا.

هڪ روايت ۾ اچي ٿو تہ "جيڪو شخص سمهڻ وقت سورة فاتحہ ۽ قل هو الله احد پڙهي پاڻ کي شوڪاري اهو موت کان سواءِ هر بلا ۽ مصيبت کان امان ۾ هوندو." هڪ روايت ۾ اچي ٿو تہ، "سورة فاتحہ ثواب ۾ ٻہ ڀاڱي ٽي برابر آهي." هڪ روايت ۾ اچي ٿو تہ، "عرش جي خاص خزاني مان مونکي چار شيون مليون آهن، ان خاص خزاني مان ٻئي ڪنهن کي ڪجهہ بہ نہ مليو آهي. اهي آهن: ١- سورة فاتحہ ٢- آية الڪرسي ٣- سورة بقره جون آخري آيتون ٤- سورة ڪوثر."

هڪ روايت ۾ اچي ٿو تہ، "جنهن بہ سورة فاتحہ کي پڙهيو، ڄڻ توراة، انجيل، زبور ۽ قرآن شريف کي پڙهيو." هڪ روايت ۾ اچي ٿو تہ ابليس کي پنهنجي پاڻ تي نوحہ ۽ زاري ۽ مٿي ۾ مٽي وجهڻ جي چار ڀيرا نوبت آئي: ١- جڏهن ان تي لعنت پئي. ٢- جڏهن کيس آسمان کان زمين تي لاٿو ويو. ٣- جڏهن حضور ڪريم صلي الله عليه وسلم جن کي نبوت ملي ۽ ٤- جڏهن سورة فاتحہ نازل ٿي.

مددي ڪتاب

(١) معارف القرآن (٢) تفهيم القرآن (٣) فضائل القرآن (٤) بديع التفاسير

سورة الڪوثر اهي چار ٿي عرش جي خزاني مان لٿيون آهن."

۹- الڪافي (ڪافي ٿيندڙ): ڇوتہ هيءَ سورت ٻي هر سورت يا دعا جي عيوض ٿي سگهي ٿي. مگر هن جي عيوض ٻي ڪابہ شيءِ نٿي ٿي سگهي.

۱۰- اساس (بنياد): ڇوتہ قرآن جو منڍ ۽ پهرين سورة آهي،تنهن ڪري هن کي الاساس چيو ويو ٿو.

۱۱- النور (روشني): ابن عباس رضي الله تعاليٰ عنه فرمائي ٿو تہ رسول الله صلي الله عليه وسلم جن وٽ جبرائيل عليه السلام ويٺل هو جو مٿان آواز ٻڌائين ۽ مٿي نهاريائين پوءِ چيائين تہ آسمان جو هيءُ دروازو اڄ کليو آهي جو اڳ ڪڏهن بہ نہ کليو هو. پوءِ ان مان هڪ ملڪ لٿو ۽ جبرئيل عليه السلام فرمايو تہ هيءَ ملڪ اڄ پهريون دفعو لٿو آهي، هن کان اڳ ڪڏهن زمين تي نہ لٿو آهي. پوءِ ان ملڪ اچي رسول الله صلي الله عليه وسلم جن کي سلام ورائي مبارڪ ڏني تہ توهان کي ٻہ نور مليا آهن سورة فاتحہ ۽ سورة بقره جون پڇاڙي واريون ٻہ آيتون. جيڪي توهان کان اڳ ڪنهن نبيءَ کي نہ مليون آهن.

۱۲-۱۳ سورة الحمد - سورة الشڪر: ڇوتہ هن سورة ۾ الله جي حمد ۽ شڪر جو ذڪر ۽ تعليم آهي انهيءَ مناسبت سان سندس اهي نالا مشهور ٿيا.

۱۵،۱۴- سورة الحمد الاولي - سورة الحمد القصري: ڇوتہ اها سڀ کان پهرين سورت آهي جا الله جي نالي مبارڪ ۽ حمد سان شروع ٿئي ٿي ۽ باوجود ننڍي سورت هجڻ جي ڪري الله جو جامع حمد منجهس سمايل آهي.

۱٦- الرقية (دم يا ڦيڻو): ابو سعيد خدري رضي الله عنه کان روايت آهي تہ اسان کي رسول الله صلي الله عليه وسلم جن هڪ جماعت ۾ موڪليو، جنهن ۾ ٽيهہ سوار هئا. پوءِ اسان عربن جي هڪ قوم ۾ لٿاسين ۽ انهن کان مهماني طلب ڪئي سون مگر هنن انڪار ڪيو. پوءِ سندن هڪ سردار کي وڇونءَ ڏنگيو. پوءِ اسان کي چيائون تہ توهان مان ڪو ڦيڻي وجهڻ وارو آهي؟ پوءِ مون جواب ۾ چيو تہ آءٌ آهيان مگر توهان اسان سان ناروا سلوڪ ڪيو آهي، تنهن ڪري ڪجهہ اسان جي مهماني لاءِ ڏيو تہ پوءِ آءٌ ڦيڻو رڪندس. پوءِ هنن اسان کي ٽيهہ ٻڪريون ڏنيون. پوءِ مون سورة فاتحه ست ڀيرا پڙهي ڦيڻو وڌو ۽ هو ڇڱو ڀلو ٿي ويو. پوءِ انهن کان ٻڪريون ورتيوسين، پوءِ اسان چيو تہ رسول الله صلي الله عليه وسلم جن کان پڇڻ کان سواءِ انهن کي استعمال نہ ڪيو ويندو. پوءِ جڏهن پاڻ اها خبر ٻڌائون تہ مون کي فرمايائون تہ ڇا توکي خبر نہ آهي تہ اها سورة خود رقيہ (ڦيڻو) آهي. اهي مليل ٻڪريون پاڻ ۾ ورهايو ۽ منهنجو بہ حصو مقرر ڪيو.

۱۷- الشفاء: عبدالله بن جابر رضي الله تعاليٰ عنه کي رسول الله صلي الله عليه وسلم جن فرمايو تہ توکي سيني سورتن ۾ ڀلي سورت نہ ٻڌايان؟ مون چيو هائو سائين! پاڻ فرمايائون تہ سورة الحمد ۽ پايان ٿو تہ پاڻ اٿين بہ فرمايائون تہ منجهس هر بيماريءَ لاءِ شفا آهي.

۱۸- الشافع (شفا ڏيندڙ): ڇوتہ منجهس شفا آهي ۽ بهترين دم ۽ ڦيڻو آهي ۽ ڪا مخلوق شيءِ بہ نہ آهي. بلڪہ رب العالمين جو ڪلام آهي، جا ان جي صفت آهي.

۱۹- سورة الصلواة (نماز واري سورة): ڇوتہ ان جو پڙهڻ هر رڪعت ۾ ضروري آهي. ان کان سواءِ نماز نہ ٿيندي.

۲۰- الصلواة (نماز): ڇوتہ سورت فاتحہ نماز جو اهم جز آهي، ان کان سواءِ ڪنهن بہ حالت ۾ نماز نہ ٿيندي.

۲۱- سورة الدعاء: ڇوتہ هن ۾ اها بي مثل ۽ جامع دعا آهي، جيڪا دين، دنيا ۽ ٻنهين جهانن جي ڀلاين

علي نواز ڦل
اسسٽنٽ پروفيسر
سنڌي شعبو

"سورت فاتحہ"

نالو: هن سورة جونالو هن جي مضمون جي مناسبت سان آهي."فاتحہ" ان شيءِ کي چوندا آهن جنهن سان ڪنهن مضمون يا ڪتاب يا ڪنهن شيءِ جوافتتاح ٿئي. ٻين لفظن ۾ ائين سمجهو تہ هيءُ نالو "ديباچو" ۽ "آغاز ڪلام"جي هم معنيٰ آهي.

زمانہ نزول: هيءُ نبوت محمدي ﷺ جي بلڪل ابتدائي زماني جي سورة آهي. بلڪ معتبر روايتن مان معلوم ٿئي ٿو تہ سڀ کان پهريائين مڪمل سورة جيڪا حضرت محمد صلي الله عليه وسلم تي نازل ٿي اها هيءُ آهي. ان کان اڳ صرف متفرق آيتون نازل ٿيون هيون.

سورة فاتحہ جا مضمون: هيءُ سورة ستن آيتن تي مشتمل آهي، جن مان پهرين ٽن آيتن ۾ الله تعاليٰ جي حمد ۽ ثنا بيان ڪيل آهي ۽ آخري ٽن آيتن ۾ انسان جي طرفان دعا ۽ درخواست جو مضمون آهي، جيڪو رب العزت پنهنجي رحمت سان خود ئي انسان کي سيکاريو آهي ۽ وچين هڪ آيت ۾ ٻئي ڳالهيون مشترڪ آهن، ڪجهہ حمد ۽ ثنا جو پهلو آهي ۽ ڪجهہ دعا ۽ درخواست جو.

سورة جي ڀلائي ۽ ان جا نالا: هن سورة جي ڀلائيءَ ۾ بي شمار حديثون بيان ٿيل آهن ۽ علماءِ ڪرام سندس گهڻا نالا بيان ڪيا آهن. علامہ سيوطي رحہ هن سورة جا پنجويهہ نالا ذڪر ڪيا آهن. هت انهن جو تفصيل ڏجي ٿو:

١- فاتحہ الڪتاب: حضرت ابوهريره رضي الله عنه کان روايت آهي تہ رسول الله صلي الله عليه وسلم جن فرمايو "هيءُ سورة ام القرآن آهي ۽ اهائي فاتحہ الڪتاب ۽ السبع المثاني آهي".

٢- فاتحہ القرآن: چيو وڃي ٿو تہ لوح محفوظ ۾ اها پهرين سورة آهي تنهن ڪري ان لاءِ اهو نالو نهايت موزون آهي. يعني قرآن جو منڍ.

٣-۴- ام الڪتاب ۽ ام القرآن: حضور صلي الله عليه وسلم جن فرمايو تہ "الحمد پڙهڻ وقت بسم الله الرحمن الرحيم پڙهندا ڪريو، اهائي سورة ام القرآن ام الڪتاب ۽ السبع المثاني آهي" .

۵- القرآن العظيم: رسول الله صلي الله عليه وسلم جن سورة الحمد جي باري ۾ فرمايو تہ " هيءُ سورة ام القرآن آهي ۽ اها السبع المثاني ۽ القرآن العظيم آهي".

٦- السبع المثاني: انهيءَ جو ذڪر گهڻن ئي حديثن ۾ آهي، جيئن مٿي گذريو. ان جو وجه تسميہ هيءُ آهي تہ ان ۾ ست آيتون آهن جنهن ڪري کيس السبع چيو ويندو آهي ۽ المثاني لاءِ چيو وڃي ٿو تہ جيئن تہ هن سورة ۾ الله تعاليٰ جي ثنا بيان ڪيل آهي، تنهن ڪري هن کي السبع مثاني چيو وڃي ٿو.

٧- الوافيۃ (پوري): اهو نالو امام سفيان بن تبع امام سفيان تبع تابعين کان منقول آهي، اهو هن ڪري جو هيءُ سورت پوري قرآن جي معنائن تي مشتمل ۽ پوري آهي.

٨- الڪنز (خزانو): هڪ حديث ۾ اچي ٿو تہ "سورة الفاتحه، آية الڪرسي، سورة البقره جي پڇاڙي ۽

ڊاڪٽر عمر بن محمد دائود پوٽي مرحوم جون سنڌي علم ۽ ادب لاءِ ڪيل خدمتون تعريف جي لائق آهن. ڪيس سنڌي، عربي، پارسي ٻولين ۾ وڏي مهارت حاصل هئي. سندس خوبصورت سنڌيءَ جو اندازو ڪتاب "سُرها گل" جيڪو سندس مضمونن جو مجموعو آهي ان مان لڳائي سگهجي ٿو. سنڌي نصاب جو ڪتاب جڪو ٻارهين درجي تي رکيل آهي ان ۾ شامل هڪ سبق "سنڌ جون اڳوڻيون روايتون ۽ علم ادب" جو هڪ پئراگراف پيش ڪجي ٿو جنهن مان سندن سهڻي سنڌي لکڻ جو بخوبي اندازو لڳائي سگهجي ٿو:

"سنڌ جي اجهاڳ ۽ بي انت تري ۾ بي بها موتي سپجن ٿا. جي هوند جهان کي وڏيڪ جرڪائن ۽ اجالو ڏين. هزارين گلابي گل پنهنجو محجوبي منهن لڪائي، برپٽ کي واس ڏين ٿا جن مان هوند سنسار کي سڳنڌ ملي. اسان جي پياري سنڌڙي به ڪنهن سمي اهڙن املهه ماڻڪن جي کاڻ ۽ اهڙن سهڻن گلن جو چمن هئي. ڪتي آهن اهي غواص جي پاتال ۾ پيهي، سپون سوجهي ڪڍن، جو جوتيون جواهرن جون عالم کي آڇين؟ ڪٿي آهن اهي واس وٺندڙ کوڏيا جي بيران بيابان جهاڳي نازڪ گلن جي سرهاڻ سنگهي ۽ ان عطر سان دنيا جي دبيل دماغ کي دئي بخشين؟"

ڊاڪٽر دائود پوٽي مرحوم پنهنجي سوانح عمري ماهوار رسالي "نئين زندگي" ۾ قسطوار لکي جيڪا سندس وفات کان پوءِ سنڌي ادب بورڊ سن ١٩٥٩ع ۾ ڇپرائي پڌري ڪئي. ماهوار سنڌو، نئين زندگي ۽ روزنامہ الوحيد اخبار ۾ مرحوم عمر بن محمد دائود پوٽي جا مضمون ۽ مقالا ڇپيا هئا. تنهن کان سواءِ سندس چاليهہ سنڌي مقالا ۽ مضمون جن ۾ گهڻو ڪري مقالا شاهہ عبداللطيف ڀٽائي رح جي باري ۾ آهن ۽ ٻيا سنڌي ٻولي ۽ ادب متعلق آهن. ڀٽ شاهہ ثقافتي مرڪز حيدرآباد طرفان سن١٩٧٨ع ۾ ڇپرائي پڌرا ڪيا ويا. ڊاڪٽر دائود پوٽو مرحوم سن١٩٥٦-٥٧ع ۾ سنڌي ادبي بورڊ جي مشهور ٽماهي رسالي "مهراڻ" جو به ايڊيٽر ٿي رهيو. هُن سٺ سالن کان مٿي عرصو علم ۽ ادب جي خدمت ۾ گذاريو. سندس ڳُڻ سنڌ جي چوٽيءَ جي عالمن ۾ ٿئي ٿي. سندس ادبي خدمتن کي نہ رڳو ملڪ ۾ پر ملڪ کان ٻاهر بہ مڃيو ويو آهي. ڪيس سندن علمي خدمتن جي عيوض سن١٩٤٠ع ۾ "شمس العلماءَ" يعني عالمن جو سج جو خطاب ڏنو ويو. سندس ڇپيل ڪتابن جو تعداد تقريباً اناويهہ آهي جن مان "ابيات سنڌي"، "بيان العارفين"، "منهاج العاشقين"، "سُرها گل" ۽ "ڪلام گرهوڙي" سنڌي ادب ۾ وڏي اهميت رکن ٿا.

شمس العلماء ڊاڪٽر عمر بن محمد دائود پوٽو مرحوم سن١٩٣٩ع ۾ سنڌ جي تعليم کاتي جو ڊائريڪٽر پبلڪ انسٽرڪشن مقرر ٿيو. تنهن کان سواءِ هو پبلڪ سروس ڪميشن جو ميمبر بہ ٿي رهيو. هن تاريخ ١٠ جمادي الاول ١٣٧٨هجري مطابق ٢٢ نومبر سن١٩٥٨ع تي وفات ڪئي ڪيس لاڪيٽي لطيف رح جي مقبري جي ڏکڻ ۾ قبي جي پرسان دفنايو ويو. هو هڪ مثالي انسان هو. اسان کي سندس حياتيءَ مان سبق پرائڻ گهرجي. اهڙن ئي ماڻهن لاءِ شاهہ لطيف رح فرمايو آهي تہ:

ماڻهو سڀ نہ سهڻا، پکي مڙيئي نہ هنج،
ڪنهن ڪنهن ماڻهوءَ منجهہ، اچي بوءِ بهار جي.

(مددي ڪتاب: ٽماهي ادبيات، سُرها گل)

پروفيسر سليم سهتو
صدر، سنڌي شعبو

شمس العلماءَ ڊاڪٽر عمر بن محمد دائود پوٽو

اسان جي پياري ملڪ پاڪستان جي سنڌ پرڳڻي کي اهو فخر حاصل آهي تہ هتي ڪيترن ئي املهہ ماڻڪن جنم ورتو جن جي ڪارنامن جي ڪري اسان جو ملڪ ڏيهان ڏيهہ مشهور ٿيو. اهڙين عظيم هستين ۾ شاعر، ليکڪ، قانوندان، سائنسدان، عالم دين، بهادر سپاهي، ڊاڪٽر ۽ تعليمي ماهر اچي وڃن ٿا. انهن تعليمي ماهرن ۽ عالمن مان شمس العلماء ڊاڪٽر عمر بن محمد دائود پوٽو مرحوم بہ هڪ هو.

ڊاڪٽر دائود پوٽو تاريخ ٢٥ مارچ ١٨٩٦ع تي دادو ضلعي جي تعلقي سيوهڻ جي هڪ ڳوٺ ٽلٽيءَ ۾ پيدا ٿيو. پرائمري تعليم پنهنجي ڳوٺ ۾ حاصل ڪيائين جتي چار درجا سنڌي پاس ڪرڻ تي ان وقت جي سرڪار کيس انگريزي پڙهڻ لاءِ اسڪالرشپ ڏني. هو پهريائين لاڙڪاڻي هاءِ اسڪول ۾ داخل ٿيو. اتي ڪجهہ وقت تعليم پرائڻ کان پوءِ نوشهري فيروز جي مدرسه هاءِ اسڪول ۾ داخل ٿيو جتي انگريزي جا پنج درجا پڙهيو. تنهن کان پوءِ ڪراچي ڏانهن روانو ٿيو جتي مرحوم حسن علي آفندي جي ڪوششن سان قائم ڪيل تعليمي اداري "سنڌ مدرسة الاسلام" ۾ داخل ٿيو جيڪو ان وقت ڪراچيءَ جو مشهور تعليمي ادارو هو ۽ ان اداري مان پاڪستان جو باني قائداعظم محمد علي جناح رح بہ تعليم پرائي چڪو هو. مرحوم عمر بن محمد دائود پوٽي سنڌ مدرسي مان مئٽرڪ جو امتحان اول پوزيشن سان پاس ڪيو هو. هو ان امتحان ۾ سڄي سنڌ ۾ پهريون نمبر آيو. سندس ذهانت ۽ هوشياريءَ جو قدر ڪندي ان وقت جي سرڪار کيس وڌيڪ تعليم حاصل ڪرڻ لاءِ اسڪالرشپ ڏني. هو سن١٩١٧ع ۾ ڪراچيءَ جي مشهور تعليمي اداري ڊي.جي سنڌي ڪاليج ڪراچيءَ ۾ داخل ٿيو جتي ڊاڪٽر هوتچند مولچند گربخشاڻي جهڙا ناليوار استاد پڙهائيندا هئا. هُن سن١٩٢١ع ۾ بي-اي (آنرز) ۽ ١٩٢٣ع ۾ ايم - اي جو امتحان پاس ڪيو. ايم - اي جي امتحان ۾ پهرئين پوزيشن حاصل ڪرڻ تي کيس چانسلر ميڊل مليو هو. هو ساڳئي ڪاليج ۾ عربي ۽ سنڌي جو اسسٽنٽ پروفيسر مقرر ٿيو. مرحوم دائود پوٽي جو علم سان چاهہ ۽ لگن کي ڏسندي کيس ولايت ۾ اعليٰ تعليم حاصل ڪرڻ لاءِ سرڪار وظيفو ڏنو پر اها رقم ايتري نہ هئي جو سندس ضرورتون پوري ڪري سگهي تنهن ڪري وڌيڪ گهربل رقم ٽنڊي باگي جي ميرغلام محمد خان ٽالپر امداد طور ڏني. تنهن کان پوءِ مرحوم عمر بن محمد دائود پوٽو انگلينڊ روانو ٿيو جتي سخت محنت ڪري تحقيقي مقالو "فارسي شاعري تي عربي شاعريءَ جو اثر" لکي تعليم جي اعليٰ ترين سند "ڊاڪٽر آف فلاسافي" حاصل ڪيائين. انگلينڊ مان واپس ورڻ تي ڪجهہ وقت لاءِ سنڌ مدرسة الاسلام ڪراچيءَ جو پرنسپال ٿي رهيو. اها هڪ شاگرد لاءِ وڏي فخر جي ڳالهہ سمجهي ويندي آهي تہ جنهن اداري ۾ هو هڪ شاگرد جي حيثيت سان پڙهيو هجي ۽ ان ئي اداري جو پرنسپال مقرر ٿئي. اهو اعزاز تمام گهٽ ماڻهن کي نصيب ٿيندو آهي. اهڙن خوش نصيب ماڻهن مان مرحوم دائود پوٽو بہ هڪ هو.

احمد علي قاضي
ليڪچرار اردو شعبو

حمد باري تعاليٰ

ذات ۾ يڪتا شان ۾ اعليٰ لا الہ الا الله
ڪون ومڪان ۽ عرش جو موليٰ لا الہ الا الله

عظمت ان جي قدرت ان جي هر جاء هر هنڌ آهي
ثاهي هن تارن جي مالا لا الہ الا الله

ذري ڪي هن جبل بڻايو بوندن سان درياء وهايو
هن جي حڪمت سمجهہ کان بالا لا الہ الا الله

خالق آهي مالڪ آهي هن جي غلامي لازم آهي
هن جو رتبو بلند ۽ بالا لا الہ الا الله

نعت

محبوب مٺي رب جو مرسل تہ البيلو آ
غم خوار امت جو بخش جو وسيلو آ

بت خاڪ ٿيا سڀ ٿي للڪار پڌي حق جي
ظلمت پلا ڪيئن رهندي رحمت جو هو ريلو آ

سردار آ نبين جو پانهن جو سهارو پڻ
در تي مٺي محمد ﷺ جي هردم لڳو ميلو آ

شاهن جو هو شاه آهي شاه ان جا گدا سيئي
اٿو هلو يثرب ڏانهن ويهڻ جو بہ هي ويلو آ

بخشش جيڪي چاهن ٿا محشر ۾ رکن يا
دامان محمد ﷺ سان رستو سچو هي سولو آ

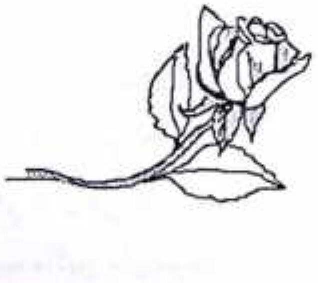

فهرست

شمار	عنوان	ليکڪ/شاعر	صفحو
1	حمد باري تعاليٰ / نعت	احمد علي قاضي ليڪچرار	3
2	شمس العلماء ڊاڪٽر عمر بن محمد داؤد پوٽو	پروفيسر سليم سهتو	4
3	سورة فاتحه	پروفيسر علي نواز ڦل	6
4	روزو (الصوم)	مبشر احمد نظاماڻي ليڪچرار	9
5	ڪمپيوٽر جي تاريخ	ڪيڊٽ اشعر يوسفاڻي	13
6	پريت جي واڪاڻ	ڪيڊٽ رضا علي ڏومڪي	15
7	نواب، ڪباب ۽ ثواب	ڪيڊٽ شعيب بشير قاضي	16
8	حيرت انگيز ڳالهيون	ڪيڊٽ اياز علي شيخ	17
9	جان ڪيٽس سُونهن جو شاعر	عنايت الله ڪاڪيپوٽو. ليڪچرار	18
10	زندگي / چوٽيون ۽ ٻهاڪا	ڪيڊٽ مڪيش ڪمار/ ڪيڊٽ وجئه ڪمار	20
11	شاهه لطيف ۽ نوجوان	ڪيڊٽ اعجاز حسين جتوئي	21
12	ڇا توهان کي خبر آهي / سهڻا سخن	ڪيڊٽ رحمت الله پيرزاده/ڪيڊٽ غلام نبي شيخ	22
13	چاڻ وڏايو / ڪرڪيٽ ۽ زندگي	ڪيڊٽ وسيم احمد ڪوسو / ڪيڊٽ امتياز علي ٻرڙو	23
14	بنڪ	ڪيڊٽ شعيب بشير قاضي	24
15	محبت جا مختلف روپ / قدر ڄاڻڻ چاهيو ٿا/ محبت	ڪيڊٽ واصف/ڪيڊٽ روشن/ڪيڊٽ زبير	25
16	ڪرنل ڪومبس (هڪ يادگار شخصيت)	اڳوڻو ڪيڊٽ الطاف شيخ	26
17	اسلامي معلومات / مان سمجهان ٿو تہ	ڪيڊٽ منير احمد/ ڪيڊٽ نبي بخش بلوچ	36
18	عالمي معلومات / ماءُ جي عظمت	ڪيڊٽ سليم سومرو/ ڪيڊٽ سليم لاشاري	37
19	نظماڻو نثر / ساهه سياڻو	ڪيڊٽ ڪاشف سومرو	38
20	مرحوم اظهر جي ياد ۾ / چار سٽا	ڪيڊٽ تنوير عباس موڄائي	39
21	نظم / غزل	ڪيڊٽ نثار احمد سومرو/ڪيڊٽ ياسر علي ڏيپر	40

سنڌي ٻاگو

بندر جان ٻئي، تان سڪئيام سمهو،
ڪَپَرُ تو ڪن ڪري، جيئن ماٽِيءَ منجهه مَهِي،
ايڏو سُور سهي، نند نه ڪجي ناڪئا.

(شاهه عبداللطيف ڀٽائي رح)

دیمک کا مکمل خاتمہ

دیمک ایک تباہ کن کیڑا ہے

دیمک قیمتی فیکٹریوں، گھروں، گوداموں اور فرنیچرز کو جلد خاک کا ڈھیر بنادیتی ہے۔اس لیے دیمک اور دیگر کیڑے مکوڑوں سے نجات حاصل کریں۔ اپنے گھروں کی خوبصورتی کیلئے ڈسٹیمپر پینٹ کروانے اور پانی [illegible] کی جرمن ٹیکنیک سے صفائی اور فیومیگیشن کیلئے رجوع کریں۔

علی انٹرپرائزز کراچی ☎ 6336876-6335116

موٹر سائیکل کے پیچھے بیٹھنا

موٹر سائیکل کے پیچھے بیٹھنا بھی ایک فن ہے، خواتین منہ ایک طرف کر کے یوں بیٹھتی ہیں جیسے ابھی اترنے لگی ہوں۔ بلکہ بعض اوقات بیٹھی ہوئی نہیں بٹھائی ہوئی لگتی ہیں۔ کچھ خواتین خوف زدہ مرغی کی طرح پروں میں کئی بچے چھپائے ہوتی ہیں، لگتا ہے سفر نہیں "Suffer" کر رہی ہیں۔ بعض تو دور سے کپڑوں کی ایک ڈھیری سی لگتی ہیں۔ جب تک یہ ڈھیری اتر کر چلنے نہ لگے پتا ہی نہیں چلتا کہ اس کا منہ کس طرف ہے؟ نئی نویلی دلھن نے خاوند کو پیچھے سے یوں مضبوطی سے پکڑ رکھا ہوتا ہے جیسے ابھی تک اس پر اعتبار نہیں۔ بچے موٹر سائیکل چلانے والے کے ساتھ اسٹکر کی طرح لگے ہوتے ہیں۔ مرد ٹانگوں پر ہاتھ دھرے یوں بیٹھے ہوتے ہیں جیسے کسی فوٹو گرافر نے انہیں "ریڈی" کہہ رکھا ہو۔

(ڈاکٹر یونس بٹ کی کتاب شیطانیاں سے کیڈٹ محمد قاسم کٹ نمبر 98105 کا انتخاب)

کیڈٹ امتیاز علی
کٹ نمبر 9569
ایوب ڈویژن

مہکتی کلیاں

✡ جو کچھ رسول تمہیں دیں لے لو اور جس بات سے تمہیں منع کریں تم اس سے باز رہو۔ (القرآن)

✡ کثیر مال میں تونگری نہیں ہے بلکہ تونگری نفس کی تونگری ہے۔ (الحدیث)

✡ نماز میں صفیں باندھ لیا کرو کیوں کہ صف باندھنا نماز کا حسن (خوش نمائی) ہے۔ (الحدیث)

✡ چھوٹے کو بڑے پر اور گزرنے والے کو بیٹھے ہوئے پر اور قلیل (جماعت) کو کثیر (جماعت) پر سلام کرنا چاہیے۔ (الحدیث)

✡ ہر زخم جو مسلمان کو اللہ کی راہ میں لگے، قیامت کے دن اس صورت کا ہوگا جب کہ وہ نیزے سے زخمی ہوا، خون ٹپک رہا ہوگا، رنگ تو خون کا ہوگا مگر خوش بو مشک جیسی ہوگی۔ (الحدیث)

✡ ہر شے کے ثواب کا اندازہ ہے مگر صبر کے ثواب کا کوئی اندازہ نہیں۔ (حضرت ابوبکرؓ)

✡ دنیا مسافر خانہ ہے، مگر نادانوں نے اسے اپنا وطن بنالیا ہے۔ (حضرت علیؓ)

✡ جو شخص اپنے کام کو پسند کرتا ہے اس کی عقل میں فتور آجاتا ہے۔ (حضرت علیؓ)

✡ پاکیزگی وہ دولت ہے جو محبت کی افراط سے حاصل ہوتی ہے۔ (حضرت علیؓ)

✡ شکستہ قبروں پر غور کرو کیسے کیسے حسینوں کی مٹی خراب ہورہی ہے۔ (حضرت غوث اعظمؒ)

✡ میں خدا سے ڈرتا ہوں خدا کے بعد اس شخص سے ڈرتا ہوں جو خدا سے نہیں ڈرتا (شیخ سعدیؒ)

✡ اپنے نفس کو فتح کرنا سب سے بڑی فتح ہے۔ (افلاطون)

✡ دنیا عاقل کی موت پر اور جاہل کی زندگی پر ہمیشہ آنسو بہاتی ہے۔ (افلاطون)

✡ جو اونچی جگہوں پر کھڑے ہوتے ہیں، انھیں طوفان اور آندھیوں کا زیادہ مقابلہ کرنا پڑتا ہے۔ (افلاطون)

✡ تحریر ایک خاموش آواز ہے اور قلم ہاتھ کی زبان ہے۔ (سقراط)

✡ غصہ ایک ایسی چیز ہے جو منہ تو کھول دیتا ہے مگر آنکھیں بند کر دیتا ہے۔ (قائد اعظم)

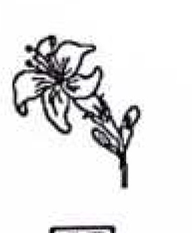

کیڈٹ عامر سہیل
کٹ نمبر 99210
محمد بن قاسم ڈویژن

مقامِ اساتذہ

اللہ تعالیٰ خالقِ کائنات ہے، وہ ہمارے سامنے اپنی مختلف صفات کے ساتھ جلوہ گر ہوتا ہے۔ اُس کی بے شمار صفات میں سے ایک، صفت "ربوبیت" بھی ہے۔ یہ عربی زبان کے لفظ "رب" سے ماخوذ ہے جس کے معنیٰ "مالک، اصلاح کرنے والے" یا "پرورش کرنے والے" کے ہیں۔ انسانی زندگی میں اللہ تعالیٰ کی اس صفت کا عکس والدین اور اساتذہ میں نمایاں نظر آتا ہے۔

جب اللہ تعالیٰ نے شرک کو گناہِ عظیم قرار دیا تو وہیں اس فیصلے کا بھی اعلان کیا کہ انسانی تعلقات میں دو ہستیاں ایسی بھی ہیں جن کی تعظیم و تکریم واجب ہے۔ وہ ہستیاں اساتذہ اور والدین کی ہیں، اُنھیں راحت پہنچانے کے لیے اُٹھائی جانے والی ہر تکلیف فخر و اعزاز ہے، اُن کے سامنے انکساری و عاجزی عبادت ہے، اُن کی شفقتیں اللہ کی رحمتیں ہیں۔ ہم اگر اُن کے آرام و سکون کے لیے اپنا سب کچھ قربان کر دیں تو بھی احسانات کا حق ادا نہیں کر سکتے۔ اُنھوں نے ہم پر تعلیم و تربیت اور شفقت و محبت کے جو احسانات کیے ہیں، اُن کا کوئی صلہ نہیں ہو سکتا۔ ہمارا ہر عمل اپنے اساتذہ اور ماں باپ کے لیے تشکر کے جذبات سے لبریز ہونا چاہیے اور اللہ تعالیٰ کی بارگاہ میں اُن کے لیے دُعا گو رہنا چاہیے۔

اسلام نے انسانی رشتوں میں سب سے زیادہ اہمیت اساتذہ اور والدین کے رشتوں کو دی ہے۔ گو دنیا کے تمام مذاہب نے ان ہستیوں کو واجب الاحترام قرار دیا ہے، لیکن اسلام نے ان کے حقوق و مرتبے کی جس طرح وضاحت کی ہے اس سے ایک مثالی معاشرے کی بنیاد پڑتی ہے۔

تحفظ، تربیت اور کفالت کے فرائض کو شفقت و محبت سے انجام دیے جانے کا عمل اگر دیکھنا ہو تو کیڈٹ کالج پٹارو کے پرنسپل اور اساتذہ بشمول "نیول اسٹاف" کو دیکھ لیجیے۔ یہ اساتذہ صرف نصابی تعلیم اور عسکری تربیت ہی نہیں دیتے، بلکہ نظم و ضبط، بلند حوصلگی اور وطن سے محبت کا درس بھی دیتے ہیں۔ کیڈٹ کالج پٹارو ایک ایسا تعلیمی ادارہ ہے، جس میں اپنے بچوں کو تعلیم دِلانا ہر اچھے والدین کی دلی خواہش ہے۔

برصغیر پاک و ہند ہی کی مثال لیجیے۔ عیش و عشرت اور شراب و کباب کی محفلوں میں مست رہنے والے اپنے تخت و تاج سے ہاتھ دھو بیٹھے اور تقریباً ایک صدی تک فرنگی تسلط میں جکڑے رہے۔ پھر سچے جذبوں سے معمور قیادت نصیب ہوئی، اقبال کی صورت میں ایمان افروز ناصح پیدا ہوا۔ پھر وہی قربانیاں دی گئیں، جگر گوشے کٹے، آبروئیں لٹ گئیں، اپنے بچھڑ گئے، مال و زر چھن گیا تب جا کے آزادی نصیب ہوئی۔

مگر آج کیا حالات ہیں؟ وہی غفلت، وہی گناہ، احکامِ خداوندی سے وہی انحراف۔ ہم نے خود اس دھرتی میں تعصب، نفرت اور مفاد پرستی کے بیج بو دیے اور جب ان سے برگ و بار نکلے تو نہ وہ موسم کی اُن صعوبتوں سے آشنا تھے جو حصولِ پاکستان کے لیے برداشت کی گئی تھیں اور نہ ہی وہ دو قومی نظریے کے قائل تھے۔

نیر نگئ سیاست دوراں تو دیکھیے
منزل انھیں ملی جو شریک سفر نہ تھے

پس ضرورت اِس امر کی ہے کہ آزادی کی قدر کی جائے، دولت کی ہوس ترک کر کے اجتماعی بھلائی اور آسودگی کے لیے محنت کی جائے۔ دکھی انسانیت کی تکالیف بانٹ دی جائیں، آدابِ جمہوریت کو ملحوظ رکھا جائے۔ نئی نسل کو آزادی کے مفہوم سے آشنا کیا جائے اور اقبال کے ان اشعار کو حقیقت کا روپ دے دیا جائے:

برتر از اندیشۂ سود و زیاں ہے زندگی
ہے کبھی جاں اور کبھی تسلیم جاں ہے زندگی
بندگی میں گھٹ کے رہ جاتی ہے اک جوئے کم آب
اور آزادی میں بحرِ بیکراں ہے زندگی

کیڈٹ یاسر عرفان راؤ
کٹ نمبر 9918
محمد بن قاسم ڈویژن

آزادی لازوال نعمت ہے

"آزادی" یہ لفظ اگرچہ پانچ حرفی ہے، لیکن ان پانچ حروف میں بھی یہ لفظ کتنے ہی معنیٰ سموئے ہوئے ہے اور کتنی ہی رعنائیاں اِس میں پنہاں ہیں۔ آزادی بڑی نعمت ہے لیکن بغیر کسی مقصد، کسی جذبے اور نظریے کے، آزادی بے کار اور بے معنیٰ ہے۔

خداوند کریم کی عطا کردہ لازوال نعمتوں میں سے ایک "آزادی" ہے جس کے حصول کے لیے جہد اور تگ و دو لازمی امر ہے۔ بہت کم خوش نصیب ایسے ہیں، جنھیں پیدائشی آزادی نصیب ہوئی، ورنہ کہیں پر آگ اور خون کا دریا پار کیا گیا تو کہیں ایک صدی تک آزادی کے متوالے غاصبوں سے برسرِپیکار رہے۔ پھر شہیدوں کا لہو رنگ لایا اور صبح آزادی طلوع ہوئی۔

آزادی انسانی زندگی کا ازلی جزو ہے، مگر وہ اُسے اپنی کوتاہیوں کے سبب کھو دیتا ہے۔ اگر وہ احکامِ خداوندی سے منہ موڑ لے، اصول وضوابط کی پاسداری چھوڑ کر عیش و عشرت میں پڑا رہے اور حاسدوں اور غداروں سے خبردار نہ رہے تو آزادی اُس سے چھن جاتی ہے۔ پھر کسی غیر کے حکم کو بجا لانا، اُس کے بنائے ہوئے اصولوں پر کاربند رہنا اور اپنی رائے اور خوشی کی کوئی وقعت نہ دیکھنا اُسے گوارا نہیں ہوتا۔ تب اُسے اپنی کوتاہیوں کا شدت سے احساس ہوتا ہے۔

اُسے اپنی کھوئی ہوئی آزادی یاد آتی ہے، جب وہ ایک بے پروا پنچھی کی طرح محوِ پرواز رہتا تھا۔ مگر اب وہ مقید ہے۔ وہ اِس شکنجے سے آزاد ہونے کی سعی کرتا ہے مگر ناکام ہوجاتا ہے۔ پھر وہ خداوند کریم کی اِس لازوال نعمت کی ناقدری پر آنسو بہاتا ہے، توبہ کرتا ہے اور عزم کرتا ہے کہ اب آزاد ہوا تو عیش و عشرت کی جگہ محنت اور سادگی کو اہمیت دوں گا، حق و صداقت کا علم بلند کروں گا، دکھی انسانیت کی خدمت کروں گا۔

یہی مثال ایک قوم پر بھی لاگو ہوتی ہے۔ جب اپنے فرائض سے غافل رہنے کی پاداش میں اُس سے آزادی چھین لی جاتی ہے تب وہ آزادی کے مطلب سے آشنا ہوتی ہے۔ پھر ایک نئے نظریے اور اصول کے تحت جذبے اُبھرتے ہیں۔ دل و نگاہ روشن ہوتے ہیں، غاصب اور جارح کے سامنے ڈٹ جانے کا جذبہ بیدار ہوتا ہے اور ایسے میں کوئی سچا اور مخلص راہ نما نصیب ہوجائے تو کیا ہی بات ہے؟ پھر صبحِ آزادی، صبحِ انقلاب ہوتی ہے۔

کیڈٹ روشن لال
کٹ نمبر 9887
ایوب ڈویژن

قناعت

دوستو! یہ کہانی ایک ایسے لالچی سپیرے کی ہے جو سانپوں کے تماشے دکھا کر لوگوں کا دل بہلاتا اور اس کے عوض جو کچھ اسے ملتا اس پر شکر نہیں کرتا بلکہ ناخوش رہتا تھا۔

ایک دفعہ اس نے کسی سے سُنا کہ ایک پہاڑ کے دوسری جانب مختلف قسم کے اژدھے پائے جاتے ہیں، چناں چہ وہ انھیں دیکھنے کے لیے اس پہاڑ کی دوسری طرف چل پڑا، لیکن وہاں سخت سردی تھی، لہٰذا اس نے ایک کھنڈر میں پناہ لی جہاں اسے ایک مرا ہوا اژدھا ملا۔ وہ سپیرا اس اژدہے کو دیکھ کر بہت خوش ہوا اور سوچنے لگا کہ وہ اسے شہر لے جا کر خوب پیسے کمائے گا، جیسے تیسے وہ اژدھے کو شہر لے گیا اور لوگوں کو تماشا دکھانے لگا مگر اچانک وہ مرا ہوا اژدھا زندہ ہوگیا۔ دراصل وہ اژدھا مرا نہیں بلکہ سردی کی وجہ سے بے ہوش ہوگیا تھا، مگر جیسے ہی اس کے جسم کو حرارت ملی ہوش میں آگیا۔ سپیرے کو سامنے دیکھ کر اس نے اس پر حملہ کر دیا اور سپیرے کو سالم نگل گیا۔

کسی نے سچ کہا ہے کہ انسان کو صبر و شکر اور قناعت کے سہارے زندگی گزارنی چاہیے، کیوں کہ لالچ انسان کو اژدھے کی طرح نگل جاتی ہے۔

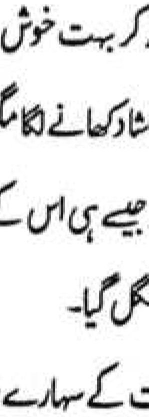

کیڈٹ بلال احمد
کٹ نمبر 9599
ایوب ڈویژن

آرزو

مجھے زندگی سے ہے آرزو
کبھی ایسی سمت ہوا چلے
کہ مرے نصیب کا دَر کھلے
کسی سے مجھ کو گلہ نہیں
مری زیست غم سے بھری ہوئی
بس ایک رستے لگی ہوئی
مری آنکھ کا جو نُور ہے
مری آنکھ سے وہ دُور ہے
بس ایک بار ملا مجھا
مجھے زندگی سے ہے آرزو

کیڈٹ نعیم اللہ باجوہ
کٹ نمبر 98142
لطیف ڈویژن

فُل کِٹ

ٹیڑھوں کو سیدھا بناتی ہے فُل کٹ،
قواعد پہ چلنا سکھاتی ہے فُل کٹ

بہت سوں کے دل کو لبھاتی ہے فُل کٹ
کسی کو رُلانی، ہنساتی ہے فُل کٹ

سزا یہ سزا ہے نرالی بہت
بندے کو بندر بناتی ہے فل کٹ

مزا وہ نہیں ہے کسی اور کٹ میں
مزا جوکہ ہم کو چکھاتی ہے فل کٹ

میں بے چارہ کیڈٹ بچوں تو کہاں تک
کہ مجھ کو دِوانہ بناتی ہے فل کٹ

کیڈٹ امتیاز علی
کٹ نمبر 9569
ایوب ڈویژن

کل اور آج

کل کا ذکر ہے:

گیارہویں جماعت کی آسان اردو کی کتاب کے ایک سبق میں لکھا ہے "ماں بچے کو گود میں لیے بیٹھی ہے، بچہ انگوٹھا چوس رہا ہے۔ باپ پاس بیٹھا حقہ پی رہا ہے۔ ماں بچے کو دیکھ کر پیار سے کہہ رہی ہے کہ میرا لال بڑا ہوگا تو کما کر لائے گا، خود بھی کھائے گا، ہمیں بھی کھلائے گا۔" اور پھر اسے لوریاں دینے لگتی ہے۔

آج کا ذکر:

وہ بچہ بڑا ہوگیا ہے۔ اب وہ انگوٹھا نہیں انسانوں کا خون چوس رہا ہے۔ اس کا باپ اب بھی حقہ پی رہا ہے مگر اپنے بیٹے کے پاس بیٹھ کر نہیں بلکہ کسی جھونپڑی کے باہر۔ بیٹے نے اسے گھر سے نکال دیا ہے۔ اس کی ماں بہو اور بیٹے کو کوستے کوستے اس جہانِ فانی سے کوچ کر چکی ہے۔

اب اس بچے کی بیوی اپنے بچے کو گود میں لیے بیٹھی ہے۔ بچہ اپنا انگوٹھا نہیں "چوسنی" چوس رہا ہے۔ باپ پاس بیٹھا امریکن سگار پی رہا ہے۔ ماں بچے کو دیکھ کر پیار سے کہہ رہی ہے کہ میرا لال بڑا ہوگا تو کالج میں داخل ہوگا۔ اور اگر پڑھ لکھ نہ سکا تو ویزا لگوا کر باہر چلا جائے گا، وہاں سے ٹی وی، فرج اور بہت سارا سامان بھیجے گا۔ ابو کسٹم والوں سے مل کر مال چھڑایا کریں گے اور ہم سب مزے کریں گے۔۔۔۔۔ ہمارا لال ہمیں مزے کرائے گا۔

کیڈٹ زوہیب حسن
کٹ نمبر 9885
جناح ڈویژن

مطالعہ کتب کے فوائد

کتاب ہماری ناصح، مشفق رہنما اور بہترین معلم ہے۔ کتاب ہمیں دنیا کے نشیب و فراز دکھاتی ہے۔ مشکلات سے آگاہ کرتی ہے اور منزل مقصود تک ہماری رسائی کو آسان بناتی ہے۔

کتاب وہ خزانہ ہے جس کے ذریعے ہم بزرگوں کی چھوڑی ہوئی علم کی لازوال دولت حاصل کرتے ہیں جو وہ ہمارے لیے محفوظ کر گئے ہیں۔ وہ بزرگ جنھوں نے دنیا کو دیکھا اور آزمایا، جنھوں نے دنیا کی تلخیوں کے زہر آلود گھونٹ پیے، جنھوں نے قوانینِ قدرت کا مطالعہ کیا اور برسوں کے غور و خوض کے بعد فطرت کے سربستہ راز دریافت کیے، جنھوں نے تحقیق و تفتیش کے میدان میں سر دھڑ کی بازی لگادی اور مشاہدات اور تجربات کے بعد فلاح و بہبود کے راستے معلوم کیے۔

کتاب ایک ایسا مخلص دوست ہے جو سفر میں، حضر میں، دن میں، رات میں، ہر وقت، ہر جگہ، ہر حال میں ہمارا ساتھ دینے کو تیار ہے۔ جہاں ڈال دیجیے پڑی ہے جب اُٹھائیے دل بہلانے کو بلا عذر حاضر۔ نہ اس سے شکریے کی اُمید، نہ صلے کی خواہش، نہ خوشامد کی ضرورت، تجارت ہو، صنعت و حرفت ہو، لین دین ہو یا گفت و شنید، سیاست ہو یا مذہب دنیا کا کون سا ایسا معاملہ ہے جس میں کتاب سے مدد نہ لے سکیں۔ کتاب ایک جام جہاں نما ہے۔

انتخاب کتب ایک اہم مسئلہ ہے، جس طرح ایک نیک اور اچھے چال چلن والا انسان اپنے دوست کو برائی سے بچالیتا ہے اور ایک برا دوست اپنی برائی کی وجہ سے دوسرے دوست کو تباہ کر دیتا ہے، اسی طرح اچھی کتابیں دل و دماغ، عادات و اطوار پر اچھا اثر ڈالتی ہیں اور مخرب اخلاق کتابیں چال چلن میں کمزوری اور طبیعت کو برائی کی طرف ڈالتی ہیں۔

اس لیے طلبہ کو چاہیے کہ تفریح اور دل بہلانے کے لیے گھٹیا ناول اور افسانوں کے بجائے معلوماتی کتابیں پڑھیں۔ انھیں زیادہ تر تاریخ، سفر نامے، دیگر ممالک کے حالات، بلند پایہ شعراء کا کلام اور مشہور ادیبوں کے مضامین کا مطالعہ کرنا چاہیے اور ان سے استفادہ کرنا چاہیے۔ لیکن کسی حالت میں لکیر کا فقیر نہ بنیں، بلکہ خود سوچیں سمجھیں اور ان سے نتائج اخذ کریں تاکہ دنیا میں کامیاب اور آخرت میں سرخرو ہوں۔

کیڈٹ شعیب قاضی
کٹ نمبر 98153
جناح ڈویژن

سچی دوستی

کیا آپ یہ جانتے ہیں کہ سچی دوستی کیا ہے؟ لیکن آپ کیسے جانتے ہوں گے کہ دوستی کسے کہتے ہیں کیوں کہ آج کے دور میں سچی دوستی کی کوئی اہمیت ہی نہیں رہی دوستی کا دوسرا نام "قربانی" ہے جسے ہندی میں "تیاگ" کہتے ہیں۔ ایک اچھا دوست وہی ہے جو اپنے سے زیادہ دوسرے کا خیال رکھتا ہے۔

اچھے دوست وہی ہوتے ہیں جو ایک دوسرے کے دکھ درد میں کام آئیں۔ آپس میں سکھ بانٹیں۔ ایک کہاوت ہے کہ "ایک اچھا دوست خدا کا تحفہ ہوتا ہے۔" ایک پیاری اور اچھی دوستی بڑی مشکل اور قسمت سے ملتی ہے اس لیے ہمیں چاہیے کہ ہم اس پاک رشتے کی قدر کریں۔

کیا آپ یہ جانتے ہیں کہ دوست ہی وہ شخص ہے جو سب سے زیادہ فائدہ پہنچا سکتا ہے اور سب سے زیادہ نقصان بھی۔ فائدہ اس طرح کہ وہ ہماری ہر بات کو جانتا ہے اور ہمارے دل کے قریب ہوتا ہے اور نقصان اس طرح کہ وہ ہماری کم زوری بھی جانتا ہے۔

اچھا دوست ایک سایہ دار درخت کی طرح ہوتا ہے جو سارا دن ہمارے لیے دھوپ تو سہ سکتا ہے لیکن ہمیں کوئی آنچ آئے، یہ نہیں دیکھ سکتا۔ واقعی ایک اچھے دوست کا مقابلہ کسی سے نہیں کیا جاسکتا۔

☆ ☆ ☆ ☆

کیڈٹ محمد عاطف افضل
کٹ نمبر 9745
ایوب ڈویژن

تعجب ہے -------

اگر امتحانات سے بہت پہلے ہی تمام سوالات بمعہ جوابات بتادیے جائیں اور تمام پرچے پہلے ہی آؤٹ کردیے جائیں اور پھر بھی طالب علم فیل ہوجائیں تو انھیں کیا کہیں گے۔ یقیناً یہ بات اُن کے والدین اور سرپرستوں کے لیے نہایت ہی افسوس کا باعث ہوگی۔

بالکل یہی حال ہم مسلمانوں کا ہے۔ ہمارے سرپرست اعلیٰ یعنی اللہ عزوجل نے ہمارے امتحان سے پہلے ہی تمام سوالات جو کہ اُس امتحان (آخرت) میں پوچھے جائیں گے اور اُن کے جوابات بھی بتادیے ہیں اور پھر بھی انسان اللہ عزوجل کے امتحان میں فیل ہوجائے تو ہے ناواقعی تعجب کی بات---!

☆ ☆ ☆ ☆

کیڈٹ مبشر علی قائم خانی
کٹ نمبر 9858
لطیف ڈویژن

اطاعتِ والدین

والدین دنیا کی سب سے بڑی نعمت ہیں۔ اِس کی قدر اُن سے پوچھیے جو اِس نعمت سے محروم ہو چکے ہیں۔ ماں کی مامتا اور باپ کی شفقت ایک ایسی چیز ہے جس کے سامنے دنیا بھر کے خزانے ہیچ ہیں۔

ماں باپ سی نعمت کوئی دنیا میں نہیں ہے
حاصل ہو یہ نعمت تو جہاں خلدِ بریں ہے

دنیا کے تمام مذاہب میں والدین کی اطاعت اور فرماں برداری کی تلقین کی گئی ہے۔ والدین اپنی اولاد کے آرام و آسائش کے لیے اپنی ہر چیز قربان کر دیتے ہیں۔ ذرا اندازہ کیجیے ماں اپنے بچے کو کتنی محبت سے اپنی گود میں پالتی ہے۔ اگر خدانخواستہ بچہ بیمار ہو جائے تو ماں باپ کی تو جان پر بن جاتی ہے۔ وہ بچے کی خوشی سے خوش اور تکلیف سے غمگین ہو جاتے ہیں۔

باپ اپنے گھر والوں کے لیے سلگتی ہوئی دھوپ میں ایک بارش برساتے ہوئے بادل کی مانند ہوتا ہے۔ باپ دن بھر محنت مزدوری کر کے جو کچھ کماتا ہے اپنے بچوں کی خوراک اور پوشاک کی نذر کر دیتا ہے۔ غرض ماں باپ اپنا پیٹ کاٹ کاٹ کر اپنے بچوں کو اچھا پہناتے اور اچھا کھلاتے ہیں اور اُن کی تمام سہولتوں اور آسائشوں کا خیال رکھتے ہیں۔ افسوس ہے اُس اولاد پر جوان محسنوں کی خدمت کو اپنا فرضِ اول نہیں سمجھتی۔

اللہ تعالیٰ نے قرآنِ مجید میں ارشاد فرمایا ہے کہ "اپنے والدین کے ساتھ حسنِ سلوک سے پیش آؤ، ان کے ساتھ اچھا برتاؤ کرو، جب وہ بوڑھے ہوں تو ان کے سامنے "اُف" تک نہ کہو اور نہ انھیں جھڑکو۔"

رسولِ اکرم ﷺ کی یہ حدیث بہت مشہور ہے کہ "جنت ماں کے قدموں کے نیچے ہے۔" نیز یہ کہ "رب کی رضا باپ کی رضا میں ہے اور رب کی ناخوشی باپ کی ناخوشی میں ہے۔"

خُدا اور اس کے رسول ﷺ کے اِن واضح ارشادات کی روشنی میں ہمارا یہ اسلامی اخلاقی اور دینی فرض ہے کہ اپنے والدین کی دل و جان سے خدمت کریں۔ انھیں کبھی بھی اپنی طرف سے دکھ نہ پہنچائیں۔ جو لوگ اپنے والدین کی خدمت اور فرماں برداری کرتے ہیں کل وہی لوگ اپنی اولاد سے بھی فرماں برداری اور خدمت کی توقع کر سکتے ہیں اور ہمیں چاہیے کہ ہم اپنے والدین کے عظیم خواب کی سچی تعبیر بنیں۔ کسی شاعر نے کیا خوب کہا ہے:

سب سے بڑی سعادت ماں باپ کی ہے خدمت
سب سے بڑی عبادت ماں باپ کی ہے خدمت

کیڈٹ سید فرحت عباس نقوی

کٹ نمبر 9566

محمد بن قاسم ڈویژن

غزل

عجب دل پر اثر ہے
ملی جب سے نظر ہے

چھپا آنچل میں چہرہ
گرہن میں جوں قمر ہے

ترے دل تک رسائی
بڑا مشکل سفر ہے

اگر ہم مٹ بھی جائیں
محبت تو امر ہے

خدا سے مانگ تو لوں
دعا ہی بے اثر ہے

میں غمگیں یاد رکھ کر
تو مجھ کو بھول کر ہے

وہ تیرا ہوگا فرحت
تجھے الفت اگر ہے

کیڈٹ محمد عدیل خان جدون

کٹ نمبر 9596

محمد بن قاسم ڈویژن

تمہاری یاد

تمہاری یاد آتی ہے
تمہاری یاد آتی ہے
جب
دل کے ویرانوں کا
دیا بجھ جاتا ہے
جب
میرے ارمانوں کا
گلا گھٹ جاتا ہے
جب
پیار کی خوش بو
بڑھ جاتی ہے
تمہاری یاد آتی ہے
وہ تمہارے آتے ہی
خوش بوؤں کا بکھر جانا
تمہارے چہرے کی
رنگت کا نکھر جانا
جب بھی یاد آتا ہے
دل میں ہوک اٹھتی ہے
آہ! وہ سہانے دن
اب کہاں سے آئیں گے

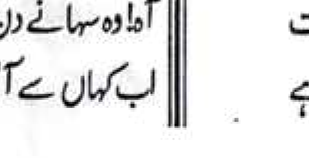

کیڈٹ سید سعید احمد
کٹ نمبر 9747
اقبال ڈویژن

گارڈن مووی

جب ہم کیڈٹ کالج میں وارد ہوئے تو بڑے خوش تھے لیکن یہاں کی اصطلاحات سے قطعی ناواقف تھے۔ مثلاً شاہی کٹ، ایکسٹرا ڈرل اور گارڈن مووی وغیرہ۔ ایک دن ہمارے انچارج نے ہمیں فالن کرنے کو کہا کہ ابھی تمہاری گارڈن مووی ہے۔ ہم بڑے خوش ہوئے، گرتے پڑتے گارڈن میں آ پہنچے اور ٹی وی اور وی سی آر کا انتظار کرنے لگے۔ جیسے جیسے وقت گزرتا جارہا تھا ہماری بے چینی بڑھتی جارہی تھی۔ آخر کار گارڈن میں کھڑے انتظار کرتے کرتے پسینے میں نہاگئے۔ ہم نے سوچا کہ یہاں تو گنگا ہی الٹی بہ رہی ہے۔ مووی کے لیے اتنی خواری تو پی ٹی، پریڈ میں ہمارا کیا بنے گا؟ لڑکے آپس میں سرگوشیاں کررہے تھے۔ کوئی کہتا انگلش مووی ہے تو کوئی کہتا اردو۔ لیکن دور دور تک ٹی وی اور وی سی آر کا نام و نشان نہ تھا۔ اتنی دیر میں سناٹا چھا گیا اور ہمارے معتبر انچارج صاحب جیب میں ہاتھ ڈالے گارڈن میں داخل ہوئے۔ جب میں نے ان سے ٹی وی اور وی سی آر کے بارے میں پوچھا تو انھوں نے مجھے مرغا بنادیا۔ اس کے بعد لڑکوں پر خوف طاری ہوگیا اور کسی میں مووی کے بارے میں پوچھنے کی ہمت نہ رہی۔ ہمارے انچارج نے لڑکوں کو مختلف گروپس میں تقسیم کر کے گارڈن میں تسبیح کے دانوں کی طرح بکھیر دیا اور ہمیں ایسی ناقابل فراموش مووی دکھائی کہ جس کا ہر سین ہمیں آج بھی یاد ہے۔ کالج میں آنے سے پہلے ہمیں پودوں اور درختوں سے دلی لگاؤ تھا، مگر اب دل میں ایسی نفرت پیدا ہوگئی کہ دنیا سے درختوں کا نام مٹادینے کو جی چاہتا ہے۔ اب جب کبھی ہمارا گارڈن گندا ہوتا ہے اور گارڈن مووی کی نوبت آتی ہے تو ہم ہاؤس سے رفوچکر ہوجانے ہی میں عافیت جانتے ہیں۔

کامیاب مستقل علاج کر کے خوشی حاصل کریں

دکھی انسانیت کی خدمت بھی عبادت ہے

مفت مشورے کی سہولت سے فائدہ حاصل کیجئے۔

مفت: اگر آپ کو اپنے لیے یا کسی عزیز کے لئے کوئی مشورہ درکار ہو تو اعظم دواخانہ کے شعبہ تشخیص و تجویز سے رابطہ قائم کریں۔ بے شمار خطوط ہمیں روزانہ ہی ملتے ہیں حکیم صاحب ان خطوط کو خود کھولتے ہیں یہ خطوط بیرون و اندرون ملک کے نوجوان مردوں عورتوں، بوڑھوں اور دوسرے دکھی لوگوں کے ہوتے ہیں جو اپنا حال کسی سے کہتے ہوئے شرماتے ہیں۔ حکیم صاحب انکو نسخہ لکھ کر بھیج دیتے ہیں۔ اس خدمت اور مشورے کی کوئی فیس نہیں ہوتی۔ اگر آپ کسی بھی پوشیدہ مرض میں مبتلا ہیں تو ہم ہمدردی سے آپکو مفت مشورہ فراہم کرینگے جوابی لفافہ ارسال کیجئے۔ شکریہ

AZAM DAWAKHANA QUDIMEE
SUPERMAN
(Regd.)
Government of Pakistan

SUPER MAN 90 سپرمین
CAPSULS UNANI TONIC
خوشگوار زندگی کمزور نوجوانوں بوڑھوں کیلئے لاجواب دوا

قد کا نہ بڑھنا۔ نسوانی حسن کی کمی۔ بالوں کا گرنا چہرے کے داغ دھبے۔ دبلا پن موٹاپا کم کرنے کیلئے رجوع کریں

اعظم دواخانہ قدیمی
لیاقت آباد نزد فردوس شاپنگ سینٹر
یو بی ایل کے سامنے فون 4919322

شہد کی مکھیوں کے لیے بے کار تھے اور گلابوں کی تباہی کے بعد وہ تنہا باغ کے مالک تھے۔ باغ بان نے فیصلہ کیا کہ گلاب کی اس بچی کھچی نسل کو تباہی سے بچانے کے لیے ایک علٰیحدہ باغ کا قیام ناگزیر ہے اس نے شہد کی مکھیوں سے دشمنی مول لے کر گلاب کو ایک نئے باغ میں کاشت کیا اور ان کی خوب آبیاری کی۔ اس کا ارادہ تھا کہ انھیں پیوند کاری کے ذریعے مزید بہتر بنائے مگر زندگی نے وفا نہ کی۔ اُس نے باغ اپنے جانشینوں کے حوالے کیا لیکن کوئی بھی اس کی صحیح نگرانی نہ کر سکا، اُنھوں نے شہد کی مکھیوں کے ساتھ حصہ دار بن کر باغ پھر سے ان کے حوالے کر دیا نہ صرف یہ بلکہ آپس میں لڑ کر اُس کو تقسیم بھی کر دیا۔ کچھ وفادار جانشین سراپا احتجاج بھی رہے لیکن نقار خانے میں طوطی کی آواز کون سنتا ہے۔

اس باغ کو لوگ پاکستان کے نام سے جانتے ہیں اور سب کی نظریں اس امر پر مرکوز ہیں کہ دیکھیں اُس باغ بان کا خواب شرمندۂ تعبیر ہوتا ہے یا وقت کی گرد اس خواب کو دھندلا دیتی ہے۔

وہ سنہرا خواب جو ہمارے محترم قائد نے دیکھا تھا اور لاکھوں مسلمانوں کو اس کی رونمائی کرائی تھی یہ تھا کہ ایک ایسا خطۂ زمین حاصل کیا جائے جہاں امن، محبت، انصاف اور مساوات کے پھول کھل سکیں، جہاں فساد، نفرت اور عصبیت کا زہر نہ ہو۔ مگر آج نصف صدی سے زیادہ عرصہ گزر جانے کے باوجود وہ خواب تشنۂ تکمیل ہے جس آزادی اور خوش حالی کی روشن سحر کا خواب دیکھا اور دکھایا گیا تھا۔ افسوس! وہ سحر ہماری زندگیوں میں کبھی نہ آسکی۔

یہ داغ داغ اُجالا یہ شب گزیدہ سحر
وہ انتظار تھا جس کا یہ وہ سحر تو نہیں
یہ وہ سحر تو نہیں کہ جس کے لیے
چلے تھے یار کہ مل جائے گی کہیں
فلک کے دشت میں تاروں کی آخری منزل

اور آخر میں یہی پیغام دینا ہے کہ

چلے چلو کہ وہ منزل ابھی نہیں آئی

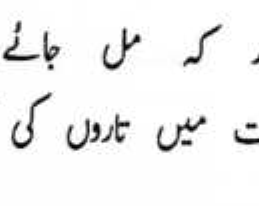

کیڈٹ رضوان اسلم بٹ
کٹ نمبر 96101
اقبال ڈویژن

ایک روشن صبح کا خواب

کردار

گلاب کے پھول: مسلمان
سورج مکھی: ہندو
شہد کی مکھی: انگریز
باغ: برصغیر
جنگل: یورپ
باغ بان/مالی: قائداعظم محمد علی جناح

کُرہ ارض کے ایک زرخیز خِطے میں ایک بہت خوب صورت باغ تھا۔ اُس میں سورج مکھی کے پھول کثرت سے تھے۔ چند دوسری اقسام کے پھولوں کے علاوہ گلاب کے پھولوں کی بھی ایک معقول تعداد تھی۔ اگرچہ گلاب تعداد میں کم تھے مگر ان کی حکمرانی پورے باغ پر تھی، ان کی خوش بو سے وہ معطر تھا۔ آس پاس مزید کچھ ایسے باغات تھے جن میں یہ گلاب بہ کثرت تھے مگر اکثر خزاں رسیدہ تھے۔

کچھ دور ایک جنگل تھا جہاں صرف جھاڑ اُگتے تھے، وہاں شہد کی مکھیاں اور ٹڈیاں بکثرت تھیں، اُنھیں اس باغ کی جو بھنک پڑی تو جھٹ ادھر کا رُخ کیا اور جوق در جوق جمع ہو کر دھاوا بول دیا اور باغ کو اُجاڑ کر رکھ دیا۔ شہد کی مکھیوں نے باغ کے تمام پھولوں کو نچوڑ کر اپنے جنگل میں شہد کے ڈھیر لگا لیے۔ ان کی خاص دشمنی گلابوں سے تھی سو ان سے اُنھوں نے خوب پیاس بجھائی۔

کچھ عرصے بعد خُدا کا کرنا یہ ہوا کہ وہاں سے ایک باغ بان کا گزر ہوا جو گلابوں کا شیدائی تھا، اُس نے جو باغ کی ویرانی دیکھی تو بہت رنجیدہ ہوا۔ اُس نے اس تباہی کے اسباب تلاش کرنا شروع کیے، جلد ہی اُس پر شہد کی مکھیوں اور ٹڈیوں کی سازش عیاں ہو گئی۔ اُس نے باغ کو دوبارہ آباد کرنے کی ٹھانی مگر سورج مکھی کے پھول اس پر ناخوش تھے کیوں کہ وہ

کیڈٹ شہزاد نظامانی
کٹ نمبر 9530
محمد بن قاسم ڈویژن

جنگ

انسانی تاریخ گواہ ہے کہ جنگ یا تو اپنی طاقت کو منوانے کے لیے کی جاتی ہے یا پھر اپنا حق حاصل کرنے کے لیے۔
جنگ ہی وہ واحد عمل ہے جس سے جیتنے اور ہارنے والے دونوں گروہوں کو مالی نقصان اٹھانا پڑتا ہے لیکن اس کے باوجود انسانی تاریخ جنگوں کے ذکر سے بھری پڑی ہے۔ انسان جنگ کیوں کرتا ہے؟ اس سوال کا جواب واضح ہے کہ انسان میں جہاں بہت سی صفات ہیں وہیں اس میں وحشی پن بھی موجود ہے۔ جب وہ وحشیانہ جذبہ انسان کی صفات پر غالب آجاتا ہے تو وہ لڑنے مرنے پر تل جاتا ہے۔ اس سلسلے میں کبھی کبھار اسے ہتھیاروں کی بھی ضرورت نہیں پڑتی کیوں کہ وہ وحشی پن میں پتھر اور ڈنڈے کو بھی بطور ہتھیار استعمال کر لیتا ہے۔

جنگی جنون ہی کی وجہ سے انسان نے خود اپنی تباہی کے لیے کئی سامان تیار کر لیے ہیں۔ اب ایسے مہلک ترین ہتھیار موجود ہیں کہ جن کی بدولت چند لمحوں میں لاکھوں انسانوں کو بہ آسانی موت کی نیند سلایا جاسکتا ہے۔

دنیا میں دو عظیم جنگیں لڑی جاچکی ہیں اور اگر تیسری عظیم جنگ لڑی گئی تو اس جنگ میں نہ تو کوئی جیتے گا اور نہ کوئی ہارے گا۔

یہ جنگ پچھلی دو جنگوں کی طرح مہینوں اور سالوں تک جاری نہیں رہے گی بلکہ چند گھنٹوں میں پوری دنیا سے زندگی کا نام و نشان تک مٹ جائے گا، پھر زمین پر کچھ بھی نہیں بچے گا سوائے اُن انسانی ڈھانچوں کے جو اس تیسری عالمی جنگ میں مارے گئے۔ لہٰذا ضرورت اس بات کی ہے کہ ہم اب بھی جنگ کی تباہ کاریوں سے آگاہ ہو کر اپنے طرزِ عمل کو بدلیں، جنگ سے نفرت کریں اور امن سے محبت کے نعرے کو عملی جامہ پہنائیں۔

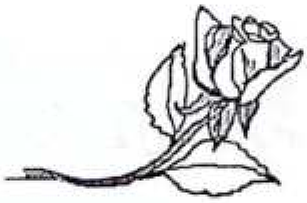

کے دوسری جانب نکلتی ہے۔ یہاں سے پہاڑوں کا منظر بے حد خوب صورت اور دل کش نظر آتا ہے۔

کچھ دیر بعد ہم پتریاٹہ کے لیے روانہ ہوئے جو مری سے تقریباً ایک گھنٹے کے پہاڑی فاصلے پر ہے۔ ہم وہاں سکائی رائڈنگ یعنی چیئر لفٹ اور کیبل کار کے سفر سے لطف اندوز ہوئے۔

اس رات ہم نے مری ہی کی ایک وادی "لوئر ٹوپہ" میں قیام کیا۔ یہ وادی مری سے آگے ایوبیہ روڈ پر واقع ہے۔ یہاں کا موسم نہایت ٹھنڈا اور خوش گوار ہے۔

اگلی صبح ہم اسلام آباد آگئے۔ ہمارا اگلا مرحلہ وادی سوات کے علاقوں مینگورہ اور کالام کا تھا۔ ہم راولپنڈی سے روانہ ہو کر ٹیکسلا، حسن ابدال، واہ کینٹ، اٹک اور مردان سے ہوتے ہوئے چھے گھنٹے میں وادی سوات کی ایک وادی مینگورہ میں پہنچے۔ ہم نے تین دن تک وہیں قیام کا ارادہ کیا۔ اسی روز سعید محل کی سیر کو گئے جو سوات ہی کا ایک حصہ ہے۔ یہ بھی مغلیہ دور ہی کا ایک شاہ کار ہے اور اب ایک ہوٹل میں تبدیل ہو چکا ہے۔

وادی سوات پاکستان کی حسین ترین وادیوں میں سے ایک ہے۔ یہ پاکستان کے شمال میں واقع ہے۔ اس وادی میں سے بہت سے ندی نالے مل کر دریائے سندھ میں گرتے ہیں۔ یہاں کا موسم بہت ٹھنڈا ہے۔ یہاں کے میوہ جات میں آلو بخارا، خوبانی اور سیب شامل ہیں۔

ہم وادی کالام بھی گئے۔ یہاں آکر ہمیں پہلی بار ایسا محسوس ہوا جیسے ہم جنت میں آگئے ہوں۔ ہمیں معلوم ہوا کہ ہمارا وطن بھی جنت کا ٹکڑا ہے جہاں اللہ تعالیٰ کی ایک سے بڑھ کر ایک نعمت رکھی ہوئی ہے۔ یہاں کسی چیز کی کمی نہیں ہے، کمی ہے تو اس امر کی کہ ہم سب بھائی بھائی ہو جائیں اور اس وطن کی خوش حالی اور ترقی کے لیے بڑھ چڑھ کر ایک دوسرے کی مدد کریں۔

✿ ✿ ✿

* جو محبتوں کی قدر نہیں کرتے، وہ نفرتوں کا نشانہ بنتے ہیں۔
* خاموش رہ کر آپ سنجیدہ و باوقار نظر آئیں گے۔
* دشمن سے غافل رہنے کا مطلب، دشمن کو خود پر حملے کی دعوت دینا ہے۔
* دل سمندر کی طرح ہے، بظاہر خاموش مگر گہرائیوں میں طوفان موجزن ہے۔
* استقلال جب انتہائی صورت اختیار کر لے تو ضد بن جاتا ہے۔
* کاہلی بے وقوفوں کی پکنک کا نام ہے۔
* پرندے اپنے پاؤں کی وجہ سے جال میں پھنستے ہیں اور انسان اپنی زبان کی وجہ سے۔

کیڈٹ رضوان رسول چوہدری
کٹ نمبر 97130
لطیف ڈویژن

پٹارو سے سوات تک

کیڈٹ کالج پٹارو کے طلباء کا موسمِ گرما کی تعطیلات میں مطالعاتی دورہ کرنے کا پروگرام چھٹیوں سے پہلے ہی طے ہوچکا تھا۔ دورے پر تقریباً چالیس کیڈٹس تھے جن کی رہنمائی پانچ شفیق اساتذہ کر رہے تھے۔ میں نے بھی سوچا کہ ٹرپ میں شمولیت عمل کی جائے اور شمولیت کی درخواست مان لی گئی۔

پروگرام کے مطابق طلباء کو لاہور، اسلام آباد، سوات اور کالام، مری، پتریاٹہ اور ان کے قریبی علاقوں کی سیر کرنی تھی۔ یہ گروپ 8-6-99 کو بذریعہ ریل لاہور پہنچا اور لاہور میں مغلیہ دور کے حسین فن پاروں اور شاہ کاروں کی سیر کی۔ قیام کا انتظام یوتھ ہاسٹل لاہور میں کیا گیا تھا۔ سب سے حیرت بھرا لمحہ وہ تھا جب ہم لاہور کی "منٹ فیکٹری" میں کھرے سکے بننے اور نکلنے کا عمل بغور دیکھ رہے تھے۔ جن جگہوں پر ہم نے تفریح کی ان میں پاکستان اور انڈیا کی مشترکہ سرحد "واہگہ بارڈر" اور سوز وواٹر پارک بھی شامل ہیں۔ بادشاہی مسجد، شاہی قلعہ، مزارِ اقبال، مینارِ پاکستان کا نظارہ بھی دل فریب رہا۔

لاہور سے اگلا مرحلہ پاکستان کے خوب صورت دارالحکومت اسلام آباد کا تھا۔ ہم 11-6-99 کو بس میں سوار ہوکر موٹروے کے راستے اسلام آباد پہنچے۔ اس سفر میں کُل ساڑھے تین گھنٹے صرف ہوئے۔

اسلام آباد میں بھی ہمارا قیام یوتھ ہاسٹل میں تھا۔ وہاں دل فریب موسم، دل کش نظارے، لہلہاتے درخت، سبزہ زار، بل کھاتی سڑکیں، کشادہ شاہ راہیں اور آسمان سے باتیں کرتی ہُوئی عمارات نے سب کو حیران کن خوشی سے نوازا۔ پارلیمنٹ ہاؤس، سپریم کورٹ، پرائم منسٹرز ہاؤس اور بلیو ایریا کے دل خوش کن نظارے اور اسلام آباد کی سیر ہم کبھی بھول نہیں سکتے۔ فیصل مسجد بھی اپنے جاہ وجلال کے ساتھ پہاڑوں کے عین وسط میں کھڑی حسین نظارہ پیش کر رہی تھی۔ پہاڑیوں پر موجود مقامات شکر پڑیاں اور دامنِ کوہ کی سیر بھی خوب رہی۔

اگلی صبح ہمیں مری اور پتریاٹہ کی سیر کو جانا تھا۔ ہماری بس پر پیچ راستوں سے بل کھاتی ہوئی براستہ بھارہ کہو، چھتر، گھوڑا گلی اور سنی بنک ڈیڑھ گھنٹے میں مری پہنچی۔ یہاں کا درجہ حرارت میدانی علاقوں سے قدرے کم تھا۔ موسم خوش گوار اور پُر لطف تھا۔ لڑکوں نے لکڑی اور جانوروں کی کھالوں سے بنے ہوئے کھلونے اور مختلف چیزیں خریدیں۔ مال روڈ کی سیر کا مزہ ہی کچھ اور تھا۔ یہ سڑک مری کے جنرل پوسٹ آفس سے شروع ہوکر تین کلو میٹر کا فاصلہ طے کر کے اس

کیڈٹ ضیاء الرحیم
کٹ نمبر 97125
اقبال ڈویژن

وقت کی آواز

وطن کی فکر کر ناداں مصیبت آنے والی ہے
تری بربادیوں کے مشورے ہیں آسمانوں میں

آج ہمارا ملک پاکستان خطرناک حالات سے دوچار ہے۔ بھارت نے ایٹمی دھماکے اور اس کے بعد اگنی اور پرتھوی کے تجربات کرکے ہمیں للکارا ہے۔ پاکستان نے ایٹمی دھماکوں، "غوری" اور "شاہین" کے ذریعے بھارت کا منہ توڑ جواب دیا ہے۔ مگر بھارت کو اپنی طاقت اور ہتھیار پر فخر ہے اور اس کا یہ فخر ہمیں بہادری، جرأت اور بہادری کی دعوت دے رہا ہے۔ ہمیں ان حالات سے مایوس ہونے کی ضرورت نہیں کیوں کہ ارشاد باری تعالیٰ ہے:

ترجمہ: "کیا لوگ گمان کرتے ہیں کہ ان کو چھوڑ دیا جائے گا صرف اتنا کہنے پر کہ ہم ایمان لے آئے اور ان کا امتحان نہیں لیا جائے گا اور تحقیق ہم نے تم سے قبل کے لوگوں کو آزمائش میں ڈالا۔ پس اللہ جانتا ہے ان لوگوں کو جو صحیح ہیں اور جانتا ہے جھوٹے لوگوں کو۔"

یہ حالات ہمارے لیے عذاب نہیں بلکہ ایک آزمائش کی حیثیت رکھتے ہیں۔

ہمارا دشمن بھارت ہمیں ہر وقت نقصان پہنچانے کے درپے رہتا ہے۔ ہمیں اس کا جواب بزور شمشیر دینا ہوگا۔ درحقیقت بھارت نے ابھی تک ہمیں ایک آزاد مملکت تسلیم نہیں کیا ہے۔ وہ ہماری ترقی، ہمارے اتحاد اور ہماری سائنسی و عسکری برتری کو برداشت نہیں کر سکتا۔ اگر آج ہم نے اپنا فرض نہیں پہچانا اور بزدلی دکھائی تو قیامت کے دن ہم اپنے اسلاف اور شہداء کو کیا جواب دیں گے۔ ہمارے اسلاف نے اسی دشمن کو بدر، حنین اور احزاب کے غزوات میں شکست دی تھی۔ اسی طرح سنہ 1965ء میں بھی بھارت کو منہ کی کھانی پڑی۔ سومناتھ کے در و دیوار کو آج بھی ہمارے اسلاف کی بہادری کی داستانیں یاد ہیں۔ ہمیں اللہ کے فرمان واعدوا لھم ما استطعتم من قوۃ (اور جہاں تک تمہارا بس چلے، ان کے لیے زیادہ سے زیادہ طاقت مہیا کرو) پر عمل کرنا ہوگا اور اپنی بہادری کا ثبوت دینا ہوگا۔

سقوطِ مشرقی پاکستان کے سانحے سے عبرت حاصل کرکے اللہ کی رسی کو مضبوطی سے تھام کر اتفاق سے رہنا ہوگا۔ کفر کے خلاف نئے نئے محاذ کھول کر اس کے ہر حربے کو ناکام بنانا ہوگا۔

آج پاکستان کے ہر دردمند اور حساس شہری کے دل میں بھارت سے انتقام کا جذبہ موجود ہے۔ آج ہر کشمیری کی زبان پر "کرش انڈیا" (Crush India) کا نعرہ ہے۔ اس لیے ہمیں بھارت کی عسکری طاقت سے ڈرے بغیر "سعادت کی زندگی یا شہادت کی موت" کو اپنا نصب العین بنا کر رہنا ہوگا اور ہر کڑی آزمائش کے لیے تیار رہنا ہوگا۔ کیوں کہ یہی وقت کی آواز ہے۔

کیڈٹ سید اکبر شاہ
کٹ نمبر 97198
جناح ڈویژن

شیطان مردود کا ربِ کریم کے نام خط

از طرف
ابلیس
شاہراہِ ذلت

میرے پیارے مالک!
آداب و تسلیمات

اے میرے مالک! مجھے معاف کر دے میں غلطی پر تھا۔ اے مالک! تجھے تیرے جلال کی قسم تو مجھے معاف کر دے اور مجھے موت دے دے۔ بس میں یہی چاہتا ہوں کہ دنیا سے نکل جاؤں تو مجھے یہاں سے اُٹھا لے اور بے شک دوزخ میں ڈال دے، لیکن میں اس دنیا میں نہیں رہ سکتا۔ اے جہانوں کے مالک! میں نے تجھے کہا تھا کہ میں تیرے بندوں کو ورغلاؤں گا، میں انھیں نیکی سے دور کروں گا اور برائی کا راستہ دکھاؤں گا۔ اے میرے مالک! میں تیرے بندوں کو ورغلانے والا کون ہوتا ہوں، یہ تو خود ہی برائی میں مجھ سے اتنے آگے نکل چکے ہیں کہ اب تو میں اپنے آپ کو شیطان کہلواتے ہوئے شرماتا ہوں۔ یارب! یہ تیرے بندے مجھ سے بہتر جانتے ہیں کہ کیسے ایک دوسرے کو لڑوایا اور مروایا جاتا ہے؟ کیسے بھائی سے بھائی کا گلا کٹوایا جاتا ہے؟ کیسے کسی کا حق کھایا جاتا ہے؟ کیسے غریبوں کا نام لے کر قوموں کو لوٹا جاتا ہے؟ کیسے غریبوں کے خون پسینے کی کمائی پر قبضہ جمایا جاتا ہے؟ کیسے یتیموں کا مال کھایا جاتا ہے؟ کیسے چادر اور چار دیواری کے تقدس کو پامال کیا جاتا ہے؟ اے میرے خدا! یہ سب مجھ سے زیادہ جانتے ہیں کہ برائی کو کیسے اپنایا اور پھیلایا جاتا ہے۔

اے میرے خدا! یہ تو اپنے کرتوتوں میں مجھ سے سبقت لے گئے ہیں اور مجھے ان کے سامنے شرمندہ ہونا پڑتا ہے۔ میں انسانوں کے سامنے شرمندگی برداشت کرنے کا حوصلہ نہیں رکھتا۔

اے میرے رب! میں تو صرف مٹی کے ایک مجسے کو سجدہ نہ کرنے کی اتنی بڑی سزا کاٹ رہا ہوں، پر انسان تو تجھے بھی سجدہ نہیں کرتا۔ اے پروردگار! میں اس دنیا میں بے کار پھرتے پھرتے تھک گیا ہوں، مجھے کوئی ایسا شخص ہی نظر نہیں آتا، جسے میں تیرے راستے سے ہٹا کر اپنے پیچھے چلنا سکھاؤں۔ لہٰذا تو مجھے اس دنیا سے اٹھا لے اور بے شک جہنم کے گڑھے میں ڈال دے، مگر مجھے ان لوگوں کے سامنے مزید شرمندہ نہ کر۔

فقط
تیرا نافرمان
"شیطان"

کیڈٹ علی یاسر ڈیہر
کٹ نمبر 95156
محمد بن قاسم ڈویژن

غزل

دل کے ہر اک گوشے کو اب تیری یاد سجاتی ہے
دل میں میلہ لگ جاتا ہے تیری یاد جو آتی ہے

ہنسنا تب سے بھول گیا ہوں جب سے تجھ بن رہتا ہوں
ہنسنا جب بھی چاہوں تو یہ آنکھ ہی نم ہوجاتی ہے

چاہے سپنوں ہی میں آ، پر ایک جھلک تو دکھلا دے
تجھ کو جب بھی دیکھوں میری ڈھارس سی بندھ جاتی ہے

کھو کر تیری یادوں میں ہاں سب سے ناتا توڑا ہے
اب تو آجا جانِ جاناں جان یہ نکلی جاتی ہے

یاسر دنیا کیا جانے اب یاد ہی دل کا سرمایہ ہے
تنہائی کی راتوں میں بس یاد ہی ساتھ نبھاتی ہے

کیڈٹ کیپٹن راشد محمود سلہری
کٹ نمبر 9546
لطیف ڈویژن

ریت کا ذرہ (نظم)

میں
ریت کا ایک ذرہ ہوں
وہ ذرہ
جو صحراؤں میں بھٹکتا پھرتا ہے
کسی نامعلوم مقام کی طرف
سفر کرتا ہے
اور پھر
بہت سے دُوسرے ذروں کے ساتھ
مل کر
اپنی پہچان کھو بیٹھتا ہے

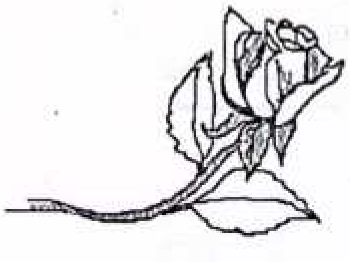

اگلا دن فیصل نے کمرے میں ہی گزارا۔ شاید وہ دونوں پارٹیوں سے خوف زدہ تھا یا پھر اسے آنے والے طوفان کا اندازہ ہوگیا تھا۔ شام کو وہ جب چائے پینے کے لیے کینٹین گیا تو وہاں دونوں پارٹیاں موجود تھیں۔ اس نے ایک لمحے کے لیے سوچا کہ واپس مڑ جائے، مگر پھر کچھ سوچ کر رک گیا اور خاموشی سے ایک کونے میں کرسی کھینچ کر بیٹھ گیا۔ تھوڑی دیر میں عمران نے مخالف پارٹی کے خلاف زہر اگلنا شروع کردیا۔ مخالف پارٹی کا لیڈر شاہ زیب کب باز آنے والا تھا، اس نے عمران اور اس کے کارکنوں کو گالیاں دینا شروع کردیں۔۔۔۔۔ عمران کے ساتھیوں نے مخالف پارٹی کے کارکنوں پر کرسیاں اٹھالیں۔ دوسری جانب سے بندوقیں اور چھریاں نکل آئیں اور دیکھتے ہی دیکھتے ایک ہنگامہ برپا ہوگیا اور فائرنگ شروع ہوگئی۔ کچھ دیر بعد پولیس آگئی، مگر اس وقت تک جھگڑا ختم ہوچکا تھا۔

رات کو ہاسٹل کے سب کمروں کے بلب روشن تھے، لیکن فیصل کا کمرہ تاریکی میں ڈوبا ہوا تھا۔ اگلے دن اخبار کے ایک کونے میں چھپی ہوئی یہ خبر پڑھ کر ہر شخص افسردہ ہوگیا کہ "کل شام مقامی کالج میں طلبہ کے دو گروپوں کے درمیان جھگڑا ہوگیا۔ جس کے نتیجے میں ایک طالب علم فیصل ہلاک اور دیگر طلبہ زخمی ہوگئے۔"

فیصل کی یاد میں منعقدہ تعزیتی جلسے میں کالج کے پرنسپل نے تقریر کرتے ہوئے فیصل کی ڈائری کا ایک ورق بھی پڑھ کر سنایا جس میں فیصل نے لکھا تھا کہ "عمران اور شاہ زیب جب کالج میں داخل ہوئے تھے تو ایک دوسرے کے گہرے دوست تھے، مگر پھر نجانے ان کے درمیان سیاست کہاں سے آگئی اور نجانے کس نے دوستوں کو دشمن بنادیا۔۔۔ لیکن میرا عزم ہے کہ میں پھر سے ان دونوں کو دوست بناؤں گا، کیوں کہ ہماری خوش گوار شاموں کے سامنے سیاست اور عہدے کی کوئی حیثیت نہیں۔۔۔۔۔

فیصل کی ڈائری کا ورق سن کر عمران اور شاہ زیب کی گردنیں شرم سے جھک گئیں۔ دونوں نے اسی وقت آگے بڑھ کر ایک دوسرے کو گلے لگایا اور ہال تالیوں سے گونج اٹھا۔

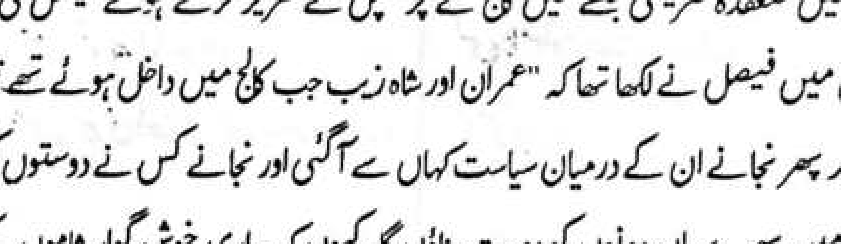

کیڈٹ محمد عثمان اسلم کھوکھر
کٹ نمبر 9781
ایوب ڈویژن

عزم

ہمیشہ کی طرح آج بھی فیصل خاموشی سے پڑھائی میں مصروف تھا کہ نعروں کی آواز نے اسے کتاب بند کرنے پر مجبور کر دیا۔ اس نے کھڑکی سے جھانک کر دیکھا، طلبہ کے دو گروپ الیکشن کی تیاری میں سرگرم عمل تھے اور بڑھ چڑھ کر شور مچا رہے تھے، کیوں کہ ان کے خیال میں ہنگامہ اور نعرے الیکشن جیتنے کے لیے اتنے ہی ضروری ہیں، جتنا امتحان ہال میں پرچہ حل کرنے کے لیے پستول کا ہونا ضروری ہے۔ فیصل نے ایک طنزیہ مسکراہٹ کے بعد کھڑکی بند کر دی اور پھر سے اپنی کتابی دنیا میں کھو گیا۔ فیصل واحد لڑکا تھا، جسے الیکشن سے کوئی سروکار نہ تھا۔ ویسے تو اسے کالج کے کسی بھی غیر تعلیمی پروگرام سے لگاؤ نہ تھا، مگر الیکشن اور سیاست سے تو اسے سخت نفرت تھی۔ کیوں کہ دن رات کی نعرہ بازی نے ہاسٹل کے پُرسکون ماحول کو تباہ کر رکھا تھا۔ ایسے ماحول میں پڑھنا تو ایک طرف آرام کرنا بھی دو بھر تھا۔

کلاس کے بعد فیصل کینٹین چلا گیا۔ وہاں بھی الیکشن کا ہنگامہ برپا تھا۔ ابھی وہ بیٹھ بھی نہ پایا تھا کہ ایک گروپ کے لیڈر عمران نے اسے بلایا۔ وہ کسی فرماں بردار بچے کی طرح اس کی طرف کھنچتا چلا گیا۔ عمران کا اشارہ سمجھتے ہی وہ خالی کرسی پر بیٹھ گیا۔ عمران نے مشکوک نظروں سے اس کا جائزہ لیا اور پوچھا "کدھر کے ہو؟" فیصل نہایت معصومی سے بولا: "جی کراچی کا رہنے والا ہوں۔" عمران غصے سے بولا: "ہم کہتے ہیں کس پارٹی کی طرف ہو؟" فیصل گھبرا کر اٹھ گیا۔ وہ جلد از جلد وہاں سے چلا جانا چاہتا تھا۔ لیکن عمران نے اسے جواب دیے بغیر جانے نہ دیا۔ لہٰذا مجبوراً فیصل نے اس کی پارٹی کا ممبر ہونے کا اعتراف کر لیا اور فوراً وہاں سے نکل گیا۔ ابھی وہ کسی پرسکون جگہ کی تلاش میں تھا کہ عمران کی مخالف پارٹی کے لیڈر شاہ زیب نے اسے مخاطب کیا: "ارے یار! فیصل کبھی تو ہمارے ساتھ بھی بیٹھ کر پڑھ لیا کرو۔" یہ کہہ کر اس نے منہ سے سگریٹ کا دھواں اڑاتے ہوئے زوردار قہقہہ لگایا۔ شاہ زیب نے اسے مجبور کیا کہ وہ اس کی پارٹی میں شامل ہو جائے۔ شاہ زیب کا شمار ضدی اور بُرے لڑکوں میں ہوتا تھا۔ لہٰذا فیصل نے کوئی جھگڑا نہ کرنے کی بجائے مصلحتاً اس کی پارٹی میں شمولیت کی ہامی بھر لی۔

اپنے کمرے میں آکر فیصل سوچنے لگا کہ آخر ہم سب کو کیا ہو گیا ہے؟ ہم مسلمان ہونے کے باوجود ذرا سے مفاد کے لیے اللہ کے فرمان کو بھی بھول گئے ہیں۔

مگر ابھی تو سفر شروع ہوا تھا، منزل کا تعین بھی نہیں ہوا تھا، اس حقیقت سے میں جلد ہی آشنا ہو گیا۔

کیوں کہ دھیرے دھیرے میرے اندر عشق کی آگ اس قدر بھڑک اٹھی کہ مجھے محبوب کے دیدار کی خواہش ستانے لگی، اُس کا عکس اگرچہ کائنات کی ہر شے میں جھلکتا نظر آتا، مگر اس کے دیدار کی آرزو نے مجھے بے چین کر دیا۔ بس پھر کیا تھا میں اُس کی تلاش میں نکل کھڑا ہوا، گلی گلی، کوچہ کوچہ اُسے ڈھونڈتا اُسے مانگتا، صرف ایک جھلک، بس ایک دیدار، میرا محبوب ہی میری زندگی ہے، میری آرزو ہے۔ لوگ مجھ پر ہنسے، طنز کیا۔ کچھ نے جنونی، کچھ نے جوگی کے القاب سے نوازا۔ کسی نے منحوس کہا تو کسی نے منکر اور میری تلاش ناکام رہی۔

میں اس ناکامی سے اس قدر دل برداشتہ ہوا کہ زندگی سے دل اُچاٹ ہو گیا۔ موت کی آغوش میں اترنے ہی والا تھا کہ کسی گوشۂ دل سے آواز آئی:

"اے [illegible] خدا!! اپنے محبوب کو فضاؤں میں، خلاؤں میں نہ ڈھونڈ، اُس کی محبوب مخلوق کی خدمت کر تیری آرزو پوری ہو جائے گی۔"

بس پھر میں مخلوق کی خدمت میں مصروف ہو گیا۔ لوگوں کے دکھ بانٹتا رہا، مفلسوں کی مفلسی سمیٹتا رہا، ویران دلوں کو آباد کرتا رہا، مجھے راحت نصیب ہوئی یوں لگا کہ دو بچھڑے ہوئے شیدائیوں کا ملاپ ہو گیا ہو اور میں اپنے محبوب کی آغوش میں سو گیا ہوں۔

یہ لذتِ آشنائی بھی عجب شے ہے۔ یہ درحقیقت وہ قوت ہے جو انسان کے نیک عزائم کو پورا کرنے میں کلید کی حیثیت رکھتی ہے۔ جب انسان کسی نیک مقصد میں سرگرداں ہو تو یہ معرفت اُس کی ہمدم بن جاتی ہے اور دل یہ کہہ اٹھتا ہے کہ:

تم میرے پاس ہوتے ہو گویا
جب کوئی دوسرا نہیں ہوتا

اور اگر انسان کا عزم خدمتِ خلق ہو تو کیا ہی بات ہے کیوں کہ میرے محبوب نے اپنے حقوق سے بڑھ کر حقوق العباد کو اہمیت دی ہے۔

لوگو! یہ آسائشوں بھری زندگی چھوڑو، اصل دنیا تو وہ ہے جہاں غربت، افلاس اور درد و غم رلج کر رہے ہیں، جہاں کتنے ہی لوگوں کو بنیادی ضروریاتِ زندگی بھی میسر نہیں۔ جہاں بے سہارا لوگ زیادتیوں کا شکار ہو رہے ہیں اور معصوموں کے مقدر میں صرف محرومیاں لکھی ہیں، جہاں لوگوں کے خواب حقیقت اور خام خیالی کے بیچ اپنے تحفظ کی جنگ لڑ رہے ہیں۔

تو چلو اُن لوگوں کے ترجمان بن جائیں، اُن کے ساتھ چلیں کیوں کہ ایسے میں ہمارا محبوب ہمارے ساتھ ہے۔ زخموں سے چور انسانیت کے زخم بھرنے میں ہمارا محبوب ہمارا ہم راہی ہے ہم سفر ہے۔

○ ○ ○ ○

کیڈٹ سید حارث علی
کٹ نمبر 95131
اقبال ڈویژن

تجدیدِ وفا

میرا محبوب انا اور خود پرستی والا نہیں ہے۔ وہ تو بہت سادہ اور نرم طبیعت کا مالک ہے۔
وہ بڑا ہوشیار بھی ہے اور بلّا کا معصوم بھی۔ وہ کسی سے نہیں ڈرتا اور معاف کر دینا اُس کی فطرت ہے۔ وہ سب کی قدر کرتا ہے۔ اُس کی صفات نے مجھے سحر میں مبتلا کر رکھا ہے۔

ارے! میں اپنا تعارف کرانا تو بھول ہی گیا۔ میں ہوں ایک خود غرض اور مطلبی انسان۔ میری پہلی محبت ناکام ہو گئی کیوں کہ میں محبت کی اقدار اور شرائط سے ناآشنا تھا۔ میں یہ سمجھا تھا کہ تغافل میرے محبوب کا حق نہیں بلکہ میرا ہے۔ اسی لیے ہمارے درمیان پیدا ہونے والے فاصلے جُدائی کی صورت اختیار کر گئے۔ اُس نے کسی اور کو منتخب کر لیا اور میں نے بھی راہ بدل ڈالی۔ بہرحال یہ الگ قصہ ہے۔

ہاں! تو بات میرے موجودہ محبوب کی ہو رہی تھی وہ پیکرِ عدل و انصاف ہے، میں کمینگی اور ذلالت کا نمونہ۔ وہ مجسمہ صداقت و دل جمعی ہے میں فریبی اور ریاکار۔ وہ مثلِ گل، ہر ذی روح کے دل میں مہک رہا ہے، میں اک بندہ گنہگار، اندھیر نگری کا باسی، اک آوارہ ہوں۔ وہ ستارۂ شجاعت ہے، عدالت ہے، میں بزدلی اور شورش کی اک اعلیٰ تعریف۔ وہ صبحِ انقلاب کی مانند بنی نوعِ انسان کے دلوں میں امیدِ نور بنا ہوا ہے اور میں صبحِ کاذب کی طرح معصوم انسانیت کو بہکا رہا ہوں۔ وہ کل بھی میرا تھا اور آج بھی میرا ہے۔ کل جب میں شراب و کباب کی محفلوں میں مخمور، آنے والے کل سے ناآشنا تھا تو وہ ایک ناصح بن کر میرے ضمیر کو جھنجھوڑتا۔ مرے دل میں سسکتی انسانیت کی خدمت اور مفلسوں کے آنگنوں میں خوشیاں بکھیرنے کی جو آرزوئیں پنہاں تھیں، ان کی رہی سہی رمق کو میرا محبوب بیدار کرتا مگر حیف! میں اُسی کی عطا کردہ نعمتوں کا منکر رہا۔ میری دولت کسی غریب کی جھولی نہ بھر سکی، میرا پیسا پھٹی چادریں نہ سی سکا، میرے خدام ویران دلوں کے کھنڈروں کو آباد نہ کر سکے اور میرا عشق کامل نہ ہو سکا۔

اور آج جب میں پریشان ہوں، تنگ دست ہوں، تب بھی وہ میرا راہ نما ہے، میری بہتری کی جستجو میں لگا ہوا ہے۔ اُس کی محبت کی انتہا تو دیکھیے کہ میں نے عزت، دولت، شہرت، رنگین محفلیں، خود غرض دوست سب کچھ کھو دیا مگر وہ میرے ساتھ ہے۔ یوں میں اُسے اپنا حقیقی دوست گردانتا ہوں کیوں کہ سب کچھ کھونے کے بعد بھی میں مفلس نہیں ہوا، قلاش نہیں ہوا۔ یہی میرے محبوب کی ادا ہے جس کا میں دیوانہ ہوں۔

پھر میں بیدار ہو گیا، میں دنیا کی رنگینوں کو چھوڑ کر بس اُسی کے خیال میں غرق رہنے لگا۔ اب میری جستجو کچھ نہ تھی بلکہ میرے سارے خیالوں کا محور اُسی کی ذات تھی۔ مجھے ایسا لگا کہ گیان حاصل ہو گیا ہو اور مجھے اپنی منزل مل گئی ہو۔

محمد وسیم مغل
لیکچرار، شعبۂ اردو

غزل

بہت پیارا ہمیں اِک گھر رہا ہے
نِگہ میں پھر خیالِ زَر رہا ہے

اَندھیروں میں دِیا ہم نے جَلایا
اُجالا چاند کے کیوں سَر رہا ہے

اَمیرِ شہر کو جاکر جھنجھوڑو
غریبِ شہر کیوں کر مرہا ہے

ہمارا دل تھا شیشہ اورجہاں کے
ہمیشہ ہاتھ میں پتھر رہا ہے

وہ جس کو معتبر ہم نے کیا تھا
لہو میں ہاتھ اُس کا تر رہا ہے

ڈراتا ہے، ہمیں روزِ جزا سے
وہ خود کتنا حریصِ زر رہا ہے

وسیم اَب چاہیے گوشہ سکوں کا
بھٹکتا دیر تک دَر دَر رہا ہے

ریحان عباس جعفری
لیکچرار شعبۂ طبیعیات

غزل

جو آئی یاد تیری پھر عذاب کی صورت
بڑھی کچھ اور میرے اضطراب کی صورت

کتاب زیست میری اس لیے مزین ہے
لکھا ہے نام تیرا انتساب کی صورت

دکھوں کی دھوپ میں شاید خیال تیرا تھا
برائے داد رسی ہم رکاب کی صورت

جہاں گرا وہیں سیراب ہوگئی گیتی
ہے میرا اشکِ ندامت سحاب کی صورت

وہ ایسا ماہ جبیں ہے کہ نور کا ہالا
تنا سا رہتا ہے رخ پر نقاب کی صورت

یہ ایک راز ہے بس اپنی نیک نامی کا
گناہ میں نے کیے ہیں ثواب کی صورت

نہیں ہے آئینہ ریحان پھر بھی کیا غم ہے
میں دیکھ لوں گا اُس عالی جناب کی صورت

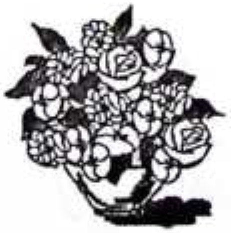

کیڈٹ معراج شیخ
کٹ نمبر 9721
ایوب ڈویژن

اُف یہ تھیلیاں

پولی تھن کی سیاہ تھیلیاں تو بازار میں آنا بند ہوگئی ہیں، لیکن جو بازار میں آچکی ہیں انہوں نے اپنا بسیرا بجلی کے تاروں اور درختوں کی شاخوں پر کرلیا ہے۔ یعنی وہ کوڑے کرکٹ کے ڈھیروں سے اڑ کر فضا میں گھومتی ہوئی تاروں اور درختوں کی شاخوں پر ڈیرہ جما چکی ہیں۔ ہمارے عزیز ہم وطنوں نے ان سے بہت کام لیے لیکن جب کام ختم ہوگیا تو انھیں ہواؤں میں اڑادیا۔ امریکہ اگر خلاؤں میں راکٹ پر راکٹ بھیج رہا ہے تو کیا ہوا، ہم بھی تو تھیلیاں پر تھیلیاں چھوڑ رہے ہیں۔

نہ صرف بازار میں پولی تھن کی یہ سفید، ہری اور مختلف رنگوں کی تھیلیاں دستیاب ہیں بلکہ ہر وقت اور ہر جگہ یہ آپ کو شرفِ ملاقات بخشتی ہیں۔ آپ گاڑی میں کہیں جارہے ہیں تو یہ آپ کے ساتھ ساتھ یہ گاتی ہوئی چلی آتی ہیں کہ "اڈی اڈی جاواں ہوا دے نال"

اڑنے کا انھیں اتنا جوش ہے کہ بجلی کے تاروں کو چھو کر بھی بدمزہ نہیں ہوتیں بلکہ لٹکی رہتی ہیں۔ بہار کا موسم ہو یا خزاں کا یہ درختوں کی شاخوں پر جھولا جھولتی ہوئی نظر آتی ہیں۔

ایک بار مجھے منگھوپیر جانے کا اتفاق ہوا۔ منگھوپیر جاتے ہوئے راستے میں چھوٹی چھوٹی پہاڑیوں کا سلسلہ ہے۔ انھی پہاڑیوں کو دیکھتے ہوئے میرے چھوٹے بھائی نے پوچھا "بھائی! یہ پلاسٹک بیگ یہاں اگتے ہیں؟ چھوٹی بھائی کے استفسار پر جب میں نے پہاڑیوں کے درمیان میں ان پلاسٹک کی تھیلیوں کو دیکھا تو طنزاً بولا "یہ کہاں نہیں ہیں؟ جہاں ہم وہاں یہ۔"

ان تھیلیوں کی اپنی مرضی ہے جو جی میں آئے وہ کرتی ہیں، جہاں چاہتی ہیں بہہ جاتی ہیں۔ اگر کہیں آپ کے گھر کے گٹر میں بہہ گئیں تو پھر اللہ دے اور بندہ لے۔ تھیلیوں کے گٹر میں جم کر بیٹھے رہنے سے گندا پانی گٹر میں رہنا گوارا نہیں کرتا اور تیزی سے باہر نکلنا شروع ہوجاتا ہے۔ جس سے ایسی بدبو پھیلتی ہے کہ سڑاند سے قے کرتے کرتے انتڑیاں تک نکل جاتی ہیں، لیکن داد دیجیے ان کی ڈھٹائی کو یہ کسی طرح ٹس سے مس نہیں ہوتیں۔ البتہ کبھی کاکروچوں اور چوہوں کے ساتھ مل کر آگے پیچھے ہوجاتی ہیں اور اگر کوئی بے چارہ چوہا ان تھیلیوں کے منہ میں چلا جائے تو پھر اسے اس "Dragon" کے منہ سے کوئی نہیں نکال سکتا۔ بے چارہ پھدک پھدک کر مرجاتا ہے۔ وہ تو اللہ بھلا کرے ان بھنگیوں کا جو کسی طرح ان آفت نما تھیلیوں کو باہر نکال لیتے ہیں۔

لیکن ہر جگہ اور ہر ایک کو بھنگیوں کی یہ مہربانی میسر نہیں ہے۔ لہٰذا ان پلاسٹک کی تھیلیوں سے نجات پانے کے لیے ہم سب کو سنجیدگی سے سوچنا ہوگا اور پہلے قدم کے طور پر اس کو ترک کرکے کاغذ کے لفافوں کو رواج دینا ہوگا۔

★ ★ ★ ★

کیڈٹ غفران مرغوب
کٹ نمبر 95112
لطیف ڈویژن

پاگل

(سرائیکی ادب سے ماخوذ)

پاگل خانے کے ڈاکٹر نے نئے داخل ہونے والے مریض کا معائنہ کیا تو وہ مریض ڈاکٹر کو دماغی طور پر صحت مند دکھائی دیا۔ ڈاکٹر نے پوچھا: کیوں میاں! پاگل خانے کیسے پہنچ گئے؟

مریض نے ٹھنڈی آہ بھرتے ہوئے کہا کہ ڈاکٹر صاحب! میں تو بالکل صحت مند آدمی ہوں۔ دراصل میں نے کچھ عرصہ قبل ایک بیوہ عورت سے شادی کی تھی اور اُس عورت کی ایک جوان بیٹی تھی۔ وہ ماں کے ساتھ میرے گھر رہتی تھی۔ اتفاق سے میرے والد کو وہ لڑکی پسند آگئی اور اس لڑکی سے میرے والد نے نکاح کرلیا اور یوں میری بیوی میرے باپ کی ساس بن گئی۔

کچھ مدت بعد میرے باپ کے گھر ایک لڑکی پیدا ہوئی جو رشتے میں میری بہن ہوئی کیوں کہ میں اس کے باپ کا بیٹا تھا اور دوسری طرف وہ میری نواسی بھی تھی کیوں کہ میں اس کی نانی کا خاوند تھا گویا میں اپنی بہن کا نانا بن گیا۔

پھر کچھ عرصہ کے بعد میرے ہاں ایک لڑکا پیدا ہوا۔ ایک طرف میری سوتیلی ماں میرے بیٹے کی بہن لگتی تھی کیوں کہ وہ بچہ اس کی ماں کا بیٹا تھا۔ دوسری طرف وہ اس کی دادی بھی لگتی تھی کیوں کہ وہ میری سوتیلی ماں تھی۔ چناں چہ میرا بیٹا اپنی دادی کا بھائی بن گیا۔

ڈاکٹر صاحب ذرا سوچیں! میرا باپ میرا داماد ہے اور میں اپنے باپ کا سُسر، میری سوتیلی ماں میرے بیٹے کی بہن۔ چناں چہ میرا بیٹا میرا ماموں بن گیا اور میں اپنے بیٹے کا بھانجا۔۔۔

ڈاکٹر نے دونوں ہاتھوں سے سر پکڑا اور چیخ کر کہا کہ خدا کے لیے چُپ ہو جاؤ ورنہ میں بھی پاگل ہو جاؤں گا۔

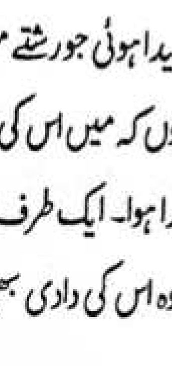

میں کاروانِ آزادی کو حصولِ پاکستان کی منزل کی سمت رواں دواں کیا اور 14 اگست 1947ء کو یہ پاک سرزمین حاصل کی، جو آج میرا اور ہر پاکستانی کی شناخت کا معتبر اور آخری حوالہ ہے۔

صدرِ محترم!

جب میں اس زمین کو اپنی شناخت کا آخری حوالہ کہتا ہوں تو یہ بات بہ خوبی جانتا ہوں کہ اس مٹی کا مفاد میرا مفاد ہے، یہاں کے بسنے والوں کی منفعت میری منفعت ہے۔ اس کی عزت میری عزت ہے، اس کی بقا و سلامتی، میری بقا و سلامتی ہے، اس کی بہاروں میں پھول کھلیں گے تو میرا دماغ معطر ہوگا۔ یہاں کی پیداوار بڑھے گی تو میری خوش حالی کا سبب ہوگی۔ اس زمین کی صنعت و تجارت اگر دنیا پر چھا جائے گی تو میرا سر فخر سے بلند ہوگا۔

اس کی حفاظت دراصل میری حفاظت ہے، اگر میرا وطن باقی ہے تو میں بھی باقی ہوں۔ اس لیے میں اس زمین کے بچے بچے کے خوابوں کو تعبیریں دوں گا، سبزہ زاروں کو میں خونِ جگر سے سینچوں گا اور اس کی بقا اور ناموس کے لیے اپنے خون کا ایک ایک قطرہ نچھاور کر دوں گا۔

میں اپنے خوں کی سج دھج سے
ے خانہ خوب اجالوں گا
ے خوار تمہاری مستی کے
میں بڑھ کر آپ سنبھالوں گا
پھر کوئی کیوں کہ بہکے گا
ترا گلشن گلشن مہکے گا
میں عارضِ گل کی نکہت سے
تری ڈالی ڈالی چُن دوں گا
ترے سچے سچے خوابوں کا
میں تاگا تاگا بُن دوں گا
ہر پیڑ پہ پنچھی چہکے گا
ترا گلشن گلشن مہکے گا

انسان کا مسکن قرار پائی۔ لہٰذا انسان جس خطے میں پیدا ہوتا ہے، جہاں بچپن گزارتا ہے، کھیل کود کر جوان ہوتا ہے، جہاں آزاد فضاؤں میں وہ اپنے والدین اور بہن بھائیوں کے ساتھ گھل مل کر رہتا ہے، اُس زمین کے ہر اک گوشے اور ذرے ذرے سے اُسے محبت ہوجاتی ہے۔ اُن جگہوں کی یادیں اُس کی طبیعت کا حصہ بن جاتی ہیں، جنھیں وہ کبھی فراموش نہیں کرسکتا۔ اسی لحاظ سے مجھے بھی اپنی سرزمین سے قلبی لگاؤ اور گہرا اُنس ہے، کیوں کہ میرا وطن میری ماں کی گود ہے۔ اس میں پل کر میں جوان ہوا، اسی زمین نے اپنی آغوش میں میری پرورش کی، میں اس کے جسم کا حصہ ہوں، میرا پیار ماں سے پیار کی طرح فطری ہے۔ اس سے پیار میری آبرو ہے، میری ناموس ہے اور

خاکِ وطن کا مجھ کو ہر ذرہ دیوتا ہے

جنابِ صدر!

میری زمین میری شناخت کا معتبر حوالہ ہے، اس لیے کہ اس نے مجھے اپنی پہچان کے علاوہ عزت و آبرو کی زندگی بخشی، میری آنکھوں کو سہانے خواب دیے، میدانِ عمل میں اپنے جوہر دکھانے کا حوصلہ بخشا اور نفرتوں کی سیاہ آندھیوں میں اپنائیت اور چاہت کا سائبان دیا۔ میں اس زمین کے حوالے پر ناز کیوں نہ کروں کہ:

اس کے لہلہاتے کھیت میرے ہیں۔ اس کے وسیع پہاڑ اور کوہسار میرے ہیں، اس کے ندی نالوں اور دریاؤں کی جولانی میرے لیے ہے۔ اس کے گل و سمن، مہ و ماہتاب کی رنگینیاں میری ہیں، اس کے گل ہائے رنگین میری آنکھوں کا نُور اور میرے دل کا سُرور ہیں، اس کی عمارتیں، سڑکیں، شہر، گاؤں، دیہات سارے میرے ہیں، اس کے دہقان، کسان، مزدور، سائنس دان، نوجوان، دانش ور اور اہلِ قلم سب میرا وقار ہیں۔

پاکستان کی مٹی پر بت، ہیرے کنکر میرے ہیں
جھیلیں، دریا، نہریں، جھرنے پیارے منظر میرے ہیں
دیس کی مٹی جیسی وردی، نیلا سمندر اُجلے لوگ
میرے فلک کے پراں شاہیں ان کے شہپر میرے ہیں
حرفِ قلم کی حُرمت والے پتھر لوہا، آگ کے یار
یہ سب محنت خدمت والے پیکر میرے ہیں

جنابِ والا!

یہ زمین جو میری شناخت کا آخری حوالہ ہے، مجھے اس لیے بھی عزیز اور پیاری ہے کہ یہ میرے پرکھوں کی نشانی ہے، یہ وطن اُن جلیل القدر اور اولوالعزم مجاہدین صف شکن کی کوششوں کا ثمر ہے جو ہندوستان کی ہزار سالہ حکمرانی سے محروم ہوجانے کے بعد اپنا کھویا ہوا وقار حاصل کرنے کے لیے ایک بار پھر متحد ہوئے، انھوں نے فرنگی سامراج، ہندوؤں کی چیرہ دستیوں اور غلامانہ زندگی سے نجات پانے کے لیے علامہ اقبال کے نغمہ ہائے پرسوز کے ہم نوا بن کر قائدِ اعظم کی قیادت

مقرر کیڈٹ محمد عظیم خان
کٹ نمبر 95119
چیف کیڈٹ کیپٹن

مری زمین مرا آخری حوالہ ہے

نوٹ: اس تقریر کو آل پاکستان انٹر کالجیٹ بائی لنگول ڈیکلے میشن کونٹیسٹ منعقدہ آرمی برن ہال کالج ایبٹ آباد میں سوم انعام کا حق دار قرار دیا گیا۔

مٹی کی محبت میں ہم آشفتہ سروں نے
وہ قرض اتارے ہیں جو واجب بھی نہ تھے ہم پر

جناب صدر! انسان جب اس دنیا میں قدم رکھتا ہے تو اس کی شناخت کے کئی حوالے ہوتے ہیں، کبھی وہ مذہب کے حوالے سے پہچانا جاتا ہے، کہیں ماں باپ اس کی شناخت بنتے ہیں، کبھی بھائی بہن اور عزیز و اقارب سے اس کی پہچان ہوتی ہے اور کبھی اس کی شناخت کا حوالہ اُس کی قوم اور اُس کا وطن بنتا ہے اور یہ ایک معتبر حوالہ ہے۔

انسان کی پہچان فقط اُس کا وطن ہے
انساں ہے وہی جس کا کوئی اپنا وطن ہے

جناب والا!

میری پہچان کا حوالہ بھی میری زمین اور میرا وطن ہے اور یہی حوالہ میرے لیے بھی مستند اور معتبر حوالہ ہے، میں دنیا کے کسی بھی خطے میں، کسی بھی سرزمین یا کسی بھی ملک میں کیوں نہ چلا جاؤں، وہاں مجھ سے میری ذات کوئی نہیں پوچھے گا، میری زمین ہی میری پہچان ٹھہرے گی، میرے والدین کا نام مجھ سے کوئی نہیں جاننا چاہے گا، مجھے میرے وطن کے حوالے سے جانا اور پہچانا جائے گا

معتبر میرا حوالہ مری مٹی رکھے
میں بُرا ہوں مجھے اچھا مری مٹی رکھے
اس کو چھولوں تو میں پہچان میں آؤں اپنی
میرے اجداد کا چہرہ مری مٹی رکھے

صدر محترم!

یہ فطری عمل ہے کہ انسان کسی بھی شے کے حوالے سے پہچانا جانا، اس لیے پسند کرتا اور چاہتا ہے کہ اُسے اُس چیز سے خاص لگاؤ اور انسیت ہوتی ہے۔ زمین سے بھی انسان کا لگاؤ ازلی ہے، جنت سے نکالے جانے کے بعد یہ زمین ہی

اگر خدا کسی انسان کو بغیر کوشش اور محنت کے امداد دیتا تو اپنے رسول حضرت محمد ﷺ کو جنگ کے بغیر فتح مند کر دیتا اور ظاہری سامان کے بغیر ہی دشمنوں پر کامیابی عطا فرماتا۔ مگر ایسا نہیں ہوا۔ خدا نے انھیں بھی پوری طرح آزمایا اور پھر کامیابی عطا فرمائی تھی۔ لیکن اس کے برخلاف ہم ذرا اپنی حالت پر غور کریں کہ ہمارے پاس خدا کی نعمت کے سو حصے موجود ہوتے ہیں مگر ہم سو میں سے ایک یا دو حصے بھی خدا کی راہ میں نہیں دیتے اور خواہشیں یہ رکھتے ہیں کہ اللہ ہمیں بھی وہی عزت اور وہی نصرت عطا فرمائے جو ہمارے آباء و اجداد کو حاصل ہوئی تھی۔ خدا کبھی ایسا نہیں کرتا۔ یہ اس کے عہد کے خلاف اور عقل اور منطق کے بھی خلاف ہے۔

یہ بات واضح ہے کہ خدا ہمارا محتاج نہیں ہے۔ "خدا کی نصرت" کے حصول کا طریقہ صرف یہ ہے کہ بندہ خدا کے احکام کی تعمیل کرے لیکن افسوس کی بات یہ ہے کہ مسلمان تمام دینی احکام پس پشت ڈال کر اور صرف زبانی مسلمان رہتے ہوئے اپنے آپ کو عزت و شوکت کا حق دار قرار دیے بیٹھے ہیں، بلکہ بعض ایسے بھی ہیں جن کا عقیدہ یہ ہے کہ صرف زبان سے اسلام کا نام لے لینا یا دعا کر لینا ہی کافی ہوگا، حالانکہ اگر دعا سے جہاد کا کام لیا جاسکتا تو ضروری تھا کہ اللہ تعالیٰ، نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم، صحابہ کرامؓ اور اسلاف اُمت کی صرف دُعائیں قبول کر لیتا اور انھیں جہاد کی اور جام شہادت پینے کی ضرورت پیش نہ آتی۔ اگر کامرانی دعاؤں اور امیدوں پر منحصر کر دی جاتی تو دنیا کا نظام درہم برہم ہوجاتا اور خدا یہ کبھی نہ فرماتا:

وان لیس للانسان الا ما سعیٰ (النجم ۵۳: ۳۹)

ترجمہ: انسان کے لیے کچھ نہیں ہے مگر وہ جس کی اس نے سعی کی ہے۔

مسلمانوں نے یہ خیال کر لیا ہے کہ وہ محض نماز، روزہ اور ایسے ہی چند دیگر اعمال کے بدلے میں (جن کی تعمیل میں نہ خون بہانے کی ضرورت ہو اور نہ مال کے خرچ کرنے کی) اللہ سے عزت و شوکت کے حق دار ہو گئے ہیں، حالانکہ اسلام نہ صرف نماز سے ہے اور نہ صرف روزہ سے اور نہ صرف دُعا اور استغفار سے، اللہ ان لوگوں کی دُعاکیوں کر قبول کر سکتا ہے جو منافقوں کی طرح پیچھے بیٹھ کر دُعا کریں، حالانکہ ان میں اپنا مال خرچ کرنے کی طاقت بھی موجود ہے۔

اگر مسلمان ترقی کرنا چاہتے ہیں تو انھیں جان و مال کے ساتھ پوری طرح جہاد کرنا چاہیے۔ اس کے بغیر کوئی قوم ترقی نہیں کر سکتی۔ حصول علم بھی لازمی ہے مگر اس کا مطلب یہ نہیں کہ مغربی فلاسفروں کے نظریوں کا علم حاصل کیا جائے۔ بے شک، یہ چیزیں مفید ہیں مگر علم حقیقی محض یہ ہے کہ نفس اور دولت کے ساتھ جہاد کیا جائے۔ جب یہ بات کسی قوم میں پیدا ہوجائے گی تو وہ باقی علوم پر خود بخود حاوی ہوجائے گی۔ کسی چیز کو حاصل کرنے کے لیے اس کا عالم ہونا ضروری نہیں ہے۔ اگر مسلمان ہمت سے کام لیں اور احکام قرآن کی پیروی کریں تو بے شک وہ بھی علم اور ترقی کے لحاظ سے، فرنگیوں، امریکیوں اور جاپانیوں کے برابر ہوسکتے ہیں۔ ہم میں کمی صرف اتنی ہے کہ ہم کام کچھ نہیں کرتے اور مایوسی اور ناامیدی میں ڈوبے رہتے ہیں۔ اس لیے ہمارا فرض ہے کہ ہم ناامیدی کو اپنے دلوں سے نکال دیں اور اس یقین کے ساتھ کوشش کرتے رہیں کہ ہم اپنے کام، اپنی کوشش، اپنی ہمت اور اپنی کتاب کے احکام پر عمل کے ذریعے ضرور اپنے قصد تک پہنچ جائیں گے۔ ضرورت یہ ہے کہ ہم اپنے جان اور مال سے جہاد کریں۔

والذین جاھدوا فینا لنھدینھم سبلنا وان اللہ لمع المحسنین (العنکبوت ۲۹: ۶۹)

ترجمہ: جو لوگ ہماری خاطر مجاہدہ کریں گے انھیں ہم اپنے راستے دکھائیں گے اور یقیناً اللہ نیکوکاروں ہی کے ساتھ ہے۔

حُمیر احمد
لیکچرار شعبۂ اسلامیات

اُمتِ مُسلمہ کے زوال کے اسباب

مسلمانوں کی گزشتہ ترقیوں کا باعثِ حقیقی، جزیرۃ العرب میں اسلام کا ظاہر ہونا تھا جس نے عربوں کے مختلف فرقوں کو ایک قوم بنایا اور ان کی وحشیانہ زندگی کو متمدن زندگی سے بدل دیا، سخت دلوں کو نرم بنایا اور بت پرستوں کو خدائے واحد کے سامنے جھکا دیا۔ گویا ان کی پہلی روحیں کھینچ لیں اور بالکل نئی روحیں ان کے جسموں میں داخل کر دیں۔ اس اندرونی تبدیلی ہی سے ان میں اس قدر طاقت پیدا ہو گئی کہ وہ عزت و شان، علم و ہُنر اور دولت و ثروت کی انتہائی بلندیوں پر پہنچ گئے اور پچاس سال کے عرصے میں آدھی دنیا کو فتح کر لیا۔ یورپ کا فاتح اعظم نپولین بونا پارٹ مسلمانوں کی اس اٹھان پر ہمیشہ حیران ہوتا تھا اور کہا کرتا تھا کہ حضرت محمد مصطفیٰ ﷺ نے عربوں کو از سر نو پیدا کیا تھا اور انھیں ایک ہاتھ میں قرآن اور دوسرے ہاتھ میں تلوار دے کر فرمایا تھا کہ جاؤ، دنیا کو فتح کر کے حکومت کرو اور فائدہ اٹھاؤ۔

آئیے! اب ان وجوہات کی تلاش کریں جو مسلمانوں کے زوال کا باعث ہوئیں اور اسی کے ساتھ یہ بھی دیکھنا چاہیے کہ آیا وہ فاتحانہ اوصاف اب بھی مسلمانوں میں موجود ہیں یا نہیں؟ کہنے کا مقصد یہ ہے کہ اگر اللہ تعالیٰ کا یہ وعدہ تھا کہ میں مسلمانوں کو صرف زبان سے مسلمان کہلانے کے باعث، عمل کیے بغیر دوسری قوموں پر عزت دوں گا تو یقیناً ہمیں یہ کہنے کا حق حاصل ہے کہ مومنوں کی وہ عزت کہاں ہے، جس کا اللہ نے اعلان کیا تھا:

ولله العزة ولرسوله وللمؤمنين (المنافقون ٦٣:٨)

ترجمہ: عزت تو اللہ اور اس کے رسول اور مومنین کے لیے ہے۔

اگر اللہ تعالیٰ کا وعدہ یہی تھا کہ میں زبان سے مسلمان کہلانے والوں کو عزت دوں گا تو ہمیں مسلمانوں کی ذلت پر یقیناً تعجب ہونا چاہیے لیکن حقیقت حال یہ نہیں ہے۔ واقعہ یہ ہے کہ نہ اللہ نے یہ وعدہ کیا، نہ اللہ اپنے وعدے سے پھرا، نہ قرآن کے احکام بدلے بلکہ مسلمانوں کے اعمال خود بخود بدل گئے اور اسی لیے وہ ناکام ہیں۔ خدا نے تو پہلے ہی دن مسلمانوں کو یہ تنبیہ کی تھی کہ:

ان الله لا يغير ما بقوم حتى يغيروا ما بانفسهم (الرعد ١٣:١١)

ترجمہ: "حقیقت یہی ہے کہ اللہ کسی قوم کے حال کو نہیں بدلتا جب تک وہ خود اپنے اوصاف کو نہیں بدل دیتی"۔ اب اگر اس صاف اعلان کے باوجود خدا مسلمانوں کو ذلیل نہ کرتا تو یہ موجب تعجب تھا اور خدا کے عدل و انصاف کے بھی خلاف تھا۔ یوں بھی کیا یہ اچھی بات ہوگی کہ خدا نااہل کو عزت دے اور ہل چلائے بغیر فصلیں پکا دے؟ کوشش کیے بغیر کامیابی عطا فرمائے اور اعمال کیے بغیر امداد دے؟ اگر ایسا ہوتا تو تمام لوگ سستی اور کاہلی پر فدا ہو جاتے، اپنے اپنے کاموں کو چھوڑ دیتے اور بستروں پر ہی لیٹے رہتے۔ اگر ایسا ہوتا تو یہ قانون قدرت (جس پر کہ خدا نے تمام کائنات کو قائم کیا ہے) کے خلاف ہوتا اور اس کے بعد حق اور باطل اور نفع و نقصان میں کوئی فرق باقی نہیں رہتا، مگر یاد رکھیے کہ خدا اس قسم کے ظلم سے پاک ہے۔

صدموں پہ صدمے سہتے ہوئے اب مجھ میں جینے کی اُمنگ مٹتی چلی جارہی تھی اور میری کیفیت بالکل مجنوں کی سی ہوگئی تھی۔ قرآن کے لیے حاصل کی گئی زمین مسائل کے بوجھ تلے دب چکی تھی، ہاتھوں میں انگلیاں تھیں مگر بے کار، آنکھوں میں روشنی تھی مگر بصارت سے محروم، کان سن سکتے تھے مگر سماعتوں سے محروم، سوچ تھی مگر پسِ زنداں، پاؤں تھے، مگر پابہ زنجیر، علم تھا مگر بے مقصد، ہنر تھا مگر بے فائدہ، زمین زرخیز تھی پر اناج نہ تھا، کارخانے، ملیں اور فیکٹریاں تھیں مگر بازار مصنوعات اور ضروریاتِ زندگی سے خالی تھے، دولت تھی مگر خوش حالی نہ تھی، گھر تھا مگر سکون نہ تھا۔ غرض زندگی تھی مگر بے دم۔ یعنی آزاد ہوکر بھی غلام تھی۔

موت کے مہیب سائے طویل ہوتے ہوتے ہر گھر کو اپنی لپیٹ میں لے چکے تھے اور میں اسی اُمید میں تھا کہ دنیا میں ایک نئے سورج اور ایک نئے دن کے چرچے عام ہونے لگے۔ ہر جگہ اسی دن کے استقبال کی تیاریاں کی جانے لگیں، اقوامِ عالم نہایت پرجوش انداز میں اس نئے سورج سے روشنی حاصل کرنے کے لیے اپنی خامیوں کم زوریوں اور کوتاہیوں کا جائزہ لینے لگیں، مگر میرا بکھرا ہوا کارواں اس نئے سورج سے بے نیاز، نئی روشنی سے دور اپنی خامیوں کوتاہیوں میں الجھا رہا، اندھیرے بڑھتے رہے اور میں اس صورتِ حال سے مزید مایوس ہوتا چلا گیا۔ یہاں تک کہ میرا دم گھٹنے لگا، آواز بند ہوگئی، آنکھیں بے نور ہوتی چلی گئیں اور میں چکرا کر گرنے ہی کو تھا کہ مجھے بہت سے ہاتھوں نے سنبھال لیا۔ میں حیران و پریشان تھا کہ آیا یہ فرشتے ہیں یا پھر۔۔۔۔ میں نے آہستہ آہستہ آنکھیں کھولیں تو دیکھا کچھ نوجوان ہاتھوں میں دیے لیے رات کو دن بنانے کی کوشش کر رہے ہیں۔ عزم و ہمت سے دمکتے یہ چہرے، تاریک راہوں کو منور کرتے ہوئے امید کے یہ دیے میرے لیے زندگی کا پیغام تھے۔ ان کے نورانی چہرے دیکھ کر خوشی و انبساط سے میری آنکھیں بھیگ گئیں۔

چہرے پر ٹھنڈک کے احساس سے اچانک میری آنکھ کھل گئی تو میں نے دیکھا کہ جھیل بھی وہی ہے، نرم و لطیف ہوا بھی وہی، آوارہ بادلوں کے غول بھی ہیں اور چاندنی بھی اسی طرح چٹکی ہوئی تھی، مگر روشنیوں کا متلاشی، اوس کے قطروں سے نکھرا ہوا میں، میں نہیں رہا، بلکہ ایک نئی زندگی اور ایک نئی منزل کی خواہش لیے "میڈ ان پاکستان" کے لیبل کے ساتھ نئے سورج کے استقبال کی تیاریاں کرنے لگا۔

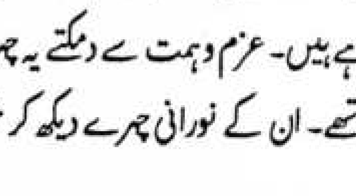

مانند نظر آنے والی شخصیت۔ ابھی میں جائزہ ہی لے رہا تھا کہ خاموشی کے طوفان میں کچھ ہلچل مچی اور پھر اللہ اکبر، قرآن، نبی، اسلام کے نعروں کی آوازیں میری سماعتوں سے ٹکرائیں تو پہلے میں گھبرا گیا۔۔۔۔ (کہ کہیں یہ آوازیں بھی پہلی والی آوازیں نہ ہوں)

مگر یہاں تو آوازیں ہی دوسری تھیں۔ یہاں بھڑکتی ہوئی آگ اور دہکتے ہوئے انگارے نہیں تھے۔ بچاؤ بچاؤ کی پکار سے فضا تھرا نہیں رہی تھی۔ بلکہ قرآن کی آواز تھی، اللہ کی پکار تھی اور خطۂ زمین کا ذکر تھا۔ ہندوؤں اور مسلمانوں کے درمیان فرق کی دیوار تھی، ملک کی تقسیم کی بات تھی، اسلام کی سربلندی اور اسلامی نظامِ حیات کا قیام تھا۔

ایسا اس لیے ناگزیر تھا کہ یہاں نہ عصمتیں محفوظ تھیں نہ ہی ملت۔ فرائض میں رکاوٹ تھی، غیرت کی بجائے غلامی تھی، علم و ہنر کی بجائے کٹی ہوئی انگلیاں اور پھٹی ہوئی کتابیں تھیں۔

بکھرے ہوئے لوگوں کے درمیان ایک شخص تھا جسے میں اپنے سامنے استادہ دیکھ رہا تھا۔ لپ۔۔یں بھی اس کی جانب لپکا اور اسی ہجوم میں گم ہو گیا۔

گولیاں چلتی رہیں، ڈنڈے برستے رہے، زندان آباد ہوتے رہے، سولیاں سرخ ہوتی رہیں، عصمتیں لٹتی اور آبادیاں تاراج ہوتی رہیں، دھواں اُٹھتا رہا، مگر ہر تکلیف کے بعد ایک نئے عزم اور حوصلے سے یہ ہجوم آگے بڑھتا گیا، لوگ ملتے گئے اور کارواں بنتا گیا۔ منزل، پاکستان کی صورت میں نمایاں تر سے نمایاں ترین ہوتی چلی گئی۔

لب ہر شخص کا دل پاکستان، جاں پاکستان، رگوں میں دوڑتا لہو پاکستان تو آتی جاتی سانسوں کا نام پاکستان پڑ گیا۔ غرض تن من اور دھن پاکستان تھا۔

آخر کار آگ کے دریا اور خون کے سمندر کے اُس پار صبح کی پہلی کرن کی طرح پاکستان کی روشنی بکھرنا شروع ہوئی اور دیکھتے ہی دیکھتے دنیا پر چھانے لگی۔

اتنی عظیم کامیابیوں کے بعد کارواں کو مزید متحد ہو کر اپنی اصل منزل یعنی نظامِ حیات کے قیام کی جانب توجہ دینی چاہیے تھی، مگر ہم پاکستان کے حصول کو اصل منزل سمجھ بیٹھے اور پھر۔۔۔۔۔۔ منظم اور مربوط کارواں پاکستان کو "من و سلویٰ" سمجھ بیٹھا اور اس کی جانب لپکا اور ہر شخص اپنا حصہ بٹورنے کی فکر کرنے لگا۔

پاکستان جو نظریہ تھا اسلامی نظامِ حیات کا، صدیوں پر محیط ایک خواب کی تعبیر تھا، ایک خواہش کی تکمیل تھا، کسی درگاہ پر لٹتا ہوا لنگر بن گیا۔ جسے ہر شخص اپنی ہمت اور طاقت کے مطابق لوٹنے لگا۔

میں ایک طرف کونے میں کھڑا اپنے کارواں کو بکھرتے ہوئے دیکھتا رہا، یہاں تک کہ یہ تمام لوگ آپس میں گتھم گتھا ہو گئے، کچھ لوگوں نے مارا تو کچھ لوگوں نے بچایا اور اس طرح یہ کارواں دو حصوں میں بٹ گیا۔ ابھی میں کچھ کرنے کے لیے آگے بڑھا ہی تھا کہ کسی تلوار کی آب کی مانند بجلی کڑکی اور میرے دل کے ٹکڑے کر گئی اور۔۔۔۔ اور یہ پاک سرزمین دولخت ہو گئی۔

نعیم الدین شامل
لیکچرار، شعبہ اُردو

نیا سورج

لمبے ہوتے ہوئے سایوں کے درمیان، بھیگی ہوئی رات میں، چودھویں کا چاند، ٹھنڈی ٹھنڈی مست ہوا کے چھونے سے مسکرا رہا تھا اور آوارہ بادلوں کے غول در غول اِس چاند کو اپنی بانہوں میں لیتے اور پیار کرتے تو چاندنی شرماجاتی اور جھیل کے کنارے ٹکراتے ہوئے پانی کی آواز ایسا ترنم بکھیر دیتی جیسے کوئی معصوم بچہ کسی نہ دِکھائی دینے والی خوب صورت پری سے باتیں کرتے ہوئے کلکاریاں مار رہا ہو۔

میں چاند کی اِس رات میں اِس مسحور کردینے والی روشنی کے درمیان تھا کہ میری پلکیں نیند سے بوجھل ہونے لگیں اور مجھے ایسا محسوس ہونے لگا، جیسے کوئی حسین پری مجھے چھوتے ہوئے لوری دے رہی ہو اور پُر سکون نیند کی آغوش میں لے جارہی ہو۔

اچانک میرے چہرے پر پھیلی ہوئی مسکراہٹ نے سکڑنا شروع کردیا اور آہستہ آہستہ غائب ہوتی چلی گئی، میرا جسم اکڑ گیا اور میرے کان لوریوں کی نغمگی کی بجائے دلوں کو دہلا دینے والی چیخ و پکار سے بھر گئے۔

مارو، مارو------

بچ کر نہ جانے پائے------

آگ لگادو! مٹی کا تیل لاؤ------

ماچس، آگ، تیل، بچاؤ بچاؤ، اللہ اکبر۔

بھائی! بچاؤ، اماں! کہاں ہو-----

غرض آوازوں کے لامتناہی سلسلے آہستہ آہستہ، آگ، خون اور پھر راکھ کے ڈھیروں سے اُٹھتے ہوئے دھوئیں کے درمیان دبتے چلے گئے۔ میں ابھی اِن آوازوں کے جال سے آزاد ہونے کی کوشش کر ہی رہا تھا اور شاید اِن حالات کو سمجھنے کی کوشش کرتا کہ-----

کچھ اور آوازوں نے مجھے اپنی جانب متوجہ کرلیا۔ میں نے اپنے اندر کچھ ہمت پیدا کی اور اِن آوازوں کی جانب ہولے ہولے بڑھتا گیا۔ اٹھتے ہوئے قدم میرے جسم میں دوڑتے ہوئے خوف کو زمین کے اندر دفن کرتے چلے گئے اور میرے قدم تیز تر سے تیز ترین ہونے لگے۔

ابھی میں نے زیادہ فاصلہ بھی طے نہیں کیا تھا کہ مجھے ایک نہایت بارعب شخص کھڑا دکھائی دیا جو اپنے سامنے موجود لوگوں کے سناٹے سے مخاطب تھا۔ چمکتی آنکھیں، روشن چہرہ، مضبوطی سے جے قدم، کسی تناور اور گھنے درخت کی

احمد علی قاضی
لیکچرار شعبۂ اردو

حمد باری تعالیٰ

میں گنہ گار سہی تو تو ہے غفار بڑا
سب کا خالق بھی ہے مالک و مختار بڑا

لالہ و گُل پہ بہار آتی خزاں جاتی ہے
کارسازی تری اعلا تو ہے فن کار بڑا

زیست ہے شمس، طلوع ہو کے غروب ہوتا ہے
بنتے مٹتے ہیں سبھی نقش تو ہے کرتار بڑا

خلقِ اشرف ہوں تری پر میری بنیاد ہے کیا
عقل و دانش مجھے بخشی تیرا دربار بڑا

تونے کیا خوب یہ چادر ہے بچھائی خاکی
خاک پہ خلق کا انبار تو ہے سردار بڑا

عارضی ساتھ ہیں سارے، تیرا رشتہ پُختہ
ہر گھڑی ساتھ ہے تیرا تو ہے دل دار بڑا

خاک کے بُت میں ہے کیا لوچ یہ تونے رکھی
پھر وہی بُت ہوا انساں. تو ہے معمار بڑا

محمد علی شاہین
لیکچرار شعبۂ اردو

نعتِ رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

وہ ارفع و اعلیٰ، وہ بالا نبی ہے
نہیں اُس کا ثانی وہ یکتا نبی ہے

نبی یوں تو سارے ہی اچھے ہیں لیکن
ہمارا نبی سب سے اچھا نبی ہے

امانت، دیانت، صداقت کا پیکر
امین اور صادق ہمارا نبی ہے

وہ ذروں کو پل بھر میں خورشید کر دے
عنایات و بخشش کا دریا نبی ہے

درودوں کے تحفے خدا بھیجتا ہے
محمد ﷺ بڑی شان والا نبی ہے

وہ قرآں کا حامل وہ ہادیٔ برحق
وہ ظلمت کدے میں اُجالا نبی ہے

اے شاہیں شفاعت ہے ہاتھوں میں اُس کے
ہمارا، تمھارا سہارا نبی ہے

18	ایک روشن صبح کا خواب	کیڈٹ رضوان اسلم بٹ	26
19	گارڈن مووی	کیڈٹ سید سعید احمد	28
20	غزل	کیڈٹ سید فرحت عباس نقوی	29
21	تمہاری یاد (نظم)	کیڈٹ محمد عدیل خان جدون	29
22	اطاعتِ والدین	کیڈٹ مبشر علی قائم خانی	30
23	سچی دوستی	کیڈٹ شعیب قاضی	31
24	تعجب ہے-----	کیڈٹ محمد عاطف افضل	31
25	مطالعہ کتب کے فوائد	کیڈٹ زوہیب حسن	32
26	کل اور آج	کیڈٹ امتیاز علی	33
27	آرزو (نظم)	کیڈٹ بلال احمد	34
28	کُل ِکٹ (نظم)	کیڈٹ نعیم اللہ باجوہ	34
29	قناعت	کیڈٹ روشن لال	35
30	آزادی لازوال نعمت ہے	کیڈٹ یاسر عرفان راؤ	36
31	مقامِ اساتذہ	کیڈٹ عامر سہیل	38
32	مہکتی کلیاں	کیڈٹ امتیاز علی	39

فہرست مندرجات

شمار	عنوان	مصنف/شاعر	صفحہ نمبر
1	حمدِ باری تعالیٰ	احمد علی قاضی لیکچرار	4
2	نعتِ رسول ﷺ	محمد علی شاہین لیکچرار	4
3	نیا سورج	نعیم الدین شامل لیکچرار	5
4	اُمتِ مُسلمہ کے زوال کے اسباب	حُمیر احمد لیکچرار	8
5	مری زمین مرا آخری حوالہ ہے	چیف کیڈٹ کیپٹن محمد عظیم خان	10
6	پاگل	کیڈٹ غفران مرغوب	13
7	اُف یہ تہیلیاں	کیڈٹ معراج شیخ	14
8	غزل	محمد وسیم لیکچرار	15
9	غزل	ریحان عباس جعفری لیکچرار	15
10	تجدیدِ وفا	کیڈٹ سید حارث علی	16
11	عزم	کیڈٹ محمد عثمان اسلم کھوکھر	18
12	غزل	کیڈٹ علی یاسر ڈیپر	20
13	ریت کا ذرہ (نظم)	کیڈٹ کیپٹن راشد محمود سلہری	20
14	شیطان مردود کا رب کریم کے نام خط	کیڈٹ سید اکبر شاہ	21
15	وقت کی آواز	کیڈٹ ضیاء الرحیم	22
16	پشاور سے سوات تک	کیڈٹ رضوان رسول چوہدری	23
17	جنگ	کیڈٹ شہزاد نظامانی	25

حصّہ اُردو

ضمیرِ لالہ میں روشن چراغِ آرزو کردے
چمن کے ذرّے ذرّے کو شہیدِ جستجو کردے

(اقبال)

The

NATIONAL ANTHEM

May the sacred land be blessed

May the beautiful kingdom be happy

You're a symbol of unique resolution

land of Pakistan

May the centre of faith be blessed

System of the sacred land

Strength of the people's brotherhood

The Nation, country and state

May they all glitter for ever

May our goal of desires prosper

This flag with Crescent and star

A guide to progress and perfection

Interpreter of the past, grandeur of the present

Inspiration of the future

Symbol of Almighty God's protection

-x-x-x-

THE CADET

ALLIED PRINTING CORPORATION
Gari Khata, Hyd. Ph: 616423-616523